

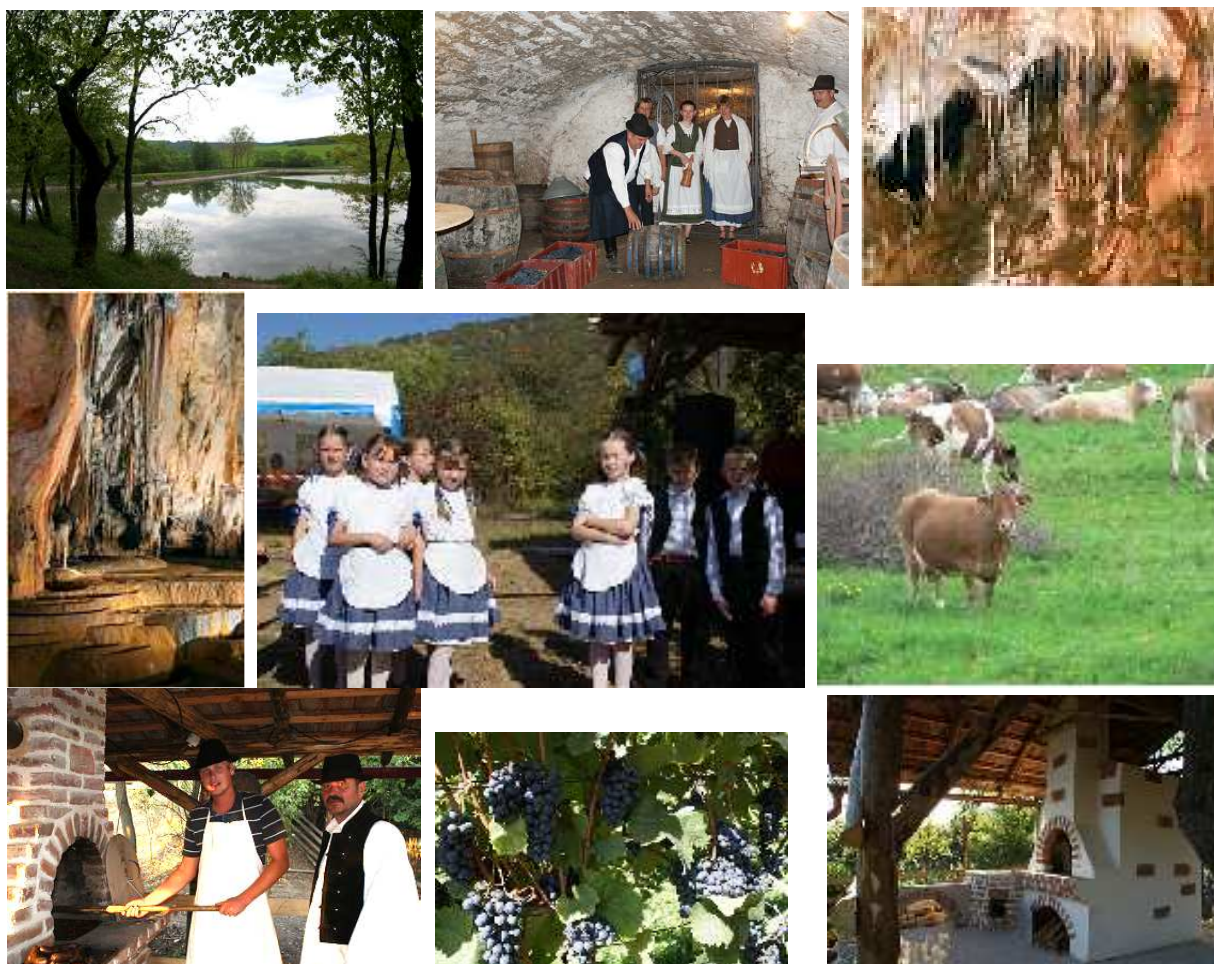
NÁZOV INTEGROVANEJ STRATÉGIE ROZVOJA ÚZEMIA:

Integrovaná stratégia rozvoja územia KRAS

Za región, v ktorom sa oplatí žiť

Meno konečného prijímateľa (oprávneného žiadateľa):

Občianske združenie KRAS

ŠTATUTÁRNY ZÁSTUPCA

Meno priezvisko, titul

Silvia Pápaiová

Podpis

Pečiatka

Názov:	Integrovaná stratégia rozvoja územia KRAS
Vydal:	Občianske združenie KRAS
Kontaktná osoba:	Silvia Pápaiová Monika Gotthardtová
Autori:	Občianske združenie KRAS
Rok spracovania:	2008 – 2009

Táto integrovaná stratégia rozvoja územia KRAS bola vypracovaná v súlade s Usmernením pre administráciu osi 4 Leader, schváleným 14. poradou vedenia Ministerstva pôdohospodárstva SR, dňa 10.04. 2008, ďalej doplneným Dodatkom č.3, ktorým sa uvedené Usmernenie dopĺňa zo dňa 24.07.2009, č.z. 1289/2009-100 a Dodatkom č.4 zo dňa 29.10.2009 a v súlade s Príručkou pre žiadateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2007 – 2013, verzia č.1 zo dňa 1.2.2008 upravená Oznámením PPA č. 14 zo dňa 17. augusta 2009 a verzia č. 2 schválená 15.07.2009 a ich Dodatku č. 1 zo dňa 16.6.08. a Dodatku č.2 zo dňa 11.12.2008.

Obsah

Úvod.....	5
KAPITOLA 1: KONEČNÝ PRIJÍMATEĽ (OPRÁVNENÝ ŽIADATEĽ).....	6
1.1 Identifikácia konečného prijímateľa (oprávneného žiadateľa).....	6
1.2 Základné údaje o území.....	6
1.3 Budovanie partnerstva.....	7
1.3.1 Vznik, história a skúsenosti.....	7
ANALYTICKÁ ČASŤ	
KAPITOLA 2: PREHĽAD ZDROJOV ÚZEMIA.....	13
2.1 Všeobecný popis územia a analýza súčasného stavu.....	13
2.2 Popis prírodných zdrojov.....	19
2.3 Popis demografickej situácie.....	35
2.4 Popis spoločenských, inštitucionálnych, kultúrnych a historických zdrojov.....	46
2.5 Popis materiálnych zdrojov.....	57
2.6 Popis ekonomických zdrojov	67
KAPITOLA 3: ANALÝZY.....	78
3.1 SWOT analýza.....	78
3.2 Problémová analýza a stanovenie rozvojových priorít.....	85
NÁVRHOVÁ ČASŤ	
KAPITOLA 4: ZOSTAVENIE STRATEGICKÉHO RÁMCA.....	90
4.1 Integrovaná stratégia rozvoja územia (strategické plánovanie).....	90
4.1.1 Vízia, strategický cieľ, strategické priority a špecifické ciele.....	90
4.2 Akčný plán vo väzbe na os 4 Leader.....	100
4.3 Finančný plán.....	108
4.4 Monitorovací a hodnotiaci rámec.....	113
IMPLEMENTAČNÁ ČASŤ	
KAPITOLA 5: IMPLEMENTAČNÝ RÁMEC PRI IMPLEMENTÁCIÍ INTEGROVANEJ STRATÉGIÍ ROZVOJA ÚZEMIA.....	122
5.1 Organizačná štruktúra a zdroje	122
5.1.1 Organizačná štruktúra a zabezpečenie činnosti verejno-súkromného partnerstva (MAS)...	122
5.2 Zdroje verejno-súkromného partnerstva (MAS).....	131
5.2.1 Ľudské zdroje.....	131
5.2.2 Materiálne zdroje	131
5.2.3 Finančné zdroje	132
5.3 Príjem ŽoNFP (projektov).....	132
5.4 Výber ŽoNFP (projektov).....	139
5.5 Kontrola činnosti verejno-súkromného partnerstva (MAS).....	147
5.6 Zapojenie žien, mladých ľudí, poľnohospodárov a marginalizovaných skupín obyvateľstva. 150	
KAPITOLA 6: SÚLAD INTEGROVANEJ STRATÉGIE ROZVOJA ÚZEMIA S OSTATNÝMI RELEVANTNÝMI STRATEGICKÝMI DOKUMENTMI EURÓPSKEHO, NÁRODNÉHO, REGIONÁLNEHO A MIESTNEHO VÝZNAMU.....	153

Použité skratky:

CHLÚ – Chránené ložiskové územia
CHVO – Chránená vodohospodárska oblasť
CHVÚ – Chránené vtáčie územie
CR – Cestovný ruch
ČOV – Čistička odpadových vôd
EU – Európska únia
FO – Fyzická osoba
KSK – Košický samosprávny kraj
MAS – Miestna akčná skupina
MAS KRAS – OZ KRAS po získaní štatútu Miestnej akčnej skupiny
NP SK – Národný park Slovenský kras
NPP – Národná prírodná pamiatka
NPR – Národná prírodná rezervácia
OcÚ – Obecný úrad
OZ KRAS – Občianske združenie KRAS
ORP- Organizačný a rokovací poriadok
OSN – Organizácia Spojených národov
PHO – Pásmo hygienickej ochrany
PO – Právnická osoba
PPA – Pôdohospodárska platobná agentúra SR
PR – Prírodná rezervácia
PHSR – Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja
ROEP – Reorganizácia obnovy evidencie pozemkov
RRA Rožňava – Regionálna rozvojová agentúra Rožňava
SCA Gemerská Hôrka - Svenska Cellulosa Aktiebolaget Gemerská Hôrka
SHR – samostatne hospodáriaci roľníci
SODB 2001 – Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2001
SR – Slovenská Republika
ŠÚ SR – Štatistický úrad Slovenskej republiky
ÚEV –Územie európskeho významu
UNDP- United Nations Development Programme (rozvojový program Organizácie Spojených národov)
UNESCO - Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru
UPD – Územnoplánovacia dokumentácia
ÚPSVaR –Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny
ÚSES – Územný systém ekologickej stability
Územie KRAS – územie Integrovannej stratégie rozvoja Občianskeho združenie KRAS
ŽoNFP- Žiadosť o nenávratný finančný prostriedok
ŽoP – Žiadosť o platbu

Úvod

Integrovaná stratégia rozvoja územia KRAS je základným a najdôležitejším dokumentom, ktorý mapuje a hodnotí východiskovú situáciu riešeného územia. Predkladá ciele a priority rozvoja, ako aj navrhuje spôsob ich implementácie. Je nevyhnutne potrebný pre programovanie rozvoja územia. Spracovaná stratégia je základnou podmienkou v procese uchádzania sa o finančné prostriedky z OSI 4 LEADER Programu rozvoja vidieka 2007-2013.

Základným cieľom Integrovanej stratégie rozvoja územia KRAS je spájanie aktivít, ktoré hospodársky pomôžu rozvoju územia KRAS. Zameriava sa na aktivity vidieckeho obyvateľstva z územia 19 obcí združených v občianskom združení.

Základnou vzájomnou partnerskou spoluprácou si vytvárajú analýzu silných a slabých stránok, príležitostí, ohrození a analýzu problémov, z ktorej je zostavený strategický rámec s víziou, strategickými cieľmi, prioritami a špecifickými cieľmi.

Tieto strategické ciele, ktoré riešia problémy života tu žijúceho vidieckeho obyvateľstva, sa budú riešiť spoločným prístupom všetkých členov združenia a tým sa využije dlhodobý potenciál územia KRAS na implementovanie spoločne vytvorenej integrovanej stratégie trvalo udržateľného rozvoja územia KRAS. Tento spoločný záujem rozvoja územia je hlavným cieľom implementácie tejto stratégie.

Rozvojové územie KRAS je z veľkej časti tvorený Národným parkom Slovenský kras, ktorý vyniká najmä podzemným bohatstvom jaskynného priestoru. Toto bohatstvo je potrebné uchovávať pre budúce generácie, preto bolo zapísané do Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO.

KAPITOLA 1: KONEČNÝ PRIJÍMATEĽ (OPRÁVNENÝ ŽIADATEĽ)

1.1 Identifikácia konečného prijímateľa (oprávneného žiadateľa)

Celý názov konečného prijímateľa (oprávneného žiadateľa): **Občianske združenie KRAS**
 Sídlo: **Čsl. Armády 478, 049 11 Plešivec**
 Registrovaný v zmysle zákona SR č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov dňa: **14.8.2007 pod č. VVS/1-900/90-30494**, prvá zmena stanov bola zaregistrovaná dňa 20.11.2008 pod číslom VVS/1-900/90-30494-1 a druhá zmena stanov bola zaregistrovaná dňa 5.12.2008 pod číslom VVS/1-900/90-30494-2.
 IČO: **42100356**
 DIČ: **2022651873**
 Adresa banky: **SLSP, a.s., Suché mýto 4, 816 07 Bratislava, pobočka Rožňava**
 Číslo účtu: **0512232374/0900**
 IBAN: **SK48 0900 0000 0005 1223 2374**
 SWIFT: **GIBASKBX**

Táto integrovaná stratégia rozvoja územia OZ KRAS bola vypracovaná v súlade s Usmernením pre administráciu osi 4 Leader, schváleným 14. poradou vedenia Ministerstva pôdohospodárstva SR, dňa 10.04. 2008, ďalej doplneným Dodatkom č.3, ktorým sa uvedené Usmernenie dopĺňa zo dňa 24.07.2009, č.z. 1289/2009-100 a Dodatkom č.4 zo dňa 29.10.2009 a v súlade s Príručkou pre žiadateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2007 – 2013, verzia č.1 zo dňa 1.2.2008 upravená Oznámením PPA č. 14 zo dňa 17. augusta 2009 a verzia č. 2 schválená 15.07.2009 a ich Dodatku č. 1 zo dňa 16.6.08. a Dodatku č.2 zo dňa 11.12.2008.

Štatutárny zástupca	Meno a priezvisko	Silvia Pápaiová
	Adresa trvalého bydliska	č. 140, 049 43 Jablonov nad Turňou
	Adresa pre doručovanie (ak sa líši od trvalého bydliska)	Čsl. Armády 478 Plešivec 049 11
	Email kontakt	info@mikroregiondomica.sk
	Telefón	058/796 1697
	Fax	058/788 4261
	Mobil	0905 981 918

1.2 Základné údaje o území

Počet obyvateľov¹	11 734
Rozloha	354,41 km ²
Hustota obyvateľstva	33,11 na km ²
Počet obcí	19
Z toho mestá (vymenovať)	0
Počet obyvateľov najväčšej obce	2 435
Administratívne zaradenie – okres/y	Rožňava
Administratívne zaradenie – kraj/e	Košický kraj
Počet obcí zaradených do pólov rastu	3
Počet obcí nezaradených do pólov rastu	16
% obyvateľstva na území žiadateľa žijúceho vo vidieckych obciach na úrovni okresu	69%

Poznámka: Pri žiadateľovi pokrývajúcom územie 2 a viac okresov sa berie do úvahy údaj za okres s najväčšou rozlohou územia verejno-súkromného partnerstva (MAS).

1.3 Budovanie partnerstva

1.3.1 Vznik, história a skúsenosti

1.3.1.1 Postupnosť krokov vedúcich k vytvoreniu verejno-súkromného partnerstva OZ KRAS s dôrazom na preukázanie vyváženosti výberu územia a zostavenie verejno-súkromného partnerstva z geografického, sektorového, inštitucionálneho, sociálneho a ekonomického hľadiska

Cesta k formovaniu Verejno-súkromného partnerstva na území KRAS viedla cez nasledovné hlavné časové etapy:

- a) rok 2001– 2005 - založenie Mikroregiónu Domica, s cieľom rozvíjať vidiecku turistiku v siedmych oslovených a motivovaných obciach Gemera k spolupráci;
- b) rok 2006 – jún 2007 - založenie verejno-súkromného partnerstva Miestnej akčnej skupiny (MAS) Leader KRAS na báze Zmluvy o konzorciu, začiatok organizovania spoločných environmentálnych a iných akcií, začiatok propagácie Leadra a tvorby stratégie, nadviazanie zahraničnej spolupráce;
- c) júl 2007 – 2009 - transformácia konzorcia MAS Leader KRAS na verejno-súkromné občianske združenie, organizovanie spoločných akcií, vstup združenia do projektu UNDP a KSK, zahraničná spolupráca, mikrograntový program, vytvorenie spoločnej integrovanej stratégie územia.

a) rok 2001– 2005

V roku 2001 sa sedem obcí (Plešivec, Silica, Dlhá Ves, Kečovo, Ardo, Gemerská Hôrka, Silická Brezová) spojilo, aby spoločne rozvíjalo vidiecku turistiku ako aj ďalšie oblasti rozvoja vidieka v tomto krasovom území, a tak využilo viaceré konkurenčné danosti mikroregiónu v prospech tvorby, príjmov a zamestnanosti. Z tohto dôvodu založili Mikroregión Domica, registráciou na krajskom úrade v Košiciach. Združenie obcí vychádzalo z katastrálneho prepojenia, historických a prírodných aspektov a tradícií. Aj keď sa počet združených obcí v priebehu času rozširoval, tieto aspekty zostali významným prvkom budovania identity tohto regiónu.

Uvedené obce sa následne stali členmi združenia Euroregión KRAS, ktoré bolo už v tomto čase koncipované ako verejno-súkromné partnerstvo, čo ovplyvnilo aj ďalšie smerovanie Mikroregiónu Domica smerom k rozšíreniu členskej základne o nové sektory . Predprípravné akcie na založenie verejno-súkromného partnerstva prebiehali od roku 2005 . Starostovia obcí organizovali prednášky a stretnutia , kde pozvali podnikateľov a zástupcov tretieho sektora. Tu sa vysvetlila podstata verejno-súkromného partnerstva. Zúčastnení sa na týchto stretnutiach oboznámili so zabehnutým programom LEADER v susedných krajinách ako Česká republika alebo Maďarská republika.

b) rok 2006 – jún 2007

Dňa 15. mája 2006 starostovia 34 obcí územia Národného parku Slovenský kras a to Ardo, Bohúňovo, Bôrka, Bretka, Brzotín, Čoltovo, Čučma, Dlhá Ves, Drnava, Gemerská Hôrka, Gemerská Panica, Hrhov, Hrušov, Jablonov nad Turňou, Jovice, Kečovo, Kováčová, Krásnohorská Dlhá Lúka, Krásnohorské Podhradie, Kružná, Kunova Teplica, Lipovník, Lúčka, Meliata, Pača, Pašková, Plešivec, Rakovnica, Rožňavské Bystré, Rudná, Silica, Silická Brezová, Silická Jablonica, Slavec sa dohodli na oslovení podnikateľov a zástupcov občianskeho sektora so zámerom vytvorenia konzorcia MAS Leader KRAS . Nadväzujúc na to, na území jednotlivých obcí aktivizovali starostovia podnikateľov, občanov a zástupcov spoločenských organizácií a informovali ich o programe LEADER, ktorý susedné štáty Slovenska už v tej dobe aktívne využívali.

V septembri 2006 ako verejno-súkromné partnerstvo organizovalo prvú spoločnú environmentálnu aktivitu pod názvom „Čistenie rieky Slaná“. Obce na seba prebrali organizačnú časť, podnikateľská sféra zabezpečila občerstvenie, logo akcie a letáky. Do tejto akcie boli zapojené aj základné školy z Plešivca, Dlhej Vsi, Gemerskej Hôrky a zo Silice.

Dňa 25.10.2006 sa konalo zakladajúce zasadnutie Rady MAS Leader KRAS v Lipovníku, ktorej sa zúčastnili subjekty z verejného, podnikateľského a občianskeho sektora. Hlavnou tematikou zasadnutia bolo prijatie dôležitých rozhodnutí pre budúcu činnosť konzorcia. Na základe Zmluvy o konzorciu existovalo združenie do júla 2007.

Na pracovnom stretnutí 6.2.2007 prvýkrát začali členovia konzorcia definovať vízie a základy stratégie. Odznali nasledujúce možnosti:

- využitie obnoviteľných zdrojov energie,
- zalesňovanie poľnohospodárskej pôdy,
- rozvoj turizmu a agroturizmu,
- budovanie vodných elektrární,
- využitie bioenergie,
- kompostovanie odpadu,
- paragliding,
- vypracovanie programov pre turistov,
- chov rýb na nevyužitých vodných plochách.

V marci 2007 nastal skupinový odchod niektorých obcí z konzorcia. Konzorcium Miestna akčná skupina Leader KRAS v júli 2007 pôsobilo už len na území 19 obcí, ktoré sú aj súčasťnými členmi. Túto krízovú situáciu riešila rada dňa 22.3.2007 na svojom zasadnutí.

V čase od 23. do 25. mája 2007 členovia Rady konzorcia MAS Leader KRAS sa zúčastnili na 6. kongrese Europäische ARGE Landentwicklung und Dorferneuerung (ARGE-Rozvoj vidieka a obnova dedín), ktorý sa konal v Poľsku v Kamiem Slaski na tematiku "Zjednotená Európa - bohatá na rozmanitosť a výzvy". Na tomto kongrese MAS Leader KRAS požiadalo o členstvo v medzinárodnej organizácii Europäische ARGE Landentwicklung und Dorferneuerung. Naše členstvo v ARGE schválili. Slávnostné podpísanie zmluvy o členstve sa uskutočnilo 6.12.2007 v Mníchove na Ministerstve poľnohospodárstva za prítomnosti pána Ministra Josefa Millera. MAS Leader KRAS sa dostalo aj do rady Europäische ARGE Landentwicklung und Dorferneuerung, s právom jedného hlasu. Dňa 8.10.2007 sa členovia MAS Leader KRAS spoločne s organizáciou Europäische ARGE Landentwicklung und Dorferneuerung zúčastnili na WORKSHOPE "Best Practice" - príklady vidieckeho rozvoja, obnova dedín v Salzburgsku.

Dňa 7. júna 2007 Rada MAS Leader KRAS stanovila strategické koncepcie vidieckeho rozvoja územia KRAS, v týchto troch bodoch:

- Turizmus a cestovný ruch
- Agrárne vertikum a eko-turizmus
- Vnútorňý a vonkajší informačný systém MAS Leader KRASu

c) júl 2007 – 2009

Dňa 3.7.2007 Rada MAS Leader KRAS na svojom zasadnutí v zmysle zákona SR o združení občanov č. 83/1990 Zb. pretransformovala Zmluvu o konzorciu na občianske združenie MAS Leader KRAS. Dňa 14.8.2007 boli stanovy občianskeho združenia MAS Leader KRAS Ministerstvom vnútra SR pod číslom VVS/1/900/90/30494 zaregistrované.

Dňa 23. júla 2007 sa 30 členov z MAS Leader KRAS zúčastnilo na študijnej ceste do maďarskej obce Perkupa. Maďarský partner predstavil svoj program LEADER. Oboznámil našich členov s návodom, ako sa nedostatkom vyhnúť a predstavil ich úspešné projekty v rámci LEADER.

V auguste 2007 bolo územie MAS Leader KRAS vybrané, ako jedno zo šiestich, do projektu Budovania kapacít pre udržateľný regionálny rozvoj v Košickom samosprávnom kraji, realizovaný Rozvojovým programom OSN a Košickým samosprávnym krajom (KSK). Tento výber územia do projektu potvrdil správnosť doterajšieho postupu MAS Leader KRAS, ako aj kvalitu súkromno-verejného partnerstva na území.

Dňa 8.7.2008 bola uzavretá dohoda o spolupráci s verejno-prospešným združením Szuhavölgyi Bányászlatka Települések Önkormányzati Szövetsége z Maďarska, na organizovanie spoločných podujatí a prehlbovaní poznatkov z aplikácie projektu LEADER.

MAS Leader KRAS zorganizoval ďalšie environmentálne akcie na báze verejno-súkromného partnerstva:

- Rok 2007 „Chráňme si svetové prírodné dedičstvo Domicu“ ,
- Rok 2008 „Za krajšie okolie Hrušovských rybníkov“ ,
- Rok 2009 „Za čistý turistický chodník Gombasek-Silická Ľadnica“ .

Do akcie sa zapojili deti základných škôl, samosprávy členských obcí, podnikatelia z priemyselných sektorov, agropodnikatelia a zástupcovia z tretieho sektora. Ochrana životného prostredia spojila všetky sektory .

Za podpory Rozvojového programu OSN a KSK bol v novembri 2008 realizovaný mikrograntový program Mikroregión pre všetkých. Občania, podnikatelia a tretí sektor mali možnosť podávať vlastné projekty. Tento mikrograntový program slúžil na vyskúšanie zručnosti a spravodlivosti pri výbere projektov. Na mikrograntovú schému bolo vyčlenených 200.000,-SKK (6 667,-EUR), z toho 50% z vlastných zdrojov. Do výzvy sa prihlásilo 18 subjektov. V decembri 2008 vybrala výberová komisia 10 najlepších projektov. V čase od 1.1.2009 do 30.6.2009 prebehla úspešná realizácia víťazných projektov .

Od začiatku roku 2008 prebieha aktívna príprava integrovanej stratégie rozvoja územia. Zoznam hlavných stretnutí a podujatí súvisiacich s prípravou stratégie je uvedený v prílohe č. 7 - Prehľad o uskutočnených stretnutiach a podujatiach. Zároveň prebieha aktívna činnosť združenia. Zápisnice a prezenčné listiny z valných zhromaždení, stretnutí riadiacich orgánov a ďalších podujatí sú uvedené v prílohe č. 7.

1.3.1.2 Zapojenie verejnosti (občanov, profesných a záujmových združení a zástupcov jednotlivých sektorov) do procesu tvorby verejno-súkromného partnerstva OZ KRAS (ankety, dotazníky, informačné kampane, iné spoločenské aktivity), vrátane popisu účasti občanov v procese

Do tvorby verejno-súkromného partnerstva bola verejnosť zapojená už od roku 2001 a to hlavne týmito spôsobmi:

a) Priame oslovenie – napr. pilotný projekt oslovenia občanov s tematikou LEADER v období od 16. do 18. apríla 2007. Projekt zvaný "Prieskum stavu komunity" (Village Appraisal) sa konal v obci Dlhá Ves. Dobrovoľníci z členskej základne MAS Leader KRAS a odborníci z Univerzity Antropológie Maďarska v dedine Dlhá Ves oslovovali každú domácnosť s tematikou LEADER. Rozširovali informácie o prístupe LEADER a zároveň od obyvateľov získali názory, akým smerom by sa mala rozvíjať ich obec. Na základe zmobilizovania miestnych aktérov, sa v obci Dlhá Ves zrodil projekt „Náučný chodník okolo Dlhej Vsi“, ktorý potom bez finančnej podpory realizovala obec Dlhá Ves spolu s dobrovoľníkmi.

b) Informačná kampaň a stretnutia – napr.

- Pracovné stretnutie integrujúcej skupiny pre vytvorenie MAS, konané dňa 25.1.2008
- Infodň o Leadri dňa 21.2.2008, kde bol za účasti širokej verejnosti prezentovaný projekt LEADER, proces a význam tvorby miestnych akčných skupín a výhody zapojenia sa jednotlivých subjektov do MAS

c) Dotazníky – Dotazník pre vstupné údaje do integrovanej stratégie rozvoja (Príloha č. 7.. – Dotazník č. 1), ktorý bol použitý na infodni o Leadri. Na infodňoch boli rozdane dotazníky prítomným osobám, okrem toho prostredníctvom starostov boli rozdane do každej členskej obce v celkovom počte 5700 kusov. Z obcí sme obdržali len 97 kusov vyplnených dotazníkov.

Na dotazníku boli nasledovné otázky:

- Chcete sa zapojiť do realizácie projektov vo vašej obci, mikroregióne?
- Ste spokojný s rozvojom vo vašej obci, v mikroregióne?
- Ktoré rozvojové aktivity vyzdvihujete vo vašej obci, v mikroregióne?
- Čo by ste navrhli na vylepšenie vo vašej obci, v mikroregióne?
- Máte svoj vlastný vypracovaný projekt na riešenie vo vašej obci, v mikroregióne?

d) Spoločenské podujatia – napr.

- Environmentálne akcie v rokoch 2006, 2007, 2008 a 2009. Organizačnú časť na seba prebrali obce, z podnikateľskej sféry bolo zabezpečené občerstvenie, logo akcie a letáky. Do tejto akcie boli zapojené všetky sektory, vrátane škôl. Akcie boli medializované v televíziách Markíza, TA3, Týždenníku Farmár, Tlačovej agentúre SR a denníkoch Korzár, Nový čas. Postupne s jednotlivými environmentálnymi akciami jeden člen priťahoval druhého. Kým na prvej akcii bola hlavným podnikateľským partnerom firma SCA Gemerská Hôrka, do druhej akcie sa zapojili aj ďalšie firmy ako DOMITRI a FÚRA. Ďalšiu akciu podporovala aj firma CARMEUSE.
- Gemerský gastronomický deň – jún 2009, s prezentáciou LEADER. V súťaži sa zúčastnili družstvá podnikateľov, samospráv a tretí sektor.

e) Informačné brožúry a letáky – napr.

- V decembri 2007 s podporou UNDP v programe „Budovanie kapacít pre udržateľný regionálny rozvoj v Košickom kraji“ boli vydané propagačné letáky pre podporu ekonomického rozvoja vidieckych komunít s využitím finančných zdrojov EU. Bol to prvý leták, ktorý informoval o možnostiach podpory vidieckych regiónov s podporou LEADER. Verejnosť bola informovaná týmto letákom o výhodách členstva v miestnom viacsektorovom partnerstve. Tieto letáky boli dodané na jednotlivé obecné zastupiteľstvá, ktoré ich doručili obyvateľom.
- V marci 2008 bolo vydaných 5000 výtlačkov letáku LEADER – nástroj na podporu integrovaného rozvoja vidieka. Tieto letáky boli doručené do všetkých 19 obcí. Obce zabezpečovali doručenie týchto letákov obyvateľom, podnikateľom a združeniam.

f) Projekty – realizácia mikrograntového projektu – príprava programu, oslovenie širokej verejnosti (letáky umiestnené na obecné tabule, školy, na obecné úrady, na pošte, informovanie rozhlasom, informačné stretnutie po vyhlásení mikrograntu na mobilizáciu čo najširšej účasti na mikrogrante). Na internetovej stránke mikroregiónu bola zverejnená výzva, vytlačilo sa 2000 propagačných materiálov na výzvu mikrograntu. Do mikrograntového systému sa prihlásilo 18 subjektov – z nich bolo vybraných 10 najlepších projektov:

- Gemerský gastronomický deň
- Zachovanie a podpora tradícií, kultúry vinohradníctva Pod Soroškou
- Skrášlenie a sfunkčnenie okolia krasovej vyvieracky „Forrás“
- Chlieb náš každodenný
- Rekonštrukcia modernizácia javiska kultúrneho domu v Ardove
- Stavebno-technické pamiatky (pamätihodnosti) v Plešivci a jeho blízkom okolí
- Maľovanie kraslíc s tradičnými technikami
- Nech pieseň znie
- Mŕtve rameno rieky Slaná
- Oživme si dedinské tradície

g/ Informačná putovná výstava – pre informovanie verejnosti o verejno-súkromnom partnerstve sme pripravili aj informačnú putovnú výstavu, ktorá bola v roku 2008 vo všetkých 19 obciach pri príležitosti Dňa obce prezentovaná. Zhruba polovica obyvateľstva cca. 5000 obyvateľov videlo túto putovnú výstavu. Putovná výstava pozostáva z veľkých infopanelov, ktoré obsahujú informácie o partnerstve, jeho území, cieľoch a spoločných aktivitách a zároveň predstavuje jednu z úspešných aktivít pre verejnosť – mikrograntový program a zrealizované úspešné projekty. Putovná výstava je k dispozícii všetkým súčasným partnerom aj potenciálnym novým členom ako súčasť akcií, ktoré robia v obciach pre verejnosť. Takýmto atraktívnym a prístupným spôsobom sa verejnosť môže dozvedieť o partnerstve, jeho význame a možnosti vstupu do neho.

1.3.1.3 Pomer zastúpenia jednotlivých sektorov (verejný, súkromný a občiansky) v členskej základni OZ KRAS a ako je členská základňa rozložená v území KRAS

Členská základňa verejno-súkromného partnerstva je tvorená z verejného sektora 19 obcí (40,43 %), súkromného sektora 28 subjektov (59,57 %). Zo súkromného sektora je podnikateľský sektor zastúpený 17 subjektami a občiansky sektor 11 subjektami. Podnikateľský sektor zastupujú podnikatelia, poľnohospodárske družstvá a samostatne hospodáriaci roľníci. Občiansky sektor zastupujú občania, neziskové organizácie z oblasti kultúry, občianske združenia z oblasti kultúry, športu a životného prostredia, rómske združenia, cirkevná reformovaná organizácia.

Členská základňa je približne rovnomerne rozložená podľa počtu obyvateľov a počtu združených obcí. Podrobný zoznam je uvedený v Prílohe č. 6.

1.3.1.4 Prílohu č. 6 - Zoznam členov verejno-súkromného partnerstva OZ KRAS

1.3.1.5 Prílohu č.7 - Prehľad o uskutočnených podujatiach a stretnutiach OZ KRAS na území KRAS

1.3.1.6 Doteraz realizované projekty, aktivity verejno-súkromným partnerstvom OZ KRAS hlavne zo zameraním na integrovaný prístup

Na informovanie verejnosti o projekte LEADER a na rozšírenie členskej základne MAS Leader KRAS boli podniknuté aktivity v rámci pilotného projektu oslovenia občanov s tematikou LEADER v období od 16. do 18. apríla 2007. Projekt zvaný "Prieskum stavu komunity" (Village Appraisal) sa konal v obci Dlhá Ves. Dobrovoľníci z členskej základne MAS Leader KRAS a odborníci z Univerzity Antropológie Maďarska v dedine Dlhá Ves oslovovali každú domácnosť s tematikou LEADER. Rozširovali informácie o prístupe LEADER a zároveň od obyvateľov získali názory, akým smerom by sa mala rozvíjať ich obec. Na základe zmobilizovania miestnych aktérov, sa v obci Dlhá Ves zrodil projekt „Náučný chodník okolo Dlhej Vsi“, ktorý potom bez finančnej podpory realizovala obec Dlhá Ves spolu s dobrovoľníkmi.

Za podpory Rozvojového programu OSN a KSK bol v novembri 2008 realizovaný mikrograntový program Mikroregión pre všetkých. Občania, podnikatelia a tretí sektor mali možnosť podávať vlastné projekty. Tento mikrograntový program slúžil na vyskúšanie zručnosti a spravodlivosti pri výbere projektov. Na mikrograntovú schému bolo vyčlenených 200.000,-SKK (6 667,-EUR), z toho 50% z vlastných zdrojov. Do výzvy sa prihlásilo 18 subjektov. V decembri 2008 vybrala výberová komisia 10 najlepších projektov. V čase od 1.1.2009 do 30.6.2009 prebehla úspešná realizácia víťazných projektov .

Analytická časť

KAPITOLA 2: PREHĽAD ZDROJOV ÚZEMIA

2.1 Všeobecný popis územia a analýza súčasného stavu

2.1.1 Popíšte, výhody a nevýhody z hľadiska polohy a lokalizácie územia verejno-súkromného partnerstva OZ KRAS

Územie KRAS tvorí 19 obcí Ardovo, Bohúňovo, Bretka, Čoltovo, Dlhá Ves, Gemerská Hôrka, Gemerská Panica, Hrhov, Hrušov, Jablonov nad Turňou, Kečovo, Kunova Teplica, Meliata, Pašková, Plešivec, Silica, Silická Brezová, Silická Jablonica, Slavec, ktoré sa rozhodli spoločne riešiť svoj vidiecky rozvoj v tejto časti Národného parku Slovenský kras.

Obr..2.1.1.1 Mapa územia

Zdroj: RRA Rožňava

Strediskom pre všetky uvedené obce je najväčšia obec Plešivec s vybudovaným zázemím najmä dopravnej, zdravotnej a školskej infraštruktúry, ako aj zázemím obchodnej siete.

Výhody

Poloha tohto územia je významná v rámci regiónu Gemer, ale aj v celoslovenských súvislostiach, pretože ju križujú komunikačné a komunikačno-sídlné osi Slovenska s väzbami nadregionálneho a medzinárodného významu vo východno-západnom aj severo-južnom smere. Samotné územie Národného parku (ďalej len NP) je slabo osídlené, naopak osídlenie v dotyku s hranicou NP je intenzívne, pričom veľkostná štruktúra obcí je rôznorodá, od 165 do 2435 obyvateľov.

Územie KRAS s rozlohou 354,41 km² a s počtom obyvateľov 11 734 sa podstatnou časťou rozprestiera na území Národného parku Slovenský kras, južne od okresného mesta - Rožňavy až po hranice s Maďarskou republikou. Hustota obyvateľstva 33,11 obyvateľov na 1 km². Územie susedí s prihraničným regiónom Maďarska, a to Národným parkom Aggtelek. V Aggteleku je vybudované významné stredisko cestovného ruchu, ktoré je lákadlom turistov z oboch strán hranice a je dôležitým podnetom aj pre rozvoj cestovného ruchu na slovenskej strane v Národnom parku

Slovenský Kras. Najbližšie turisticko-informačné centrum sa nachádza v blízkej Rožňave (14 km od Plešivca).

Územie disponuje množstvom prírodných i kultúrnych hodnôt, vďaka ktorým patrí v súčasnosti medzi najvyhľadávanejšie územia na Slovensku. Medzi atraktívnosti územia patria v prvom rade sprístupnené Jaskyne Slovenského krasu – Jaskyňa Gombasek, Jaskyňa Domica a Jaskyňa Silická ľadnica. Svojimi kultúrnymi pamiatkami a pretrvávajúcim typickým vidieckym životom je lákadlom pre návštevníkov a svoje brány otvára pre každého z nich.

Všetky obce ležia v katastri NP Slovenský kras, atraktívnej oblasti pre návštevníkov s veľkým potenciálom pre rozvoj cestovného ruchu. Sídelné územie je vidieckeho typu a zachováva si pôvodný rázovitý charakter. Na území sa nachádza množstvo prírodných pamiatok, ktoré sú navštevované turistami a môžu rozvíjať cestovný ruch (pešia turistika, cykloturistika).

Ďalšou výhodou je hraničenie nášho územia s Maďarskou republikou, pre možnosť využitia cezhraničnej spolupráce.

Rozvíjajúce sa poľnohospodárstvo a s ním súvisiace činnosti ponúkajú priestor pre rozvoj agroturistiky.

Územie KRAS leží v blízkosti k veľkým centráram ako Košice, Rožňava, Zvolen, Banská Bystrica a pod., čo zabezpečuje ľahkú dostupnosť pre návštevníkov.

Nevýhody

Nevýhodou sú obmedzenia v rozvoji podnikateľských aktivít z dôvodu ochrany krajiny a prírody. Územie KRAS leží na krasovom podloží, na ktorom dochádza k strate pitnej vody. Tento nedostatok sa prejavuje predovšetkým v obciach, ktoré ležia na území planiny.

Svojim charakterom patrí medzi vidiecke poľnohospodárske a podhorské až horské územia s mierou nezamestnanosti k 31.12.2009 24%. Ľudia dochádzajú za prácou najmä do Rožňavy.

Bariérou rozvoja je najmä nízka vzdelanostná úroveň obyvateľov, málo vysokoškolsky vzdelaných ľudí, migrácia mladých ľudí za prácou, odliv vzdelaných ľudí mimo región a do zahraničia a nepriaznivý demografický vývoj.

Nedostatočne využitý potenciál predstavujú prírodné a kultúrne danosti regiónu, ktoré sa v spojení s ďalšími nadväznými aktivitami môžu stať zdrojom pracovných príležitostí pre miestnych obyvateľov v oblasti cestovného ruchu.

2.1.2 Prepojenie územia na širšie rozvojové súvislosti národného alebo regionálneho charakteru (investičné zámery väčšieho rozsahu, ktoré sa realizujú, prípadne sa plánujú v území a v jeho okolí a ako ovplyvnia implementáciu integrovanej stratégie, resp. ako na ne reaguje stratégia)

Na území KRAS v rámci širších rozvojových súvislostí národného charakteru sa plánuje výstavba rýchlostnej dopravnej komunikácie po celom úseku od Gemerskej Panice po Hrhov, cez horský prechod Soroška.

Cestovný ruch, ako jedna z nosných oblastí územia KRAS, je aj jednou z priorít Košického samosprávneho kraja, o čom svedčí dokument Koncepcia rozvoja cestovného ruchu KSK na roky 2005 – 2009.

Južnou časťou územia KRAS (obce Hrhov, Jablonov nad Turňou, Hrušov, Silická Jablonica, Silica) prechádzajú diaľkové vedenia a energovody medzinárodného významu. Ide predovšetkým o vedenie elektrickej energie, ktoré je súčasťou diaľkového systému medzinárodného významu. Územím prechádza ropovod Družba, medzištátny plynovod a 4 zväčša súbežné línie tranzitného plynovodu. V katastri obci Jablonov nad Turňou bola vybudovaná kompresorová stanica, ktorá zabezpečuje prepravu plynu líniami tranzitného plynovodu.

2.1.3 Doterajší rozvoj hlavne zo zameraním na integrovaný prístup, vrátane popisu využitia vonkajších zdrojov, napr. EÚ fondov, štátneho rozpočtu, súkromné zdroje a ďalších nástrojov

Na ceste k vytvoreniu verejno-súkromného partnerstva spojené obce na území KRAS realizovali integrované projekty ešte pred vytvorením konzorcia MAS Leader KRAS. Tieto projekty považujeme za dôležité preto, že pomohli integrovať územie a dávno predtým, než prišiel prístup Leader do SR pomáhali zapájať aj iné sektory než len verejný do rozvoja a tak postupne budovať partnerstvo na území KRAS.

V rámci týchto projektov boli využité aj vonkajšie zdroje predvstupových fondov, ďalej štátna podpora a tiež súkromné zdroje. Medzi hlavné patria:

- Phare CBC SK-HU 2003/004 –616-01 bol schválený projekt na vybudovanie Technologického inkubátorového domu v Plešivci, ktorý v roku 2005 sa dokončil a stal sa administratívno-technickým centrom územia.
- Dostupnosť územia bola skvalitnená v roku 2004 výstavbou cesty II/587 medzi Plešivcom a slovensko-maďarskou štátnou hranicou.
- Dôležitosť ochrany životného prostredia Slovenského Krasu podporilo územie KRAS so 4 environmentálnymi akciami:
  - v septembri 2006 „Čistenie rieky Slaná“ 350 zúčastnených,
  - október 2007 „Chráňme si svetové prírodné dedičstvo Domicu“ 400 zúčastnených,
  - október 2008 „Za krajšie okolie Hrušovských rybníkov“, 350 zúčastnených
  - v júni 2009 „Za čistý turistický chodník Gombasek-Silická ľadnica“ 300 zúčastnených

So zámerom podporiť subjekty v integrovanom rozvoji územia, ale aj propagácie spolupráce partnerstva bolo v roku 2008 vyhlásené prvé mikrograntové kolo pod názvom „Mikroregión pre všetkých“. V rámci neho ako prioritné oblasti podpory boli stanovené: skrášlenie životného prostredia, zachovanie a rozvoj tradícií a podpora lokálpatriotizmu. V rámci prvého kola OZ KRAS bolo podporených 10 projektov, ktoré podali subjekty zo všetkých troch sektorov. V rámci OZ KRAS ako verejno-súkromného občianskeho združenia sme si tak mohli vyskúšať a v praxi overiť celý proces administrácie grantového kola už s medzisektorálnym prístupom, keďže vo výberovej komisii boli zastúpené všetky tri sektory.

Skúsenosti z implementácie projektov dokazujú aj nasledujúce úspešné projekty:

- Sýpkový strážcovia hodnôt - pamiatky v službách turizmu
- Interaktívne zelené štúdio zachovanie identity vidieka
- Most medzi generáciami

- Hrad Szádvár- kultúrne dedičstvo: 1. Festival vyberania desatín
- Reklamná tabuľa Turnianskej vínnej cesty
- Zelená pre stromy
- Gemerský gastronomický deň
- Zachovanie a podpora tradícií, kultúry vinohradníctva Pod Soroškou
- Skrášlenie a sfunkčnenie okolia krasovej vyvieracky „Forrás“
- Chlieb náš každodenný
- Rekonštrukcia modernizácia javiska kultúrneho domu v Ardove
- Stavebno-technické pamiatky (pamätihodnosti) v Plešivci a jeho blízkom okolí
- Maľovanie kraslíc s tradičnými technikami
- Nech pieseň znie
- Mŕtve rameno rieky Slaná
- Oživme si dedinské tradície

Tab. č. 2.1.3.1 Realizované projekty v poľnohospodárstve

Názov projektu	Žiadateľ
Modernizácia strojov a zariadení pre rastlinnú a živočíšnu výrobu	Ing. Ferdinand Zoltán
Modernizácia strojového parku a hospodárskych budov pre chov hovädzieho dobytku	Katarína Benyüsová
Nákup strojov do RV a novostavba hnojiska	AGREKO, s.r.o
Modernizácia strojového parku a skladového hospodárstva pre živočíšnu výrobu	Agros, s.r.o. Gemerská Panica
Modernizácia technológií kŕmnych zmesí a prepravných kapacít	Poľnonákup Domica, a.s.
Modernizácia chovu HD a rastlinnej výroby - nákup strojov a zariadení	Agros, s.r.o. Gemerská Panica
Modernizácia RV-stroj na komplexnú prípravu pôdy a siatie	Katarína Benyusová, Meliata
Modernizácia teľatníka a stavebné úpravy kravína a centrálneho hnojiska	Agros, s.r.o. Gemerská Panica
Ing. Atilla Fazekas samostatne hospodáriaci roľník - Rekonštrukcia a oprava prevádzkových objektoch hospodárskeho dvora a obnova mechanizácie rastlinnej výroby	Ing. Attila Fazekas, Gemerská 733, 049 11 Plešivec
Rekonštrukcia dojárne a modernizácia technologického vybavenia	Ivan Gorgei SHR, Dlhá Ves , Šturc 129, 049 55
Nákup univerzálneho traktora s čelným nakladačom	Zoltán Benyus, Meliata 75
Vybudovanie jazdeckého areálu Plešivec	Ing. Attila Fazekas, Gemerská 733, 049 11 Plešivec
Výstavba skladovacích priestorov maštalného hnoja a hnojovice.	Benyüsová Katarína
Poradenstvo pri zavádzaní noriem v oblasti životného prostredia, zdravia ľudí, zvierat a rastlín, welfare zvierat, identifikáciu a registráciu zvierat a hlásenie chorôb.	Ing. Attila Fazekas, Gemerská 733, 049 11 Plešivec
Poradenstvo pri zavádzaní noriem v oblasti životného prostredia zdravia ľudí a rastlín, welfare zvierat, identifikácie a registrácie zvierat a hlásenie chorôb	Družstvo SILICKÁ PLANINA

Konkrétne riešenie otázok súvisiacich so zavádzaním nových štatutárnych požiadaviek pre spoločnosť AGRAR, s.r.o.	AGRAR, s.r.o.
Prispôsobovanie normám EÚ - poradenstvo	Görgei Ivan
Konkrétne riešenie otázok súvisiacich so zavádzaním nových štatutárnych požiadaviek pre spoločnosť Agros, s.r.o. Čoltovo	Agros, s.r.o. Gemerská Panica
Poskytovanie poradenstva a všestrannej pomoci pri plnení noriem EÚ v podniku	Benyüsová Katarína
Poskytovanie poradenstva a pomoc pri založení a vedení podnikovej agendy pre plnenie noriem EU	Ing. Ferdinand Zoltán
Konkrétne riešenie otázok súvisiacich so zavádzaním nových štatutárnych požiadaviek pre spoločnosť Ing. Štefan Görgei	Görgei Štefan Ing.
Agroenvironment a životné podmienky zvierat	Ing. Ferdinand Zoltán
Využitie agroenvironmentálnej schémy na užívaných plochách podniku	Benyüs Zoltán
Využitie agroenvironmentálnej schémy na užívaných plochách podniku	Benyüsová Katarína
Agroenvironment a životné podmienky zvierat - Ochrana proti erózii na ornej pôde - Ochrana biotopov polo prírodných a prírodných trávnatých porastov	Görgei Ivan
Uplatnenie agroenvironmentálnych schém v Plešivci	Ing. Attila Fazekas, Gemerská 733, 049 11 Plešivec
Agroenvironment na Družstve Silická Planina	Družstvo Silická Planina
Udržanie kultúrnej krajiny a ochrana poľnohospodárskej pôdy v Turnianskej kotline	AGREKO, s.r.o.
Poľnohospodárstvo šetrné k životnému prostrediu na pozemkoch Agros s.r.o. Čoltovo	Agros, s.r.o. Gemerská Panica
Ochrana biotopov v lokalite Slovenský kras a zabezpečenie ekologickej stability krajiny	AGRAR, s.r.o.
Modernizácia a rozšírenie včelárskej farmy	Kovács Eugen 049 43 Silická Jablonica č.83
Výstavba a rekonštrukcia včelárskej farmy	Nemes Vincent 049 43 Jablonov nad Turňou č.238
Modernizácia a rozšírenie včelárskej farmy	Tomášová Lucia 049 43 Silická Jablonica 44

Zdroj: OcÚ, PPA

2.1.4 Zvláštnosti územia KRAS a jeho komparatívne výhody oproti ostatným územiám

Územie KRAS patrí nádherou a jedinečnosťou prírodných scenérií i bohatstvom kultúrno-historických pamiatok medzi najatraktívnejšie územia Slovenska. K atraktivite prispieva množstvo vzácnych historických pamiatok sústredených na jeho území. Atraktívne prírodné prostredie predstavuje predovšetkým Národný park Slovenský kras. Osobitosťou tohto územia je bohatstvo podzemných priestorov – krasových a ľadových jaskýň. Medzi najnavštevovanejšie patrí jaskyňa

Domica, Gombasek a Silická ľadnica. Krehká krása podzemného sveta je magnetom pre domácich i zahraničných návštevníkov.

Územie KRAS vyniká hlavne nasledujúcimi zvláštnosťami oproti iným územiám:

- celé územie je súčasťou unikátneho národného parku Slovenský kras, vyznačujúceho sa prírodnými krásami, jaskyňami a špeciálnymi prírodnými podmienkami pre pestovanie viniča. Slovenský kras je najväčším krasovým územím Karpatskej kotliny,
- výhodná poloha na hlavnej južnej trase zo západu na východ,
- vinárska tradícia so začlenením do Turnianskej vínnej cesty (obce Jablonov nad Turňou, Hrušov, Silická Jablonica a Hrhov),
- blízkosť štátnej hranice s Maďarskom, čo zabezpečuje nielen možnosť prívlu turistov aj zo zahraničia, ale aj možnosť rozvíjať cezhraničné spoločné projekty s maďarskými partnermi
- rôznorodosť obyvateľstva z hľadiska národnosti a vierovyznania vytvára zaujímavú kombináciu tradícií, ktoré sa premietajú do produktov cestovného ruchu.

2.1.5 Stupeň vidieckosti územia

Územie KRAS je 100% vidiecke územie, kde žilo k 31.12.2008 celkovo 11 734 obyvateľov, hustota obyvateľstva je 33.11 obyvateľov na 1 km².

Tab. č. 2.1.5.1 Vidieckosť územia KRAS

P.č.	Názov obce	Vidieckosť územia		
		Rozloha v km ²	Počet obyvateľov	Hustota obyvateľstva
1.	Ardovo	11,21	165	14,72
2.	Bohúňovo	6,81	308	45,23
3.	Bretka	9,54	387	40,56
4.	Čoltovo	15,38	497	32,31
5.	Dlhá Ves	10,76	581	54
6.	Gemerská Hôrka	12,79	1 343	104,97
7.	Gemerská Panica	14,92	684	45,85
8.	Hrhov	16,8	1 176	70
9.	Hrušov	36,08	345	9,56
10.	Jablonov nad Turňou	24,46	841	34,38
11.	Kečovo	13,57	382	28,14
12.	Kunova Teplica	8,42	660	78,4
13.	Meliata	14,49	218	15,04
14.	Pašková	6,01	285	47,45
15.	Plešivec	62,14	2 435	39,18
16.	Silica	34,57	562	16,26
17.	Silická Brezová	13,37	178	13,32
18.	Silická Jablonica	25,57	220	8,61
19.	Slavec	17,53	467	26,64
Spolu		354,41	11734	33,11

Zdroj: RRA a ŠUSR

V obciach do 500 obyvateľov, ktoré tvoria 57,9 %, žije 29,4 % z celkového počtu obyvateľov a zaberajú viac ako 47,8 % rozlohy územia. V troch najväčších vidieckych obciach (Plešivec, Hrhov, Gemerská Hôrka) žije 42,3 % obyvateľov a rozprestierajú sa na 25,9 % rozlohy územia.

2.1.6 Administratívno-správna príslušnosť územia

Územie KRAS patrí 19 obcami do štátnej správy Obvodu Rožňava. Samosprávne riadenie vykonávajú obce a spoločné úradovne v rámci svojich kompetencií a niektoré prenesené kompetencie vykonáva Košický samosprávny kraj.

2.1.7 Prílohu č. 2 - Doklad o súhlase všetkých obcí so zaradením do územia pôsobnosti verejno-súkromného partnerstva OZ KRAS a oboznámením sa s Integrovanou stratégiou rozvoja územia

Súhlas obcí so zaradením do územia pôsobnosti verejno-súkromného partnerstva (OZ) a súhlas s oboznámením sa s Integrovanou stratégiou rozvoja územia je v prílohe č. 2 Integrovanej stratégie rozvoja územia KRAS.

2.2 Popis prírodných zdrojov

2.2.1 Všeobecný opis charakteru krajiny

Územie KRAS predstavuje typickú krasovú krajinu bohatú na povrchové a podzemné krasové javy (škrapy, závrtý, tiesňavy, kaňony, jaskyne, ponory, atď.), ktoré vytvorila voda svojou koroziívnou a erozívnou činnosťou v druhohorných triasových vápencoch. Celkový ráz územia dotvárajú hlboké doliny a tiesňavy pretekajúcich riek oddeľujúce tak od seba jednotlivé planiny (Koniarska, Plešivská, Silická, Dolný a Horný vrch).

Dominantou územia Kras je Národný park Slovenský kras. Súčasťou národného parku sú osobitne chránené územia. Niekoľko sprístupnených jaskýň Slovenského krasu, ktoré sú od roku 1995 zaradené do Zoznamu svetového prírodného dedičstva UNESCO (Domica a Gombasek) umožňuje návštevníkom nahliadnúť do krás podzemných priestorov, kde voda a čas vytvorili krásnu kvapľovú výzdobu.

Medzi atraktívne miesta v tejto oblasti, ktoré možno navštíviť patrí Silická ľadnica s celoročnou ľadovou výzdobou (nesprístupnená jaskyňa), ktorá je najnižšie položená ľadová jaskyňa na svete (503 m n.m.). Prvý nákres jaskyne je z r. 1719, jej opis od Mateja Bela vyšiel v Londýne už v roku 1744. Sieť vyznačených turistických chodníkov a cykloturistických trás ponúka turistom príjemne a aktívne strávené chvíle tomto pestrom a nezabudnuteľnom prírodnom prostredí.

Z národných prírodných pamiatok je obdivovaná Ardovská jaskyňa s vyvieračkou, kde bolo objavené neolitické sídlo bukovohorskej kultúry so zvyškami uhlíkom kreslených nástenných malieb pilinskej kultúry z mladšej doby bronzovej a púchovskej kultúry. V blízkosti obce sa nachádza Jaskyňa na Kečovských lúkach – krásna horizontálna jaskyňa a z obce začína žltá turistická značka, ktorá sa napája na červenú magistrálu Domica – Zádielska dolina. Oblasť sa vyznačuje aj pestrým rastlinstvom s mnohými endemitmi a jej živočíšstvo charakterizuje množstvo živočíchov nižších skupín.

2.2.2 Súčasná situácia v environmentálnych ukazovateľoch – kvalita vody, vzduchu a pôdy environmentálne záťaž

Dlhodobou trvajúcim extenzívnym využívaním zdrojov územia v minulosti (banská a iná činnosť), priemyselná a poľnohospodárska výroba ovplyvnili súčasný stav životného prostredia v dotknutom území. Napriek tomu má územie KRAS relatívne kvalitné životné prostredie. Záujem ľudí na území KRAS o zlepšenie stavu životného prostredia je okrem množstva environmentálnych akcií prezentovaný aj v rámci integrovanej stratégie rozvoja tým, že všetky plánované projekty majú vo svojich bodovacích kritériách ako jeden z bodov hodnotenia ich vplyv na životné prostredie.

2.2.2.1 Kvalita vody

Povrchová a zrážková voda odteká do podzemia krasového územia, kde sa vytvárajú zdroje pitnej vody pre obce. Na zabezpečenie ochrany využiteľných zásob podzemných vôd bol nariadením vlády SSR č.13/1987 Zb. vyhlásené chránené vodohospodárske oblasti Slovenský Kras – Horný vrch s celkovou plochou 21,0 km² a Slovenský Kras – Plešivská Planina s celkovou plochou 57,0 km².

Je preto nevyhnutné vytvoriť a podporovať priaznivé podmienky pre tvorbu, uchovanie kvality a ochranu podzemných vôd a zabezpečiť súlad hospodárskych záujmov s požiadavkami zvýšenej starostlivosti o vodné zdroje. Pretože ide o krasové vody s osobitným režimom ich obehu a ich rýchlym prestupom cez krasové prostredie, je táto otázka nanajvyš dôležitá. V riešenom území sa nachádza, alebo do neho zasahuje päť pásiem hygienickej ochrany druhého stupňa vodných zdrojov s osobitným režimom hospodárenia v nich.

Slovenský kras je špecifickou krajinou, kde určujúcimi prvkami pre vývoj ostatných krajinných prvkov je reliéf, vlastnosti podložia a krasové vody. Rozpustnosť vápencov, ktoré tvoria podstatnú časť územia a urýchlené presakovanie zrážkových vôd trhlinami v nich vytvorenými, umožňujú vznik krasových foriem. Preto jedinou správnou cestou aktívnej ochrany územia je dôkladné poznanie všetkých jeho zákonitostí a ich rešpektovanie najmä v ekonomickej aktivite človeka. Keďže v dôsledku prírodných daností sa povrchové znečistenia do týchto vôd dostávajú bez dostatočnej filtrácie, ich kvalita priamo závisí od vhodného spôsobu ľudskej činnosti, v prvom rade od poľnohospodárstva a s ním spojenou chemizáciou.

Napriek tomu, že územie je budované pomerne pevnými horninami, si hospodárska situácia vymohla vybudovanie viacerých línii produktovodov, ktoré okrem zásahov do krajiny by v prípade ich technickej nedokonalosti mohli byť taktiež nebezpečenstvom aj pre podzemné vody.

Vzhľadom na existujúci stav je potrebné zvýšiť úroveň odkanalizovania obcí a čistenia odpadových vôd. Vzhľadom na nízky podiel obyvateľov pripojených na verejnú kanalizáciu a ČOV, je nutné realizovať opatrenia na zvýšenie úrovne odkanalizovania riešeného územia a realizovať opatrenia na budovanie ČOV, aby sa zabezpečila dostatočná ochrana podzemných a povrchových vôd.

2.2.2.2 Kvalita ovzdušia

Kvalita ovzdušia vzhľadom na to, že väčšina územia KRAS spadá do NP je prijateľná. Pri zlepšovaní kvality ovzdušia je potrebné sa zamerať na emisie z lokálnych kotolní, domových či bytových kúrenísk v sídlach na území KRAS a v jej blízkosti. Na horskom prechode Soroška je kvalita ovzdušia ovplyvnená i príspevkom emisií z automobilovej dopravy po intenzívne využívaní cestnej komunikácií (prašnosť, emisie).

Z väčších priemyselných podnikov sú najväčšími znečisťovateľmi ovzdušia firmy Carmeuse Slovakia, kompresorová stanica plynu Eustream, Jablonov nad Turňou a Cementáreň v Turni nad Bodvou. Všetky menované spoločnosti sa okrem vlastných programov aktívne zapájajú do rôznych environmentálnych projektov organizovaných v regióne. V roku 1999 bol uvedený do prevádzky imisný monitorovací systém látok znečisťujúcich ovzdušie v okolí veľkého zdroja znečisťovania ovzdušia SPP, š.p. Závod 02 Jablonov nad Turňou – /v súčasnosti EUSTREAM/. Ďalšie monitorovacie stanice sa nachádzajú v obciach Silická Jablonica, Hrhov a Jablonov nad Turňou. Okrem evidencie o množstvách vypúšťaných znečisťujúcich látok do ovzdušia, v okolí veľkých zdrojov znečistenia sa pravidelne uskutočňujú merania prašných spádov. Na základe meraní je možné konštatovať, že hygienicky únosné hodnoty spádov u veľkých znečisťovateľov zatiaľ neboli prekročené.

2.2.2.3 Kvalita pôdy

Z hľadiska poľnohospodárskej výroby sú najdôležitejšie pôdy širokých údolí riek Slanej, Muráňa a Turne vyplnené aluviálnymi naplaveninami. Práve tieto poľnohospodárske plochy sú vhodné na pestovanie bio plodín. Tieto aktivity sú aj súčasťou cieľov tejto stratégie

Na planinách sú to pôdy, kde na povrch vystupujú slienité bridlice spodného triasu (Silica, Silická Brezová). Ostatná časť planín je využívaná extenzívne, pretože ide o chudobné, plytké, skeletovité pôdy typu renduín, hnedých a nevyvinutých pôd.

Pôda na území KRAS je najviac vystavená vodnej erózii. Ohrozená je najmä na svahovitejších a odlesnených plochách, alebo pri jednostrannom pestovaní plodín a to hlavne po prudkých dažďoch. Závažným problémom sú dôsledky a pozostatky chemizácie v poľnohospodárstve, dedičstvo minulých desaťročí, rôzne druhy pesticíd a chemikálií uložených na dne rokĺn, ale aj voľne rozptýlených v pôde.

V južnej časti sa sriedajú plochy stredne a nízko radónového rizika. Stredne radónové riziko je v pruhu Slavec– Hrušov , Plešivec – Ardovo a Bohúňovo – Čoltovo.

2.2.2.4. Environmentálne záťaž

Mierne environmentálne záťaž spôsobujú predovšetkým ložiská nerastných surovín a zavedený spracovateľský priemysel so špecifickými technologickými nárokmi – lom a vápenka v Slavci. Medzi najväčších znečisťovateľov ovzdušia patria :

- CARMEUSE Slovakia s.r.o., Slavec - výroba vápna
- SMZ Kunova Teplica s.r.o. - zlievareň železných kovov
- EUSTREAM s.r.o. Jablonov nad Turňou – plynové turbíny

Ďalšie environmentálne záťaž spôsobili neodborne uskladňované chemikálie a odstraňovanie ich obalov v poľnohospodárstve. Bude potrebné utlmiť proces chemizácie v poľnohospodárstve, aby výroba ekologických produktov bola nosným cieľom, na ktorý má región predpoklady.

Environmentálne záťaž v podobe bodových zdrojov znečistenia / čierna skládka/ boli pri rieke Slaná v oblasti Plešivca. Táto skládka bola v roku 2006 v rámci environmentálnej akcie zlikvidovaná. V katastri obce Jablonov nad Turňou pri chatovej osade Eveteš nad Hrušovskými jazerami sa každý rok vytvára, hlavne v letných mesiacoch, čierna skládka. Obec zaviedla od mája do októbra na tomto prechodne obývanom mieste rozloženie odpadových kontajnerov. Pri všetkých vymenovaných čiernych skládkach sa jednalo o komunálny odpad, ktoré tam nechali turisti a návštevníci.

Vymenované záťaže však nepôsobia riziko pri implementácii našich rozvojových aktivít. Niektoré záťaže ako už spomenuté čierne skládky ukazujú, že aj rieka Slaná aj Hrušovské rybníky sú navštevované turistami. Nie sú tu však vytvorené podmienky pre návštevníkov a rybárov, preto je potrebné aj z hľadiska environmentálneho ale aj z hľadiska rozvoja služieb cestovného ruchu dobudovať odpadové koše a toalety.

2.2.3 Využitie územia a pôdneho fondu

Poľnohospodárska pôda na území zaberá výmeru 14 593,9 ha (41,2 %) územia. Podstatnú časť poľnohospodárskej pôdy tvoria trvalé trávne porasty o výmere 8710,1 ha (24,6 %). Orná pôda má výmeru 5264,8 ha (14,9 %), vinice 145,3 ha (0,4 %), záhrady a ovocné sady 473,8 ha (1,3%). Poľnohospodárska pôda je sústredená prevažne do katastrálnych území obcí Hrhov, Silica a Plešivec. Jej väčšie plochy sú viazané najmä na plošiny Silickej a Plešivskej planiny. V štruktúre sú zastúpené výlučne trvalé trávne porasty, ktoré sa využívajú ako pasienky, menej ako jednokosné lúky a časť je v súčasnosti bez využitia.

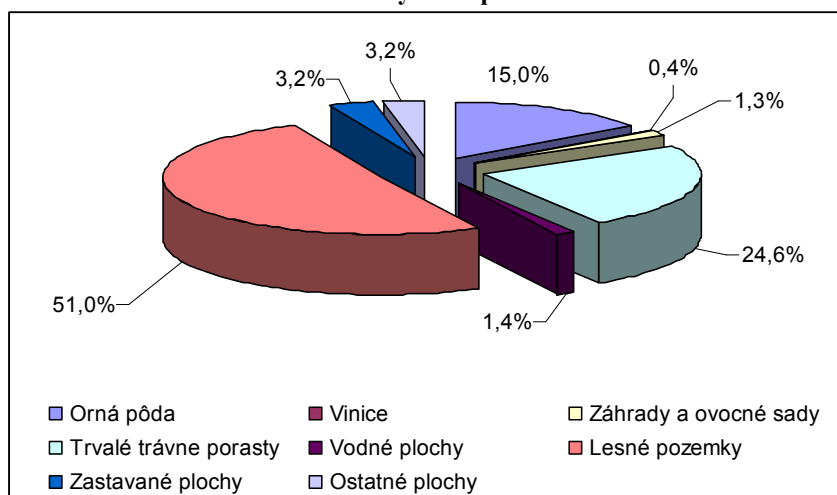
Nepoľnohospodárska pôda zaberá výmeru 20 846,5 ha (58,8 %) územia. Veľkú časť územia zaberajú lesné pozemky 18 104,5 ha (51,1 %), ostatné plochy predstavujú 1 131,1 ha (3,2 %), zastavané plochy 1 124,9 ha (3,2 %) a vodné plochy predstavujú 486,0 ha (1,4 %).

Tab. č. 2.2.3.1 Využitie pôdneho fondu v rámci katastrov obcí k 31.12.2008

Kataster	Poľnohospodárska pôda				Nepoľnohospodárska pôda				Spolu
	Orná pôda	Vinice	Záhrady a ovocné sady	Trvalé trávne porasty	Vodné plochy	Lesné pozemky	Zastavané plochy	Ostatné plochy	
Ardovo	168,7	0	13	353,7	3,1	552,2	8,3	21,5	1120,7
Bretka	226,2	0	8,8	258,4	7,8	418,8	30,6	3,4	954,1
Bohúňovo	116,5	0	9,2	238,7	7,6	266,8	29,1	13	680,9
Čoltovo	335,5	0	13,8	352,5	13,1	759,4	44,1	19,8	1538,2
Dlhá Ves	254,69	0,2	22,7	399,7	1	350,1	42,8	4,9	1076,1
Gemerská Hôrka	557,4	1	27,5	156	6,7	347,4	88	95,5	1279,5
Gemerská Panica	336,3	0	23,3	503,2	7,9	552,4	64,5	4,4	1492
Hrušov	234,2	19	63,6	292,3	21,4	953,1	44,2	52,2	1680,1
Hrhov	783,2	42,9	43,1	703	268,9	1498	137,1	131,6	3607,8
Jablonov nad Turňou	398,7	75,5	79,6	308,2	19,1	1383,5	143,9	37,8	2446,3
Kečovo	152,4	0,5	16,8	346,4	3,3	795,5	29,7	12,4	1357,4
Kunova Teplica	194,1	0	12,2	251,6	11,5	313,3	39,8	19,4	841,8
Meliata	267	0	13,2	253,9	11,6	860,8	28,2	14,44	1449
Pašková	131,1	0,1	11,2	75,9	14,3	298,1	26	43,9	600,6
Plešivec	357,2	1,1	34	1457,4	47,2	3874,8	157,7	284,5	6213,9
Silica	328,6	0	33,8	1604,5	7,1	1311,7	59,5	111,2	3456,4
Silická Brezová	54,2	0	10	506,2	2,7	681,9	28,3	53,65	1336,9
Silická Jablonica	46,7	5	23,1	561,4	3,8	1879	29,9	7,7	2556,6
Slavec	322,1	0	14,9	87,1	27,9	1007,7	93,2	199,8	1752,7
Spolu	5264,79	145,3	473,8	8710,1	486	18104,5	1124,9	1131,09	35440,5

Zdroj: OcÚ

Graf č. 2.2.3.1 Využitie pôdneho fondu

Zdroj: Tab.č. 2.2.3.1

2.2.4 Využitie lesných a vodných zdrojov a využitie poľnohospodárskej pôdy

Lesy

V riešenom území majú prevahu lesné pozemky s výmerou 18 104,5 ha, čo predstavuje 51% z celkovej výmery územia.

Podľa kategórií hospodárskej úpravy lesov hospodárske lesy zaberajú 11 396,19 ha (40,45 %) a ochranné lesy zaberajú 13 849,37 ha (49,17 %). Podiel ochranných lesov poukazuje na prioritnú pôdoochrannú funkciu lesa v navrhovanom území. Lesy osobitného určenia zaberajú plochu 927,62 ha (3,29 %) a ostatné lesné pozemky 1997,98 ha (7,09 %) z celkovej výmery lesnej pôdy. Najväčším vlastníkom lesov v riešenom území sú Štátne lesy SR.

Celé územie KRAS patrí do Národného parku Slovenský KRAS, preto je ťažba dreva obmedzovaná. Na povolených miestach sa lesy využívajú na ťažbu dreva za účelom predaja ako palivo a surovina. Prvotné spracovanie vyťaženého dreva prebieha na píle v Silici a v Silickej Jablonici, ďalšie spracovanie a zhodnotenie dreva nie je, pritom pri ťažbe vznikne lesnícky odpad vhodný na využitie ako biomasa na spaľovanie. Využitím tejto biomasy na vykurovanie by sme mohli na území Kras znížiť uhlíkové emisie pochádzajúce z fosílnych palív /uhlie a zemný plyn/.

Na hranici Národného parku Slovenský Kras a v jeho ochrannom pásme sa nachádzajú neobhospodárené zarastené kraje lesov, ktoré ponúkajú vhodný zdroj na biomasu.

Lesy na území KRAS ponúkajú možnosť lesoturistiky po vyznačených turistických a náučných chodníkoch. Najnavštevovanejšie a najznámejšie náučné chodníky na území KRAS sú nasledujúce: Prielom Muráňa, Domica, Hrhovský náučný chodník, Pri Gombaseckej jaskyni, náučný chodník Jaskyne Slovenského krasu, Krasové javy Gemerskej Hôrky.

V lesoch hospodária aj poľovnícke združenia, ktoré sa nachádzajú v nasledujúcich obciach: Hrhov, Silická Jablonica, Jablonov nad Turňou, Silica, Dlhá Ves, Kečovo. Vymenované poľovnícke združenia ponúkajú poplatkový odstrel nasledujúcej zveri: jelenia zver, muflonia zver, srna- srnec, diviaka, líšky, jazveca, hlucháňa, bažantov, husi divej a kačice divej.

Na stretnutiach sa členovia dohodli, že z pohľadu stratégie a rozvoja územia, lesy územia KRAS by sa mali využiť tak na podporu cestovného ruchu /poľovníctvo, lesoturistika/ ako aj na alternatívne zdroje energie vo forme biomasy. Pre podporu cestovného ruchu treba predovšetkým propagovať a zviditeľniť náučné chodníky, poľovnícke združenia by mali viac propagovať ponuky zveri a opis ich revírov.

Vodné plochy

Z vodných zdrojov na rybárstvo a chov rýb sa využívajú nasledujúce rybníky: Rybník Hrhov, rybník Hrušov, Silica, Bohúňovo, rieka Slaná.

Rybník Hrhov s výmerou 270 ha je najväčším rybníkom na Slovensku a je v súkromnom majetku spoločnosti Rybárstvo Zemplín a slúži na produkčný chov rýb: kaprov a tolstolobikov. Tento rybník na cestovný ruch nie je využitý napriek tomu, že leží na atraktívnom mieste.

Rybník Hrušov I a Hrušov II sú dve vodné nádrže nachádzajúce sa blízko seba. Prístup k nim je možný motorovým vozidlom poľnou cestou cez Jablonov nad Turňou alebo z obce Hrušov. Výmery rybníkov sú 5 ha a 6 ha a sú zdrojom nasledovných rýb: kapor, zubáč, šťuka, úhor, sumec, ostriež, plotica, amur a karas.

Pri rybníkoch sa v Hrušove každoročne v máji konajú Medzinárodné preteky v rybolove s udicou (150 súťažiacich rybárov) a vo varení Halászlé – rybacej polievky (20 družstiev). Pri týchto rybníkoch je vybudovaná aj Rybárska chata, ponúkajúca ubytovanie.

Jazero Farárova jama sa nachádza sa pod obcou Silica na Silickej planine. Je špecifická tým, že nemá výpusť a stav vodnej hladiny je závislý od množstva zrážok. Prístup k nej je možný po ceste motorovým vozidlom od Košíc cez obec Silická Jablonica, a od Rožňavy cez obec Silica. Vodná plocha má rozlohu 3,35 ha. Druhy rýb: kapor, zubáč, šťuka, úhor, ostriež, plotica, amur, lieň, karas.

Okrem rybníkov a vodných nádrží rybolov je možný na odstavenom ramene rieky Slanej v obci Bohúňovo

Nádrž je nepretržite napustená od roku 1979. Prístup k nej je po poľnej ceste z obec Bohúňovo. Výmera: Vodná plocha má rozlohu 0,35 ha a žijú v nej tieto druhy rýb: kapor, šťuka, ostriež, plotica, karas.

Ďalšie možnosti rybolovu sú na rieke Slaná pri obci Bretka, kde je povolený celoročný lov pri dodržaní druhového hájenia rýb. Revír patri do celozväzového povolenia. Má dĺžku cca 30 km a žijú v nej: kapor, šťuka, jalec, hlavátka, ostriež, podustva, plotica, pstruh, lipeň, karas.

Vymenované vodné plochy predstavujú dôležitý potenciál na rozvoj služieb cestovného ruchu. Všetky vymenované vodné plochy sú veľmi dobre prístupné avšak ich súčasný stav ponúka len základné možnosti pre rybárov, chýbajú stánky, móla, bufety, WC a sociálne miestnosti.

Z pohľadu stratégie je prioritou rozvoj cestovného ruchu na čo sa dajú využiť aj územia s rybolovom. Pri analýze vodných zdrojov sme zistili nutnosť dobudovania infraštruktúry, postavenia nových ubytovacích zariadení, bufetov, reštaurácií, WC a sociálnych miestností a v každom prípade treba zabezpečiť propagáciu týchto možností.

Poľnohospodárska pôda

Využitie poľnohospodárskej pôdy na území KRAS je do značnej miery ovplyvnené prírodnými podmienkami. Pôda na území KRAS-u je najviac vystavená vodnej erózii. Je veľmi ohrozená na svahovitejších a odlesnených plochách alebo pri jednostrannom pestovaní plodín a to hlavne po prudkých dažďoch. Poľnohospodárska pôda je výhodná na bio pestovanie a taktiež na pestovanie energetických plodín. Následné spracovanie plodín pestovaných bez chémie zvýši pridanú

hodnotu vyrobeným produktom. Tento smer v ekonomike sa môže stať možnosťou pre tvorbu nových pracovných miest.

Pre pestovanie na ornej pôde sú charakteristické kultúry s krátkym vegetačným obdobím a nízkou náročnosťou na svetlo ako ovos, jačmeň, kukurica a repka olejnatá. Na území KRAS sa pestuje ovocie a hrozno. Udržala sa aj tradičná poľnohospodárska výroba na malých parcelách, zachovávajúca ráz krajiny a chrániaca prírodné prostredie. Tieto miesta sú dôležité a sú najvhodnejšie na produkciu biopotravín.

Chov zvierat je zameraný na hovädzí dobytok, predovšetkým na produkciu mlieka. Na území KRAS sa ročne chová 2100 kusov hovädzieho dobytku, ktorá produkuje denne 63000 kg hnojovice z čoho by sa dalo vyrobiť 3500,4 m³ bioplynu za deň. Tento zdroj zatiaľ nebol využitý, ponúka však možnosť produkcie bioplynu ako hodnotného paliva a energie.

Ekonomika výroby bioplynu má široké použitie, závisí na možnosti jeho využitia hlavne v poľnohospodárskych podnikoch, kde sa jeho výroba ukazuje ako najvýhodnejšia. Z hľadiska použitia je najjednoduchšie spaľovanie bioplynu s následným získavaním tepla na vykurovanie alebo ohrev vody. Do úvahy prichádza hlavne spaľovanie bioplynu v plynovom motore s následnou výrobou elektriny, ktorej využitie je všestranné.

Toto biopalivo nahrádza fosílny zdroj, znižuje emisie skleníkových plynov a iných škodlivín do atmosféry. Navyše v poľnohospodárskych podnikoch znižuje zápach pri skladovaní hnojovice, tiež znižuje nároky na ochranu spodných vôd pred kontamináciou hnojovicou, čo je v prípade územia Národného parku Slovenský Kras dôležité. Pre zariadenia agroturistiky by to bolo ideálne riešenie na znižovanie zápachu pri skladovaní hnojovice.

Ak by sa začala realizovať výroba bioplynu mohli by sa vytvoriť nové pracovné príležitosti.

SHR Ing. Ferdinand Zoltán a AGROS s.r.o Gemerská Panica plánujú rozširovanie sortimentu o pestovanie energetických plodín na území KRAS, ktoré môžu byť významné pre získavanie produkcie biomasy, ako aj pre posilnenie biodiverzity rastlinných spoločenstiev v krajine. V pláne majú výsadbu rýchlorastúcich drevín hlavne topol, vrba a agát.

Medzi výhody pestovania energetických plodín patrí možnosť vytvárať nové pracovné príležitosti, čo môže spomaliť vyľudňovanie, diverzifikovať riziko v podnikaní a zvyšovať stabilitu v hospodárení. Energetické plodiny znižujú produkciu emisií i nároky na agrochemikálie a viac šetria životné prostredie.

2.2.5 Výskyt a využitie nerastných surovín

Ťažba surovín v krasovom území po sebe zanechala množstvo stôp – jamy, ryhy, haldy, lomy, objekty technologických zariadení, prístupové komunikácie a pod. Časť týchto stôp bola časom prírodou postupne zahladená vegetáciou. Značná časť stôp po ťažbe, najmä z obdobia druhej polovice 20. storočia, keď tu bola realizovaná najintenzívnejšia ťažba surovín, je však stále výrazná. Je to dôsledok nehospodárnej a nesystematicky riadenej ťažby, ktorá ani v jednom prípade nebola ukončená rekultiváciou dotknutého územia.

Na záujmovom území sú v prevádzke tri povrchové lomy : Gombasek, Silická Brezová a Čoltovo. Vo všetkých troch sa ťaží vápenec, buď na výrobu páleného vápna, alebo ako stavebný kameň. V Bohúňove je ťažba sadrovca a anhydritu.

Bohatstvom územia sú aj zdroje minerálnych a termálnych vôd – termálny prameň v Meliate s 62,4°C a minerálny prameň s teplotou 24° C v Kunovej Teplici.

Ložiská nerastných surovín majú z hľadiska hospodárskeho využitia charakter geopotenciálov. Ich ťažba však predstavuje v krasovej krajine negatívne antropogénne zásahy. Z väčšiny iných hľadísk optimálneho a racionálneho využívania krajiny – poľnohospodárstvo, lesné, vodné hospodárstvo, výstavba, cestovný ruch a pod., majú ložiská nerastných surovín charakter geobariér.

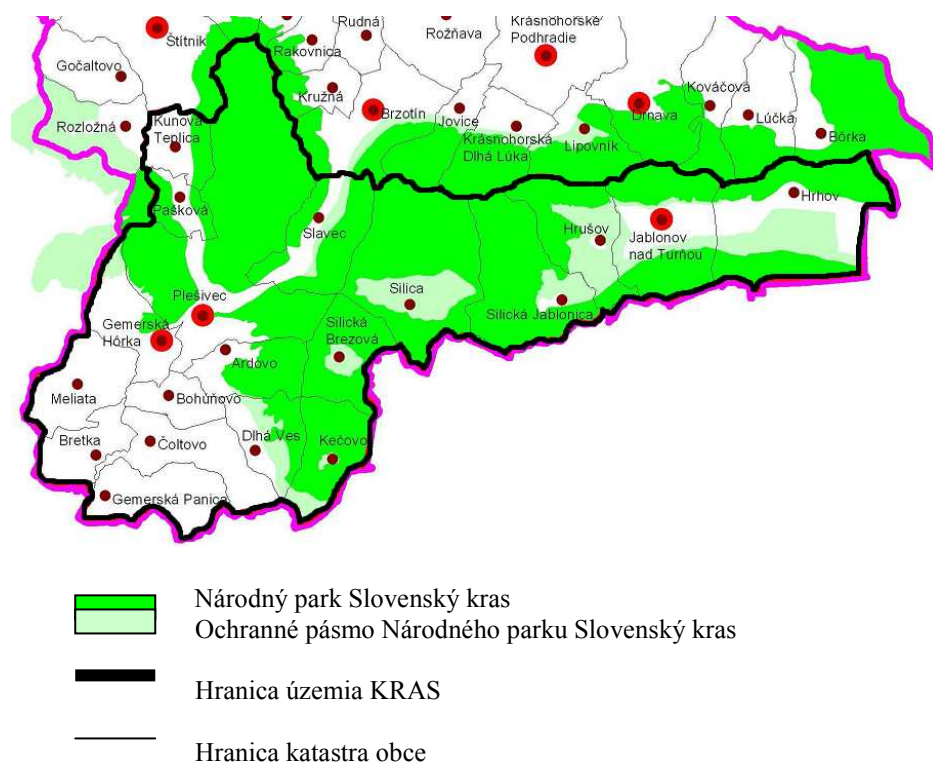
V oblasti Silickej planiny sa v súčasnosti ťaží len minimálne množstvo nerastných surovín. Nenachádzajú sa tu chránené ložiskové územia (CHLÚ) a sú tu evidované len tri ložiská výhradných surovín. Z ložísk na Silickej planine, v obci Silická Brezová sa nachádza ložisko stavebného kameňa. Ťažba je malá, sezónna a značne ovplyvňovaná odbytom.

Z vymenovaných nerastných surovín z hľadiska strategických cieľov medzi najvzácnejšie patrí doteraz nevyužitá termálna voda v Meliate 62,4°C /teplota nameraná v hĺbke 853 m/. Táto termálna voda je klasifikovaná ako slabo mineralizovaná síranovo-chloridová sódnovápenatá jódová voda so zvýšeným obsahom stroncia. Táto vzácna voda znamená pre celé územie veľký potenciál so širokým využitím jednak na rozvoj cestovného ruchu a na využitie teplej vody na vykurovanie ako alternatívny zdroj. V prípade využitia by sa mohli vytvoriť desiatky nových pracovných príležitostí. Obec Meliata pokúša odkúpiť pozemok na ktorom sa nachádza vrt, bariérou sú však v tomto prípade nevysporiadané pozemky. V roku 2010 sa majú dokončiť v katastri obce Meliata pozemkové úpravy, ktoré by mali vyriešiť danú problematiku s pozemkami.

2.2.6 Popis a vymedzenie chránených území NATURA 2000, ÚSES, územia spadajúce pod nitrátovú smernicu

Veľká časť územia sa nachádza na území Národného parku Slovenský kras alebo v jeho ochrannom pásme. Podlieha teda rôznym stupňom ochrany územia.

Mapa č. 2.2.6.1 Územie KRAS v rámci územia Národného parku Slovenský kras

Zdroj: KSK

Národný park Slovenský kras

Národný park Slovenský kras sa nachádza v juhozápadnej časti východného Slovenska. Rozprestiera sa na území okresov Rožňava a Košice, časť jeho ochranného pásma leží v okrese Revúca. Národný park zasahuje do katastra 36 obcí, ochranné pásmo do katastra 24 obcí. Celkom je dotknutých 42 obcí. Územie Slovenského krasu bolo 1. marca 1977 ako prvé na Slovensku zapísané do medzinárodnej siete biosférických rezervácií v rámci programu UNESCO – Človek a biosféra (Man and the Biosphere). V Slovenskom krase je známych vyše 700 jaskýň a priepastí. Na zasadnutí Výboru svetového dedičstva 4. – 9. 12. 1995 v Berlíne, boli jaskyne Slovenského krasu a príľahlého Aggtelekského krasu v Maďarsku zapísané do zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. V súčasnosti jaskyne Slovenského krasu predstavujú jediný prírodný fenomén na Slovensku, ktorý je súčasťou zoznamu svetového dedičstva. Je to jedná z veľkých komparatívnych výhod a jeden z veľkých potenciálov tohto územia.

Slovenský kras patrí svojou rozlohou medzi najväčšie krasové oblasti v strednej Európe. Rastliny a rastlinné spoločenstvá sú najpôsobivejšou zložkou prírody Slovenského krasu. Sú v nich viditeľné vplyvy ľudského osídlenia a hospodárenia.

Špecifickým životným prostredím typickým pre toto územie sú podzemné priestory – jaskyne, priepasti, podzemné toky a vyvieračky. Väčšina obcí má podstatnú časť svojho územia zahrnutú do Národného parku, čo je opäť potenciálom pre rozvoj cestovného ruchu.

Tab. č. 2.2.6.1 Výmera katastra obcí v Národnom parku Slovenský kras a jeho ochrannom pásme v %

Kataster	Výmera (%) NP	Výmera (%) OP
Ardovo	64,00	1,51
Bretka	0	0
Bohúňovo	0	0
Čoltovo	0	0
Dlhá Ves	32,44	39,79
Gemerská Hôrka	6,89	14,57
Gemerská Panica	0	0
Hrušov	55,11	44,60
Hrhov	41,01	31,87
Jablonov nad Turňou	56,07	16,34
Kečovo	73,80	26,21
Kunova Teplica	31,35	0
Meliata	0	0
Pašková	57,17	0
Plešivec	84,62	0
Silica	70,19	29,65
Silická Brezová	67,67	32,34
Silická Jablonica	88,87	11,29
Slavec	67,39	22,69

Zdroj: RRA Rožňava

Chránené územia

Tab.č.2.2.6.2 Chránené územia na území KRAS

Názov	Kataster	Vyhlásené za NPR v roku
Brzotínske skaly	Slavec	1984
Domické škrapy	Kečovo	1973
Hrušovská lesostep	Hrušov	1984
Kečovské škrapy	Kečovo	1981
Pod strážnym hrebeňom	Plešivec	1966

Zdroj: NP SK

Brzotínske skaly

Rezervácia sa nachádza na severozápadných svahoch Silickej planiny. Svojou rozlohou 433,78 ha patrí k najväčším rezerváciám na území krasu, vyhlásená bola v roku 1984. Geologický podklad tvoria prevažne stredotriasové svetlé wettersteinské vápence. Zaberá okraj mierne zvlnenej planiny a svahy strmo spadajúce do kaňonu rieky Slanej, rozčlenené úžľabinami a skalnými formami. Predmetom ochrany je komplex pôvodnej skalnej lesostepnej, lesnej i sutinovej flóry a fauny Slovenského krasu so zastúpením druhov zriedkavých, endemických a reliktných spoločenstiev.

Domické škrapy

Rezervácia bola vyhlásená v roku 1973, rozprestiera sa na 24,44 ha, na úbočiach vrchu Čertova diera. Geologický podklad tvoria svetlé vápence stredného triasu, pod ktorými sa objavujú slabšie polohy gutensteinských vápencov. Predmetom ochrany je vzácna xerothermná vegetácia typická pre územie Slovenského krasu s výskytom niektorých vzácných druhov rastlín, ako sú: kosatec nízky (*Iris pumila*), včelník rakúsky (*Dracocephalum austriacum*), pyštek najužší (*Linaria pallidiflora*), stepnatka úzkolistá (*Eremogone micradenia*), krupinka obyčajná (*Crupina vulgaris*), sinokvet mäkký veľkouborový (*Jurinea mollis* subsp. *macrocalathia*) a iné. Vyvinula sa tu aj vzácna teplomilná fauna, najznámejší je výskyt krátkonôžky panónskej (*Ablepharus kitaibelii*), viacerých druhov jašteríc, ale i chrobákov a motýľov.

Hrušovská lesostep

Územie rezervácie je budované stredotriasovými vápencami. Predstavuje typickú lesostepnú xerothermnú vegetáciu drieňových dúbav s dubom plstnatým (*Quercus pubescens*), jaseňom mannovým (*Fraxinus ornus*), v podraze so vzácnou a bohatou vegetáciou. Rezervácia bola vyhlásená v roku 1984 a má rozlohu 40,85 ha.

Kečovské škrapy

Rezervácia vyhlásená v roku 1981 a má rozlohu 6,61 ha. Územie predstavuje výrazný škrapový kopec vypínajúci sa nad obcou Kečovo. Sú tu vyvinuté typické puklinové škrapy. Táto rezervácia predstavuje lokalitu xerothermnej vegetácie rozšírenej najmä na južných stráňach skrasovatených svahov vápencových pohorí. Plochy medzi škrapami, ktoré sú vyplnené jemnou zeminou, sú osídlené druhmi: hlaváčik jarný (*Adonis vernalis*), mednička brvitá (*Melica ciliata*), nátržník piesočný (*Potentilla arenaria*), rozchodník šesťradový (*Sedum sexangulare*), hrdobarka horská (*Teucrium montanum*) a ďalšie.

Pod strážnym hrebeňom

Rezervácia vyhlásená v roku 1966 a má rozlohu 96,67 ha. Zaberá východné svahy Koniarskej planiny, na ktorých sa nachádzajú xerothermofilné skalné stepi a drieňové dúbavy. Vo vápencovom podklade, ktorý buduje územie, sa nachádza i známa Hradná priepasť. Vegetačný kryt reprezentujú zástupcovia teplomilnej a vápnomilnej flóry. Len z tohto územia bolo donedávna známe hniezdenie strnádky cia (*Emberiza cia*).

Prírodné rezervácie

Tab.č.2.2.6.3 Prírodné rezervácie na území KRAS

Názov	Kataster	Vyhlásené za PR v roku
Kráľova studňa	Silická Brezová	1982
Pod Fabiankou	Silica	1982
Zemné hradisko	Hrhov	1993

Zdroj: NP SK

Kráľova studňa

Územie rezervácie leží na styku spodnotriasových bridlíc a slienitých vápencov so strednotriasovými vápencami a dolomitmi. Je tu viacero prameňov napájajúcich bezmenný potok s úzkym pásom aluviálnej nivy. Vyvinula sa a doteraz sa tu zachovala bohatá močiarna vegetácia reprezentovaná porastmi slatinnej jelšiny so všetkými vývojovými štádiami a zastúpením charakteristických i vzácnych druhov rastlín. Vyhlásená bola v roku 1982 a má rozlohu 11,21 ha.

Pod Fabiankou

Rezervácia vyhlásená v roku 1982 a rozlohou 1,22 ha sa radí medzi malé územia. Predstavuje alúvium dolnej časti Brezoblatného potoka na miestach niekdajších jelšín so zachovalou pobrežnou vegetáciou, reprezentovanou bohatým zastúpením vzácnych a chránených druhov, najmä kosatca sibírskeho (*Iris sibirica*).

Zemné hradisko

Rezervácia vyhlásená v roku 1993 na rozlohe 55,95 ha. Predstavuje komplex lesnej a poľnohospodárskej pôdy na pahorku pod južnými svahmi Horného vrchu. Vegetačné pomery tohto územia sú veľmi bohaté a pestré. Z fyto geografického hľadiska ich charakterizujú trávnatobylinné spoločenstvá triedy Festuco-Brometea.

Národné prírodné pamiatky

Medzi 16 národných prírodných pamiatok patria najvýznamnejšie jaskyne a priepasti Slovenského krasu zapísané do Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO. Sú to Ardovská jaskyňa, Brázda, Jaskyňa Domica, Gombasecká jaskyňa, Hrušovská jaskyňa, Silická ľadnica, Jaskyňa Milada, Jaskyňa Diviacia priepasť, Obrovská priepasť, Zvonivá diera.

Tab.č.2.2.6.4 Národné prírodné pamiatky na území KRAS

Názov	Kataster	Vyhlásené za NPP v roku
Ardovská jaskyňa	Ardovo	1996
Brázda	Silica	1996
Jaskyňa Domica	Kečovo	1996
Gombasecká jaskyňa	Slavec	1996
Hrušovská jaskyňa	Hrušov	1996
Silická ľadnica	Silica	1996
Jaskyňa Milada	Silická Brezová	1996
Diviacia priepasť	Plešivec	1996
Obrovská priepasť	Jablonov n/Turňou	1996
Zvonivá diera	Plešivec	1996

Zdroj: NP SK

Ar dovská jaskyňa

Je to jaskyňa fluviokrasového typu. Vytvorená je v stredotriasových svetlých wettersteinských vápencoch v dvoch vývojových úrovniach. Dĺžka chodieb dosahuje 1 550 m. Sintrovú výzdobu tvoria krátke brčká, palicové a malé guľové stalaktity, záclony a až 3 m vysoké masívne stalagmity. Jaskyňa je dôležitá z archeologického i antropologického hľadiska.

Brázda

Hĺbka priepasti je 181 m. Je to najhlbšia priepasť Silickej planiny. Vytvorená je v stredotriasových svetlých wettersteinských vápencoch. Skladá sa zo sústavy komínov, oddelených od seba ôsmymi horizontmi. Zo sekundárnej výplne je najzaujímavejšia sintrová výzdoba hráškovitého tvaru.

Jaskyňa Domica

Je vytvorená v stredotriasových svetlých wettersteinských vápencoch eróziou podzemných tokov Styxu a Domického potoka v troch vývojových úrovniach. Celková dĺžka podzemných priestorov je 5 368 m. Zo sintrovej výplne sú typické štíty a bubny, kaskádové jazierka, cibulové stalaktity a pagodovité stalagmity. S jaskyňou Baradla v Maďarskej republike tvoria jednotný genetický celok o dĺžke asi 25 km. Jaskyňa je dôležitá z archeologického i antropologického hľadiska.

Gombasecká jaskyňa

Je vytvorená v stredotriasových svetlých wettersteinských vápencoch v dvoch vývojových úrovniach. Vznikla eróznou činnosťou Čierneho potoka pozdĺž tektonických porúch. Dĺžka jaskyne je 1 525 m. Z výzdoby sú unikátne tenké sintrové brčká dĺžky až 3 m, stalaktity, stalagmity, rôzne sintrové náteky a kôry. Jaskyňa je sprístupnená od roku 1955 v dĺžke 285 m.

Hrušovská jaskyňa

Je výverovou jaskyňou podzemného toku Eveteš na antiklinálnej elevácii verfenských bridlíc. Vznikla v riečnych triasových vápencoch silického príkrovu, v troch vývojových úrovniach. Jaskynné chodby majú erozívny charakter, ústia do viacerých väčších jaskynných dómov o výške až 15 m. Okrem bežnej jaskynnej výzdoby unikátne sú monokryštály kalcitu, heliktity a výrastlice sintrových kryštálov. Celková dĺžka známych priestorov je 780 m.

Silická ľadnica

Je vytvorená v stredotriasových svetlých wettersteinských vápencoch. V zadných sieňach je prítomná i sekundárna sintrová výzdoba – dlhé a krehké sintrové brčká. Úvodná priepasť je zaľadnená v dôsledku zrušenia prechodu do dolných častí. Je to najnižšie situovaná jaskyňa s ľadovou výplňou. Dĺžku má 1 100 m.

Jaskyňa Milada

Jaskyňa má bohatú kvapľovú výzdobu, z ktorej vynikajú najmä mohutné kvapľové drapérie. Vytvorená je v stredotriasových sivých gutensteinských vápencoch a svetlých steinalmských vápencoch. Dĺžka doteraz známych podzemných priestorov je okolo 800 m. Tvorí ju 7 dómov, najväčší o dĺžke 65 m.

Diviacia priepasť

Jej hĺbka je 123 m. Je vytvorená vo wettersteinských vápencoch a svetlých dolomitoch. Steny priepasti sú pokryté sintrovou výzdobou. Na dne leží i zasintrovaná kostra diviaka stará asi 3000 rokov.

Obrovská priepasť

Je to priepasť korózneho typu s celkovou hĺbkou 100 m, založená vo svetlých wettersteinských vápencoch. Je členená na viacero menších šácht a dómov, z ktorých najväčšia má hĺbku až 63 m. Steny sú pokryté sintrovou výzdobou hlavne v bočnom dome „Galéria“.

Zvonivá diera

Ide o priepasťovitú jaskyňu, ktorá je vytvorená v masívnych svetlých organodetrických vápencoch stredného triasu. Hĺbka priepasti je 100,5 m

Prírodné pamiatky

Tab.č.2.2.6.5 Prírodné pamiatky na území KRAS

Názov	Kataster
Prielom Muráňa	Bretka, Meliata
Meliatsky profil	Meliata

Zdroj: NP SK

Prielom Muráňa – ide o tok rieky Muráň, ktorá meandruje až do hĺbky 100m a zarezáva sa do vápenca a vytvára prielom.

Meliatsky profil je významnou geologickou lokalitou – odkryvom. Vystupujú vápence z rôznych geologických období, ktoré veľa objasňujú o vzniku zložitej geologickej stavby Gemera.

NATURA 2000

Sústavu NATURA 2000 tvoria teda 2 typy území:

- osobitne chránené územia (Special Protection Areas, SPA) - vyhlasované na základe smernice o vtácoch - v národnej legislatíve: chránené vtáacie územia;
- osobitné územia ochrany (Special Areas of Conservation, SAC) - vyhlasované na základe smernice o biotopoch - v národnej legislatíve: územia európskeho významu - pred vyhlásením, po vyhlásení je územie zaradené v príslušnej národnej kategórii chránených území.

Tieto dve smernice predstavujú doposiaľ najucelenejšiu právnu normu na ochranu prírody vo svete.

Chránené vtáacie územia

Chránené vtáacie územia sú poslednými útočiskami najohrozenejších druhov vtákov na európskom kontinente. V územnej pôsobnosti správy Národného parku Slovenský kras je to CHVÚ Slovenský kras, časť chráneného vtáacieho územia Košická kotlina.

Chránené vtáacie územie sa nachádza v katastroch 15 obcí územia KRAS: Ardovo, Gemerská Hôrka, Čoltovo, Dlhá Ves, Plešivec, Pašková, Kunova Teplica, Kečovo, Silická Brezová, Slavec, Silica, Silická Jablonica, Hrušov, Jablonov nad Turňou, Hrhov.

Územia európskeho významu

Územia európskeho významu predstavujú posledné zvyšky najhodnotnejších biotopov a biotopov najohrozenejších druhov na európskom kontinente

Tab.č.2.2.6.6 Územia európskeho významu na území KRAS

Kataster	Územia európskeho významu a ich evidenčné čísla podľa NP SK
Meliata	SKUEV0285 Muráň s prítokmi
Dlhá Ves	SKUEV0347 Domické škrapy
Plešivec	SKUEV0353 Plešivecká planina, SKUEV0343 Plešivecké stráne
Pašková	SKUEV0353 Plešivecká planina, SKUEV0346 Pod Strážnym hrebeňom
Kunova Teplica	SKUEV0353 Plešivecká planina
Kečovo	SKUEV0347 Domické škrapy SKUEV0345 Kečovské škrapy
Slavec	SKUEV0350 Brzotínske skaly
Silica	SKUEV0355 Fabianka
Silická Jablonica	SKUEV0340 Český závrť
Hrušov	SKUEV0352 Hrušovská lesostep
Jablonov nad Turňou	SKUEV0356 Horný vrch SKUEV0341 Dolný vrch
Hrhov	SKUEV0356 Horný vrch SKUEV0341 Dolný vrch

Zdroj: NP SK

ÚSES - Územný systém ekologickej stability

Slovenský kras nachádzajúci aj na území KRAS je zaradený do týchto kategórií:

- ako biosferická rezervácia – od 1.3.1977
- ako národný park – od 13.2.2002
- ako chránená krajinná oblasť – od 31.8.1973

Regionálny ÚSES okresu Rožňava (ARCH-EKO, 1993) vyčlenil na území KRAS nasledovne prírodné útvary do územného systému ekologickej stability:

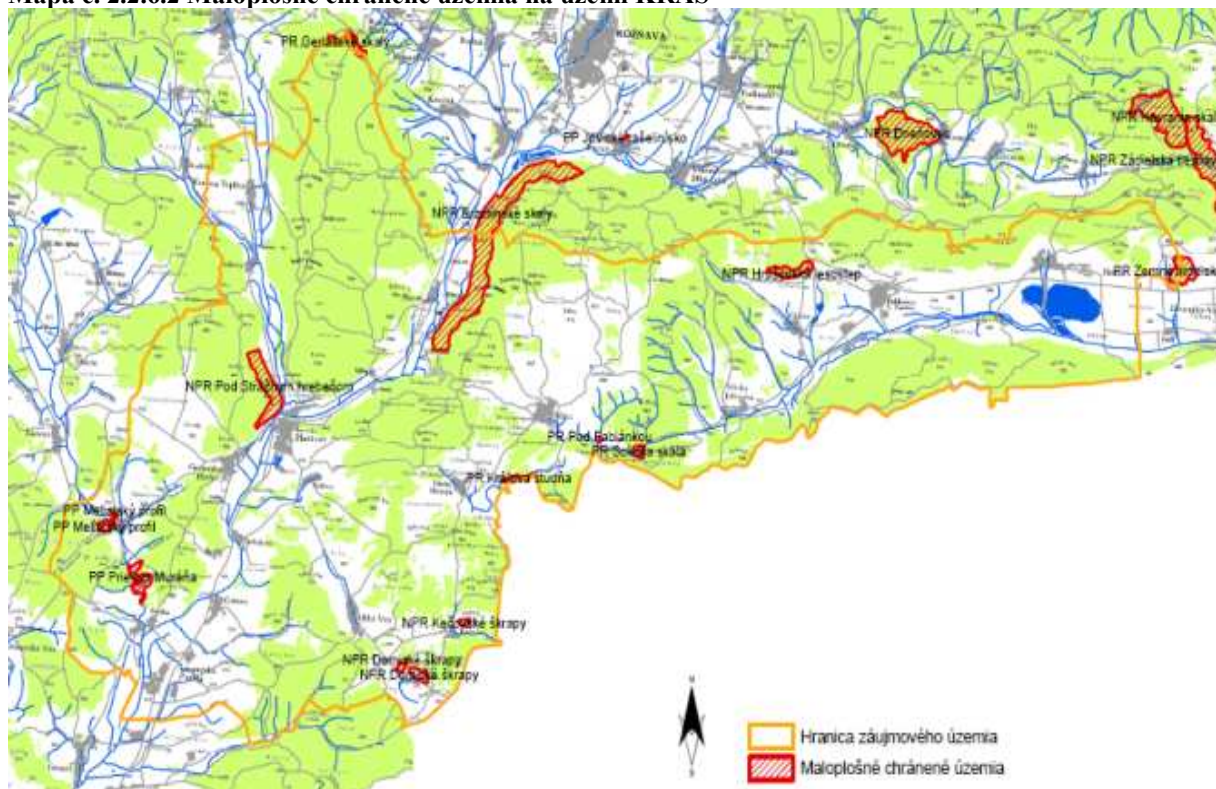
Tab.č.2.2.6.7 Územný systém ekologickej stability na území KRAS

Prvok ekologickej stability	Zaradený prírodný útvar
Nadregionálne biocentrum	Domické škrapy Koniarska planina Hrhovské rybníky a Dolný vrch
Regionálne biocentrum	Brzotínske skaly Ardovská jaskyňa Gombasecká jaskyňa a jej okolie Hrušovská lesostep Hrhovský amfiteáter Dolný vrch Pod Strážnym hrebeňom
Nadregionálny biokoridor	Aggtelecký kras-Domica-Koniarska planina- Stolica- Slovenský raj
Regionálny biokoridor	Alúvium Slanej
Ramsarská lokalita	Jaskyňa Domica

Zdroj: Regionálny ÚSES Rožňava

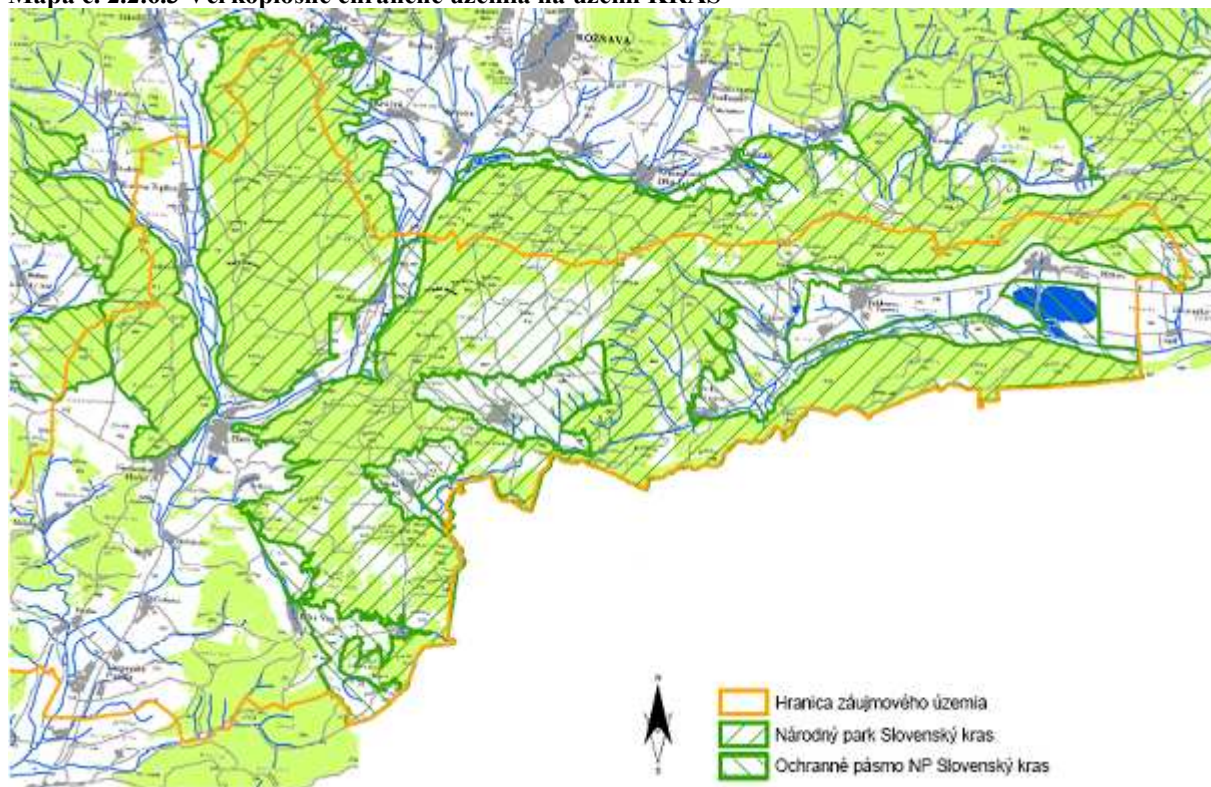

Mapa č. 2.2.6.2 Maloplošné chránené územia na území KRAS

Zdroj: Regionálny ÚSES Rožňava

Mapa č. 2.2.6.3 Veľkoplošné chránené územia na území KRAS

Zdroj: Regionálny ÚSES Rožňava

Nitrátová smernica- Zraniteľné oblasti na území KRAS

Nitrátová direktíva je súborom opatrení smerujúcich k zníženiu možností znečistenia vodných zdrojov (povrchové aj podzemné) dusičnanmi, ktoré môžu pochádzať z minerálnych hnojív a z hospodárskych hnojív (maštalný hnoj, hnojovica, močovka), a to vtedy, keď sú aplikované v nadmerných dávkach a v nesprávnom čase, alebo keď sú zle uskladňované.

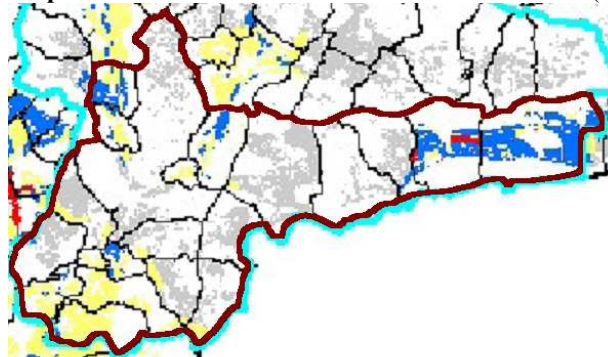
Zraniteľné oblasti boli na území SR vyčlenené Nariadením vlády SR zo dňa 26. 06. 2003. Podľa tohto nariadenia bolo 1546 obcí vyhlásených za územia zraniteľné z hľadiska ochrany vodných zdrojov. Poľnohospodárske subjekty hospodáriace v spomínaných územiach sú povinné rešpektovať osobitné zásady hospodárenia podľa 3 určených kategórií obmedzení hospodárenia:

Kategória A - Produkčné bloky s najnižším stupňom obmedzenia hospodárenia

Kategória B - Produkčné bloky so stredným stupňom obmedzenia hospodárenia

Kategória C - Produkčné bloky s najvyšším stupňom obmedzenia hospodárenia

Mapa č. 2.2.6.4 Zraniteľné oblasti na území KRAS (hranica územia KRAS je označené hnedou farbou)

Tab.č.2.2.6.8 Zaradenie katastrov na území KRAS na zraniteľných oblasti

Kataster	Kategória
Bohúňovo	A,B
Bretka	A,B
Čoltovo	A
Gemerská Panica	A,B
Hrhov	A,B
Jablonov nad Turňou	A,B,C
Kunova Teplica	A,B
Pašková	A,B
Slavec	A,B

Zdroj: internet Pôdny portál

Z 19 obcí je 9 zaradené do zoznamu zraniteľných oblastí. V uvedených katastrálnych územiach obcí sa nachádzajú produkčné bloky s najnižším a stredným stupňom obmedzenia hospodárenia (kategória A a B) a v jednej obci aj s najvyšším stupňom obmedzenia hospodárenia (kategória C).

Tieto významné územia sú z pohľadu implementácie stratégie veľmi dôležité. Z pohľadu hospodárenia v lesoch je existencia chránených území obmedzujúca. Na druhej strane prísne chránená krajina zabezpečí čistú panenskú nedotknutú prírodu, ktorá predurčuje rozvoj cestovného ruchu hlavne pešej turistiky a lesoturistiky, ktorá úzko súvisí s vybudovaním, rekonštrukciou ubytovacích a reštauračných zariadení, novými programovými ponukami /napríklad sledovanie vtákov, spoznávanie flóry a fauny KRASU/ a vytvorením nových služieb ako sprievodcovstvo pre návštevníkov územia. Tieto územia treba propagovať jednak navonok návštevníkom, ale

predovšetkým treba domácim obyvateľom vysvetliť a poukázať na tento potenciál. Práve vedomosť domácich obyvateľov o chránených veľkoplošných a maloplošných územiach na území KRAS a o výskyte vzácnych druhov rastlín a živočíchov je nízka.

2.3 Popis demografickej situácie

2.3.1 Počet obyvateľov, populačné vývojové pyramídy

Na území Kras v rozlohe 354,41 km² žije 11 734 obyvateľov. Hustota obyvateľstva je 33,11 na km². Najviac obyvateľov má obec Plešivec /2435/ a najmenej obyvateľov má obec Ardovo /165/. Tabuľka č. 2.3.1.1 a graf č. 2.3.1.1 uvádzajú vývoj obyvateľstva za posledných 8 rokov podľa jednotlivých obcí.

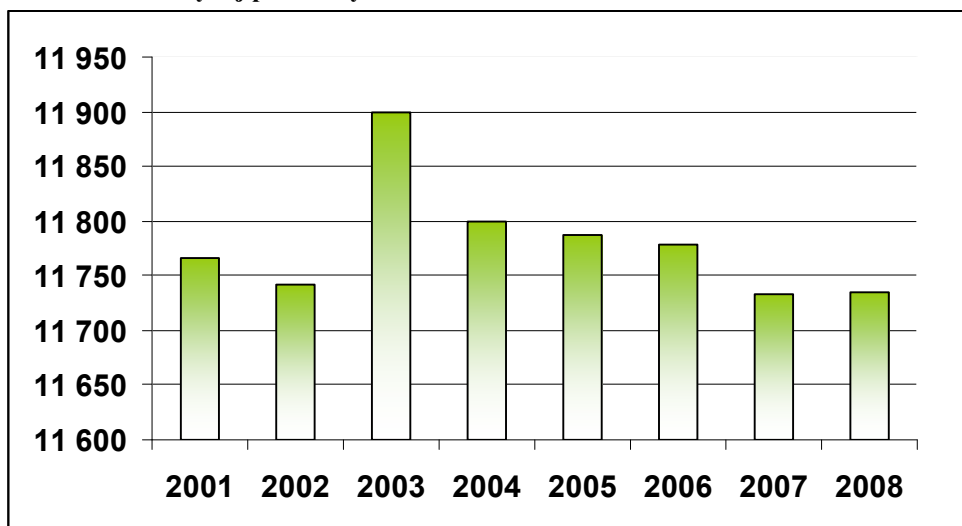
Počet obyvateľov mal v sledovanom období klesajúcu tendenciu. Vývoj obyvateľstva kopíruje celkový demografický vývoj na Slovensku s nižnou pôrodnosťou oproti minulým rokom. Charakteristickými znakmi demografického vývoja bolo spomalené tempo prirodzeného prírastku a vyššie saldo migrácie obyvateľstva mimo hodnoteného územia. Nepriaznivé demografické ukazovatele, malá pôrodnosť a vysoká úmrtnosť zaraďujú región medzi najzaostalejšie oblasti krajiny v demografickom vývoji.

Tab. č. 2.3.1.1 Vývoj počtu obyvateľstva

OBEC	Stav k 31.12.							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ardovo	177	185	182	180	172	168	162	165
Bohúňovo	316	321	323	323	315	314	309	308
Bretka	354	353	359	350	369	373	373	387
Čoltovo	475	478	476	470	468	478	482	497
Dlhá Ves	641	639	613	598	605	602	593	581
Gemerská Hôrka	1 307	1 303	1 323	1 334	1 342	1 337	1 339	1 343
Gemerská Panica	640	646	717	707	711	699	694	684
Hrhov	1 229	1 204	1 196	1 192	1 181	1 168	1 164	1 176
Hrušov	359	359	349	345	340	337	346	345
Jablonov nad Turňou	860	864	869	862	846	859	845	841
Kečovo	431	418	403	397	383	389	387	382
Kunova Teplica	536	537	650	638	643	653	667	660
Meliata	241	237	223	223	220	220	214	218
Pašková	280	282	291	286	282	278	280	285
Plešivec	2 415	2 429	2 433	2 417	2 454	2 453	2 464	2 435
Silica	596	584	585	582	568	568	553	562
Silická Brezová	192	190	187	193	190	184	180	178
Silická Jablonica	254	245	237	231	225	235	225	220
Slavec	464	467	484	471	473	464	456	467
SPOLU	11 767	11 741	11 900	11 799	11 787	11 779	11 733	11 734

Zdroj: ŠÚ SR

Graf č. 2.3.1.1 Vývoj počtu obyvateľstva územia KRAS

Zdroj: Tab.č.2.3.1.1

2.3.2 Štruktúra populácie územia podľa produktivity a ekonomickej aktivity

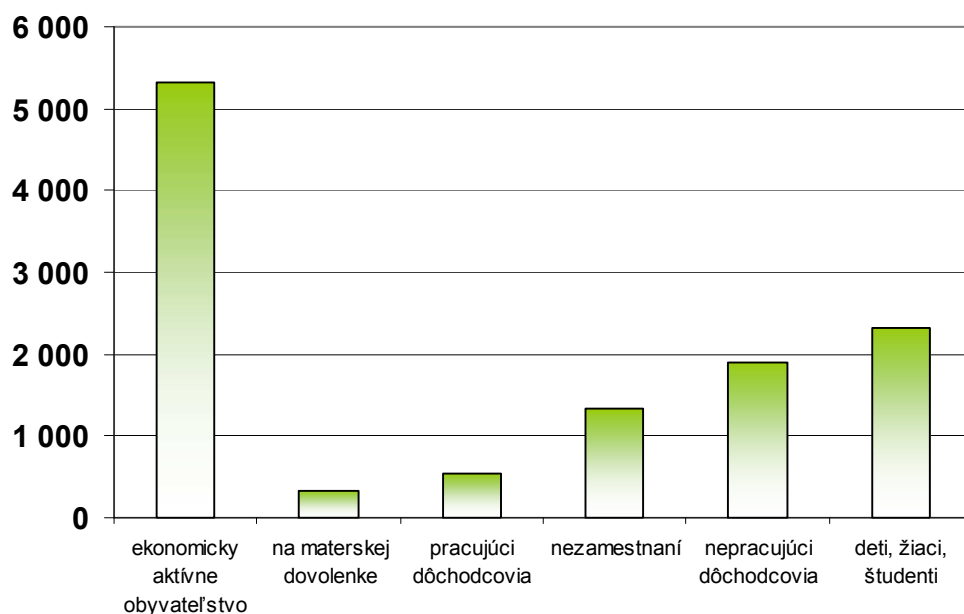
Z celkového počtu obyvateľov v roku 2008 bolo ekonomicky aktívnych 45%, na materskej dovolenke bolo 2% obyvateľov, pracujúcich dôchodcov 5%, nezamestnaných 12%, nepracujúcich dôchodcov 16% a deti, žiakov a študentov 20%. Z toho vyplýva, že štruktúra populácia v tomto pohľadu je priaznivá a nehrozí v blízkej budúcnosti rapídne zníženie ekonomicky činných obyvateľov územia.

Tab. č. 2.3.2.1 Štruktúra obyvateľstva podľa ekonomickej aktivity k 31.12. 2008

Obec	ekonomicky aktívne obyvateľstvo	na materskej dovolenke	pracujúci dôchodcovia	nezamestnaní	nepracujúci dôchodcovia	deti, žiaci, študenti	Celkom
Ardovo	70	6	2	19	34	34	165
Bohúňovo	115	8	4	28	95	58	308
Bretka	145	15	4	57	87	79	387
Čoltovo	248	25	54	72	15	83	497
Dlhá Ves	272	19	4	38	128	120	581
Gemerská Hôrka	607	56	36	154	197	293	1 343
Gemerská Panica	296	23	32	66	143	124	684
Hrhov	502	20	16	150	234	254	1 176
Hrušov	155	11	6	73	51	49	345
Jablonov nad Turňou	335	27	2	72	211	194	841
Kečovo	167	9	5	34	97	70	382
Kunova Teplica	295	8	7	99	102	149	660
Meliata	91	1	1	22	52	51	218
Pašková	112	6	24	67	11	65	285
Plešivec	1 287	57	280	218	125	468	2 435
Silica	263	11	49	50	104	85	562
Silická Brezová	83	2	2	20	44	27	178
Silická Jablonica	77	1	1	31	76	34	220
Slavec	197	13	9	63	98	87	467
SPOLU	5 317	318	538	1 333	1 904	2 324	11 734

Zdroj: ŠÚ SR a OcÚ

Graf č. 2.3.2.1 Štruktúra obyvateľstva podľa ekonomickej aktivity k 31.12. 2008

Zdroj: Tab. č. 2.3.2.1

2.3.3 Trendy vo vývoji jednotlivých vekových kategórií

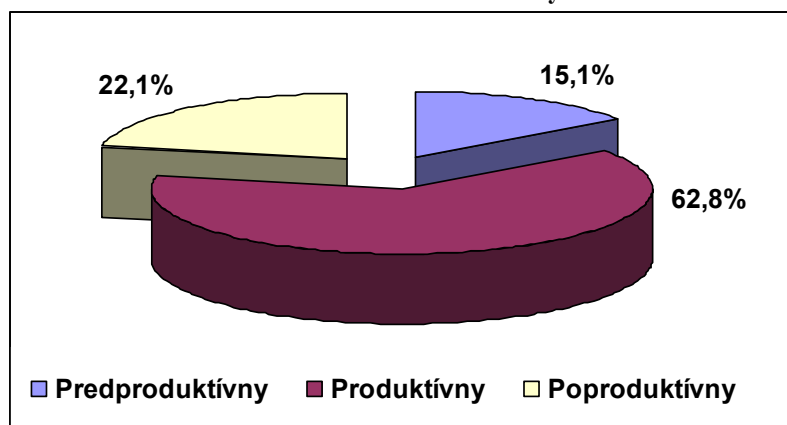
Veková štruktúra obyvateľstva nie je priaznivá, je uvedená v tabuľke č.2.3.3.1. a v grafe č. 2.3.3.1 z nich vyplýva, že z celkového počtu obyvateľov je 15,12 % predproduktívneho, 62,81 % produktívneho a 22,07 % je poproduktívneho veku a ukazuje starnúcu populáciu(rok 2008).

Tab. č. 2.3.3.1 Veková štruktúra obyvateľstva

Rok	Stav 31.12.	v tom vo veku					
		predprod.	produkt.	poprod.	predprod.	produkt.	poprod.
		absolútne			v %		
2003	11 900	2 082	7 237	2 581	17,50%	60,82%	21,69%
2004	11 799	2 007	7 240	2 552	17,01%	61,36%	21,63%
2005	11 787	1 928	7 314	2 545	16,36%	62,05%	21,59%
2006	11 779	1 858	7 378	2 543	15,77%	62,64%	21,59%
2007	11 733	1 815	7 348	2 570	15,47%	62,63%	21,90%
2008	11 734	1 774	7 370	2 590	15,12%	62,81%	22,07%

Zdroj: ŠÚ SR

Graf č. 2.3.3.1 Veková štruktúra obyvateľstva

Zdroj: Tab. č. 2.3.3.1

Index starnutia je výsledkom pomeru obyvateľov v poproduktívnom veku k počtu obyvateľov v predproduktívnom veku a poukazuje na starnutie populácie územia KRAS. Index starnutia sa zhoršil oproti roku 2003 o 22 bodov a dosiahol hodnotu 146. To znamená, že na 100 obyvateľov vo veku 0 - 14 rokov pripadalo až 146 osôb v poproduktívnom veku (v roku 2003 to bolo 124 osôb).

Tab.č. 2.3.3.2 Index starnutia

2003	2004	2005	2006	2007	2008
124	127,2	132	136,9	141,6	146

Zdroj: OcÚ

2.3.4 Trendy v demografických pohyboch a ich príčiny

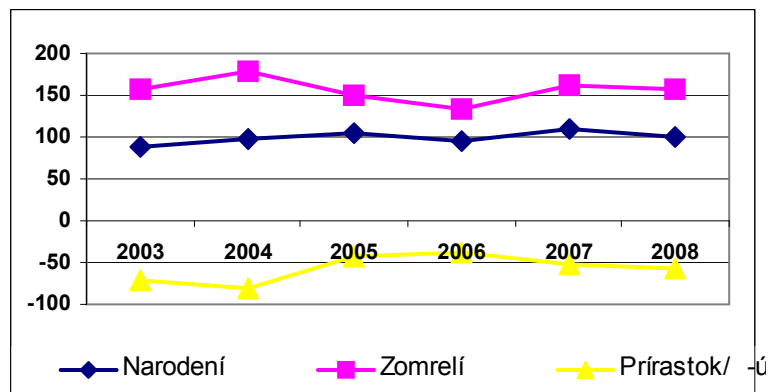
Územie ako celok má za posledných 6 rokov klesajúci trend v počte narodených oproti zomrelým a to až o 35%, v absolútnom vyjadrení je rozdiel 485 osôb. Naopak, počet prisťahovaní je len o 2% vyšší ako počet odsťahovaní, v absolútnom vyjadrení ide o 47 osôb. Tento stav je dôsledkom nedostatočného rozvoja územia a nedostatku pracovných príležitostí, keď mladí ľudia odchádzajú po vyštudovaní za prácou mimo územia a naspäť sa už nevracajú v rovnakom počte. Práve preto je nevyhnutné čím skôr tento stav zmeniť, pričom územie má podstatné zdroje potrebné na uskutočnenie tejto zmeny.

Tab. č. 2.3.4.1 Demografický pohyb od r. 2003-2008

Rok	Stav k 1.1.	Prirodzený pohyb			Migračný pohyb			Celkový prírastok (- úbytok)	Stav 31.12.
		Naro- dení	Zom- relí	Prírastok/ -úbytok	Prist'aho- valí	Odsťaho- valí	Prírastok/ -úbytok		
		2	3	4 (2-3)	5	6	7 (5-6)		
2003	11 993	87	158	-71	180	202	-22	-93	11 900
2004	11 900	98	178	-80	201	222	-21	-101	11 799
2005	11 799	105	149	-44	236	204	32	-12	11 787
2006	11 787	95	133	-38	227	197	30	-8	11 779
2007	11 779	110	163	-53	194	187	7	-46	11 733
2008	11 733	101	158	-57	228	170	58	1	11 734

Zdroj: ŠÚ SR

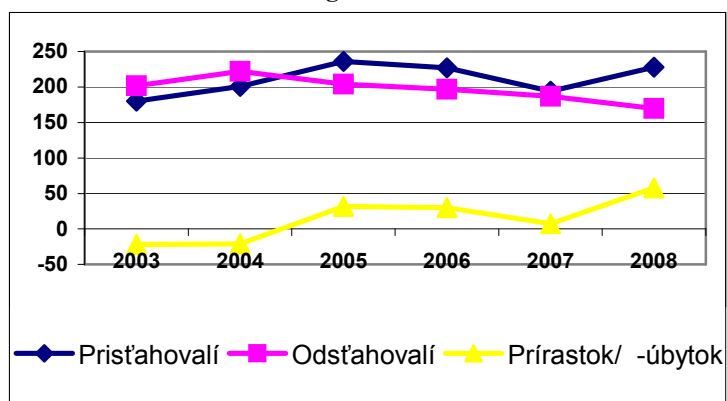
Graf č. 2.3.4.1 Prirodzený pohyb obyvateľov 2003 – 2008

Zdroj: Tab. č. 2.3.4.1

Z grafu č. 2.3.4.1 je veľmi dobre vidno, že na území prirodzený pohyb je v mínuse, pôrodnosť je veľmi nízka.

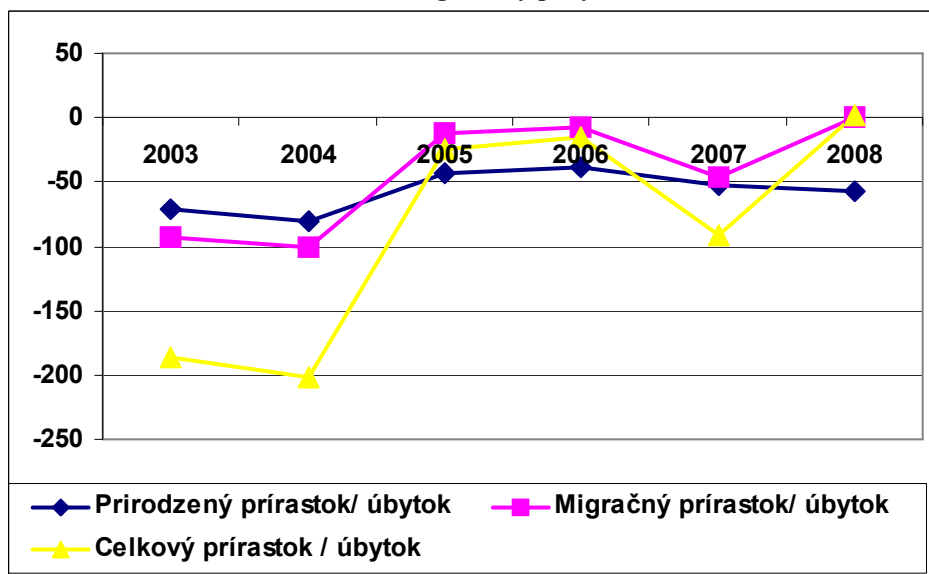
Graf č. 2.3.4.2 Migračné saldo 2003 – 2008

Zdroj: Tab. č. 2.3.4.1

Graf č. 2.3.4.2 migračného salda, ukazuje, že v roku 2003 a 2004 sa odsťahovalo najviac obyvateľov. Rok 2004 bol rokom, keď z územia sa odsťahovali ľudia hlavne za prácou do Anglicka a do Írska. Tendenciou práce v zahraničí je odpracovať jeden rok alebo 3 roky. Táto tendencia sa odzrkadľuje aj v našom území. Mládež, ktorá pracovala v Anglicku a Írsku po troch rokoch v roku 2008 sa vrátila domov.

Graf č. 2.3.4.3 Demografický pohyb 2003 – 2008

Zdroj: Tab. č. 2.3.4.1

Z grafu č. 2.3.4.3 demonštrujúci demografický pohyb je vidno najvýraznejší celkový úbytok v roku 2003 a 2004 . V týchto rokoch sa odsťahovalo a zomrelo najviac obyvateľov územia KRAS. Mierne zlepšenie nastalo v rokoch 2006 a 2008 vďaka prisťahovaniu.

2.3.5 Národnostné a etnické zloženie obyvateľstva

Tabuľka č. 2.3.5.1 a graf č. 2.3.5.1 znázorňuje podiel jednotlivých národností na úrovni jednotlivých obcí ako aj celého územia. Na celom území prevažuje obyvateľstvo maďarskej národnosti 68,4 %, ostatné národnosti sú zastúpené zanedbateľne. Rómske etnikum je zastúpené 3,8 % z celkového počtu obyvateľov.

Vysoký podiel obyvateľov maďarskej národnosti vytvára široké pole pre cezhraničnú spoluprácu a prírlev turistov z Maďarska.

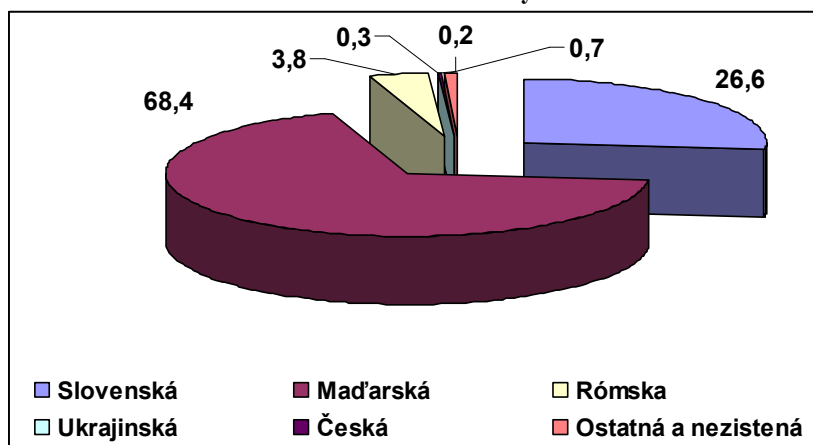
Tab. č. 2.3.5.1 Národnostná štruktúra obyvateľstva k 31.12.2008

Národnosť	Slovenská	Maďarská	Rómska	Ukrajinská	Česká	Ostatná a nezistená	Spolu
Obec							
Ardovo	45	115	5	-	-	-	165
Bohúňovo	46	258	3	1	-	-	308
Bretka	61	302	22	-	-	2	387
Čoltovo	60	344	81	1	1	10	497
Dlhá Ves	77	503	-	-	1	-	581
Gemerská Hôrka	360	828	137	2	4	12	1 343
Gemerská Panica	382	294	2	-	4	2	684
Hrhov	127	1 039	2	-	5	3	1 176
Hrušov	38	304	1	1	-	1	345
Jablonov nad Turňou	106	730	-	1	1	3	841
Kečovo	27	350	-	2	1	2	382
Kunova Teplica	381	260	13	1	1	4	660
Meliata	49	155	6	-	1	7	218
Pašková	73	208	1	-	3	-	285
Plešivec	1 078	1 192	123	4	14	24	2 435
Silica	30	502	27	2	-	1	562
Silická Brezová	36	134	-	3	1	4	178
Silická Jablonica	7	212	-	1	-	-	220
Slavec	137	295	27	2	2	4	467
SPOLU	3 120	8 025	450	21	39	79	11 734

Zdroj: OcÚ

Graf č. 2.3.5.1 Národnostná štruktúra obyvateľstva k 31.12.2008

Zdroj: Tab. č. 2.3.5.1

2.3.6 Vierovyznanie

V sledovanom území KRAS je najväčší počet obyvateľov nezisteného vierovyznania 35,7 %, z celkového počtu obyvateľov rozvojového územia Kras sa 34,9 % hlási k rímskokatolíckej cirkvi. Bez vyznania je 17,8 % obyvateľstva, k evanjelickej cirkvi augsburského vierovyznania sa hlási 10,4 % obyvateľstva.

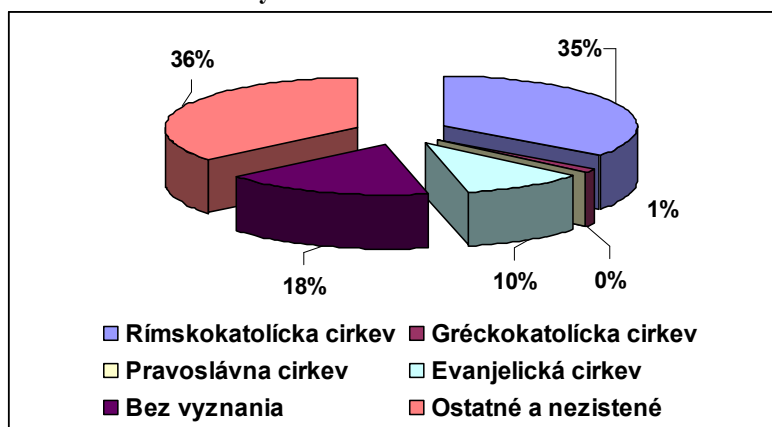
Napriek pomerne vysokému podielu rôznorodosti vo vierovyznaniach, nie sú na území ani v minulosti ani v súčasnosti známe žiadne konflikty z toho vyplývajúce, naopak, kultúrna a historická rôznorodosť vyplývajúca z rôzneho vierovyznania vytvára zaujímavú kombináciu tradícií a tým zatriktívňuje územie pre jeho návštevníkov.

Tab. č. 2.3.6.1 Vierovyznanie k 31.12.2008

Vierovyznanie	Rímsko katolícka cirkev	Grécko katolícka cirkev	Pravoslávna a cirkev	Evanjelická cirkev	Bez vyznania	Ostatné a nezistené	Spolu
Ardovo	31	-	-	50	41	43	165
Bohúňovo	110	2	-	93	21	82	308
Bretka	212	2	-	30	34	109	387
Čoltovo	387	3	-	30	31	46	497
Dlhá Ves	89	1	-	297	101	93	581
Gemerská Hôrka	426	10	2	54	362	489	1 343
Gemerská Panica	334	3	-	75	152	120	684
Hrhov	554	6	-	12	23	581	1 176
Hrušov	86	-	-	6	20	233	345
Jablonov nad Turňou	378	13	-	10	15	425	841
Kečovo	245	2	-	103	20	12	382
Kunova Teplica	60	4	1	202	267	126	660
Meliata	110	1	-	43	34	30	218
Pašková	37	-	-	11	98	139	285
Plešivec	789	24	2	172	689	759	2 435
Silica	121	44	-	3	38	356	562
Silická Brezová	7	-	-	18	36	117	178
Silická Jablonica	18	2	-	2	2	196	220
Slavec	108	4	-	14	105	236	467
Spolu	4 102	121	5	1 225	2 089	4 192	11 734

Zdroj: OcÚ

Graf č. 2.3.6.1 Vieroveryznanie k 31.12.2008

Zdroj: Tab.č. 2.3.6.1

2.3.7 Vzdelanostná úroveň – stupeň aj druhy, vývojové trendy vo vzdelanosti

Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva zohráva významnú úlohu pri ekonomickom rozvoji územia. Vzdelanostná úroveň obyvateľstva riešeného územia je nepriaznivá.

V štruktúre obyvateľstva podľa vzdelania výrazne prevláda základné vzdelanie (40 %), učňovské a stredné odborné vzdelanie bez maturity (32 %), úplné stredné (25 %). Najmenej je zastúpené vyššie a vysokoškolské vzdelanie (3 %). Zloženie obyvateľstva podľa dosiahnutého vzdelania vyjadruje tabuľka č. 2.3.7.1 a graf č.2.3.7.1

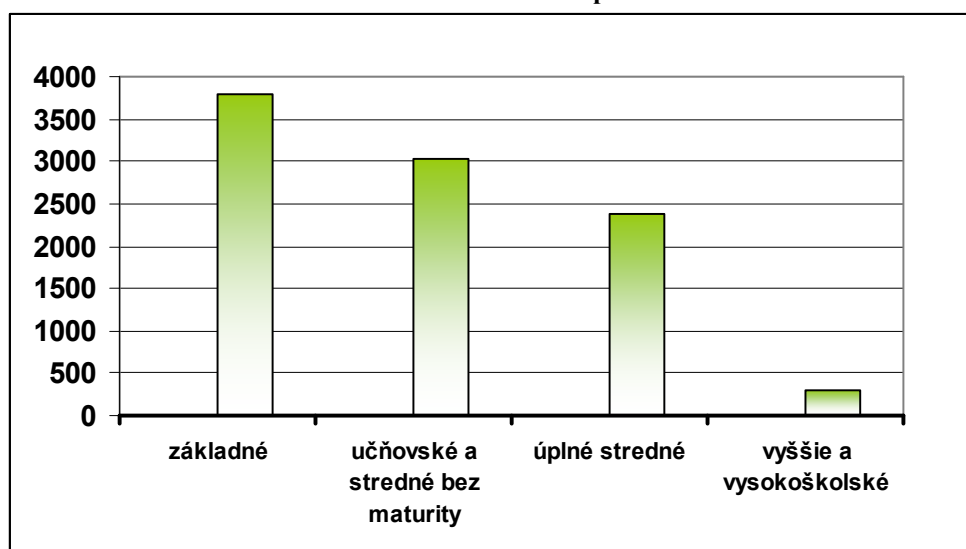
Zlepšenie vzdelanostnej úrovne je jeden z prostriedkov zabezpečenia zvýšenia ekonomiky na území. Keďže je to otázka dlhodobá, je potrebné naplánovať opatrenia, ktoré by využili miestny ľudský potenciál a rozvíjali by ho smerom aj k ekonomickým aktivitám. Vzhľadom na vyššie uvedené, je podpora vzdelávania jednou zo súčastí integrovanej stratégie rozvoja.

Tab. č. 2.3.7.1 Stupeň vzdelania k 31.12.2001

Vzdelanie	základné	učňovské a stredné bez maturity	úplné stredné	vyššie a vysokoškolské	Spolu
Ardovo	59	51	34	1	145
Bohúňovo	104	79	73	10	266
Bretka	136	84	37	4	261
Čoltovo	182	130	42	4	358
Dlhá Ves	171	191	148	9	519
Gemerská Hôrka	460	308	195	25	988
Gemerská Panica	244	221	110	12	587
Hrhov	386	305	264	28	983
Hrušov	120	91	66	8	285
Jablonov nad Turňou	227	93	231	38	689
Kečovo	136	107	106	9	358
Kunova Teplica	215	186	107	14	522
Meliata	79	75	31	-	185
Pašková	135	30	21	3	189
Plešivec	590	625	622	97	1 934
Silica	262	137	86	9	494
Silická Brezová	66	50	45	3	164
Silická Jablonica	90	51	72	7	220
Slavec	141	126	80	11	358
Spolu	3 803	3 040	2 370	292	9 505

Zdroj: ŠÚ SR

Graf č. 2.3.7.1 Stupeň vzdelania k 31.12.2001

Zdroj: Tab.č. 2.3.7.1

Súčasný stav vzdelanostnej úrovne je nízka. Najviac evidovaných nezamestnaných má základné a učňovské vzdelanie bez maturity. Títo nezamestnaní by sa mohli uplatniť hlavne v poľnohospodárstve, v tomto odvetví nie sú voľné pracovné miesta, ale v prípade diverzifikovania smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam /vidiecky cestovný ruch, využitie biomasy/ by sa vytvorili nové pracovné príležitosti. V každom prípade bude nutné preškolenie týchto osôb. Ďalej sa treba sústrediť na nedostatok turistických sprievodcov, kvalifikovaných čašníkov, kuchárov, recepčných, programových animátorov.

2.3.8 Prehľad zručností obyvateľstva

Obyvateľstvo územia Kras má zručnosti v ľudovo-umeleckej výrobe, remeselnej výrobe a udržiavaní ľudových tradícií, folklóru a speváckych skupín. Obyvateľstvo územia Kras disponuje najmä remeselnými zručnosťami, ktoré môžu pomôcť k zníženiu nezamestnanosti v danom území.

V obci Slavec, Kečovo, Hrhov, Jablonov nad Turňou, v Silickej Jablonici sú folklórne spevácke skupiny /ROMÓKA, SALÓKA, BOKRÉTA, CSEMADOK /, ochotnícke divadelné skupiny a hudobné skupiny, vrátane rómskej, ktoré sú organizátormi a spoluorganizátormi kultúrnych podujatí na území KRAS.

Tab. č. 2.3.8.1 Kultúrno-spoločenské podujatia každoročne organizované na území KRAS

Názov podujatia	Organizátor	Miesto konania	Termín
Regionálna ochutnávka vín	obec	Jablonov nad Turňou	marec
Okresná súťaž ľudových piesní "Édesanyám rózsafája"	SALÓKA obec	Plešivec	máj
Hrušovské májové dni	obec	Hrušov	máj
Gombasecké kultúrne slávnosti	Csemadok	Slavec-Gombasek	júl
Gemersko-Turniansky festival	Alma centrum	Mikroregión Domic	júl
Remeselné dni-pečenie chleba	obec	Ardovo	august
Varenie slivkového lekváru	Csemadok, obec	Silická Jablonica	september
Rozlúčka, kultúrne podujatie	obec	Čoltovo	september
Koncert vážnej hudby v ev. kostole	Obec a CSEMADOK	Ardovo	september
Vinobranie	Alma centrum	Jablonov nad Turňou	september

Zdroj: OcÚ

Na území sú zastúpené hlavne tieto tradičné remeslá: vinár, stolár, kováč, košíkár, výroba domácich cestovín, pekár a včelár.

Tab. č. 2.3.8.2 Zručnosti na území KRAS

Zručnosti	vinár	stolár	kováč	košíkár	pekár a cukrár	včelár	výroba domácich cestovín "Csiga"	maľovanie kraslíc	háčkovanie	výroba bábik zo šúpolia a textilu	Výroba zvoncov
Ardovo					1				1		
Bohúňovo						1		1	1		
Bretka							1				
Čoltovo					1	1			2		
Dlhá Ves				1	1	1			1		
Gemerská Hôrka			1			1					
Gemerská Panica		1			1	1					
Hrhov	2	1		1		1	2		1		
Hrušov	3			2	1	1			2		
Jablonov nad Turňou	5	1		1	2	2	1		3		
Kečovo		1				1			1		
Kunova Teplica		1	2				1				
Meliata					1						
Pašková						1			1		
Plešivec		1		1		1			2		
Silica					1				3		1
Silická Brezová		1							1		
Silická Jablonica	1			1	1	1	2		1	1	
Slavec		1				1		1	2		
SPOLU	11	8	3	7	10	14	7	2	22	1	1

Zdroj: OcÚ

Všetky tieto zručnosti sa môžu využiť ako potenciál pre rozvoj cestovného ruchu, hlavne pre tvorbu programových balíčkov a služieb, čo sa už v súčasnosti aj deje. Špecifickým cieľom stratégie je využívanie miestnych zdrojov s výrobou a marketingom regionálnych produktov.

Na území KRAS evidujeme 11 vinárov, ktorí v roku 2009 založili Turniansku vínnu cestu. Sú to malovýrobcovia a preto spoločná značka, spoločné fľaškovanie a marketing je jedným z riešení využitia miestnych zdrojov. Na základe analýzy potenciálu územia sa identifikovali vhodné existujúce zdroje na vytvorenie produktu cestovného ruchu, ktorý je možný realizovať ihneď bez nutnosti vysokých investícií a bez nutnosti vytvárania ďalších organizačných štruktúr. Turnianska vínná cesta ako produkt cestovného ruchu využije existujúcu tradíciu vinárstva, je lokalizovaná mimo chránených území a je postavená na existujúcu infraštruktúru cestovného ruchu a existujúce aktivity v tejto oblasti. Vinári zatiaľ ponúkajú na predaj svoj produkt na objednávku, chýba ukážka spracovania a uskladňovania vína. V prípade vytvorenia týchto služieb sa vytvoria aj nové pracovné príležitosti vo forme stále otvorených pivníc.

Spoločný marketing a spoločný obal pomôže aj 14 včelárom územia KRAS, ktorí produkujú kvalitný agátový-, kvetový- a lipový med.

Zvláštnosťou územia je ručná výroba domácich cestovín „Csiga“. Majú regionálny charakter a sú jednak regionálnym produktom. Ponúkajú program návštevníkom územia, ktorí si môžu vyskúšať ich výrobu v obci Silická Jablonica a v Jablonove nad Turňou. Táto programová ponuka

v súčasnosti funguje len na objednávku, s marketingom a celkovým rozvojom sa dá docieľiť trvalá prevádzka, kde by bol predaj a ukážka výroby týchto cestovín.

Na území KRAS sa nachádza niekoľko veľmi šikovných amatérskych cukrárok, žien v domácnosti, ktoré vyrábajú nádherné cukrárenské výrobky na rôzne príležitosti. Cieľom je podporiť ich v profesionalizácii ich aktivít, to je založenie živnosti, vytvorenie podmienok pre marketing a predaj týchto cukrárenských produktov a to formou ďalšieho vzdelávania a poradenstva. Ten istý cieľ bude uplatnený aj pre zručnosti háčkovania.

2.4 Popis spoločenských, inštitucionálnych, kultúrnych a historických zdrojov

2.4.1 Situácia v školstve, zdravotníctve, sociálnych a iných verejných službách

Školstvo

Na území KRAS je dobrá vybavenosť materskými a základnými školami vzhľadom na počet a hustotu obyvateľstva na území. Žiadna stredná ani vysoká škola sa na území KRAS nenachádza, väčšina detí navštevuje stredné školy v Rožňave, Košiciach a v Tornali.

Tab. č. 2.4.1.1 Školstvo

Obec	Základné školy			Materské školy			Zariadenia školského stravovania
	VJS	VJM	VJS-M	VJS	VJM	VJS-M	
Ardovo	-	-	-	-	-	-	-
Bohúňovo	-	-	-	-	-	-	-
Bretka	-	1	-	-	1	-	Školská jedáleň pri MŠ
Čoltovo	-	1	-	-	1	-	Školská jedáleň pri MŠ
Dlhá Ves	-	-	1	1	-	-	Školská jedáleň pri MŠ
Gemerská Hôrka	1	1	-	-	-	1	Školská jedáleň pri ZŠ aj MŠ
Gemerská Panica	-	-	1	1	-	-	Školská jedáleň pri MŠ
Hrušov	-	1	-	-	1	-	Školská jedáleň pri MŠ
Hrhov	-	-	1	-	1	-	Školská jedáleň pri ZŠ aj MŠ
Jablonov nad Turňou	-	-	1	-	1	-	Školská jedáleň pri ZŠ
Kečovo	-	1	-	-	1	-	-
Kunova Teplica	-	-	-	1	-	-	Školská jedáleň pri MŠ
Meliata	-	-	-	-	-	-	-
Pašková	-	-	-	-	1	-	-
Plešivec	1	1	-	-	-	1	Školská jedáleň pri ZŠ a MŠ
Silica	-	1	-	-	1	-	Školská jedáleň pri MŠ
Silická Jablonica	-	-	-	-	-	-	-
Silická Brezová	-	-	-	-	-	-	-
Slavec	-	-	-	1	-	-	-
Spolu	2	7	4	4	8	2	

VJS – škola s vyučovacím jazykom slovenským

VJM – škola s vyučovacím jazykom maďarským

VJS-M – škola s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským

Zdroj: Ústav informácií a prognóz školstva

Vybavenosť materských a základných škôl je primeraná, je potrebné však obnoviť a inovovať základné vybavenie škôl, ako napr. nové postieľky, lavice, či sociálne zariadenia. Vzhľadom na to, že základné školy nie sú v každej obci, školská doprava vo forme školských autobusov, ako je tomu v niektorých západných krajinách, by výrazne zvýšila kvalitu a bezpečnosť dopravy detí do škôl.

Veková štruktúra obyvateľstva nie je priaznivá, je uvedená v tabuľke č.2.3.3.1. a v grafe č. 2.3.3.1 z nich vyplýva, že z celkového počtu obyvateľov je 15,1% predproduktívneho, 62,8% produktívneho, 22% je poproduktívneho veku a ukazuje starnúcu populáciu.

Územie ako celok má za posledných 6 rokov klesajúci trend v počte narodených oproti zomrelým a to až o 35%, v absolútnom vyjadrení je rozdiel 485 osôb. V nasledujúcich rokoch sa to odzrkadlí v počte žiakov nastupujúcich do 1. triedy základnej školy. Z toho vyplýva, že v nasledujúcich rokoch môžu zaniknúť v území KRAS ďalšie malé základné a materské školy. Tieto pribudnú k voľným budovám.

Tab.č. 2.4.1.2 Počet nastúpených prvákov základných škôl

Obec	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009
Bretka	11	9	11	6	8
Čoltovo	7	2	4	5	8
Dlhá Ves	12	9	3	3	3
Hrhov	11	10	11	13	10
Hrušov	2	6	3	5	0
Jablonov nad Turňou	11	12	6	7	6
Kečovo	2	3	1	2	2
Gemerská Hôrka	8	6	9	6	7
Gemerská Panica	9	14	9	8	3
Plešivec	56	44	42	41	35
Silica	1	3	5	8	4
SPOLU	130	118	104	104	86

Zdroj: OcÚ

Graf č. 2.4.1.1 Počet nastúpených prvákov

Zdroj : Tab.č. 2.4.1.2

Väčšie školy momentálne pripravujú a realizujú projekty investície a na zlepšenie vybavenosti škôl a to:

- celkovú rekonštrukciu školy,
- zateplenie budov,
- vybudovanie a rekonštrukciu ihrísk a telocviční,
- vnútornú dovybavenosť,
- základná škola s vyučovacím jazykom slovenským v Plešivci má rozpracovaný projekt na montáž solárnych panelov na ohrev teplej vody.

Každá škola ponúka rôzne mimoškolské aktivity vo forme krúžkov. Sú to hlavne nasledujúce: šikovné ruky, anglický jazyk, divadelný krúžok, klub mažoretiek v Jablonove nad Turňou, a v Dlhej Vsi, šach, ľudové tance. Ďalšie možnosti pre mimoškolské aktivity ponúkajú rôzne neziskové organizácie ako: Csemadok Plešivec, Csemadok Bohúňovo, Alma Centrum Jablonov nad Turňou, Paulos Jablonov nad Turňou. Ide hlavne o tieto aktivity: remeselnícke tvorivé dielne, škola hrou, športové turnaje, aktivity na oživovanie ľudových tradícií, zapájanie do environmentálnych akcií. V území KRAS sa Centrum voľného času nenachádza, deti ho navštevujú mimo územia v Rožňave. Niektoré voľné budovy obcí by sa mohli v budúcnosti využiť práve ako centrum voľného času.

Pobočky ľudovej školy umenia sú zriadené pri základnej škole v Plešivci, v Jablonove nad Turňou, v Hrhove a v Gemerskej Hôrke. Vyučuje sa tu hra na klavíri. Spev, hru na gitare a na bicích nástrojoch ako aj výtvarné umenie sa deti učia na Ľudovej škole umenia v Rožňave.

Zdravotníctvo a sociálne služby

Zdravotnícke služby sú zabezpečované na území formou miestnych ambulancií v týchto obciach:

- V obci Plešivec sa nachádza Psychiatrická liečebňa Samuela Bluma, pediatria, praktický lekár pre dospelých, zubná a gynekologická ambulancia, rýchla zdravotná služba a lekárne.
- V obci Jablonov nad Turňou je detská ambulancia, ambulancia praktického lekára pre dospelých a zubná a gynekologická ambulancia, lekárne. Od januára 2010 sa pripravuje spustenie rýchlej zdravotnej služby.
- V obci Gemerská Hôrka a v Hrhove sú ambulancie praktického a detského lekára.

Terénna opatrovateľská činnosť je zabezpečovaná prostredníctvom sociálnej starostlivosti obce pre bezvládne osoby a dôchodcov. Domov Dôchodcov sa nachádza v okresnom meste Rožňava. Ostatné zdravotnícke služby sú poskytované v okresnom meste Rožňava, ktoré je mimo územia KRAS.

V obci Jablonov nad Turňou je v štádiu prípravy služba s priestormi s celodennou starostlivosťou o starších občanov, s cieľom ich celodenného stravovania a opatrovania, s možnosťou občasného ubytovania. Táto služba má byť zriadená v nevyužitých priestoroch základnej školy

Tab.č. 2.4.1.3 Prehľad zdravotníckych zariadení a služieb

Obec	Ambulancie
Plešivec	praktický lekár
	detský lekár
	stomatológia
	gynekológ
	psychiatrická liečebňa
	rýchla zdravotnícka pomoc
	lekáreň
Jablonov nad Turňou	praktický lekár
	detský lekár
	stomatológ
	gynekológ
	lekáreň
Gemerská Hôrka	praktický lekár
	detský lekár
Hrhov	praktický lekár
	detský lekár

Zdroj: OcÚ

Verejné služby

Najlepšiu vybudovanú sieť z peňažných inštitúcií na území KRAS má Poštová banka, ktorá využíva pobočky Slovenskej pošty. Slovenská pošta má zastúpenie v siedmich obciach (Gemerská Panica, Gemerská Hôrka, Dlhá Ves, Silica, Jablonov nad Turňou, Hrhov a Plešivec), ktoré využívajú aj ostatné obce na území KRAS.

Tieto zabezpečujú rôzne poštové a peňažné služby pre miestnych obyvateľov. Najväčším problémom v rámci tejto oblasti sú chýbajúce bankomaty, keďže sú vybudované zatiaľ len v dvoch obciach územia KRAS. Okrem Poštovej banky v Plešivci je pobočka Slovenskej Sporiteľni a.s. Z hľadiska podnikania ale aj z hľadiska rozvoja cestovného ruchu je chýbajúci bankový sektor v území KRAS veľkou bariérou.

Policajný zbor a colná polícia pôsobí v obciach Plešivec a Jablonov nad Turňou.

Tab. č. 2.4.1.4 Technická vybavenosť obcí

	Knižnica	Futbalové ihrisko	Telocvičňa	Bankomat	Pošta
Ardovo	áno	áno	nie	nie	nie
Bohúňovo	áno	áno	nie	nie	nie
Bretka	áno	áno	nie	nie	nie
Čoltovo	áno	áno	nie	nie	nie
Dlhá Ves	áno	áno	nie	nie	áno
Gemerská Hôrka	nie	áno	áno	áno	áno
Gemerská Panica	áno	áno	nie	nie	áno
Hrhov	áno	áno	áno	nie	áno
Hrušov	áno	nie	nie	nie	nie
Jablonov nad Turňou	áno	áno	áno	nie	áno
Kečovo	áno	áno	nie	nie	nie
Kunova Teplica	áno	áno	nie	nie	nie
Meliata	áno	áno	nie	nie	nie
Pašková	áno	áno	áno	nie	nie
Plešivec	áno	áno	áno	áno	áno
Silica	áno	áno	nie	nie	áno
Silická Brezová	áno	nie	nie	nie	nie
Silická Jablonica	áno	nie	nie	nie	nie
Slavec	áno	nie	nie	nie	nie

Zdroj: ŠÚ SR

Na území chýbajú kvalitné, bezpečné a moderné detské ihriská. Detské ihrisko sa nachádza len v Bohúňove. V každej obci sa nachádzajú nevyužívané plochy v centre obcí, tieto by sa mohli zveľadiť a využiť na detské ihrisko.

2.4.2 Prehľad a opis inštitúcií pôsobiacich v území – na miestnej, regionálnej aj národnej úrovni

Na riešenom území pôsobia v každej obci obecné úrady, ktoré spravujú kataster svojej obce. V obci Plešivec je vysunuté pracovisko Úradu práce. Potom sú to pracoviská Správa slovenských jaskýň pri Domici, so sídlom v Dlhej Vsi. Na území sa nachádzajú dve matriky - v Plešivci a v Jablonove nad Turňou.

Spoločný stavebný úrad v Plešivci pomáha riešiť rozvoj územia KRAS a vyjadruje sa k projektovým dokumentáciám v zmysle platných zákonov.

Na území KRAS sa nachádza množstvo ďalších občianskych združení a klubov, ktoré sa zapájajú rozličnou formou do verejného života v závislosti od ich cieľov. Zároveň väčšina z nich je členom OZ KRAS a tým sa podieľajú aj na tvorbe a realizácii integrovanej stratégie rozvoja územia KRAS.

Sú to predovšetkým združenia rozvíjajúce oblasť kultúry: SALÓKA - Slavec, ROMÓKA- Slavec, ALMA-Centrum – Jablonov, PAULOS – Jablonov nad Turňou, ďalej sú to združenia rozvíjajúce oblasť športových aktivít: Cykloklub- Gemerská Hôrka, Športový klub – Plešivec, Športový Klub – Jablonov nad Turňou. Poľovnícke združenia pôsobia v obci: Jablonov nad Turňou, Hrhov, Silická Jablonica, Hrušov, Čoltovo, Silica, Kečovo, Dlhá Ves.

Na území KRAS komunitné centrá nie sú, funkciu komunitných centier zabezpečujú kultúrne domy, avšak ich využitie na tento účel nevyhovuje a hlavne v zimných mesiacoch ich vykurovanie je neefektívne. Na tento účel by sa mohli využiť niektoré voľné budovy.

Pre začínajúcich podnikateľov na území KRAS, je k dispozícii Technologický inkubátorový dom v Plešivci. V Jablonove nad Turňou v nevyužitých miestnostiach polikliniky je zriadený inkubátor pre mladých začínajúcich podnikateľov.

Tab.č.2.4.2.1 Záujmové združenia a organizácie

Obec	Názov združenia a organizácie
Ardovo	Speleologický klub Poľovnícke združenie
Bohúňovo	Združenie mladých CSEMADOK Poľovnícke združenie Klub dôchodcov Dobrovoľný hasičský zbor
Bretka	CSEMADOK
Čoltovo	Hudobná skupina Rozmaring Tanečná skupina Jázmin CSEMADOK Poľovnícke združenie O.z.Ödönyiho Rómovia Dobrovoľný hasičský zbor
Dlhá Ves	Folklórny súbor-spevokol Poľovnícke združenie

	CSEMADOK Tanečný súbor-mažoretky Klub dôchodcov Zväz mladých Ochotnícke divadlo Dobrovoľný hasičský zbor Futbalový klub FC Zlatý klas
Gemerská Hôrka	Cykloklub Slovenský Kras + informačná kancelária
	Poľovnícke združenie CSEMADOK
Gemerská Panica	CSEMADOK
Hrušov	O.z. Hrušov Poľovnícke združenie CSEMADOK Klub dôchodcov Klub mladých
Hrhov	Spevokol Poľné kvety Poľovnícke združenie CSEMADOK
Jablonov nad Turňou	O.z. Alma centrum Bokréta-spevokol Paulos n.o. Športový klub CSEMADOK Poľovnícke združenie
Kečovo	Folklórna skupina CSEMADOK Poľovnícke združenie
Kunova Teplica	Telovýchovná jednota Požiarna družstvo Poľovnícke združenie CSEMADOK
Meliata	Poľovnícke združenie CSEMADOK
Pašková	CSEMADOK Dobrovoľný hasičský zbor
Plešivec	Spolok za rodnú zem- Pro Patria Pelsociensis Társaság CSEMADOK Poľovnícke združenie Športový klub
Silica	CSEMADOK Poľovnícke združenie
Silická Jablonica	O.z. Jablonca CSEMADOK Poľovnícke združenie
Silická Brezová	Folklórna skupina Poľovnícke združenie
Slavec	Folklórny súbor Szalóka Folklórny súbor Romóka CSEMADOK Združenie Rómov

Zdroj: OcÚ

2.4.3 Prehľad kultúrnych a historických zdrojov vrátane stručného opisu histórie územia KRAS, prehľad pamiatok zaradených do pamiatkovej starostlivosti a ich súčasný stav i využitie, popis tradícií a duchovného dedičstva

História

Podľa bohatých archeologických nálezov bolo územie KRAS plynulo osídlené ľuďmi už od praveku. Na okolí už v XI. storočí pracovali vysoké pece. Z dolovanej železnej rudy vyrábali zbrane a predmety každodennej potreby. Okrem dobre chránených miest poskytovala príroda územia aj možnosť osídlenia jaskýň v krasových oblastiach. Najvýznamnejším jaskynným systémom bola jaskyňa Domica.

O početnej skupine obcí prvé písomné zmienky pochádzajú z 13. storočia. Jednotlivé obce majú bohatú históriu s množstvom kultúrno-historických pamiatok ako sú kostoly, zrúcaniny hradov, kaštiele, kaplnky, zemianske kúrie. Zvláštnu pozornosť si zaslúžia cintoríny a v nich z dreva vyrezávané pamätné stĺpy a zachované pamiatky ľudovej architektúry. Ľudová umelecká výroba zvoncov Baštúrovej rodiny sa zachovala v obci Silica. Ako príklad miestneho ľudového staviteľstva znázorňuje obec Ardovo, v ktorom sa nachádza sedliacky dom, ktorý slúži ako Dom ľudových tradícií.

Obživu obyvateľstva po storočia zabezpečovala tradičná výroba dreveného uhlia, páleného vápna, ťažba a spracovanie dreva, pestovanie ovocia a hrozna, chov dobytka a včelárstvo. Najmä pestovanie hrozna má svoje historické korene. Územie bolo od IX. storočia do konca XX. storočia známou vinárskou oblasťou.

Územím prechádza Gotická cesta, ktorá je prvou turistickou poznávacou cestou na Slovensku

Chránené historické pamiatky

Na území KRAS okrem kostolov, ktoré sa v súčasnosti využívajú na bohoslužby, sa nachádzajú ďalšie pamiatkové objekty, ktoré sa v budúcnosti môžu využiť na rozvoj turizmu. Sú to predovšetkým barokové kúrie, z ktorých v súčasnosti sú využité len dve a to v Hrušove Kúria u Bociana – ako ubytovacie zariadenie s pôvodným barokovo-meštianskym zariadením a kúria v Bretke, ktorá sa stala sídlom Obecného úradu.

Prehľad historických pamiatok obecného významu :

- kúria u Bociana, Hrušov - baroková kúria Andrásyovcov, v súčasnosti využitý ako ubytovacie zariadenie v meštianskom štýle
- stará prešovňa kamenná stavba z konca 18. stor., Jablonov nad Turňou, v súčasnosti ho využíva majiteľ len na vlastné potreby
- zrúcanina plešivského hradu na koniarskej planine, Plešivec – zrúcanina , nevyužitá
- zvyšky zrúcanín bývalého bebekovského vodného hradu na Hradnej ulici, Plešivec, nevyužitý ani nepropagovaný
- zemianska kúria, postavená v secesnom štýle v Gemerskej Panici. Jej majiteľom bol poslanec uhorského snemu gróf Kubínyi, v súčasnosti
- klasicistická kúria zo začiatku 19. stor. Kunova Teplica.

Tabuľka č. 2.4.3.1 Výpis z Ústredného zoznamu Pamiatkového fondu o nehnuteľných pamiatok

Obec	Pamiatkový objekt	Vznik	Sloh	Využitie	Súčasný stav
Ardovo	archeologická lokalita	neolit	polykultúrne	speleológia	vyhovujúci
	dom ľudový, Matéov dom	1852		Ľud. tradície	vyhovujúci
	kostol evanjelický	1788	klasicizmus	bohoslužby	vyhovujúci
Bohúňovo	kostol reformovaný	15.st.	gotika neskorá	bohoslužby	vyhovujúci
Bretka	kúria	1741	barok	sídlo OcÚ	veľmi dobrý
Čoltovo	kostol, evanjelický	1783	klasicizmus	bohoslužby	vyhovujúci
	Kostol Nepoškvr.poč.PM	14.st.	renesancia	bohoslužby	vyhovujúci
Dlhá Ves	kostol evanjelický	1792	klasicizmus	bohoslužby	vyhovujúci
Gemerská Panica	kaštieľ a park	19.st.	eklekticizmus	cestovný ruch	veľmi dobrý
Hrhov	kaplnka	1785	klasicizmus	cestovný ruch	vyhovujúci
	kostol evanjelický	1785	klasicizmus	bohoslužby	vyhovujúci
	kostol s opev. Sv Jána Krst.	17.st.	renesancia	bohoslužby	vyhovujúci
	mlyn vodný	19.st.		súkromné	dobry
Hrušov	kaplnka sv.Anny	14.st.	gotika	cestovný ruch	dobry
	Kostol Nepoškvr.poč.PM	14.st.	barok	bohoslužby	vyhovujúci
Jablonov nad Turňou	kostol sv. Trojice	14.st.	gotika	bohoslužby	vyhovujúci
	Granárium-sýpka s vínnou pivn.	18.st.	klasicizmus	vidiecky CR	v prestavbe
Kečovo	Archeologická lokalita	neolit		cestovný ruch	veľmi dobrý
Kunova Teplica	kostol evanjelický	1805	klasicizmus	bohoslužby	vyhovujúci
	pomník padlí v I.sv.vojne			socha obecné	vyhovujúci
Plešivec	dom župný a pamät.tabuľa	1719	klasicizmus	sídlo OcÚ	narušený
	hotel Koruna Rudnayho dom	18.st.	barok	obchod	narušený
	kostol ref.stred.nástenná maľba	14.st.	gotika	bohoslužby	vyhovujúci
	továreň, výroba náradia	1895		nevyužité	narušený
	zvonica	1807	klasicizmus	cestovný ruch	narušený
Silica	archeologická lokalita		halštát	cestovný ruch	dobry
	dom ľudový a stodola		ľudové staviteľstvo	ľudové tradície	dobry
	kostol s opevnením reformovaný	1525	klasicizmus	bohoslužby	vyhovujúci
Silická Brezová	dom ľudový, zrubový	19.st.	ľudové staviteľstvo	ľudové tradície	dobry
	kostol a veža	19.st.	klasicizmus	bohoslužby	vyhovujúci
	kostol a veža reformovaný	16.st.	renesancia	bohoslužby	vyhovujúci
Silická Jablonica	dom ľudový s hosp.časťou	1829	ľudové staviteľstvo	ľudové tradície	dobry
	kostol sv. Kríža	1500	novogotika	bohoslužby	dobry
	kostol s opevnením reformovaný	1788	klasicizmus	bohoslužby	vyhovujúci
Slavec	dom ľudový, hlina želiarsky	1867	ľudové staviteľstvo	ľudové tradície	vyhovujúci
	hámor	1841		nevyužité	ruina
	kláštor Paulínov, ruina	1371	gotika	nevyužité	ruina
	kostol s opavnením ref.	15.st.	gotika	bohoslužby	dobry
	kúria a budova hospodárska	18.st.	barok	nevyužité	narušený

Zdroj: Pamiatkový úrad SR

Územie KRAS, ktoré vďaka jaskyniam priťahuje návštevníkov, musí núkať ďalšie možnosti, aby návštevník ostal dlhší čas na území KRAS. Zisťovaním skutočností o historických pamiatkach sme dospeli k tomu, že sa existujúci potenciál aj s malým vložením finančných prostriedkov dá využiť v prospech turizmu. Niektoré objekty stačí označiť len tabuľami či vytvoriť náučné chodníky okolo pamiatok. Väčší objem peňažných prostriedkov je však potrebný na využitie kúrií, Župného domu na ubytovacie zariadenia, alebo iné služby cestovného ruchu.

Celý región v 12. storočí patril Bebekovcom, ktorý tu postavili hrad, pevnosť, zvonice, väznice, kostoly. Doteraz nevyužitú vyššie vymenované objekty v spojitosti s históriou Bebekovcov, dávajú veľký potenciál na ich využitie v prospech turizmu. Napríklad náučný chodník bebekovská ríša, alebo podobné.

Kultúrno-spoločenské podujatia

Na území KRAS každý mesiac sa konajú festivaly, slávnosti, dni obcí.

Tabuľka č. 2.4.3.2 Prehľad podujatí, pravidelne realizovaných na území

Názov podujatia	Organizátor	Miesto konania	Termín
Regionálna ochutnávka vín	obec	Jablonov nad Turňou	marec
Okresná súťaž ľudových piesní "Édesanyám rózsafája"	obec	Plešivec	máj
Májové Hrušovské dni	obec	Hrušov	máj
Dni obce Plešivec	obec	Plešivec	jún
Gombasecké kultúrne slávnosti	Csemadok	Slavec-Gombasek	júl
Gemersko-Turniansky festival	Alma centrum	Mikroregión Domica	júl
Dni obce Jablonov	obec	Jablonov nad Turňou	júl
Remeselné dni - koncert			
Pečenie chleba v tradičnej peci	obec	Ardovo	august
Dni obce Hrušov	obec	Hrušov	august
Dni obce Gemerská Hôrka	obec	Gemerská Hôrka	august
Dni obce Kunova Teplica	obec	Kunova Teplica	august
Dni obce Meliata	obec	Meliata	august
Dni obce Slavec	obec	Slavec	august
Dni obce Silica	obec	Silica	august
Dni obce Hrhov	obec	Hrhov	august
Varenie slivkového lekváru	Csemadok, obec	Silická Jablonica	september
Dni obce Čoltovo	obec	Čoltovo	september
Rozlúčka/Búcsú/, kultúrne podujatie pouličná zábava	obec	Čoltovo	september
Dni obce sprevádzané koncertom vážnej hudby v evanjelickom kostole	obec	Ardovo	september
Ukážky regionálnej gastronómie			
Varenie slivkového lekváru	Alma centrum	Jablonov nad Turňou	september
Ars Antiqua Europae In			
Via Gothica	Gemerské osvetové centrum	Ardovo, Plešivec	september
Spoznávaj prírodu - turistický			
pochod na Ravony	obec, Badizér klub		
	PZ Hrabina	Ardovo	september
Vyberanie desiatok z úrody-vinobranie	Alma centrum	Jablonov nad Turňou	september
Ukážka regionálnej gastronómie,			
Zabíjačkové hody	obec, SHR Gorgei	Ardovo	november
Dni piecky - tradičné vidiecke			
jedlá z piecky	Alma centrum	Pieckovy háj	
		Jablonov nad Turňou	november

Zdroj: OcÚ

Vymenované kultúrno-spoločenské podujatia slúžia ako pilotný bod programovej ponuky v mimosezónnom období a prilákajú návštevníkov do územia KRAS. Tieto podujatia treba viac rozšíriť, ich kvalitu zvýšiť a predovšetkým im treba vypracovať dostatočnú reklamu. Je potrebné, aby v území boli vybudované informačné centrá, ktoré by sa zaoberali marketingom týchto podujatí ako aj marketingom celého územia.

2.4.4 Typické črty územia, ktoré môžu byť základom pre budovanie identity

Na spoločných stretnutiach a pri analyzovaní potenciálov územia sme spoločne určili 4 dominantné črty územia KRAS, ktoré sa môžu využiť na rozvoj regiónu. Ide o:

- Národný park Slovenský Kras,
- tradícia vinohradníctva,
- historické pamiatky Bebekovcov,
- prihraničná oblasť s existujúcou spoluprácou s Maďarskou stranou

Národný park Slovenský Kras

Dominantným prvkom celého územia je NP Slovenský kras, ktorý ponúka zdravú, nedotknutú prírodu s kvapľovými jaskyňami, planinami, škrapovými poľami, krasovými jamami, vyvieraciami, priepastami. Najznámejšie sú :

- Silická ľadnica
- Gombasecká jaskyňa
- Jaskyňa Domica
- planiny: Koniarska, Silická a Plešivská,
- škrapové polia – Kečovo,

Napriek existujúcej infraštruktúry najnavštevovanejších jaskýň, sa na území nachádza málo ubytovacích zariadení a len 2 reštaurácie. Táto existujúca infraštruktúra priam núka rozšírenie služieb cestovného ruchu. V blízkosti jaskýň sa môžu vytvoriť ubytovacie zariadenia a reštaurácie a ďalšie prídavné služby CR.

Tradícia vinohradníctva

Na území KRAS, sa od Silickej Jablonice po Hrhov nachádza úzka dolina Turnianskeho potoka uzatvorená Dolným vrchom a Horným vrchom. Tu sa nachádzajúce strmé južné strány Horného vrchu už aspoň tisíc rokov sú domovom hlavne na pestovanie viniča ale aj ovocia rôzneho druhu. Kvalitné odrodové vína sa vyrábajú v Jablonove, Hrušove a v Hrhove. Najrozšírenejšie pestované biele sorty viniča sú: Rizlingy /vlašský a rýnsky/, Rulandské biele a šedé, Veltínske zelené, Moravský Muškát a Müller Thurgau. Z červených sa najčastejšie stretáme s vínami: Frankovky modrej, André, Cabernet Sauvignon a Svätovavrinské. Každý rok sa v marci uskutoční Regionálna ochutnávka vín, kde každoročne malý pestovatelia odovzdajú okolo 100 druhov vzoriek kvalitných vín..

Na bohatú históriu vinohradníctva poukazuje množstvo zaujímavých technických pamiatok a zariadení, ktoré sa dodnes zachovali. Medzi takéto zaujímavosti patrí aj budova GRANARIA v obci Jablonov nad Turňou, ako i množstvo malých pivníc v Hrušove, Hrhove a v Jablonove nad Turňou. Zaujímavé sú travertínové dlabané pivnice v Hrhove. Tieto obce sú zaradené do Turnianskej vínnej cesty, ktorá je novým produktom cestovného ruchu. Napriek bohatej ponuke kvalitných odrodových vín, je Turnianska vínná cesta pre verejnosť nedostatočne známa.

Na základe analýzy potenciálu územia v zmysle princípov stratégie trvalo udržateľného rozvoja miestneho hospodárstva sa identifikovali vhodné existujúce zdroje na vytvorenie produktu cestovného ruchu, ktorý je možný realizovať ihneď bez nutnosti vysokých investícií a bez nutnosti

vytvárania ďalších organizačných štruktúr. Turnianska vína cesta, ako produkt cestovného ruchu využije existujúcu tradíciu vinárstva, je lokalizovaná mimo chránených území a je postavená na existujúcu infraštruktúru cestovného ruchu a existujúce aktivity v tejto oblasti. Na tento nosný produkt sa v budúcnosti napoja ďalšie podporné produkty, ktoré rozšíria škálu ponúkaných služieb v oblasti cestovného ruchu.

Historické pamiatky Bebekovcov

Z histórie a zanechaných kultúrnych pamiatok a tradícií je zrejmé, že Bebekovci (obdobie 13.-16.storočie) hrali významnú úlohu v rozvoji územia KRAS a pri vzniku viacerých obcí. Tento fakt je potrebné využiť pri rozvoji regiónu a hlavne cestovného ruchu a to v zmysle vytvorenia produktu, ktorý by oživoval tradície z obdobia pôsobenia Bebekovcov na tomto území a sprostredkoval jedinečný zážitok pre návštevníkov územia, ako napr. štýlové reštaurácie, ubytovanie s prvkami obdobia Bebekovcov, vytvorenie tradície kultúrnych a zábavných podujatí využívajúcich prvky tohto obdobia, priblíženie remesiel a produktov z daného obdobia.

Prihraničná oblasť

Územie Slovenského krasu tvorí spolu s Aggteleckým krasom, na Maďarskej strane, jednotný celok. Dobrá spolupráca funguje aj vďaka prepojenosti jaskýň. S riaditeľstvom národného parku Aggtelek, už od roku 2006 sa vydávajú spoločné prospekty ubytovacích zariadení a programových ponúk. 8.7.2008 bola podpísaná dohoda o spolupráci medzi OZ KRAS a maďarským Szuhavölgyi Bányászlatka Települések Szövetsége cieľom organizovania spoločných konferencií, spoločných kultúrnych a spoločenských stretnutí.

Úzka spolupráca funguje od roku 2007 aj pri záchrane zrúcaniny Szádvár, ktorá sa nachádza na Dolnom vrchu na Maďarskej strane len 500 m vzdialené od katastra obci Hrušov, ktorú spoločnou silou čistia obyvatelia Jablonova nad Turňou, Hrušova a Szögliget. Szádvár je spoločným cieľom účastníkov pešej turistiky a cykloturistiky z Maďarskej, ako aj zo Slovenskej strany.

Blízkosť cezhraničného partnera ponúka využitie Programu cezhraničnej spolupráce Maďarská republika – Slovenská republika 2007-2013 ako aj pokračovanie tohto programu v ďalšom programovacom období. V tomto programe v roku 2008 prebehla prvá výzva, v ktorej uspel projekt nášho člena združenia ALMA-Centrum o.z, ktoré vytvára spoločné destinačné centrum cestovného ruchu s Riaditeľstvom národného parku Aggtelek.

Ďalšie možnosti spolupráce treba dôkladnejšie využiť v nasledujúcich smeroch:

- Miesta Svetového dedičstva (Podzemný svet Aggteleckého- a Slovenského krasu)
- Koncentrácia prírodných hodnôt (jaskyne, živé prírodné hodnoty, veľkoplošne a maloplošne chránené územia)
- Možnosti zdravotnej turistiky (Speleoterapia, hipoterapia)
- Prítlačivosť budovaná na kultúrnom dedičstve (zrúcanina Szádvár, zrúcanina Pálos kláštora, panská sýpka s vínnou pivnicou, ľudová architektúra, atď.)
- Ponuka spoločných podujatí (napr. Gemersko-Turnianský festival)

2.5 Popis materiálnych zdrojov

2.5.1 Stav vysporiadania vlastníckych vzťahov (situáciou v ROEP a pozemkových úpravách)

ROEP bola ukončená v nasledujúcich obciach na území KRAS: Ardovo, Bretka, Čoltovo, Dlhá Ves, Gemerská Hôrka, Gemerská Panica, Hrhov, Hrušov, Kečovo, Kunova Teplica, Meliata, Pašková, Silica, Silická Brezová, Slavec.

ROEP prebieha v obciach: Jablonov nad Turňou, Silická Jablonica, Plešivec.

ROEP nie je začatá v obci Bohúňovo.

Pozemkové úpravy sa riešia v roku 2009 v obciach: Čoltovo, Dlhá Ves, Gemerská Panica, Meliata, Silica ostatné obce doteraz nezačali s pozemkovými úpravami.

2.5.2 Pripravenosť územia na rozvoj (situácia v PHSR, územnoplánovacej dokumentácii a pod.)

Obce v území KRAS majú vypracovaný Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja. Každá obec v nich počíta s rozvojom cestovného ruchu a s zatriktívením vzhľadu obce. Tieto plány sú v súlade aj s touto stratégiou, na príprave ktorej sa zúčastňovali všetky obce územia.

Tab. č. 2.5.2.1 Stav spracovania ROEP, UPD a PHSR k 31.12.2009

Obec	Stav spracovania ROEP	Stav spracovania UPD	Stav spracovania PHSR
Ardovo	ukončený	nie je vypracovaná	spracovaná
Bohúňovo	nezačala sa realizácia	nie je vypracovaná	spracovaná
Bretka	ukončený	nie je vypracovaná	spracovaná
Čoltovo	ukončený	v štádiu spracovania	spracovaná
Dlhá Ves	ukončený	v štádiu spracovania	spracovaná
Gemerská Hôrka	ukončený	nie je vypracovaná	spracovaná
Gemerská Panica	ukončený	nie je vypracovaná	spracovaná
Hrhov	ukončený	nie je vypracovaná	spracovaná
Hrušov	ukončený	nie je vypracovaná	spracovaná
Jablonov nad Turňou	v štádiu rozpracovania	nie je vypracovaná	spracovaná
Kečovo	nie je vypracovaná	nie je vypracovaná	spracovaná
Kunova Teplica		nie je vypracovaná	spracovaná
Meliata	ukončený	v štádiu spracovania	spracovaná
Pašková	ukončený	nie je vypracovaná	spracovaná
Plešivec	v štádiu rozpracovania	nie je vypracovaná	spracovaná
Silica	ukončený	v štádiu spracovania	spracovaná
Silická Brezová	ukončený	nie je vypracovaná	spracovaná
Silická Jablonica	v štádiu rozpracovania	nie je vypracovaná	spracovaná
Slavec	ukončený	nie je vypracovaná	spracovaná

Zdroj: OcÚ

2.5.3 Vybavenosť územia infraštruktúrou, situáciu v bývaní, obývanosti a vybavenosti bytového fondu, zameranie sa na, vekovú štruktúru domov a bytov, identifikácia a popis rekreačných, ubytovacích a stravovacích zariadení, poľnohospodárske a výrobné objekty, rekreačné areály a areály poskytujúce zázemie pre diverzifikáciu činností na vidieku s dôrazom na cestovný ruch

Bytová vybavenosť

Na základe údajov, získaných zo sčítania obyvateľstva, domov a bytov z roku 2001, štruktúra bytového fondu odzrkadľuje vidiecky ráz. Priemerný vek rodinných domov je 43,5 rokov a bytových domov 37,4 rokov. Základné údaje o bytovom a domovom fonde zobrazuje nasledujúca tab. č.2.5.3.1. Z domového fondu 98,2% tvoria rodinné domy a len 1,8 % bytové domy. Pomer neobývaných domov je 19% čo v číslach znamená 714 rodinných domov. Tento veľký počet neobývaných rodinných domov ponúka príležitosť na nast'ahovanie sa mladých rodín, čím by sa na území KRAS mohol zvýšiť populačný vývoj. Ďalšou možnosťou sa ukazuje využitie týchto neobývaných domov v prospech cestovného ruchu.

Tab. č. 2.5.3.1 Domový a bytový fond k 31.12.2001

	Rodinné domy	Bytové domy	Ostatné budovy	Domový fond spolu
Domov spolu	3684	67	40	3791
Trvalo obývané domy	2989	66	22	3077
Neobývané domy	695	1	18	714
z toho určených na rekreáciu	59			59
Bytov spolu	3907	584	39	4530
Trvalo obývané byty	3175	540	25	3740
Neobývané byty	732	44	14	790

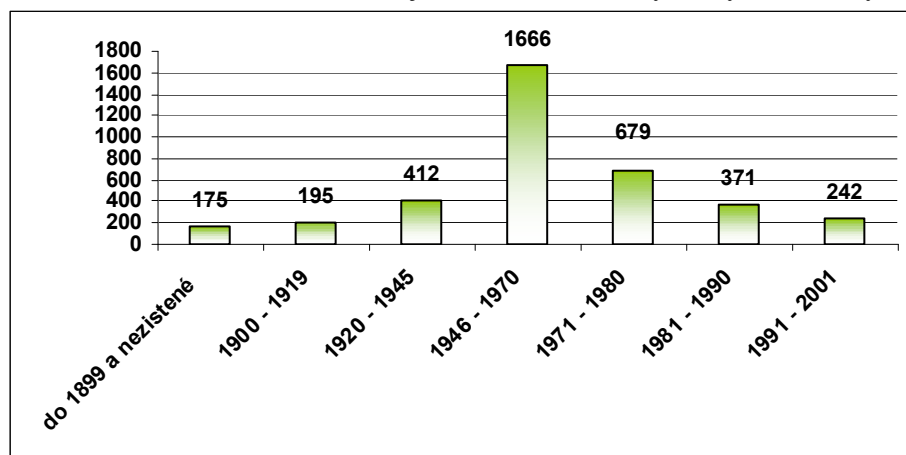
Zdroj: SODB 2001

Tab. č. 2.5.3.2 Obdobie výstavby domov a bytov do 31.12.2001

	Rodinné domy	Bytové domy	Ostatné budovy	Domový fond spolu
do 1899 a nezistené	163	5	7	175
1900 - 1919	183	10	2	195
1920 - 1945	370	41	1	412
1946 - 1970	1522	138	6	1666
1971 - 1980	467	206	6	679
1981 - 1990	270	100	1	371
1991 - 2001	200	40	2	242
Spolu	3175	540	25	3740

Zdroj: SODB 2001

Graf č. 2.5.3.1 Obdobie výstavby domov a bytov

Zdroj: Tab.č. 2.5.3.2

Najviac domov na území KRAS bolo postavených prevažne v období 1946-1970. Domy zo staršieho obdobia sú v prevažnej miere rekonštruované. Výstavba nových domov sa v súčasnosti spomalila, tendenciou je skôr kúpa a rekonštrukcia starých domov.

Tabuľka 2.5.3.3 Počet domácností napojených na verejný vodovod a kanalizáciu k 31.12.2008

Obec	Počet obyvateľov	Obyvatelia napojení na verejný vodovod		Obyvatelia napojení na verejnú kanalizáciu	
		počet	%	počet	%
Ardovo	165	160	96,97%	0	-
Bohúňovo	308	0	-	0	-
Bretka	387	0	-	0	-
Čoltovo	497	0	-	0	-
Dlhá Ves	581	581	100,00%	0	-
Gemerská Hôrka	1 343	1 222	90,99%	210	17,18%
Gemerská Panica	684	0	-	0	-
Hrhov	1 176	1 151	97,87%	0	-
Hrušov	345	345	100,00%	0	-
Jablonov nad Turňou	841	841	100,00%	841	100,00%
Kečovo	382	382	100,00%	0	-
Kunova Teplica	660	660	100,00%	427	64,70%
Meliata	218	0	-	0	-
Pašková	285	0	-	0	-
Plešivec	2 435	2 190	89,94%	1 339	61,14%
Silica	562	562	100,00%	0	-
Silická Brezová	178	159	89,33%	0	-
Silická Jablonica	220	220	100,00%	0	-
Slavec	467	0	-	0	-
SPOLU	11 734	8 473	72,21%	2 817	24,01%

Zdroj: Obvodný úrad Životného prostredia Rožňava

Na území KRAS je napojených na **vodovodnú sieť** 72,21 % obyvateľov. Na území sa nachádza 1 skupinový vodovod zásobujúci obyvateľov obcí pitnou vodou. Ide o Skupinový vodovod Kečovo – Dlhá Ves.

Na našom území je nepriaznivá situácia v napojení na **kanalizačnú sieť**, ktorá je vybudovaná v 4 obciach územia KRAS. Z celkového počtu obyvateľov je na verejnú kanalizáciu napojených 2817 obyvateľov, čo predstavuje 24,01 %. Zaostávanie v budovaní verejnej kanalizácie i súčasnej výstavby ČOV nepriaznivo vplyva na kvalitu životného prostredia a znečisťovanie vodných zdrojov.

Z 19 obcí z územia KRAS, je v 17 obciach, to je v 89,47 % zavedený **prívod zemného plynu**. V dvoch obciach- Meliata a Pašková nie je prívod zemného plynu, z celkového počtu obyvateľstva nie je pripojený na zemný plyn 4,3% .

Objekty cestovného ruchu

Počet objektov, využívaných pre cestovný ruch je uvedený v tabuľke č. 2.5.3.4. Z tabuľky vyplýva, že územie nemá dostatok stravovacích zariadení v prepočte na ubytovacie zariadenia, avšak počet objektov vhodných na diverzifikáciu na to núka ďalšie príležitosti. Projekty na využitie týchto objektov sú zahrnuté aj do tejto integrovanej stratégie rozvoja (využitie 10 objektov na ciele cestovného ruchu).

Tabuľka č. 2.5.3.4 Objekty využívané pre cestovný ruch k 31.12.2008

Objekty	Ubytovacie	Stravovacie	Areály pre diverzifikáciu	Poľnohospodárske a výrobné	Rekreačné areály	Rybničky, vodné plochy
Obec						
Ardovo	1	0	1	1	0	
Bohúňovo	0	0	0	0	0	1
Bretka	0	0	0	0	1	1
Čoltovo	1	0	1	1	0	1
Dlhá Ves	2	1	1	1	0	
Gemerská Hôrka	2	0	0	1	1	
Gemerská Panica	1	0	1	1	0	
Hrhov	3	0	0	1	0	1
Hrušov	3	0	1	0	0	2
Jablonov nad Turňou	3	0	0	0	0	
Kečovo	2	1	0	0	1	
Kunova Teplica	0	0	0	1	0	
Meliata	0	0	1	0	0	
Pašková	0	0	0	0	0	
Plešivec	0	0	0	0	0	1
Silica	2	0	1	1	0	1
Silická Brezová	0	0	0	0	0	
Silická Jablonica	1	0	0	0	0	
Slavec	0	0	0	0	0	1
Spolu	21	2	7	8	3	9

Zdroj: OcÚ

Dopravná infraštruktúra

Hlavným cestným ťahom na záujmovom území je štátna cesta I. triedy č. 50 Košice – Lučenec, ktorá prechádza stredom oblasti od vstupu na východe pri obci Hrhov až po výstup v juhozápadnej časti pri obci Čoltovo (celková dĺžka úseku cesty je 50,946 km). Kritickým úsekom štátnej cesty I. triedy č. 50 je úsek vedúci cez Sorošku, vyvýšenina rozdeľujúca Rožňavskú kotlinu od Košickej kotliny. Dostupnosť medzi obcami vo vnútri záujmového územia, ako aj prepojenia medzi subregiónmi zabezpečujú cesty druhej a tretej triedy.

V blízkosti obce Dlhá Ves vedie novovybudovaný úsek cesty (rýchlostná komunikácia) z Plešivca smerom na Domicu, financovaný z prostriedkov EÚ (fond PHARE). Žiaľ, cesta, ktorá mala pôvodne viesť až po hranicu končí pri plynovej stanici medzi Ardovom a Dlhou Vsou (dĺžka cesty cca 3,5 km). Cesta vedúca cez obec a ďalej smerom na hranice bola v minulosti vo veľmi zlom stave, vďaka iniciatíve samosprávy bola v lete 2005 opravená.

Územie sa nachádza mimo trasy diaľnic, čo je pre rozvoj regiónu nevýhodou. Na druhej strane je však územie situované na hlavnom južnom ťahu zo západu na východ. V prípade, že by na tomto ťahu bola vybudovaná diaľnica a tunel pod Soroškou, značne by to skvalitnilo dopravu na území. Územie sa nachádza blízko Maďarskej hranice. Prechod na severnú vetvu je nedostatočný a časovo náročný.

Frekvencia autobusových spojení smerom na Košice aj Rožňavu je dostačujúca počas pracovných dní, nedostatočné sú spoje večerné a víkendové. Zlepšiť túto situáciu bude potrebné aj kvôli zabezpečeniu vyššej návštevnosti a dostupnosti územia pre návštevníkov.

Územím prechádza železničná trať na trase Bratislava – Zvolen – Košice. Na trati premávajú miestne vlaky aj medzinárodné rýchliky (IC). Významným železničným uzlom je obec Plešivec.

Cesty druhej a tretej triedy

Vzhľadom na technický stav ciest II a III triedy, medzi priority Košického samosprávneho kraja patrí oprava tejto cestnej siete . V záujmovom území sa od roku 2006 realizovali nasledovné opravy cestných úsekov :

- Rok 2006 - III/050150 Gemerská Hôrka 0,200 km – oprava povrchu, zosuv
- Rok 2007- III/050154 Gombasek – Silica 1,300 km , II/ Ardovo – Dlhá Ves 2,239 km
- Rok 2008 - III/050163 Jablonov nad Turňou – Silická Jablonica 7,738 km, III/050154 Silická Brezová - Plešivec 6,400 km
- Rok 2009 - III/050152 Meliata – spojka, III/050143 Gemerská Panica – Bretka 1,100 km

Tieto opravy zabezpečili kvalitné prepojenie a lepšiu dostupnosť obcí nášho územia KRAS.

Odpadové hospodárstvo

Zber, prepravu, znehodnocovanie komunálnych odpadov v obciach územia KRAS zabezpečujú firmy FÚRA spol. s. r. o , Jantárová 30, Košice a Brantner Gemer spol. s.r.o. Košická cesta 344, Rimavská Sobota. Tieto firmy zabezpečujú v obciach aj zber separovaného tuhého komunálneho odpadu.

Recykláciu plastov na území KRAS vykonáva DOMITRI s.r.o. Gemerská Hôrka, ktorá z recyklovaného plastu vyrába plastové fólie a vrecia.

Tabuľka č.2.5.3.5 Množstvo komunálneho odpadu v t vyprodukovaného v obciach v roku 2007

Obec	Komunálny odpad	Separácia papiera	Separácia skla	Separácia plastov
Ardovo	35,6	0,8	1,26	0,39
Bohúňovo	52,31	0,38	0,58	0,48
Bretka	46,73	0,15	1,46	1,12
Čoltovo	74,6	0,16	0,17	0,28
Dlhá Ves	128,21	0,99	2,35	1,18
Gemerská Hôrka	257,45	0,58	0,65	0,56
Gemerská Panica	228,12	0,61	0,42	0,45
Hrhov	213,14	4,75	3,57	1,32
Hrušov	54,79	0,84	0,52	0,55
Jablonov nad Turňou	335,66	0	2,43	1,49
Kečovo	71,3	0,32	2,78	0,57
Kunova Teplica	103,25	0,96	1,17	0,43
Meliata	35,46	0	0,52	0,48
Pašková	25,42	0	0	0,87
Plešivec	594,63	1,03	1,26	1,94
Silica	78,12	0,25	1,34	0,67
Silická Brezová	39,02	0	0	0
Silická Jablonica	44,67	1,64	1,72	0,63
Slavec	63,14	0	0	0

Zdroj: Fúra s.r.o. a Brantner Gemer s.r.o.

Skládky komunálneho odpadu boli zatvorené: v obci Hrušov v roku 2001 s celkovým množstvom odpadu 10 646 t a v Gemerskej Hôrke v roku 1999 s celkovým objemom 35 tis.m³.

Odpady sa skladajú prevažne z organických látok a na skládkach sú vhodné podmienky pre rozklad, tieto miesta sú zdrojom bioplynu, kde tento proces prírodne prebieha. Výsledný produkt - skládkový plyn - je zmesou metánu a oxidu uhličitého, podobne ako bioplyn. Zo skúseností vyplýva, že počas životnosti skládky vznikne asi 150-300 m³ plynu z každej tony odpadu. Technológia získavania plynu zo skládok po ich zatvorení pozostáva z prekrytia skládky ílovou vrstvou, alebo iným nepriepustným materiálom (čím sa vytvorí vhodné prostredie) a umiestnením sústavy zberných potrubí s otvormi, do ktorých vniká plyn.

Uvedené zatvorené skládky odpadu vytvárajú príležitosť pre využitie vyššie uvedenej technológií získavania skládkového bioplynu. Naše územie hľadá možnosti zavádzania progresívnych technológií, s cieľom zníženia energetickej náročnosti územia, preto táto možnosť potrebuje hĺbkovú analýzu a vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti.

Na území kras je nedostatočný zber odpadu. Hlavne chýba separovanie nebezpečného odpadu.

Energetické siete

Južnou časťou územia KRAS prechádzajú diaľkové vedenia a energovody medzinárodného významu. Ide predovšetkým o 440 kilovoltové vedenie elektrickej energie, ktoré je súčasťou diaľkového systému medzinárodného významu. Územím prechádza ropovod Družba, medzištátny plynovod a 4 zväčša súběžné línie tranzitného plynovodu. V katastri obci Jablonova nad Turňou bola vybudovaná kompresorová stanica, ktorá zabezpečuje prepravu plynu líniami tranzitného plynovodu. Okrem už spomenutých energetických vedení vysokého napätia, územím prechádza viacero vedení vysokého napätia elektrickej energie lokálneho významu.

Komunikačná infraštruktúra

Tabuľka č. 2.5.3.6 Pokrytie komunikačnou infraštruktúrou

Obec	T - Mobil	Orange	Internet	Káblová televízia
Ardovo	áno	nie	áno len OÚ	nie
Bohúňovo	áno	nie	áno len OÚ	nie
Bretka	áno	nie	áno len OÚ	nie
Čoltovo	nie	áno	áno	nie
Dlhá Ves	áno	áno	áno	nie
Gemerská Hôrka	áno	áno	áno	nie
Gemerská Panica	áno	nie	áno	nie
Hrhov	áno	áno	áno	nie
Hrušov	áno	áno	áno	nie
Jablonov nad Turňou	áno	áno	áno	nie
Kečovo	áno	nie	nie	nie
Kunova Teplica	áno	nie	áno	nie
Meliata	nie	áno	nie	nie
Pašková	nie	áno	áno len OÚ	nie
Plešivec	áno	áno	áno	nie
Silica	áno	nie	áno len OÚ	nie
Silická Brezová	nie	áno	nie	nie
Silická Jablonica	áno	nie	áno	nie
Slavec	áno	áno	áno	nie

Zdroj OcÚ

Pokrytie mobilnými operátormi je celkovo dobrá. V každej obci je pokrytie aspoň jedným operátorom, v šiestich obciach: Gemerská Hôrka, Hrhov, Plešivec, v Dlhej Vsi, v Hrušove a v Slavci je pokrytie so všetkými mobilnými operátormi. Aj z pokrytia mobilných operátorov sa dá zistiť, že prekryté oblasti sú aj priemyselne najvyspelejšie, respektíve v tých oblastiach pôsobia strategicky významné podniky.

V piatich obciach: v Bretke, v Ardove, v Bohúňove, v Paškovej, na Silici internet funguje len na obecnom úrade, aj tu len vďaka satelitným signálom. Táto bariéra brzdí v rozvoji podnikateľskej sféry a chýba aj školop povinnej mládeži, ktorá pri štúdiách je čoraz častejšie odkázaná na internet. Riešením by mohli byť pre podnikateľov signály cez satelit. Ak operátori ani telekomunikácie neskvalitnia v týchto obciach svoje internetové služby, jedinou možnosťou ostane, aby obce zriadili WiFi sieť, ktorú ako spoplatnenú službu by mohli domácnostiam ale aj podnikateľom ponúknuť.

V každej obci je dobrý televízny signál na STV1, TV Markíza, TV Joj, TV2, RTL Klub, MTV. Z hľadiska rozvoja cestovného ruchu je teda územie dostatočne vybavené komunikačnou infraštruktúrou.

Informačné, poradenské a konzultačné služby

Z hľadiska podnikateľského poradenstva patrí územie KRAS do pôsobnosti RRA Rožňava ale úzko spolupracuje aj s RRA Moldava nad Bodvou.

Cieľom regionálnych rozvojových agentúr je iniciovať a podporovať hospodársky rozvoj, prostredníctvom komplexnej podpory rozvoja mikroregiónov, obcí ale aj malého a stredného podnikania. Hlavné činnosti RRA Rožňava a RRA Moldava nad Bodvou sú :

- poskytovanie informácií potenciálnym žiadateľom o štrukturálnych fondoch EÚ, iniciatívach Spoločenstva a Kohéznom fonde,
- konzultačná a poradenská činnosť samosprávam, neziskovým organizáciám i podnikateľom,
- poradenstvo a asistenčná činnosť v oblasti čerpania finančných prostriedkov z domácich a zahraničných zdrojov,
- odborné spracovanie projektov a žiadostí pre získanie nenávratnej finančnej pomoci,
- vypracovanie, metodické usmerňovanie spracovávaní rozvojových štúdií,
- realizácia vzdelávacích a tréningových aktivít,
- organizovanie seminárov a konferencií,
- príprava a realizácia vlastných projektov,
- zabezpečovanie marketingových aktivít pre prezentovanie regiónu,
- spolupráca so správcami fondov,
- tvorba podnikateľských zámerov pre získanie bankových úverov, pôžičiek a pod.,
- vytváranie regionálnych informačných systémov a databáz,
- zabezpečiť účinnejšiu propagáciu turistických možností.

2.5.4 Majetok obcí a investičné aktivity obcí v posledných 5 rokoch, plánované investičné aktivity

Z analýzy majetku obcí a ich investičných aktivít vyplýva, že v posledných piatich rokoch sa vo svojich investičných aktivitách obce zamerali na verejnú infraštruktúru, ako vodovody, kanalizáciu, ČOV, miestne komunikácie.

Do budúcnosti plánujú obce investovať hlavne do rekonštrukcie budov, dostavbu verejných priestranstiev pre oddych a zábavu, ako aj využitia voľných objektov pre účely cestovného ruchu.

Tabuľka č. 2.5.4.1 Majetok obcí k 31.12.2008

Názov obce	Majeto k obce	Investičné aktivity za posledných 5 rokov		Plánované investície
	v tis. EUR	Výška v tis. EUR	Zoznam najdôležitejších	
Ardovo	79	7	kúpa nehnuteľností pre cestovný ruch, výstavba detského ihriska	rekonštrukcia vodovodného potrubia, rekonštrukcia budovy na ubytovanie
Bohúňovo	591	580	výstavba obecného vodovodu	dokončenie obecného vodovodu, výstavba kanalizácie
Bretka	415	40	výstavba vodovodu, autobusová zastávka	výstavba domu smútku, sociálnych bytov, rekonštrukcia kultúrneho domu, vodovodu, kostola

Čoltovo	520	388	výstavba vodovodu, rekonštrukcia verejného osvetlenia a rozhlasu	rekonštrukcia ihriska, vybudovanie oddychovej zóny v parku
Dlhá Ves	685	239	výstavba kanalizácie a ČOV	dokončenie kanalizácie a ČOV
Gemerská Hôrka	2 960	63	výstavba kanalizácie a ČOV, rekonštrukcia ciest, materskej škôlky, výstavba sociálnych bytov	rekonštrukcia ciest a verejných priestranstiev, rozvoj služieb pre cestovný ruch
Gemerská Panica	462	251	dom smútku, vodovod, prestavba základnej školy, rekonštrukcia kultúrneho domu a verejného osvetlenia	dokončenie vodovodu, výstavba kanalizácie, chodníkov, prestavba budov obce
Hrušov	591	750	rozostavaná kanalizácia a ČOV	dokončenie kanalizácie a ČOV, rekonštrukcia budovy OcÚ, kult. domu a verejné osvetlenie
Hrhov	1 081	-		rekonštrukcia kultúrneho domu, rekonštrukcia miestnej komunikácie
Jablonov nad Turňou	1 468	318	výstavba ihriska, rekonštrukcia telocvične, kult. domu, oprava ciest, prestavba budovy na sociálne byty	rekonštrukcia ciest, budovy OcÚ, rekonštrukcia knižnice a budovy základnej školy
Kečovo	290	494	plynifikácie, rekonštrukcia elektrickej siete, vybudovanie mobilnej siete	vybudovanie peších a cyklistických chodníkov, vybudovanie oddychovej zóny
Kunova Teplica	1 370	273	rekonštrukcia budovy OcÚ, sociálnych zariadení, miestneho rozhlasu a verejného osvetlenia	rekonštrukcia ciest a verejného priestranstva a potokov
Meliata	63	-		rekonštrukcia miestneho rozhlasu, verejného osvetlenia, prístavba domu smútku, ihrisko pre deti
Pašková	334	43	rekonštrukcia materskej škôlky, kultúrneho domu, požiarnej zbrojnice, verejné osvetlenie	rekonštrukcia verejného rozhlasu, úprava ciest a verejného priestranstva, dobudovanie verejného vodovodu
Plešivec	3 251	489	výstavba čakárne na autobusovej zastávke, výstavba inkubátorového domu	rekonštrukcia budov základných škôl a kult. domu, vybudovanie ČOV a kanalizácie, úprava ciest
Silica	769	285	výstavba ČOV	výstavba kanalizácie
Silická Brezová	32	4	úprava ciest, rekonštrukcia verejného osvetlenia a miestneho rozhlasu	úprava kanála povrchový vôd
Silická Jablonica	416	330	program SAPARD, rekonštrukcia kostola	výstavba kanalizácie

			rekonštrukcia bytového domu, materskej škôlky a autobusových zastávok, obnova rozhlasovej ústredne, dom smútku, prístavba k budove OcÚ	rekonštrukcia strechy kúrie Gombasek, kultúrneho domu, mostu a budovy OcÚ, výstavba detského ihriska a verejných priestranstiev, oprava ciest
Slavec	1 089	2 889		
SPOLU	16 466	7 443		

Zdroj: OcÚ

Voľné budovy

Voľné budovy na území KRAS predstavujú potenciál pre využitie na rozvoj cestovného ruchu a na využitie v prospech vzdelávacích aktivít. V obciach Silica, Kečovo, Dlhá Ves a Bohúňovo sa rozhodlo pre riešenie v prospech rozvoja cestovného ruchu. Na území KRAS chýbajú komunitné centrá, obce Gemerská Panica a Kunova Teplica plánujú využitie práve na tento účel, vďaka ktorému sa môže posilniť identita a aktivita občanov. Tieto objekty sa budú môcť využiť aj na vzdelávacie aktivity

Tabuľka č. 2.5.4.2 Voľné budovy obcí k 31.12.2008

Názov obce	Voľné budovy	Plánované využitie
Ardovo	nie sú	
Bohúňovo	budova materskej školy	vidiecky turizmus
Bretka	nie sú	
Čoltovo	nie sú	
Dlhá Ves	dve budovy bývalej Polície	nájomné - podkrovné byty v jednej časti a v druhej časti miestnosť na fitnes a šport - ďalšia bývalá budova Polície ubytovacie zariadenie alebo sociálny domov – domov dôchodcov
Gemerská Hôrka	nie sú	
Gemerská Panica	budova základnej školy	Komunitné centrum
Hrušov	nie sú	
Hrhov	nie sú	
Jablonov nad Turňou	Časť budovy základnej školy	Sociálne byty
Kečovo	budova základnej školy	na kultúrne centrum s možnosťou ubytovania
Kunova Teplica	budova základnej školy	Komunitné centrum
Meliata	budova materskej školy	na trávenie voľného času pre mládež
Pašková	nie sú	
Plešivec	budova materskej školy	Centrum voľného času pre mládež
Silica	administratívna budova	ubytovacie priestory
Silická Brezová	nie sú	
Silická Jablonica	nie sú	
Slavec	nie sú	

Zdroj: OcÚ

2.6 Popis ekonomických zdrojov

2.6.1 Rozdiely v sektoroch a odvetviach v rámci územia KRAS – geografické rozmiestnenie odvetví, nezamestnanosti, prípadných sociálnych problémov, ako aj širšie ekonomické prepojenie mimo územia verejno-súkromného partnerstva OPZ KRAS – výskyt veľkých zamestnávateľov v blízkosti územia a pod. Základná charakteristika územia.

Podľa geografického rozmiestnenia najväčší zamestnávatelia na území KRAS vďaka rozvinutej cestnej a komunikačnej infraštruktúre, sa centralizujú do Gemerskej Hôrky, ktorá sa nachádza len 500 m od hlavnej cesty E571, smerujúcej z Bratislavy do Košíc . V Gemerskej Hôrke sa nachádzajú nasledujúce výrobné a spracovateľské spoločnosti: SCA Hygiene Products s.r.o, DOMITRI, SLOV-HUN-TRADE s.r.o. V obci Slavec priamo pri ceste E50 sa nachádza ťažobný a spracovateľský podnik CARMEUSE Slovakia s.r.o.

Od Plešivca smerom na juh, na Silickej a Plešiveckej planine v obciach Dlhá Ves, Kečovo, Ardovo, sa ekonomická aktivita vyznačuje poľnohospodárstvom. Najväčším samostatne hospodáriacim roľníkom v tejto oblasti je Ing. Zoltán Ferdinand, ktorý obhospodaruje 590 ha poľnohospodárskej pôdy. Od Plešivca smerom na západ v obciach Čoltovo a Gemerská Panica najväčším poľnohospodárom je spoločnosť AGROS s.r.o. Gemerská Panica , ktorá obhospodaruje 1070 ha poľnohospodárskej pôdy. Tento podnikateľský subjekt chová 450 kusov hovädzieho dobytku, z toho 220 kusov plemeno Holsteinský nížinný dobytok a produkuje ročne cca. 2 500 000 litrov kravského mlieka.

Sociálne problémy na území KRAS okrem nezamestnanosti nie sú. Miera dlhodobej nezamestnanosti sa zvyšuje. Dlhodobo nezamestnaných možno vo väčšine charakterizovať ako osoby s veľmi nízkou, alebo žiadnou kvalifikáciou. Pri porovnaní s počtom obyvateľov v produktívnom veku môžeme konštatovať, že v roku 2007 na území KRAS bolo 18,74 % populácie v produktívnom veku zaradených medzi uchádzačov o zamestnanie, z nich 12,34 % dlhodobo evidovaných nezamestnaných,

Podľa existujúcich záznamov Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny SR (ÚPSVaR) z tých uchádzačov, u ktorých je známe predchádzajúce zamestnanie, najviac evidovaných uchádzačov je pomocných a nekvalifikovaných robotníkov. U dlhodobo nezamestnaných sa veľmi často prejavuje strata pracovných návykov, resp. prevláda pocit neuplatniteľnosti na trhu práce. Dlhodobá nezamestnanosť a nízka, až žiadna kvalifikácia je zvlášť pravdepodobná aj u obyvateľov rómskej minority, patriacej medzi marginalizované skupiny obyvateľstva.

Prepojenie mimo územia KRAS je dané hlavne pracovnými príležitosťami v okresnom meste Rožňava, kde sa nachádzajú zamestnávatelia ako textilný priemysel: MAYSER Rožňava, s.r.o., Brzotín , GEMTEX a.s. Rožňava, kde sa uplatňujú hlavne ženy ako šičky. Veľa žien z územia KRAS je zamestnaná v Nemocnici Sv. Barbory v Rožňave . Muži z územia KRAS dochádzajú za prácou do Rožňavy do spoločnosti CWT Metal spol. s r.o. Brzotín , hlavne ako zvárači.

Najväčší potenciál na expandovanie a investovanie do rozširovania výrobných kapacít má SCA Hygiene Slovakia s.r.o a CARMEUSE s.r.o Slavec. Diverzifikáciu k nepoľnohospodárskym činnostiam a využitie biomasy plánujú: AGROS s.r.o Gemerská Panica a SHR Ing. Ferdinand Zoltán , Dlhá Ves.

2.6.2 Situácia v podnikateľskej sfére podľa sektorov, odvetví – počet aj schopnosť tvoriť zamestnanosť, rozdelená na PO a FO a podľa veľkosti v súlade s legislatívou EÚ (mikropodniky, malé, stredné a veľké podniky), schopnosť investovať, expandovať a diverzifikovať.

V primárnom sektore je zastúpených 32 podnikateľských subjektov. Z toho 28 subjektov sa venuje poľnohospodárstvu najmä samostatne hospodáriaci roľníci. Ich štruktúru rastlinnej výroby tvorí produkcia obilnín, olejnín, viacročných krmovín, produkcia kukurice. V živočíšnej výrobe sa zaoberajú výrobou mlieka, mäsa z hovädzieho dobytku.

Sekundárny sektor je zastúpený so 16 spoločnosťami, v ktorom dominuje spracovateľský priemysel, ktorý zamestnáva viac ako 50% ekonomicky aktívnych obyvateľov.

Terciárna sféra je tvorená z 622 podnikateľov podnikajúcich vo veľkoobchode a maloobchode. Svoje zastúpenie tu má i poskytovanie poradenstva, dopravy a iných služieb.

Graf č. 2.6.1.1 Zastúpenie ekonomických sektorov na území KRAS

Zdroj: OcÚ

Na základe analýzy subjektov podnikajúcich na území KRAS k 1.11.2009 vyplýva že:

- 94 subjektov podniká vo forme obchodných spoločností (PO)
- 576 osôb má živnostenské podnikanie (FO).

Najväčšími firmami a teda veľkými zamestnávateľmi na území KRAS sú:

- SCA Hygiene products spol. s r.o. Gemerská Hôrka je strategickým zamestnávateľom na území KRAS. Ide o firmu so 100 % zahraničnou účasťou, ktorá je súčasťou švédskeho nadnárodného holdingu SCA. V marci 1996 sa pretransformoval z a.s. na spoločnosť s ručením obmedzeným, v septembri 1998 došlo k spojeniu SCA Mölnlycke s SCA Hygiene Products, čím firma nadobudla dvojnásobný rozsah a ďalšie možnosti rozvoja. Z pôvodného subjektu vznikli dva výrobné subjekty SCA Hygiene Products s.r.o. a SCA Hygiene Products Slovakia s.r.o. Vyrába dámske hygienické vložky a potreby pre inkontinetných na báze celulózy. Stav zamestnancov kulminuje na hranici 530 vlastných zamestnancov a 400 externých, a to prostredníctvom dodávateľského servisu subjektov Slov-Hun-Trade spol. s r.o. a Domitri spol. s r.o.

- Domitri s.r.o. – výrobný priemysel – spracováva plastový odpad na granulát
- Slov-Hun-Trade s.r.o. – výrobný priemysel

Všetky tieto tri firmy sa nachádzajú v Gemerskej Hôrke. Ďalšou obcou s najväčšími podnikateľskými subjektmi je Kunova Teplica a Plešivec, v ktorej je zaregistrovaných aj najväčší počet živnostníkov, celkom 186 subjektov.

Najväčší potenciál na expandovanie a investovanie do rozširovania výrobných kapacít má SCA Hygiene Slovakia s.r.o a CARMEUSE s.r.o Slavec. Diverzifikáciu k nepoľnohospodárskym činnostiam a využitie biomasy plánujú: AGROS s.r.o Gemerská Panica a SHR Ing. Ferdinand Zoltán, Dlhá Ves.

Tab. 2.6.2.1 - Počet a podiel podnikateľských subjektov podľa jednotlivých sektorov k 31.12.2008

Veľkosť podľa počtu zamestnancov	Počet subjektov	Počet zamestnancov k 31.12.2008	Podiel zamestnaných v %
Mikropodnik	645	268	11%
Malý podnik, 10 až 19	9	146	6%
Malý podnik, 20 až 49	6	169	7%
Stredný podnik, 50 až 249	8	724	29%
Veľký podnik, 250 až 499	1	503	20%
Veľký podnik, 500 až 999	1	715	28%
Celkom	670	2 525	100%

Zdroj: OcÚ, www.orsr.sk, www.zrsr.sk, vlastný zber

Z tabuľky č. 2.6.2.1 je zrejmé, že dva subjekty zamestnávajú takmer 50% osôb, zamestnaných v subjektoch podnikajúcich na území KRAS. Tento stav je rizikový vzhľadom na to, že zlyhanie jedného alebo dvoch subjektov môže výrazne zvýšiť nezamestnanosť na území.

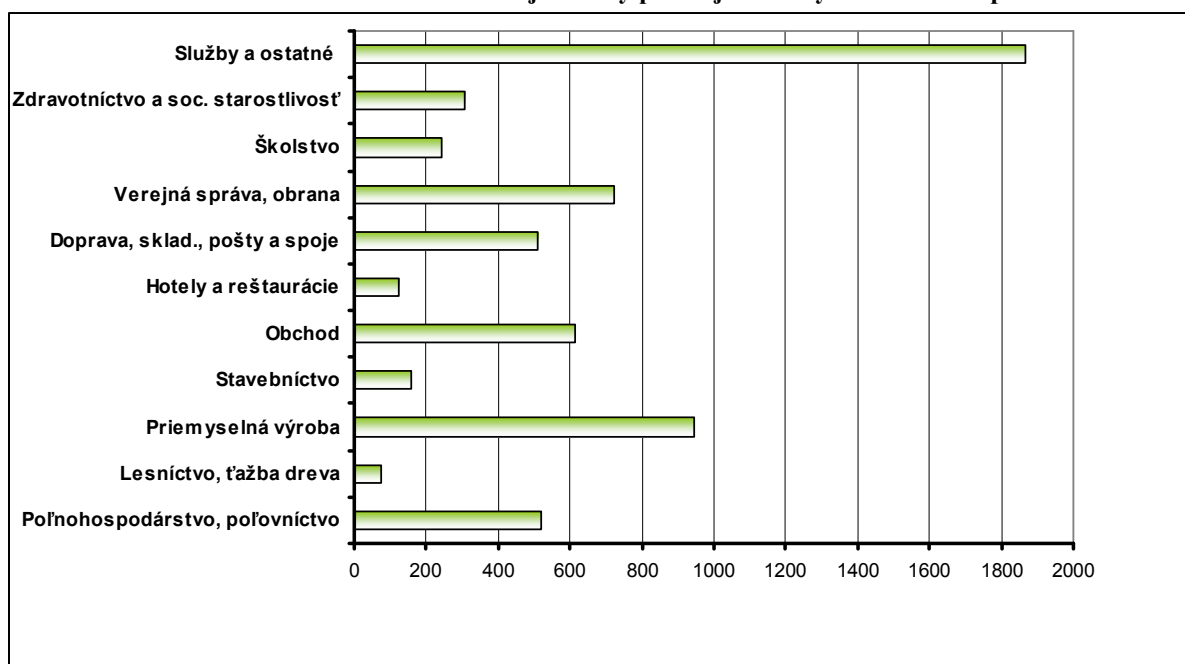
Cieľom stratégie je zvýšiť podiel zamestnancov v malých subjektoch podnikajúcich na území KRAS, ako aj vytvoriť podmienky pre zvýšenie počtu týchto subjektov.

Tab. č. 2.6.2.2 Štruktúra ekonomickej aktivity podľa jednotlivých odvetví hospodárstva k 31.12.2008

Obce	Poľno- hospodár- stvo, poľov- níctvo	Lesní- ctvo, ťažba dreva	Prie- mysel- ná výroba	Sta- veb- níctvo	Ob- chod	Hotely a rešta- urácie	Dop- rava, sklad, pošta, spoje	Verej- ná správa, obrana	Škol- stvo	Zdr- av. a soc. star	Služ- by a osta- tné	Spolu
Ardovo	15	0	9	2	5	1	9	9	2	2	16	70
Bohúňovo	11	0	41	3	8	0	17	12	11	6	35	144
Bretka	6	2	12	0	23	0	9	16	6	2	75	151
Čoltovo	54	1	50	23	13	2	16	50	9	9	80	307
Dlhá Ves	11	4	87	5	25	4	29	26	11	13	102	317
Gemerská Hôrka	43	0	72	14	90	26	30	99	22	12	254	662
Gemerská Panica	43	12	65	16	35	6	28	35	11	9	113	373
Hrhov	30	7	8	3	12	4	8	34	3	6	58	173
Hrušov	52	3	53	12	56	15	38	48	33	31	146	487
Jablonov nad Turňou	33	2	23	17	59	10	20	44	16	18	143	385
Kečovo	9	3	56	9	17	1	12	22	8	14	54	205
Kunova Teplica	5	4	34	2	44	2	7	20	7	7	154	286
Meliata	11	1	15	2	7	4	7	17	2	4	29	99
Pašková	22	3	35	0	6	3	5	41	5	7	34	161
Plešivec	99	11	264	29	148	36	226	149	69	135	382	1548
Silica	54	3	46	9	28	3	30	39	12	10	61	295
Silická Brezová	4	11	17	1	11	1	6	14	3	9	19	96
Silická Jablonica	10	8	6	7	12	4	5	15	2	3	35	107
Slavec	10	0	53	2	15	4	8	33	13	8	75	221
Spolu	522	75	946	156	614	126	510	723	245	305	1865	6087

Zdroj: OcÚ

Graf č. 2.6.2.2 Štruktúra ekonomickej aktivity podľa jednotlivých odvetví hospodárstva

Zdroj: Tab.č. 2.6.2.2

Priestorové rozmiestnenie sektorov a podnikateľských subjektov

Podľa geografického rozmiestnenia najväčší zamestnávateľia na území KRAS, vďaka rozvinutej cestnej a komunikačnej infraštruktúry vytvárajú okolo Plešivca priemyselné jadro. Tým pádom je v tejto oblasti nižšia nezamestnanosť na území KRAS. V Gemerskej Hôrke, ktorá sa nachádza len 500 m od hlavnej cesty E571 smerujúcej z Bratislavy do Košíc sa nachádzajú nasledujúce výrobné a spracovateľské spoločnosti: SCA Hygiene Products s.r.o, DOMITRI, Slov-Hun-Trade s.r.o. V obci Slavec priamo pri ceste E50 sa nachádza ťažobný a spracovateľský podnik CARMEUSE Slovakia s.r.o, v obci Kunova Teplica SMZ – výroba zliatin.

Pri implementácii stratégie by bolo vhodné venovať väčšiu pozornosť oblastiam mimo priemyselného jadra, ktoré majú v sebe veľký potenciál vo využití miestnych zdrojov a tým vytvorenia nových pracovných miest .

2.6.3 Najväčší podnikatelia a zamestnávateľia na území KRAS

Najväčšími firmami a teda veľkými zamestnávateľmi na území KRAS sú:

- SCA Hygiene Products, s.r.o. - výrobný priemysel

SCA Hygiene products spol. s r.o. Gemerská Hôrka je strategickým zamestnávateľom na území KRAS. Ide o firmu so 100 % zahraničnou účasťou, ktorá je súčasťou švédskeho nadnárodného holdingu SCA. V marci 1996 sa pretransformoval z a.s. na spoločnosť s ručením obmedzeným, v septembri 1998 došlo k spojeniu SCA Molnlycke s SCA Hygiene Products, čím firma nadobudla dvojnásobný rozsah a ďalšie možnosti rozvoja. Z pôvodného subjektu vznikli dva výrobné subjekty SCA Hygiene Products s.r.o. a SCA Hygiene Products Slovakia s.r.o. Vyrába dámske hygienické vložky a potreby pre inkontinetných na báze celulózy. Stav zamestnancov kulminuje na hranici 530 vlastných zamestnancov a 400 externých, a to prostredníctvom dodávateľského servisu subjektov Slov- Hun- Trade spol. s r.o., Domitri spol. s r.o.

- Domitri, s.r.o. – výrobný priemysel
- Slov- Hun- Trade s.r.o. – výrobný priemysel

CARMEUSE Slovakia spol.s r.o. - výrobné zameranie spočíva v ťažbe a úprave vápenca, výrobe vápna kusového i mletého a vápencových štrkov. Pozostáva zo závodov : Vápenka Košice, Vápenka Slavec a Lom Včeláre, pričom v rámci transformácie došlo k zmene využitia výrobných kapacít Lomu Gombasek a Lomu Včeláre. V Slavci zamestnáva okolo 100 zamestnancov.

2.6.4 Podnikateľské zázemie

Územie KRAS je dobre prístupné, najmä v hlavnom západno – východnom smere. Rozhodujúca je južná cestná a železničná magistála vedúca cez Plešivec. Dopravnú infraštruktúru územia KRAS charakterizuje priemerná cestná sieť. Základ dopravného systému tvoria stabilizované koridory prvej a druhej triedy. Spojenie v smere západ – východ zabezpečuje štátna cesta E-571 medzinárodného významu so severo – južným prepojením cestou I. triedy č.67 cez Dobšínú s pokračovaním cez Plešivec do Maďarskej republiky. Na území KRAS je jeden cestný hraničný priechod : Domicia – Aggtelek.

Územím vedie južná železničná trať na hlavnom ťahu Košice – Zvolen – Bratislava. Stopa trate je zväčša súbežná so stopou štátnej cesty I. triedy č. 50 Košice – Lučenec. Trať nie je elektrifikovaná.

Najbližšie letiská medzinárodného významu sú v Košiciach a v Poprade.

Pre začínajúcich podnikateľov na území KRAS je k dispozícii Technologický inkubátorový dom v Plešivci. V Jablonove nad Turňou v nevyužitých miestnostiach polikliniky je zriadený inkubátor pre mladých začínajúcich podnikateľov. Vo všetkých obciach členmi obecného zastupiteľstva sú aj podnikatelia.

Tabuľka č. 2.6.4.1 Banky a bankomaty v území KRAS

Obec	Bankomat	Pošta
Ardovo	nie	nie
Bohúňovo	nie	nie
Bretka	nie	nie
Čoltovo	nie	nie
Dlhá Ves	nie	áno
Gemerská Hôrka	áno	áno
Gemerská Panica	nie	áno
Hrhov	nie	áno
Hrušov	nie	nie
Jablonov nad Turňou	nie	áno
Kečovo	nie	nie
Kunova Teplica	nie	nie
Meliata	nie	nie
Pašková	nie	nie
Plešivec	áno	áno
Silica	nie	áno
Silická Brezová	nie	nie
Silická Jablonica	nie	nie
Slavec	nie	nie

Zdroj: OcÚ

Pre podnikateľskú vrstvu je nedostatočné pokrytie s bankami a bankomatmi, ktoré sa nachádzajú len v dvoch obciach územia a sú centralizované na miesta, kde sa nachádzajú strategicky dôležité podniky. Pre malých podnikateľov je to veľká bariéra, pretože všetky bankové transakcie, ako aj vklad a výber hotovosti musia riešiť v okresnom meste v Rožňave.

2.6.5 Prieskum zdrojov cestovného ruchu

Územie KRAS predstavuje územie s koncentráciou vzácnych prírodných pozoruhodností a hodnotných kultúrno-historických pamiatok, čím sa zaraďuje medzi významné lokality Slovenska. Jeho danosti podmieňujú rozvoj cestovného ruchu, ako významného hospodárskeho odvetvia.

Dobudovanie infraštruktúry cestovného ruchu je špecifickým cieľom našej stratégie, vyplýva to z preukázaného potenciálu územia KRAS.

Územie KRAS má 3 dominantné črty, ktoré sa môžu využiť na rozvoj cestovného ruchu.

Ide o:

- Národný park Slovenský Kras,
- tradícia vinohradníctva a gastronómie- Turnianska vínná cesta,
- historické pamiatky Bebekovcov.

Napriek existujúcej infraštruktúry najnavštevovanejších jaskýň na území sa nachádza málo ubytovacích zariadení s celkovou kapacitou lôžok 378 a len 2 reštaurácie.

Z 21 ubytovacích zariadení je len jeden hotelového typu - relaxačný hotelový komplex Domica Resort v obci Kečovo. DOMICA RESORT je prvou veľkou investíciou do rozvoja turistického ruchu na území KRAS, ktorá pomáha pritiahnúť viac turistov do regiónu. Za viac než 5,97 miliónov EUR investíciou stojí firma Glamour Capital a silná americká finančná skupina Stone Investments. V rezorte je vybudovaný hotel, wellness zariadenie, zariadenie na speleoterapiu. Investícia prispela aj k zmierneniu vysokej nezamestnanosti, stredisko zamestnáva 45 ľudí.

Ďalšie 2 zariadenia cestovného ruchu patria do skupiny penziónov - FERDI RANČ Dlhá Ves a Penzion Szigety Gemerská Panica. Ostatné ubytovacie zariadenia patria do skupiny ubytovanie na súkromí, s kapacitou od 1 do 10 osôb so zastaralou výbavou. Najviac ubytovacích zariadení na súkromí sa nachádza v blízkosti Jaskyne Domica v obciach Dlhá Ves, Ardovo, Kečovo. Ďalšie ubytovacie zariadenia sa nachádzajú na novovytvorenej Turnianskej vínnej ceste v obciach Jablonov nad Turňou, Hrušov a Silická Jablonica.

Tabuľka 2.6.5.1 Prehľad ubytovacích zariadení s kapacitou

Názov ubytovacieho zariadenia	Obec	Reštaurácia a kapacita reštaurácie	Kapacita a lôžok	Ponúkané služby
Penzion Barbara	Plešivec	nie	10	nie
Penzion Skalná ruža	Gemerská Hôrka	nie	10	cykloturistika, požičovňa bicyklov,
Penzion Ferdi - Rancs	Dlhá Ves	áno - 34 stoličiek	24	jazda na koni, agroturistika, hipoterapia
Turistická ubytovňa Jablonka	Jablonov nad Turňou	nie	18	nie
Turistická ubytovňa	Gemerská Hôrka	nie	20	bazén
Chalupa Erida - ubytovanie na súkromí	Ardovo	nie	8	domáce špeciality, pečenie chleba
Chatová osada Gombasek	Slavec	nie	40	náučný chodník, turistika
Chalupa Beretkeiová	Bretka	nie	8	nie
Chalupa Valika - ubytovanie na súkromí	Dlhá Ves	nie	8	náučný chodník, pečenie chleba
Villa Sisi - ubytovanie na súkromí	Jablonov nad Turňou	nie	10	vinobranie, domáce špeciality, ochutnávka vína a destilátov tradičné jedlá z piecky, pečenie chleba
Vila u Kovácsa- ubytovanie na súkromí	Hrušov	nie	10	vinobranie, domáce špeciality, ochutnávka vína s výkladom
Rybárska chata Hrušov	Hrušov	nie	10	rybolov, turistika, rybárske špeciality požičovňa bicyklov
Kúria u bociana- ubytovanie na súkromí	Hrušov	nie	10	domáce špeciality, vinobranie vidiecke múzeum, turistický sprievodca
Ubytovanie pod Soroškou ubytovanie na súkromí	Hrušov	nie	8	domáci med, ochutnávka vína
Turistická ubytovňa Somoska	Silická Jablonica	nie	44	varenie slivkového lekváru, príprava domácich cestovín, domáci med

Hotel-Domica Resort	Kečovo	áno - 74 stoličiek	104	wellness, sauna, speleoterapia rozprávkový park
Penzion Szigety	Gemerská Panica	nie	10	wellness, bazén
Bernáthová Eva	Hrhov 403	nie	6	
Rosenfelder Jaroslav	Hrhov 259	nie	5	
Ubytovňa Piton klub	Hrhov	nie	5	
Váradiová Jolana	Silica	nie	6	
Szabó Vojtech	Silica	nie	4	

Zdroj: OcÚ

Nové doplnkové služby formou malých rodinných vinárenských pivníc a Pieckoveho hája vznikli v roku 2008 na Turnianskej vínnej ceste na úseku Jablonov nad Turňou, Hrušov, Hrhov, Silická Jablonica. Je to produkt cestovného ruchu využívajúci existujúcu tradíciu vinárstva a vidieckej gastronómie je lokalizovaná mimo chránených území a je postavená na existujúcu infraštruktúru cestovného ruchu a aktivity v tejto oblasti. Na tento nosný produkt sa môžu v budúcnosti napojiť ďalšie podporné produkty, ktoré rozšíria škálu ponúkaných služieb v oblasti cestovného ruchu. S diverzifikáciou k nepoľnohospodárskym činnostiam môžu poľnohospodári vytvoriť nové reštauračné zariadenia a doplnkové služby pre vidiecky cestovný ruch.

Prírodná a kultúrna rozmanitosť územia KRAS poskytuje nemálo možností aj pre agroturizmus. Idylické dedinky, harmonicky zakomponované do prírodných scenérií ponúkajú priestor pre oddych, rekreáciu i možnosť nahliadnuť do miestneho spôsobu života. Hostia sa môžu zúčastniť tradičných domácich prác ako: vinobranie - Jablonov nad Turňou, Hrušov, Hrhov varenie slivkového lekváru – Silická Jablonica, Jablonov nad Turňou, ručná výroba cestovín „Csigy“ – Jablonov nad Turňou, Silická Jablonica, takisto sa zúčastniť zberu lesných plodov, zakúpiť si u domácich ekologické potraviny (med – Silická Jablonica, Jablonov nad Turňou, Dlhá Ves), pečenie chleba v tradičnej vonkajšej peckve: v Jablonove nad Turňou, v Dlhej Vsi, v Ardove a v neposlednej miere môžu podniknúť aj výlety do širokého okolia za prírodnými a kultúrne-historickými pozoruhodnosťami.

Gastronomické podujatia

Tabuľka 2.6.5.2 Prehľad pravidelných gastronomických podujatí na území KRAS

Názov podujatia	Organizátor	Miesto konania	Termín
Regionálna ochutnávka vín	obec	Jablonov nad Turňou	marec
Preteky v rybolove a vo varení Halászlé	obec	Hrušov	máj
Pečenie chleba v tradičnej peci	obec	Ardovo	august
Varenie slivkového lekváru	Csemadok, obec	Silická Jablonica	september
Ukážky regionálnej gastronómie			
Varenie slivkového lekváru	Alma centrum	Jablonov nad Turňou	september
Vyberanie desiatok z úrody- vinobranie	Alma centrum	Jablonov nad Turňou	september
Ukážka regionálnej gastronómie,			
Zabíjačkové hody	obec, SHR Gorgei	Ardovo	november
Dni piecky - tradičné vidiecke			
jedlá z piecky	Alma centrum	Pieckovy háj	
	CSEMADOK	Jablonov nad Turňou	november
Gemerský Gastrodeň – tradičné zemiakové jedlá	Slavec	Slavec časť Vidová	júl

Zdroj: OcÚ

Táto existujúca infraštruktúra priam núka rozšírenie služieb vidieckeho cestovného ruchu a naznačuje vytvorenie nových pracovných príležitostí. Dôležitosť cestovného ruchu územia KRAS je zdôrazňovaná na rôznych úrovniach, národných materiáloch z výjazdového zasadnutia vlády Slovenskej republiky v obci Betliar zo dňa 04. októbra 2006), z regionálneho - Košického samosprávneho kraja (spracovanie Stratégie rozvoja cestovného ruchu v regióne Národného parku Slovenský kras). V novej stratégii rozvoja cestovného ruchu (MH SR), v regionalizácii lokalít cestovného ruchu je zaradenie destinácie Slovenského krasu ako región vyššej kategórie. Medzi priority tejto stratégie patrí aj Podpora činnosti v oblasti vidieckeho cestovného ruchu, čím by sa mohli rozšíriť, zrekonštruovať a modernizovať už existujúce ubytovacie zariadenia na súkromí.

Stravovanie poskytujú návštevníkom regiónu reštaurácia hotelového komplexu DOMICA RESORT a penzión FERDI-RANCS s celkovou kapacitou 108 stoličiek. Obidva stravovacie zariadenia sa nachádzajú v blízkosti Jaskyne Domica , ktorá má najviac návštevníkov na území KRAS. Iné stravovacie zariadenia nie sú, hlavne chýbajú na východnej strane územia na Turnianskej vínnej ceste .V regióne sú v malej miere zastúpené pohostinstvá, bištrá, bary ich zariadenia sú zastaralé a ponuka ich služieb nízka.

Pri väčšine turistických zariadení v regióne chýba zabezpečenie základných stravovacích služieb, čo je dôsledkom sezónnosti. V období mimo sezóny je dopyt po týchto službách príliš nízky a dopyt miestneho obyvateľstva nepostačuje na udržanie rentability takýchto zariadení. Na prilákanie a udržanie návštevníka na území KRAS treba vytvoriť nové špeciálne programové ponuky pre mimosezónne obdobie: ako napríklad v marci Regionálna ochutnávka vín v Jablonove, v máji Preteky vo varení Halászlé v Hrušove, v septembri vinobranie v Jablonove, v Hrušove, varenie slivkového lekváru v Silickej Jablonici, v novembri Dni vidieckych piecok. Cieľom musí byť udržanie návštevníkov na území KRAS, ktoré sa dá doceliť rozšírením existujúcich vymenovaných programových ponúk, s preškolením nezamestnaných na výkon tradičných vidieckych prác a ich využitie v prospech cestovného ruchu.

Ako výzva a možnosť rozvoja v rámci stratégie sa ukazuje potrebné zlepšenie kvality existujúcich služieb: sprievodcovské, reštauračné. Vytvorenie chýbajúcich služieb ako požičiavanie bicyklov a športových potrieb, tenisové kurty, cukrárne, kaviarne, krytá plaváreň, tvorba miestnych kvalitných produktov pre cestovný ruch ako cielené využitie agroturistiky, zjednotenie regionálneho produktu napr. Krasprodukt: vína, medu, domácich cestovín, sušeného ovocia ich spoločné balenie a marketing, vidiecka gastronómia, využitie miestnych historických budov, to sú existujúce kúrie, sýpky, pivnice, zrúcaniny hradu, Pieckovy hájik, ktoré by boli založené na využití miestneho potenciálu ľudí, histórie a krajiny. Chýba cielený marketing pre špecifické cieľové skupiny klientov.

2.6.6 Zamestnanosť a nezamestnanosť – súčasná situácia a vývojové trendy v prepojení na vek a vzdelanie

Z ekonomicky aktívneho obyvateľstva najväčší podiel pracuje v službách a v priemysle, ďalej vo verejnej správe a obrane . V poľnohospodárstve a poľovníctve pracuje približne rovnaké percento ekonomicky aktívneho obyvateľstva ako v obchode. Vzhľadom k silnému potenciálu cestovného ruchu na území KRAS, je prekvapivo nízky podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva pracujúceho v odvetví hotelov a reštaurácií.

SCA Product Hygiene s.r.o a Slov-Hun-Trade s.r.o zamestnávajú takmer 50% osôb, zamestnaných v subjektoch podnikajúcich na území KRAS. Tento stav je rizikový vzhľadom na to, že zlyhanie jedného alebo dvoch subjektov môže výrazne zvýšiť nezamestnanosť na území.

Cieľom stratégie je zvýšiť podiel zamestnancov v malých subjektoch podnikajúcich na území KRAS ako aj vytvoriť podmienky pre zvýšenie počtu týchto subjektov.

Tabuľka č. 2.6.6.1 Vzdelanostná úroveň a nezamestnanosť k 31.12.2008

Obec	Bez vzdelania	Základné	Učňovské bez maturity	Stredné odborné s maturitou	Vyššie vzdelanie
Ardovo	0	8	7	1	1
Bohúňovo	0	10	20	5	0
Bretka	5	38	18	10	0
Čoltovo	1	43	35	12	0
Dlhá Ves	1	13	25	10	0
Gemerská Hôrka	12	139	39	10	3
Gemerská Panica	1	31	42	0	0
Hrhov	2	53	74	51	8
Hrušov	2	36	37	11	0
Jablonov nad Turňou	0	9	35	38	5
Kečovo	0	5	25	12	2
Kunova Teplica	4	74	47	17	3
Meliata	0	5	13	3	0
Pašková	4	76	11	3	2
Plešivec	3	157	93	39	6
Silica	2	35	24	14	0
Silická Brezová	0	4	18	7	1
Silická Jablonica	0	5	21	15	2
Slavec	1	51	31	12	1
Spolu: 1749	38	792	615	270	34

Zdroj: UPSVaR Rožňava

Najviac nezamestnaných sa nachádza v obciach Hrušov, Pašková, Čoltovo, Silická Brezová a Bretka. V Hrušove je miera nezamestnanosti až 33,2% v Paškovej 36,8%. Je to dané, aj tým že sa tu nenachádza strategicky významný podnik. Tieto obce s najväčším počtom nezamestnaných však majú veľký potenciál v oblasti využitia miestnych zdrojov, pretože sa tu zachovala tradícia vinohradníctva a ovocinárstva. S preškolením nezamestnaných sa dajú vytvoriť nové pracovné príležitosti.

V kapitole 2.3.7 vzdelanostná úroveň sme zadefinovali nepriaznivý pomer vzdelania. V štruktúre obyvateľstva podľa vzdelania výrazne prevláda základné vzdelanie (40 %), učňovské a stredné odborné vzdelanie bez maturity (32 %), úplné stredné (25 %). Najmenej je zastúpené vyššie a vysokoškolské vzdelanie (3 %).

Táto skutočnosť sa odráža aj v nezamestnanosti: 45,28% nezamestnaných patrí do skupiny so základným vzdelaním a 35,16% patrí do skupiny s učňovským vzdelaním bez maturity.

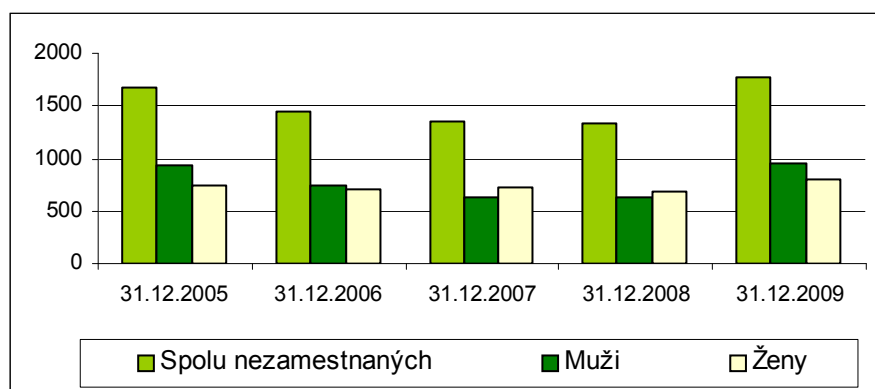
Zlepšenie vzdelanostnej úrovne je jeden z prostriedkov zabezpečenia zvýšenia ekonomiky v území. Keďže je to otázka dlhodobá, je potrebné naplánovať opatrenia, ktoré by využili miestny ľudský potenciál a rozvíjali by ho smerom aj k ekonomickým aktivitám. So zvýšením vzdelanosti môžeme doceliť služby v oblasti cestovného ruchu a v oblasti využitia miestnych zdrojov.

Tab. č. 2.6.6.2 Miera nezamestnanosti na území KRAS k 31.12.2008

Rok	Spolu nezamestnaných	Muži	Ženy	Produktívne obyvateľstvo	Miera nezamestnanosti
31.12.2005	1679	934	745	7314	23
31.12.2006	1443	746	697	7378	20,75
31.12.2007	1358	637	721	7348	20,15
31.12.2008	1333	638	695	7370	19,74
31.12.2009	1767	958	809	7340	24

Zdroj: ÚPSVaR Rožňava

Graf č. 2.6.6.1 miera nezamestnanosti územia KRAS

Zdroj: Tab.č. 2.6.6.2

Tabuľka s mierou nezamestnanosti znázorňuje veľmi malé zníženie nezamestnanosti v rokoch 2007 a 2008, ktorá bola spôsobená rozšírením kapacít dvoch najväčších zamestnávateľov územia SCA Products Slovakia a CARMEUSE, ako aj otvorenie hotelového komplexu DOMICA RESORT, kde pribudlo 45 nových pracovných miest. V druhej polovici roku 2009 z dôvodu finančnej krízy došlo v závode SCA Products Slovakia k redukovaniu kapacít produkcie, ktorá súvisela so znižovaním stavu zamestnancov. V roku 2009 nastal nárast počtu nezamestnaných oproti predošlým rokom o 4,26% a miera nezamestnanosti vystúpila na 24%. V sledovanom období bola najvyššia.

Je nevyhnutné, aby sa územie zbavilo úplnej závislosti od veľkých podnikov, kde pri razantnom prepúšťaní narastie počet nezamestnaných. Vyriešiť by to mohla implementácia stratégie s využitím miestnych zdrojov, s rozšírením kapacít cestovného ruchu a hlavne preškolením nezamestnaných, aby miestne zdroje vnímali ako možnosť a využili ich na samostatnú zárobkovú činnosť. Musíme konštatovať, že pri vytvorení nových pracovných miest je potrebné zohľadniť hlavne nezamestnanosť z hľadiska vzdelanostnej úrovne. Z týchto údajov vychádza, že nové pracovné miesta by bolo dobré vytvoriť pre ľudí najmä so základným a učňovským vzdelaním.

2.6.7. Príloha č.1 - Socio - ekonomická charakteristika Integrovannej stratégie rozvoja územia KRAS

KAPITOLA 3: ANALÝZY

3.1 SWOT analýza

Analýza SWOT je základným nástrojom na vyhodnotenie súčasného stavu z hľadiska silných a slabých stránok, príležitostí a ohrození. Súčasne naznačuje možné alternatívy budúceho vývoja, možnosti na ich využitie prípadne ich riešenie.

Súhrnná SWOT analýza zahŕňa 19 obcí územia KRAS

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<p>Ekonomické</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poľovníctvo a rybárstvo na dobrej úrovni, • Silné poľnohospodárske podniky • Ťažba a spracovanie nerastných surovín 	<p>Ekonomické</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nízka pridaná hodnota územia/nízky podiel spracovateľského priemyslu • Málo podnikateľov, nedostatočný rozvoj podnikania, najmä malého a stredného • Nedostatočná investičná príprava väčších investícií s dopadom na celé územie MAS • Nedostatok finančných prostriedkov obcí na rozvojové aktivity nad rámec zabezpečovania zákonných povinností • Vysoká nezamestnanosť • Slabá platobná schopnosť obyvateľstva • Poľnohospodárstvo s nízkou pridanou hodnotou
<p>Materiálne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vybudovaná sieť rozvodu elektrickej energie • Významná turistická trasa Maďarsko – Slovensko – Poľsko prechádzajúca cez územie MR Domica • Vybudované značené pešie turistické chodníky a cyklotrasy cez Národný park Slovenský kras aj v rámci cezhraničného prepojenia Aggtelek – Domica • Významná poloha na južnom hlavnom cestnom ťahu I/50 a E 571 • Dobrá dostupnosť najbližších letísk v Košiciach a v Poprade • Blízkosť slovensko-maďarských hraníc a spoločné katastrálne hranice s Maďarskom (2 cestné priechody cez hranice) • Dôležitý železničný uzol s depom v Plešivci, železničný tunel Soroška a železničné stanice v Jablonove nad Turňou a v Hrhove • Existencia Rekreačného areálu Domica • Existencia regionálnej liečebni v Plešivci • Národné kultúrne pamiatky ako súčasť Gotickej cesty • Amfiteáter národného významu v Gombaseku 	<p>Materiálne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nepostačujúce služby pre občanov a najmä návštevníkov • Nedostatok a nízka kvalita najmä stravovacích a občerstvovacích kapacít • Nedobudovaná infraštruktúra, najmä environmentálna (kanalizácie – čistenie odpadových vôd) • Nedostatočný počet spojov v rámci verejnej dopravy • Zlý, až havarijný technický stav komunikácií (prístupové cesty do obcí, obecné komunikácie a chodníky) • Periférna lokalizácia územia MAS v rámci republiky i košického kraja • Nízky stupeň internetizácie a nízka počítačová a internetová gramotnosť

<p>Prírodné</p> <ul style="list-style-type: none"> • Existencia prírodných rezervácií škrapových polí (Kečovské škrapy, Domické škrapy,) a chránené územia európskeho významu (Hrušovská lesostep, Fabiánka) • Čistá a prít'azlivá (panenská) príroda • Národný park Slovenský kras, lokalizovaný v katastroch viacerých obcí MR Domica (biosférická rezervácia, chránené vtáčie územie, jaskyne zapísané v zozname UNESCO). 	<p>Prírodné</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nedostatok verejnej zelene v intravilánoch obcí • Neexistencia separovaného zberu odpadu

<p>Demografické a spoločenské</p> <ul style="list-style-type: none"> • Znalosť jazyka susedného štátu – maďarčina • Kultúrne bohatstvo a ľudová architektúra • Tradícia výroby regionálnych vín a pestovania ovocia • Založené združenie obcí zamerané na podporu rozvoja územia – existuje platforma pre komunikáciu obcí územia rozvoja • Skúsenosti a prvé výsledky z aktivít smerujúcich k zatraktívneniu obcí a tým celého územia • Zlepšujúca sa spolupráca medzi sektormi, štátnou správou • Skúsenosti z realizovaných rozvojových projektov, najmä infraštrukturálnych, ale aj na podporu zamestnanosti a podnikania 	<p>Demografické a spoločenské</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nízka vzdelanostná úroveň obyvateľov, málo vysokoškolsky vzdelaných ľudí • Nedostatočné zručnosti manažovať rozvoj územia, riadiť zmeny • Slabý záujem verejnosti o veci verejné • Nedoriešená sociálna starostlivosť o starých a chorých ľudí s ohľadom na demografický vývoj • Nedostatočné možnosti kultúrneho a športového vyžitia návštevníkov • Nedostatočná informovanosť obyvateľstva • Nedostatočný marketing územia KRAS • Chýba propagácia územia – nemá „značku“ ktorou by sa predával vo svete
<p>PRÍLEŽITOSTI</p>	<p>OHROZENIA</p>
<p>Ekonomické</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj podnikateľskej infraštruktúry a sieťovanie podnikateľov • Rozvoj malého a stredného podnikania pre zvýšenie zamestnanosti • Rozvoj alternatívneho poľnohospodárstva, najmä výroba biopotravín Získavanie a podpora investorov • Budovanie brownfieldov • Príprava a realizácia individuálnych a spoločných 	<p>Ekonomické</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dlhodobo pretrvávajúci nedostatok finančných zdrojov • Vysoký podiel sociálne odkázaných občanov

<p>projektov</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj agroturistiky, vidieckej turistiky, • Rozvoj poznávacieho, kultúrneho a historického turizmu a tvorba rôznych produktov CR • Rozvoj doplnkových služieb a skvalitnenie služieb ubytovania a stravovania • Využitie minerálnych prameňov <p>Materiálne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Využívanie domáceho potenciálu starých objektov (budovy, pozemky, priemyselné a armádne objekty – úpravy, rekonštrukcie) pre investičné využitie • Využitie prázdneho bytového fondu pre rozvoj bývania • Rozšírenie peších turistických tratí, cyklotrás hipoturistických trás • Spoločná propagácia, tvorba propagačných materiálov a účasť na výstavách cestovného ruchu • Dobudovanie miestnych komunikácií • Rekonštrukcia kultúrnych pamiatok • Vybudovanie kvalitného priestorového informačného systému <p>Prírodné</p> <ul style="list-style-type: none"> • Využitie kvalitnej pitnej vody • Využitie termálneho vrtu s prírodnou minerálnou vodou v Meliate a jeho okolitého prostredia na oddych • Využitie alternatívnych energií <p>Demografické a spoločenské</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj sprievodcovských a iných služieb pre podporu CR • Cezhraničná, regionálna a nad regionálna spolupráca v rozvoji CR • Vzdelávanie, najmä v oblasti CR a malého a stredného podnikania • Budovanie a rozvoj partnerstva a spolupráca najmä v oblasti CR – tvorba klastrov – združenia subjektov CR • Rozvoj a organizovanie kultúrnych, športových a spoločenských podujatí • Rozvoj tradícia a ľudových remesiel 	<p>Materiálne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nevysporiadané vlastnícke vzťahy <p>Prírodné</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prepad pitnej vody do krasových útvarov <p>Demografické a spoločenské</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nepriaznivý demografický vývoj • Nejasná politika podpory štátu v oblasti rozvoja CR • Nejasná politika EU a štátu v oblasti poľnohospodárstva • Migrácia mladých ľudí za prácou, odliv vzdelaných ľudí mimo región a do zahraničia • Pasivita obyvateľov („zápečníctvo“)
--	---

3.1.1 Použité postupy pri príprave SWOT analýzy, metódy stanovenia jednotlivých zdrojov SWOT analýzy, informačné zdroje a celkový dopad SWOT analýzy pre územie KRAS – prepojenie SWOT analýzy na os 4 PRV

Identifikovanie problémov v území KRAS metódou SWOT analýzy bolo vypracované syntézou z podrobnejších SWOT analýz a problémových analýz rozvoja jednotlivých obcí, miest a mikroregiónov a pripomienok (priame a dotazníkové) členov verejno–súkromného partnerstva a to podľa konkrétnych rozvojových oblastí.

Pre stanovenie SWOT analýzy boli využité aj informačné zdroje jednotlivých PHSR obcí, ktoré boli aktualizované na základe vzájomných stretnutí s obcami. Tieto boli zhrnuté do rozvojového územia a znovu verejne diskutované s členmi partnerstva. Po pripomienkovaní boli spracované a doplnené ich názory. Súčasné spracovanie v konečnej podobe analyzuje zvýšenie kvality života vidieckeho obyvateľstva, ochranu životného prostredia a kultúrneho fondu a rozvoj ekonomických aktivít územia KRAS na základe princípov partnerstva, informatizácie, udržateľného života, rovnakých príležitostí a dlhodobého účinku vynaložených prostriedkov.

V rámci prípravy a spracovania SWOT analýzy boli použité nasledovné postupy a nástroje:

- dotazníkový prieskum
- verejné workshopy zástupcov obcí z rôznych sektorov
- práca v menších skupinách, individuálne oslovenia podnikateľov
- zasadnutie orgánov OZ KRAS.

Dotazníkový prieskum

Dotazník pre vstupné údaje pre spracovanie SWOT analýzy bol vykonaný od februára do apríla 2008.

Verejné workshopy

Celkovo sa uskutočnili 4 workshopy v júni 2008 so širokým zastúpením všetkých zložiek spoločnosti, pričom na verejných workshopoch boli použité postupy vhodné pri práci s väčšími skupinami a to facilitácia a brainstorming. Na workshopy boli občania pozvaní prostredníctvom obecných úradov cez verejný rozhlas, cieľové skupiny: poľnohospodári a podnikatelia v cestovnom ruchu boli priamo oslovení. Územie KRAS sme rozdelili na 4 časti v každej z nich sa vybralo centrálné miesto stretnutia na tvorbu SWOT analýzy.

1. workshop sa konal v Plešivci dňa 10.6.2008 pozvaní boli obyvatelia a zástupcovia nasledovných obcí: Plešivec, Ardovo, Silica, Silická Brezová, Dlhá Ves, Kečovo. 12.06.2008 sa konal 2. workshop v Hrhove: boli tu obyvatelia a zástupcovia sektorov: Jablonova nad Turňou, Hrušova, Hrhova a Silickej Jablonici. V Čoltove sa konal 3. workshop dňa 19.6.2008 pre obce: Čoltovo, Gemerská Panica, Bretka a Bohúňovo. 4. workshop sa konal 26.6.2008 v Gemerskej Hôrke pre obce: Gemerská Hôrka, Pašková, Slavec, Kunova Teplica. Zástupcovia jednotlivých obcí už mali vytvorenú SWOT analýzu vlastnej obci a tak sa dala vypracovať konkrétna SWOT analýza pre danú časť územia KRAS. Výsledky štyroch workshopov sa zjednotili dňa 5.8.2008 a začala sa tvorba SWOT analýzy celého územia KRAS.

Skupinová práca, individuálne oslovenie podnikateľov

Na zhrnutie výsledkov dotazníkového prieskumu a verejných workshopov pracovala menšia skupina ľudí, využívajúc metódy diskusie, skupinovej práce, priame oslovenie, analýzy a syntézy a brainstormingu.

Zasadnutie orgánov OZ KRAS

Stretnutia zástupcov OZ KRAS mali za cieľ schválenie jednotlivých postupov a výsledkov spracovanej SWOT analýzy. Hlavné metódy využité pri stretnutí zástupcov OZ KRAS boli prezentácia, diskusia, hlasovanie.

3.1.2 Zapojenie verejnosti (občanov, profesných a záujmových združení a zástupcov jednotlivých sektorov) do procesu tvorby SWOT analýzy (napr.: ankety, dotazníky, informačné kampane, iné spoločenské aktivity), vrátane popisu účasti občanov v procese

Proces tvorby SWOT analýzy bol vykonávaný v súčinnosti s jednotlivými obcami zastúpenými starostami, obecným zastupiteľstvom, zástupcami profesných a záujmových združení a občanmi jednotlivých obcí a členmi partnerstva.

Verejnosť bola zapojená nasledovne:

- širšia verejnosť – formou dotazníkov a workshopov
- užšia verejnosť - skupinová práca, stretnutia členov OZ KRAS.

Dotazníková forma

Dotazník bol navrhnutý správnu radou OZ KRAS, distribuovaný do každej obce za pomoci zástupcov samospráv, členov OZ KRAS a škôl. Celkovo bolo distribuovaných 4500 ks dotazníkov – do domácností vyplnených do stanoveného termínu sa vrátilo celkom 281 ks, čo predstavuje 6,2% z celkového počtu. Dotazník obsahoval základné otázky SWOT analýzy, to je silné, slabé stránky obce a regiónu, príležitosti a rizika obce a regiónu a návrhy na zlepšenia.

Workshopy

Na spracovanie SWOT analýzy sa uskutočnili celkovo 4 workshopy v 4 rôznych obciach so zastúpením všetkých zložiek spoločnosti. Obyvatelia celého územia boli pozvaní prostredníctvom obecných úradov cez verejný rozhlas, cieľové skupiny: poľnohospodári a podnikatelia v cestovnom ruchu boli priamo oslovení. Verejnosť bola pozvaná na tieto stretnutia formou: verejným rozhlasom, mailom, poštou, prostredníctvom informačných tabúl.

Tab.č. 3.1.2.1 Prehľad workshopov k SWOT analýze

Dátum	Miesto konania	Počet účastníkov			
		VEREJNÝ SEKTOR	SÚKROMNÝ SEKTOR	OBČIANSKY SEKTOR	Spolu
10.06.2008	Technologický inkubátorový dom Plešivec	4	4	5	13
12.06.2008	Obecný úrad Hrhov	2	10	2	14
19.06.2008	Obecný úrad Čoltovo	4	2	4	10
26.06.2008	Obecný úrad Gemerská Hôrka	5	2	0	7

Zdroj: OZ KRAS

Zápisy zo stretnutí sú súčasťou prílohy č. 7.

Skupinová práca, individuálne oslovenie podnikateľov

Na zhrnutie výsledkov dotazníkového prieskumu a verejných workshopov sa vytvorili dve skupiny

- skupina zameraná na cestovný ruch: boli to Lorant Pápai, Cyril Motyka, Zuzana Tömölová, Silvia Pápaiová, Szepesi Árpád, Juraj Kohári, Julius Sebő
- skupina zameraná na agrosektor: Ing. Ferdinand Zoltán, Štefan Zsóri, Ing. Štefan Görgei, Zoltán Benyüs

Stretnutia sa uskutočnili v priebehu júla a augusta 2008, pričom výsledkom bola sumarizácia všetkých príspevkov k SWOT analýze a ucelené spracovanie SWOT analýzy.

V júli 2008 sa uskutočnilo stretnutie v Dlhej Vsi s majiteľom firmy KAISER a auguste 2008 stretnutie so zástupcami SCA Gemerská Hôrka na získanie informácií k doplneniu SWOT analýzy z hľadiska dôležitých podnikateľských subjektov na území KRAS.

Zasadnutie orgánov OZ KRAS

K otázkam SWOT analýzy sa uskutočnili dve stretnutia zástupcov orgánov OZ KRAS. Obe stretnutia sa uskutočnili v Plešivci.

Tab.č. 3.1.2.2 Prehľad zasadnutí orgánov OZ KRAS k SWOT analýze

Dátum	Forma stretnutia	Počet účastníkov			
		VEREJNÝ SEKTOR	SÚKROMNÝ SEKTOR	OBČIANSKY SEKTOR	Spolu
29.05.2008	Zasadnutie Rady MAS Leader KRAS k SWOT analýze	3	2	3	8
05.08.2008	Zasadnutie Valného zhromaždenia v rámci činnosti MAS Leader KRAS	13	7	5	25
20.02.2009	Zasadnutie valného zhromaždenia stretnutie s pani Ing. Jelou Tvrdoňovou	14	7	6	27
29.05.2009	Zasadnutie správnej rady	3	2	2	7
30.6.2009	Zasadnutie pracovnej skupiny	13	4	1	18
10.07.2009	Zasadnutie v rámci činnosti OZ KRAS k príprave ISRÚ	11	5	2	18

Zdroj: OZ KRAS

Výsledkom stretnutí bola príprava a schválenie jednotlivých postupov a výsledkov SWOT analýzy. Zápisy zo stretnutí sú súčasťou prílohy č. 7.

Zapojením širokej verejnosti do tvorby SWOT analýzy bol naplnený princíp LEADER-u a to hlavne princíp „zdola –nahor“ .

3.1.3 Úlohy a zodpovednosť jednotlivých subjektov pri príprave a spracovaní SWOT analýzy

Príprava SWOT analýzy bola vykonávaná na úrovni katastrálnych území obcí, potom mikroregionálnych združení. Výsledkom je integrovaná SWOT analýza pre celé rozvojové územie KRAS. Na príprave a spracovaní sa podieľali externí odborníci, pracovníci RRA Rožňava na základe vzájomnej zmluvy.

Na príprave SWOT analýzy sa zúčastňovali nasledovné skupiny/jednotlivci z územia:

- Starostovia obcí hlavne pri organizovaní obecných stretnutí pre zostavenie SWOT analýzy, aj pri sprístupňovaní informácií vo vzťahu k procesu podpory integrovaného rozvoja, ktoré sa v obciach nachádzali pred rokom 2006, pri zbere primárnych údajov pre aktualizáciu situačnej analýzy.
- Predstavitelia spoločenských organizácií, čiastočne pri obecných stretnutiach pri zostavení SWOT analýzy, a hlavne pri zbere primárnych informácií pre situačnú analýzu
- Podnikatelia, hlavne členovia OZ KRAS (viď príloha č. 7- zápisy zo stretnutí).
- Administratívny pracovník, ktorý zabezpečoval celý proces organizačne a tiež pomáhal pri zbere údajov do situačnej analýzy ako podkladu pre SWOT analýzu.
- Experti v nasledovnom poradí:
  - Ing. Miroslav Boldiš, zástupca RRA Rožňava (regag@stonline.sk) – facilitácia workshopov, skupinová práca na sumarizáciu výsledkov.
  - Ing. Ján Harman, zástupca UNDP Košice – facilitácia workshopov, metodické usmerňovanie.
  - Ing. Jela Tvrdoňová (jelatvrdonova@gmail.com), kpt. Nálepku 2, 911 01 Trenčín - strategická analytička UNDP, metodicky usmerňovala situačnú analýzu, konsolidovanú a aktualizovanú SWOT analýzu a problémovú analýzu a následne facilitovala všetky kľúčové stretnutia OZ KRAS pre prípravu integrovanej stratégie rozvoja vidieka – zostavenie strategického rámca, akčného a finančného plánu, hodnotiaceho a monitorovacieho rámca a výberových kritérií pre projekty a tiež participovala na zostavení textu záväznej osnovy a žiadosti o NFP pre Os 4, opatrenie 4.1.

SWOT analýza – tak ako bola zostavená v interaktívnom procese s občanmi a odborníkmi slúži ako podklad pre vykonanie problémovej analýzy a tiež pre zostavenie strategického a špecifických cieľov a pre výber opatrení jednak integrovanej stratégie ako aj opatrení a oprávnených činností osí 3 a 4 PRV SR v rámci Integrovanej stratégie rozvoja územia.

3.1.4 Príloha č.7 - Prehľad o uskutočnených podujatiach a stretnutiach vrátane zápisov a prezenčných listín k príprave Integrovanej stratégie rozvoja územia KRAS

Uskutočnené stretnutia a podujatia sú v Prílohe č.7 v tabuľke b) Prehľad o uskutočnených podujatiach a stretnutiach k spracovaniu SWOT analýzy.

3.2 Problémová analýza a stanovenie rozvojových priorít

3.2.1 Analýza problémov územia KRAS

Analýza problémov v území OZ KRAS bola zostavovaná v dvoch fázach. V prvej fáze projektu UNDP v roku 2008 a následne v jeho druhej fáze v roku 2009, kedy boli prehodnotené identifikované problémové okruhy a stanovené kľúčové problémy územia, teda tie, ktoré boli navrhnuté na riešenie prostredníctvom strategického rámca Integrovanej stratégie rozvoja územia (stretnutie je uvedené v Prílohe č.7)

V prvej fáze sa identifikovali najväčšie problémy riešeného územia, ktoré sa konfrontovali so SWOT analýzou podľa jednotlivých obcí a konkrétnych rozvojových oblastí, najmä oblasti ekonomického rozvoja obce a cestovného ruchu, v oblasti životného prostredia a technickej infraštruktúry, v oblasti školstva a vzdelávania, ako aj v oblasti zdravia, sociálnej starostlivosti, kultúry i športu.

Výsledok je syntézou spoločných rozvojových tém a priorít s priemetom na spoločne zadefinované rozvojové územie. Špecifiká obcí ostávajú prioritami tej ktorej samosprávy s nástrojmi a riešeniami špecifických problémov v rámci jej možností a kompetencií.

Spoločnými najväčšími problémami územia teda boli:

1. Nedobudovaná technická a environmentálna infraštruktúra v území KRAS
2. Vysoká nezamestnanosť a nedostatok pracovných príležitostí
3. Nedostatočný rozvoj cestovného ruchu (vzhľadom na predpoklady a potenciál rozvoja v tejto oblasti)
4. Úpadok činností poľnohospodárstva a neefektívne využívanie pôdneho fondu
5. Nedostatočný rozvoj podnikania
6. Nepostačujúce a nízka kvalita služieb
7. Nízka vzdelanostná úroveň obyvateľstva
8. Nedostatok spojov cestnej hromadnej dopravy do obcí územia
9. Nedostatočná úprava obcí a tým i územia KRAS vzhľadom na pritiahnutie návštevnosti a udržanie návštevníka
10. Nedostatočná starostlivosť o starých a chorých občanov (vo väzbe na nepriaznivý demografický vývoj)

V druhej fáze v roku 2009 sa členovia OZ KRAS opäť vrátili k problémovej analýze a za použitia metódy „sito“ sa dohodli na nasledovných kľúčových problémoch územia OZ KRAS:

- Nedostatočné využitie potenciálu územia pre rozvoj cestovného ruchu
- Nedostatočné využívanie miestnych zdrojov pre rozvoj územia
- Nedostatočná kvalita služieb
- Úpadok poľnohospodárstva izolácia voči spracovateľom
- Slabé strhovanie produkcie

Pre riešenie v rámci integrovanej stratégie rozvoja územia OZ KRAS členovia vybrali za pomoci párovej analýzy prostredníctvom párovej porovnávacej matrice nasledovné tri kľúčové problémy územia OZ KRAS:

- **Nedostatočné využitie potenciálu územia pre rozvoj cestovného ruchu**
- **Nedostatočné využívanie miestnych zdrojov pre rozvoj územia**
- **Nedostatočná kvalita služieb**

Tieto tri kľúčové problémy sa zrkadlovým obrazom pretransformovalo do nasledovných troch strategických prioritných oblastí riešených prostredníctvom integrovanej stratégie rozvoja územia OZ KRAS:

- **STRATEGICKÁ PRIORITA 1 Rozvoj cestovného ruchu**
- **STRATEGICKÁ PRIORITA 2 Využívanie miestnych zdrojov**
- **STRATEGICKÁ PRIORITA 3 Kvalita služieb**

3.2.2 Použité postupy pri príprave problémovej analýzy

V rámci prípravy a spracovania problémovej analýzy boli použité nasledovné postupy a nástroje:

- pracovné stretnutie zástupcov z rôznych sektorov
- zasadnutie valného zhromaždenia OZ KRAS.

Pracovné stretnutia

V prvej fáze prác na problémovej analýze - v roku 2008 sa použila metóda skupinovej práce v malých skupinkách. Celkovo uskutočnili 3 pracovné stretnutia so zastúpením všetkých zložiek spoločnosti/všetkých sektorov pričom na týchto stretnutiach boli použité metódy brainstormingu, facilitácie, analýzy a syntézy a skupinovej práce.

Zasadnutie valného zhromaždenia OZ KRAS

V druhej fáze – v roku 2009 sa realizovalo jedno stretnutie zástupcov OZ KRAS, ktoré malo za cieľ schválenie kľúčových problémov – oblastí, ktoré sa stanú prioritami Integrovannej stratégie rozvoja územia OZ KRAS. Počas tohto stretnutia boli použité postupne nasledovné metódy:

1. selekcia najväčších identifikovaných problémov (viď výsledok prvej fázy) podľa „sita“ úrovne miestnej akčnej skupiny. V tomto kroku sa členovia OZ KRAS rozhodovali, ktoré z uvedených najväčších problémov budúca miestna akčná skupina chce alebo potrebuje a hlavne **môže** riešiť prostredníctvom svojej integrovanej stratégie rozvoja územia.
2. Výsledok tohto kroku – vybrané najväčšie problémy – viď 5 identifikovaných najväčších problémov boli vpísané do párovej matrice a vzájomným porovnávaním prostredníctvom kritérií – efektívnosti, účinnosti a trvalo udržateľnosti, boli napokon vybrané tri kľúčové problémy, ktoré budú v období rokov 2010 – 2015 riešené v rámci integrovanej stratégie rozvoja územia OZ KRAS
3. Všetky tri kľúčové problémy sa následne pretransformovali zrkadlovo do strategických priorít.

Konečným výsledkom tejto problémovej analýzy teda boli, tak ako je uvedené vyššie nasledovné tri strategické priority:

- STRATEGICKÁ PRIORITA 1 Rozvoj cestovného ruchu
- STRATEGICKÁ PRIORITA 2 Využívanie miestnych zdrojov
- STRATEGICKÁ PRIORITA 3 Kvalita služieb

3.2.3 Zapojenie verejnosti (občanov, profesných a záujmových združení a zástupcov jednotlivých sektorov) do procesu tvorby problémovej analýzy (napr.: ankety, dotazníky, informačné kampane, iné spoločenské aktivity), vrátane popisu účasti občanov v procese

Po vytvorení SWOT analýzy bola verejnosť zapojená do identifikácie problémov územia KRAS formou problémovej analýzy a to formou pracovných stretnutí, práce v menších skupinách a stretnutí orgánov OZ KRAS. Zástupcovia agrosektoru, cestovného ruchu, zástupcovia záujmových združení územia KRAS, starostovia boli pozvaní na tieto stretnutia formou mailom, poštou, osobným pozvaním.

K stanoveniu problémov sme použili taktiež dotazníkovú formu. V 19 obciach boli porozdávané dotazníky v celkovom počte 500 kusov. V týchto dotazníkoch sa uviedlo desať najväčších problémov územia, z ktorých mali zapojení občania zakrúžkovať 3 problémy, ktoré by chceli vyriešiť. Dotazník pripájame k nepovinným prílohám.

Problémová analýza bola vytvorená formou analýzy a syntézy, konkrétne účastníci, vychádzajúc zo SWOT analýzy subjektívne vybrali tri hlavné problémy územia. Celkovo bolo identifikovaných 10 problémových oblastí, z ktorých boli následne vyselektované 3 problémové oblasti, na ktorých sa zhodli účastníci pracovného stretnutia.

Tab.č. 3.2.3.1 Prehľad stretnutí na spracovanie problémovej analýzy

Dátum	Forma stretnutia	Počet účastníkov			
		VEREJNÝ SEKTOR	SÚKROMNÝ SEKTOR	OBČIANSKY SEKTOR	Spolu
05.09.2008	Zasadnutie Valného zhromaždenia, Plešivec	11	0	1	12
21.10.2008	Zasadnutie Rady MAS Leader KRAS, Plešivec	4	1	2	7
12.11.2008	Zasadnutie Rady MAS Leader KRAS, Plešivec	2	0	2	4
28.11.2008	Zasadnutie Valného zhromaždenia, Plešivec	18	4	2	24
02.04.2009	Pracovné stretnutie k zostaveniu problémovej analýzy	7	10	8	25

3.2.4 Úlohy a zodpovednosť jednotlivých subjektov pri príprave a spracovaní problémovej analýzy

Na príprave problémovej analýzy sa zúčastňovali nasledovné skupiny/jednotlivci z územia:

- Starostovia obcí, predstavitelia spoločenských organizácií a podnikatelia zúčastnení na workshopoch a na zasadnutí orgánov OZ KRAS.
- Administratívny pracovník, ktorý zabezpečoval celý proces organizačne a tiež pomáhal pri zbere údajov a sumarizácii údajov.
- Experti v nasledovnom poradí:
  - Ing. Mária Ház, zástupca UNDP Košice (mariahaz@proactiva.sk) – poradca pre metodiku a facilitáciu.
  - Ing. Jela Tvrdoňová (jelatvrdonova@gmail.com), kpt. Nálepku 2, 911 01 Trenčín - strategická analytička UNDP, metodicky usmerňovala situačnú analýzu, konsolidovanú a aktualizovanú SWOT analýzu a problémovú analýzu a následne facilitovala všetky kľúčové stretnutia OZ KRAS pre prípravu integrovanej stratégie rozvoja vidieka – zostavenie strategického rámca, akčného a finančného plánu, hodnotiaceho a monitorovacieho rámca a výberových kritérií pre projekty a tiež participovala na zostavení textu záväznej osnovy a žiadosti o NFP pre Os 4, opatrenie 4.1.

Problémová analýza – tak ako bola zostavená v interaktívnom procese s občanmi a odborníkmi slúži ako podklad pre vykonanie zostavenia strategického a špecifických cieľov a pre výber opatrení jednak integrovanej stratégie ako aj opatrení a oprávnených činností osí 3 a 4 PRV SR v rámci Integrovanej stratégie rozvoja územia.

Prehľad o uskutočnených podujatiach a stretnutiach

Uskutočnené stretnutia a podujatia sú v Prílohe č. 7 v tabuľke c) Prehľad o uskutočnených stretnutiach a podujatiach k spracovaniu problémovej analýzy.

Analýza problémov má za cieľ identifikovať kľúčové problémy územia, ktoré sú základom pre rozvojové priority. Pri ich definovaní vychádzame z auditu zdrojov a zo SWOT analýzy a ich výber je najdôležitejším krokom v strategickom plánovaní a zostavenia stratégie.

Rozvojové – strategické priority reflektujú kľúčové problémy a predstavujú oblasti intervencie, v ktorých sa budú koncentrovať plánované financie, personálne a materiálne zdroje.

NÁVRHOVÁ ČASŤ

KAPITOLA 4: ZOSTAVENIE STRATEGICKÉHO RÁMCA

4.1 Integrovaná stratégia rozvoja územia

4.1.1 Vízia, strategický cieľ, strategické priority a špecifické ciele

4.1.1.1 Zmeny oproti doterajšej praxi riešenia miestnych problémov, inovačné aktivity a spôsob využitia miestneho potenciálu pre inovácie

Pri riešení miestnych problémov nastali **výrazné zmeny** hlavne z dôvodu, že do riešenia problémov celého regiónu neboli zapojené len zložky verejnej správy, ako doteraz, ale všetky zložky spoločnosti, to je súkromný sektor, vrátane podnikateľov a zástupcov tretieho sektora ale aj jednotlivci a to všetko v organizovanej forme verejno-súkromného partnerstva.

Tento prístup vo forme spoločnej diskusie, formovaní postupov a spoločnom rozhodovaní všetkých zložiek spoločnosti sa zatiaľ nevyskytoval v takejto ucelenej podobe a hlavne pri stanovení vízie a strategických cieľov rozvoja mikroregiónu KRAS. Výsledkom je nový integrovaný prístup k riešeniu problémov a rozhodovaniu o smerovaní územia KRAS a to z geografickej, economickej, sociálnej a environmentálnej perspektívy.

Inováciou je taktiež identifikácia a zameranie sa na pracovné miesta, ktoré budú vytvorené z domácich zdrojov v oblasti cestovného ruchu, rozširovania ponuky a kvality služieb, pri produkcii regionálnych produktov a zavedení alternatívnych poľnohospodárskych produktov, to je oblasti, ktoré doteraz, napriek vhodným predpokladom, neboli využívané v dostatočnej miere. Tieto aktivity budú mať za následok obnovu regiónu inovatívnym spôsobom tak, aby sa zvýraznili a obnovili tradície a história obcí a ponúkali také služby a produkty v oblasti cestovného ruchu, ktoré v konečnom dôsledku budú mať za následok trvalo udržateľný rozvoj územia KRAS.

4.1.1.2 Spôsob, akým prispievajú inovácie k naplneniu cieľov Integrovannej stratégie rozvoja územia KRAS

Vyššie uvedené inovácie, t.j. riadenie rozvoja územia na základe spolupráce a partnerstva všetkých zložiek spoločnosti a využitie domácich zdrojov sú základom Integrovannej stratégie rozvoja územia, ktorá bola vytváraná týmto inovatívnym prístupom.

Inovatívnosť prístupu je taktiež jedným z kritérií pri vyberaní projektov, ktoré bude budúca MAS OZ KRAS podporovať v rámci všetkých strategických cieľov a opatrení. Pritom pod pojmom inovatívny projekt sa myslí taký projekt, ktorý prináša netradičné riešenia pre existujúce problémy v rámci územia KRAS. Týmto sa zabezpečí, aby strategické ciele rozvoja územia KRAS boli naplnené novým netradičným prístupom, či už pri budovaní materiálnych podmienok, rozvoji služieb, propagácii a vzdelávaní čím sa vytvorí atraktívne prostredie pre obyvateľov aj návštevníkov územia KRAS.

4.1.1.3 Logický rámec Integrovanej stratégie rozvoja územia KRAS a navrhovaných intervencií, opatrenia (vrátane opatrení súvisiacich s osou 3 PRV), názov opatrenia, operačný program, konečný prijímateľ (žiadateľ) a odôvodnenie výberu opatrenia

Na základe vyššie uvedených stretnutí, na ktorých boli prítomní zástupcovia všetkých sektorov – verejného, súkromného a občianskeho, počas ktorých sa diskutovalo o problémoch územia a predstavách prítomných o ich riešeníach v horizonte roku 2025, bola zostavená nasledovná vízia situácie v území vo vyššie uvedenom roku:

„Územie KRAS do roku 2025 bude územím so stabilným podnikateľským zázemím, vybudovaným hlavne na využití miestnych zdrojov, s jednotnou regionálnou značkou, s kvalitným životným prostredím, upraveným vzhľadom obcí, využívajúci svoj prírodný, kultúrny a historický potenciál, s rozvinutým vidieckym cestovným ruchom, novými komfortnými ubytovacími zariadeniami, reštauráciami a komplexnými službami.“

Zo SWOT analýzy územia a z problémovej analýzy vyplýva, že v území KRAS je potrebné riešiť priority:

- **Pracovné príležitosti založené na domácich zdrojoch**
- **Služby pre návštevníkov územia a pre obyvateľov územia KRAS**
- **Zvýšiť vzdelanostnú úroveň obyvateľstva**

Vyššie uvedená vízia sa začne naplňať prostredníctvom dosiahnutia vytýčeného strategického cieľa a investovania do troch rozvojových priorít v horizonte roku 2015, ktoré vyplynuli z analýzy územia a hlavne z problémovej analýzy.

Logický rámec rozvoja územia bol zostavený interaktívne počas stretnutia zástupcov všetkých troch sektorov – verejného, súkromného a občianskeho z celého územia KRAS pod vedením facilitátora a má nasledovný obsah:

Strategický cieľ:

„Zvýšiť zamestnanosť a kúpyschopnosť obyvateľstva a celkovú atraktivitu a konkurencieschopnosť územia KRAS do roku 2015.“

Strategický cieľ vyplynul z výberu rozvojových priorít, a očakávanej dlhodobej merateľnej kvalitatívnej zmeny v území, realisticky dosiahnuteľnej do roku 2015 za predpokladu investovania finančných vstupov v oblasti troch nižšie uvedených strategických (rozvojových) priorít.

Strategické (rozvojové) priority:

- **Rozvoj cestovného ruchu**
- **Využívanie miestnych zdrojov**
- **Kvalita služieb**

Výber strategických (rozvojových) priorít vyplynul z interaktívneho zostavenia SWOT analýzy počas stretnutí a hlavne problémovej analýzy, realizovanej na jednom stretnutí zástupcov všetkých troch sektorov územia KRAS a jej prehodnotením na prvom stretnutí k strategickému rámcu.

V rámci priorít ďalej zástupcovia územia definovali špecifické ciele - to je želané krátkodobé merateľné kvalitatívne zmeny realisticky dosiahnuteľné v rámci jednotlivých rozvojových priorít so zreteľom na pridelené finančné vstupy prostredníctvom vybraných opatrení a nimi podporovaných aktivít (projektov). V tomto zmysle si zástupcovia sektorov územia KRAS zvolili nasledovné špecifické ciele:

➤ Priorita 1: Rozvoj cestovného ruchu

Špecifický cieľ	Opatrenie	Operačný program	Oprávnený užívateľ	Odôvodnenie
1.1: Dobudovať infraštruktúru cestovného ruchu	1.1.1 <i>Opatrenie 313 Podpora činností v oblasti vidieckeho cestovného ruchu – A</i>	PRV SR	Fyzické osoby oprávnené na podnikanie v oblasti cestovného ruchu, v prípade žiadateľov podnikajúcich aj v oblasti poľnohospodárstva ich podiel ročných tržieb/príjmov z poľnohospodárskej prvovýroby na celkových tržbách/príjmoch musí byť nižší ako 30 %.	Rozvoj agroturistiky, vidieckej turistiky, rozvoj poznávacieho, kultúrneho a historického turizmu a tvorba rôznych produktov CR ako aj rozvoj doplnkových služieb a skvalitnenie služieb ubytovania a stravovania bol identifikovaný SWOT analýzou významné z príležitosti rozvoja územia KRAS, pričom však medzi slabé stránky územia patria nepostačujúce služby pre občanov a najmä návštevníkov a nedostatok a nízka kvalita najmä stravovacích a občerstvovacích kapacít. Napriek tomu, že územie má vysoký potenciál pre rozvoj cestovného ruchu, špeciálne viaceré druhy vidieckeho cestovného ruchu a navyše sa nachádza na hranici s Maďarskom, ubytovacie kapacity vyhovujúce potrebám vidieckeho cestovného ruchu buď neexistujú, alebo sú na nízkej úrovni. Aj z tohto pohľadu je podpora činností v oblasti vidieckej turistiky a rekreácie jednou z činností, ktoré môžu výraznejšie prispieť k atraktivite územia, ale aj vytvoriť možnosti pre vyššie príjmy miestneho obyvateľstva.

<p>1.1.2 Opatrenie 311 Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam</p>	<p>PRV SR</p>	<p>Právnické osoby a fyzické osoby podnikajúce v oblasti poľnohospodárstva, ktorých podiel ročných tržieb/príjmov z poľnohospodárskej prvovýroby na celkových tržbách/príjmoch za posledné účtovné obdobie predstavuje minimálne 30 % podnikajúci v poľnohospodárskej prvovýrobe minimálne 12 po sebe nasledujúcich mesiacov pred podaním ŽoNFP (projektu).</p>	<p>Rozvoj agroturistiky bol identifikovaný SWOT analýzou ako významná príležitosť rozvoja územia KRAS, pričom však medzi slabé stránky územia patria nepostačujúce služby pre občanov a najmä návštevníkov a nedostatok a nízka kvalita najmä stravovacích a občerstvovacích kapacít. Napriek tomu, že územie má vysoký potenciál pre rozvoj cestovného ruchu, agrosektor má v súčasnosti kapacity, ktoré nevyhovujú potrebám vidieckeho cestovného ruchu. Aj z tohto pohľadu je podpora činností v oblasti vidieckej turistiky a rekreácie pre farmárov z územia jednou z činností, ktoré môžu výraznejšie prispieť k atraktivite územia, ale aj vytvoriť možnosti pre vyššie príjmy miestneho obyvateľstva.</p>
<p>1.1.3 Opatrenie 3.1 Podpora podnikateľských aktivít v cestovnom ruchu</p>	<p>OPKaHR</p>	<p>Podnikatelia alebo združenia právnických osôb, ktoré predložia spoločný projekt na vybudovanie, rekonštrukciu alebo modernizáciu komplexných centier cestovného ruchu s ich celoročným využitím</p>	<p>V území existujú podnikatelia, ktorí chcú investovať do rozvoja cestovného ruchu, rovnako ako oň majú záujem ďalší investori zvonka, pretože rozoznali vyššie uvedený potenciál. Opatrenie je preto zaradené v integrovanej stratégii, nakoľko aktivity, ktoré sa pripravujú realizovať s jeho podporou budú významne prispievať k vyššie uvedenému špecifickému cieľu.</p>

<p>1.2 Vytvoriť a predať produkty cestovného ruchu územia KRAS</p>	<p>1.2.1 Opatrenie 313 Podpora činností v oblasti vidieckeho cestovného ruchu – B</p>	<p>PRV SR</p>	<p>Právnické osoby (2) združujúce subjekty pôsobiace v oblasti vidieckeho cestovného ruchu.</p>	<p>SWOT analýza identifikovala ako slabú stránku aj nedostatočnú propagáciu a informovanosť o území pre záujemcov zvonka. Aj v tomto smere môže pomôcť podporiť vidiecky cestovný ruch a jeho rozvoj práve vyššie uvedené opatrenie.</p>
	<p>1.2.2 Opatrenie 421 Vykonávanie projektov spolupráce</p>	<p>PRV SR</p>	<p>Miestna akčná skupina, ktorej bol udelený Štatút Miestnej akčnej skupiny</p>	<p>V oblasti propagácie svojho územia z pohľadu rozvoja cestovného ruchu ale aj všeobecne chce budúca MAS OZ KRAS v budúcnosti spolupracovať s ďalšími územiami predovšetkým vo svojom okolí. Hneď v jej blízkosti sa nachádzajú dve budúce miestne akčné skupiny – Dobšinského kraj a Hnilecká dolina, obe zo značným potenciálom v rozvoji vidieckej turistiky, projekt spolupráce bude preto zameraný na spoločný marketing a bude vhodne dopĺňať predchádzajúce opatrenie 1.2.1</p>

➤ **Priorita 2: Využívanie miestnych zdrojov**

<p>2.1 Znížiť energetickú náročnosť územia na báze využitia miestnych zdrojov</p>	<p>2.1.1 Opatrenie 2.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti na strane výroby aj spotreby a zavádzanie progresívnych technológií v energetike</p>	<p>OPKaHR SR</p>	<p>Súkromný sektor - fyzické alebo právnické osoby oprávnené na podnikanie v zmysle Obchodného zákonníka alebo Živnostenského zákona, registrované na území SR pôsobiace v jednotlivých sektoroch hospodárstva SR</p>	<p>Keďže prostriedky osi 4 sú limitované, relevantné projekty spojené s opatrením diverzifikácia do nepoľnohospodárskych činností sa budú financovať priamo z osi 3, a nie prostredníctvom integrovanej stratégie. Avšak viacerí nepoľnohospodárski podnikatelia z územia sa rozhodli investovať do alternatívnych energií. Aj z tohto dôvodu sa členovia OZ KRAS sa rozhodli zaradiť toto opatrenie do integrovanej stratégie.</p>
---	--	------------------	---	---

<p>2.2 Skvalitniť výrobu a marketing regionálnych produktov</p>	<p>2.2.1 <i>Opatrenie 311 Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam</i></p>	<p>PRV SR</p>	<p>Právnické osoby a fyzické osoby podnikajúce v oblasti poľnohospodárstva, ktorých podiel ročných tržieb/príjmov z poľnohospodárskej prvovýroby na celkových tržbách/príjmoch za posledné účtovné obdobie predstavuje minimálne 30 % podnikajúci v poľnohospodárskej prvovýrobe minimálne 12 po sebe nasledujúcich mesiacov pred podaním ŽoNFP (projektu).</p>	<p>SWOT analýza identifikovala ako slabú stránku územia KRAS nevyužívanie miestnych zdrojov a tiež poľnohospodárstvo s nízkou pridanou hodnotou. Nedostatočné využívanie miestnych zdrojov bolo tiež kľúčovým problémom v problémovej analýze. Z tohto dôvodu je pre budúcu MAS OZ KRAS významné podporiť spravovanie poľnohospodárskych výrobkov a ich priamy predaj ako jedno z opatrení pre tvorbu pridanej hodnoty a využitia miestnych zdrojov pre tvorbu príjmov a zamestnanosti.</p>
<p>2.3 Zvýšiť počet alternatívnych poľnohospodárskych produktov a ich spracovanie v podnikoch na území KRAS</p>	<p>2.3.1. <i>Opatrenie 121 Modernizácia fariem</i></p>	<p>PRV SR</p>	<p>Fyzické a právnické osoby podnikajúce v poľnohospodárskej prvovýrobe</p>	<p>Toto opatrenie nie je oprávneným opatrením osi č3 opatrenia 4.1, ale je zahrnuté v integrovanej stratégii, nakoľko OZ KRAS si vytýčila cieľ pre rozvoj alternatívneho poľnohospodárstva. Farmári sú veľmi aktívni v OZ KRAS a realizujú alebo sa chystajú realizovať aktivity, ktoré sú orientované na alternatívne produkty a ich spracovanie v tomto opatrení</p>

	<p>2.3.2 <i>Opatrenie 123 Pridávanie hodnoty do produktov poľnohospodárstva a lesného hospodárstva</i></p>	<p><i>PRV SR</i></p>	<p>Fyzické a právnické osoby (mikropodniky, malé a stredné podniky v zmysle odporúčania Komisie 2003/361/ES) podnikajúce v oblasti spracovania produktov poľnohospodárskej prvovýroby a podniky obhospodarujúce lesy vo vlastníctve: súkromných vlastníkov a ich združení, obcí a ich združení, cirkvi, ktorej majetok možno podľa právneho poriadku SR považovať za súkromný, pokiaľ ide o jeho správu a nakladanie s ním. Vlastník má práva a povinnosti zakotvené v obchodnom zákonníku fyzické a právnické osoby, poskytujúce služby v lesníctve a ťažbe dreva za predpokladu poskytovania týchto služieb len vyššie uvedeným subjektom</p>	<p>Toto opatrenie rovnako ako predchádzajúce nie je oprávneným opatrením osi č 3 opatrenia 4.1, ale je zahrnuté v integrovanej stratégii, nakoľko OZ KRAS si vytýčila cieľ pre rozvoj alternatívneho poľnohospodárstva. Farmári sa pripravujú na spracovanie alternatívnych produktov, čo je predmetom práve tohto opatrenia a preto budúca MAS OZ KRAS ho zaradila do svojej integrovanej stratégie.</p>
--	--	----------------------	---	---

➤ Priorita 3: Kvalita služieb

<p>3.1 Zvýšiť vzdelanostnú úroveň poskytovateľov služieb</p>	<p>3.1.1 <i>Opatrenie 331</i> <i>Vzdelávanie a informovanie</i></p>	<p>PRV SR</p>	<p>Inštitúcie, pôsobiace v oblasti poskytovania vzdelávacích a informačných služieb - štátne, príspevkové, rozpočtové, verejno-právne, neziskové organizácie, občianske a záujmové združenia, profesijné komory</p>	<p>SWOT územia identifikovala ako slabú stránku nízku vzdelanostnú úroveň obyvateľov, málo vysokoškolsky vzdelaných ľudí, nedostatočné zručnosti manažovať rozvoj územia, riadiť zmeny a ako ohrozenia nedostatočnú informovanosť obyvateľstva a tiež migráciu mladých ľudí za prácou, odliv vzdelaných ľudí mimo región a do zahraničia. Aj z týchto dôvodov sa zástupcovia OZ KRAS rozhodli zaradiť opatrenie v plnom rozsahu v rámci integrovanej stratégie rozvoja územia.</p>
	<p>3.1.2 <i>Opatrenie 421</i> <i>Vykonávanie projektov spolupráce</i></p>	<p>PRV SR</p>	<p>Miestna akčná skupina, ktorej bol udelený Štatút Miestnej akčnej skupiny</p>	<p>Budúca MAS OZ KRAS v tomto projekte spolupráce sa chce zamerať na výmenu skúseností v oblasti budovania kapacity leadrovských skupín. Budúca MAS OZ KRAS je lokalizovaná v blízkosti národného parku Aggtelek v Maďarsku a už dlhšie prebieha komunikácia s miestnou akčnou skupinou na druhej strane hranice. Keďže sa jedná o MAS s viacročnými skúsenosťami spolupráca bude určite znamenať získavanie skúseností v oblasti vzdelávania a tréningov</p>

<p>3.2 Skvalitniť a rozšíriť ponuku služieb pre obyvateľstvo</p>	<p>3.2.1 <i>Opatrenie 322</i> <i>Obnova a rozvoj obcí</i></p>	<p>PRV SR</p>	<p>Obec založená 369/90 Zb.</p>	<p>Rozvoj kultúrneho dedičstva a tradícií je jedným z cieľov integrovanej stratégie rozvoja územia KRAS. SWOT analýza identifikuje ako slabú stránku nedobudované priestory pre spoločenské a kultúrne účely, čo vytvára nepriaznivú situáciu aj pre rozvoj tradícií a kultúrneho dedičstva. Existuje nedostatok objektov zameraných na rozvoj kultúry a trávenie voľného času hlavne v menších obciach územia KRAS, aj z týchto dôvodov sa rozhodla zaradiť opatrenie a vybranú vyššie uvedenú podporovanú činnosť realizovať prostredníctvom integrovanej stratégie rozvoja územia</p>
	<p>3.2.2 <i>Opatrenie 321</i> <i>Základné služby pre vidiecke obyvateľstvo</i></p>	<p>PRV SR</p>	<p>Obec založená 369/90 Zb.</p>	<p>Situačná analýza a SWOT analýza poukazujú na niektoré slabé stránky územia KRAS ako nepostačujúce služby pre občanov a najmä návštevníkov, nízky stupeň internetizácie a nízka počítačová a internetová gramotnosť, nedostatočné možnosti kultúrneho a športového vyžitia návštevníkov, ale aj na nedostatok verejnej zelene v intravilánoch obcí. Zástupcovia územia označili rekonštrukciu kultúrnych pamiatok, rozvoj a organizovanie kultúrnych, športových a spoločenských podujatí a rozvoj tradičných ľudových remesiel za príležitosť pre rozvoj územia. Investovanie do identifikovaných aktivít prispeje k celkovému zatraktívneniu prostredia územia KRAS.</p>

	<p>3.2.3 <i>Opatrenie</i> 3.4.1 Regenerácia sídiel</p>	<p>ROP SR</p>	<p>Obec založená 369/90 Zb. – póly a zóny rastu</p>	<p>Obce v póloch rastu - členovia OZ KRAS sa pripravujú alebo už požiadali o finančné prostriedky z ROP SR v oblasti dobudovania infraštruktúry voľného času, aby zlepšili podmienky pre kultúrne a spoločenské vyžitie obyvateľov, nakoľko obe oblasti SWOT identifikovala ako slabú stránku územia nedostatočné možnosti kultúrneho a športového vyžitia návštevníkov .</p>
--	--	---------------	---	---

S integrovanou stratégiou súvisí aj prierezové opatrenie, ktoré sa uplatňuje naprieč celou stratégiou a to:

431 – Chod miestnej akčnej skupiny (MAS) PRV SR, ktorej oprávneným žiadateľom je miestna akčná skupina, ktorej bol udelený štatút MAS. Chod miestnej akčnej skupiny je organicky prepojený na opatrenie 4.1 Implementácia integrovaných stratégií rozvoja územia a podporuje ho v plnom rozsahu zabezpečením prevádzky MAS a tiež budovaním zručností MAS.

4.1.1.4 Príloha č.3 - Súhrnný prehľad Integrovanej stratégie rozvoja územia KRAS

Vízia vyjadruje predstavu obyvateľov o budúcich okolnostiach života v území. Je úzko prepojená na vnímanie aspektov kvality života v oblastiach ako – pracovné príležitosti, bývanie, životné prostredie, možnosti spoločenského života a oddychu. Je dôležité, aby sa vízia naformulovala spoločne, aby sa s ňou každý stotožnil. Takto sa vízia stáva prostriedkom na začatie spoločnej tvorby rozhodnutí a komunikačného procesu v rámci partnerstva. Je užitočné ak sa vízia najskôr zostaví na úrovni každej jednotlivkej obce a potom spoločne za celé územie. To umožní široké zjednotenie uvedenej predstavy.

Strategický cieľ je vyjadrením zmeny, ktorá sa v dlhodobom časovom horizonte udeje v území, ak sa zrealizuje plánovaná intervencia (opatrenia, aktivity a finančný plán) v rozvojových – strategických prioritách. Naformulovaná zmena musí reflektovať situáciu v území – audit zdrojov, analýzy a vybrané rozvojové priority a musí byť realistická (dosiahnuteľná v danom čase, s danými finančnými prostriedkami, v danom prostredí a s danými kapacitami). Musí byť merateľný prostredníctvom indikátorov dopadu.

Strategické priority sú vlastne rozvojovými prioritami, ktoré vzišli z problémovej analýzy. Tieto musia byť takými oblasťami, ktoré ak sa do nich koncentruje investičné úsilie posunú územie maximálne efektívne, účinne a trvalo udržateľné k dosiahnutiu strategického cieľa. Špecifické ciele sú zámery, ktoré je potrebné dosiahnuť v rámci jednotlivých rozvojových priorít tak, aby intervencia viedla k dosiahnutiu strategického cieľa.

4.2 Akčný plán vo väzbe na os 4 Leader

4.2.1 Väzba vybraných opatrení osi 3 PRV a vybraných podporovaných činností, ktoré sa budú implementovať prostredníctvom osi 4 Leader na príslušné ciele Integrovannej stratégie rozvoja územia.

V rámci jednotlivých vyššie stanovených špecifických cieľov Integrovannej stratégie rozvoja územia KRAS sú navrhnuté opatrenia osi 3 a podporované činnosti Programu rozvoja vidieka SR uvedené v nasledujúcej tabuľke:

Špecifický cieľ	Opatrenie	Vybrané podporované činnosti
1.1 Dobudovať infraštruktúru cestovného ruchu	1.1.1 <i>313 Podpora činností v oblasti vidieckeho cestovného ruchu - A</i>	Časť A (článok 55 b) nariadenia Rady (ES) č. 1698/2005) <ul style="list-style-type: none"> ○ rekonštrukcia a modernizácia nízko kapacitných ubytovacích zariadení s kapacitou maximálne 10 lôžok – stavebné investície, investície do vnútorného vybavenia a zariadenia vrátane zariadenia pripojenia na internet; ○ prestavba časti rodinných domov a ďalších nevyužitých objektov na nízko kapacitné ubytovacie zariadenia s kapacitou maximálne 10 lôžok – stavebné investície, investície do vnútorného vybavenia a zariadenia vrátane zariadenia pripojenia na internet; prístavba časti rodinných domov a ďalších nevyužitých objektov na nízko kapacitné ubytovacie zariadenia s kapacitou maximálne 10 lôžok – stavebné investície, investície do vnútorného vybavenia a zariadenia vrátane zariadenia pripojenia na internet; ○ výstavba, rekonštrukcia a modernizácia kempingového ubytovania vrátane prístupových ciest v rámci areálu, spevnených parkovacích plôch, elektrických, vodovodných a kanalizačných rozvodov, oplotenia, osvetlenia a sociálnych zariadení; ○ výstavba, rekonštrukcia a modernizácia doplnkových relaxačných zariadení (sauna, krb, bazén a pod.).

	<p>1.1.2 311 Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam</p>	<p>Oprávnené sú všetky činnosti, ktoré sú v súlade s cieľmi opatrenia a príslušnými právnymi predpismi EÚ, napr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rekonštrukcia a modernizácia rekreačných a ubytovacích zariadení s kapacitou 11 – 40 lôžok – stavebné investície, investície do vnútorného vybavenia, zariadenia a technológií vrátane zariadenia pripojenia na internet; • rekonštrukcia existujúcich poľnohospodárskych objektov (ktoré stratili svoj pôvodný účel) na agroturistické objekty s kapacitou 11 – 40 lôžok – stavebné investície, investície do vnútorného vybavenia, zariadenia a technológií vrátane zariadenia pripojenia na internet; • rekonštrukcia a modernizácia agroturistických zariadení vrátane hygienických, ekologických a rekondičných objektov slúžiacich na rozvoj turistických činností (napr. kryté bazény, fitness centrá, masáže a solárne zariadenia, sociálne zariadenia, čističky odpadových vôd a pod.) – stavebné investície, investície do vnútorného vybavenia, zariadenia a technológií vrátane zariadenia pripojenia na internet; • rekonštrukcia a modernizácia areálov vytvárajúcich podmienky na rozvoj rekreačných a relaxačných činností (turistické chodníky, jazdectvo, rybárstvo, poľovníctvo, pltníctvo, cykloturistika, vodné športy, zimné športy, sauna, bazén, detské ihrisko a pod.) – stavebné investície, investície do vybavenia, strojov a technológií vrátane zariadenia pripojenia na internet.
<p>1.2 Vytvoriť a predat' produkty cestovného ruchu územia KRAS</p>	<p>1.2.1 313 Podpora činností v oblasti vidieckeho cestovného ruchu –B</p>	<p>Časť B (článok 55 c) nariadenia Rady (ES) č. 1698/2005)</p> <ul style="list-style-type: none"> • marketing služieb vidieckeho cestovného ruchu a rozvoja regiónu.
<p>2.1 Znížiť energetickú náročnosť územia na báze využitia miestnych zdrojov</p>	<p>Žiadne opatrenie osi 3 iba opatrenia mimo PRV SR</p>	

<p>2.2 Skvalitniť výrobu a marketing regionálnych produktov</p>	<p>2.2.1 311 Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam</p>	<p>Oprávnené sú všetky činnosti, ktoré sú v súlade s cieľmi opatrenia a príslušnými právnymi predpismi EÚ, napr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> výstavba, rekonštrukcia a modernizácia výrobných a predajných objektov (pri rekonštrukcii a modernizácii vrátane technológií) a nákup strojov, technológií a zariadení pre: <ul style="list-style-type: none"> výrobu a spracovanie tradičných materiálov a výrobkov (napr. tkanie ľanového plátna a následná výroba národných (ľudových) krojov, atď.) – stavebné investície, investície do vnútorného vybavenia, zariadenia a technológií vrátane zariadenia pripojenia na internet. <p>Výstavba, rekonštrukcia a modernizácia predajných miest znamená založenie a prevádzkovanie malých predajných miest umiestnených priamo na farmách alebo miestach dostupných pre návštevníkov regiónu, kde prijímateľ pomoci bude môcť predávať svoje výrobky vyrobené v rámci tohto opatrenia, ktoré musia byť nepoľnohospodárskej povahy (napr. ľudovoumelecké výrobky: vyrezávané drevené črpáky, národné ľudové kroje, keramika).</p> <p>Súčasťou stavebných investícií môžu byť aj prístupové cesty, pripojenie na inžinierske siete a úpravy v rámci areálu.</p>
<p>2.3 Zvýšiť počet alternatívnych poľnohospodárskych produktov a ich spracovanie v podnikoch na území KRAS</p>	<p>Tu sú zaradené iba opatrenia PRV SR mimo osi 3 a to konkrétne osi 1 opatrenia 121 a 123</p>	<p>Poznámka: Všetky podporované aktivity v zmysle Príručky pre žiadateľa o NFP z PRV SR sú však implementované prostredníctvom uvedených opatrení mimo dotácie z osi 4 ako samostatné projekty. Keďže však dopĺňajú stratégiu na úrovni špecifického cieľa 2.3 sú zaradené ako spolufinancovanie</p>
<p>3.1 Zvýšiť vzdelanostnú úroveň poskytovateľov služieb</p>	<p>3.1.1 331 Vzdelávanie a informovanie</p>	<p>Cieľom podpory sú vzdelávacie projekty zamerané na získavanie, prehľbovanie, inovácie vedomostí, zručností a šírenie informácií o jednotlivých opatreniach osi 3 podľa EPFRV. Oprávnené sú všetky vzdelávacie a informačné aktivity, ktoré súvisia s cieľmi opatrenia:</p> <ol style="list-style-type: none"> Všetky formy ďalšieho vzdelávania, ktorých zameranie je v súlade s cieľmi opatrenia a príslušnými právnymi predpismi EÚ a SR. Vzdelávacie aktivity určené pre podnikateľské subjekty a subjekty verejnej správy (obce, mestá a ich združenia a občianske združenia) – tematicky zamerané najmä na: <ul style="list-style-type: none"> ekonomiku podnikateľského subjektu (napr. legislatíva, riadenie ekonomicky životaschopného podniku, podnikateľský

		<p>plán, diverzifikácia činností, spolupráca a rozvoj podnikov);</p> <ul style="list-style-type: none"> • zavádzanie nových metód a nástrojov práce a riadenia vo vidieckom priestore; • manažment kvality; • inovácie vo vidieckych oblastiach, zavádzanie informačných technológií, internetizácie; • ochranu životného prostredia (environmentálne vhodné technológie, alternatívne zdroje energie, separovaný zber, využívanie biomasy, ochrana, tvorba a manažment krajiny, cieľová kvalita vidieckej krajiny a pod.); • obnovu a rozvoj vidieka; • prístup Leader. <p>2. nasledovné formy informačných aktivít</p> <ul style="list-style-type: none"> • tvorba nových vzdelávacích programov; • tvorba analýz vzdelávacích potrieb; • krátkodobé kurzy, školenia, tréningy na získanie potrebných vedomostí a zručností; • konferencie a semináre; • televízne a rozhlasové kampane (ako sú propagačné aktivity, besedy, talk shows); • výmenné informačné stáže a návštevy v tuzemsku a v EÚ; • putovné aktivity k cieľovým skupinám; • ďalšie formy, ako napríklad tlačene publikácie a webové portály, trvalý informačný a poradenský servis zameraný na celoživotné vzdelávanie. <p>Uprednostňujú sa kombinácie uvedených foriem.</p>
<p>3.2 Skvalitniť a rozšíriť ponuku služieb pre obyvateľstvo</p>	<p>3.2.1 322 <i>Obnova a rozvoj obcí</i></p>	<p><i>Oprávnené sú všetky činnosti, ktoré sú v súlade s cieľmi opatrenia a príslušnými právnymi predpismi EÚ, napr.:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • výstavba, rekonštrukcia a modernizácia miestnych ciest, lávok, mostov; • rekonštrukcia a modernizácia chodníkov, cyklotrás, verejných priestranstiev a parkov. <p>Typ podporených aktivít</p> <ul style="list-style-type: none"> • výstavba, rekonštrukcia a modernizácia miestnej technickej infraštruktúry (dopravná infraštruktúra,); • zlepšenie vzhľadu obcí (verejné priestranstvá, parky).

	<p>3.2.2 321 Základné služby pre vidiecke obyvateľstvo</p>	<p><i>Oprávnené sú všetky činnosti, ktoré sú v súlade s cieľmi opatrenia a príslušnými právnymi predpismi EÚ, napr.:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • rekonštrukcia a modernizácia rekreačných zón; • výstavba, rekonštrukcia a modernizácia detských a športových ihrísk (vrátane krytých a zázemí týchto ihrísk), tržníc (vrátane krytých), autobusových zastávok a pod., (napr. obecných rozhlasov); • rekonštrukcia a modernizácia obecných stavieb (napr. obecný úrad, kultúrny dom, dom smútku) a objektov spoločenského významu (napr. amfiteátre) vrátane ich okolia (okrem stavieb a budov evidovaných na Ministerstve kultúry SR v registri nehnuteľných kultúrnych pamiatok a lokalít UNESCO) vrátane zariadenia pripojenia na internet. <p>Typ podporených aktivít</p> <ul style="list-style-type: none"> • rekonštrukcia a modernizácia miestnej infraštruktúry; • investície do objektov podporujúcich voľno časové aktivity.
--	--	--

Okrem opatrení osi 3 PRV SR je v integrovanej stratégii rozvoja územia KRAS zaradené aj opatrenie osi 4 – vykonávanie projektov spolupráce. A to v rámci prvej priority stratégie **Rozvoj cestovného ruchu**, špecifického cieľa **1.2** „Vytvoriť a predat’ produkty cestovného ruchu územia KRAS“ ako opatrenie č. 1.2.1. Vybrané podporované činnosti v rámci opatrenia sú nasledovné:

- spoločný marketing Leaderovských skupín v rôznych regiónoch

a v rámci tretej priority stratégie **Kvalita služieb**, špecifického cieľa **3.1** „Zvýšiť vzdelanostnú úroveň poskytovateľov služieb“ ako opatrenie č. 3.1.2. Vybrané podporované činnosti v rámci opatrenia sú nasledovné

- budovanie kapacít: výmena skúseností, prenos praktických skúseností pri rozvoji vidieka.

Prierezové opatrenia:

Okrem vyššie uvedených opatrení je v integrovanej stratégii rozvoja územia zaradené **aj prierezové opatrenie z PRV SR** a to:

opatrenie 5.3.4.3, kód 431 – Chod miestnej akčnej skupiny, v ktorom oprávnené sú všetky činnosti, ktoré sú v súlade s cieľmi opatrenia a príslušnými právnymi predpismi EÚ:

1. školenia, konferencie, workshopy manažmentu a zamestnancov MAS zodpovedných za realizáciu stratégie;
2. štúdie a analýzy dotknutého územia zamerané na aktualizáciu stratégie;
3. publicita a informovanie o dotknutej oblasti a o stratégii;
4. prevádzková činnosť;
5. administratívna činnosť MAS: vyhlásenie výzvy, príjem žiadostí, administratívna kontrola žiadostí a príloh, hodnotenie projektov podľa kritérií, výber projektov a ich schválenie, kontrola realizácie projektov;
6. zber informácií pre monitoring a hodnotenie;
7. vedenie zložiek projektov a uchovávanie dokladov;
8. semináre, školenia, konferencie workshopy pre členov MAS zamerané na rozširovanie vedomostí a zručností pri vykonávaní stratégie;
9. činnosti súvisiace s budovaním zručností a schopností MAS vrátane výdavkov podľa čl. 59 Písm a) – d) Nariadenia Rady (ES) č. 1698/2005

4.2.2 Nadväznosť súboru vybraných opatrení osi 3 PRV na situáciu v území KRAS

Uvedené opatrenia priamo medzi sebou súvisia a nadväzujú logicky na seba naprieč všetkých troch rozvojových priorit a tým prispievajú k naplneniu strategického cieľa v uvedenom časovom horizonte (rok 2015), ako aj jednotlivých strategických priorit a špecifických cieľov. Situačná analýza a SWOT analýza jednoznačne poukazuje na potenciál územia v súvislosti s rozvojom cestovného ruchu, rekreácie ale aj existenciu rozsiahlych miestnych zdrojov, ktoré treba začať využívať vo väčšej miere ako doteraz a tiež nevyhnutnosť skvalitniť existujúce služby a rozšíriť ich sortiment.

V tomto zmysle priamo súvisia hlavne opatrenie podpora činností v oblasti vidieckeho cestovného ruchu – obe jeho časti A aj B, ktoré podporujú dobudovanie infraštruktúry vidieckeho cestovného ruchu a propagáciu územia, a tiež vybrané činnosti z opatrenia diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam. Tieto opatrenia sa následne prepájajú v rámci tretej priority s opatreniami obnova a rozvoj obcí a základné služby pre hospodárstvo a obyvateľov vidieka, ktoré sa synergicky podporujú vo svojich konečných efektoch. Obnova obcí a verejné služby v prepojení na služby v cestovnom ruchu umožnia zvýšiť atraktivitu územia a následne aj príjmy miestneho obyvateľstva v rámci výstavby, rekonštrukcie a modernizácie verejných priestranstiev a parkov. Uvedené štyri intervencie sú organicky doplnené opatrením podporujúcim rozvoj doplnkovej výroby a priamy predaj, čo tiež podporí v konečnom dôsledku rozvoj pridanej hodnoty územia. Významným je aj podpora zvýšenia vzdelanostnej úrovne a kapacity obyvateľov územia – vzdelávanie a informovanie a tiež aj na posilnenie partnerstva a spolupráce s partnermi (projekty spolupráce), ktoré umožnia budovať rozvíjať marketing územia a tiež potrebné zručnosti v jeho riadení a zvyšovať synergický efekt predchádzajúcich opatrení.

4.2.3 Popis, ako súbor vybraných opatrení osi 3 PRV rieši problémy územia KRAS a podporuje jeho rozvoj podľa skutočných potrieb

Cieľ 1.1., opatrenie 313 – Podpora činností v oblasti vidieckeho cestovného ruchu - A Rozvoj agroturistiky, vidieckej turistiky, rozvoj poznávacieho, kultúrneho a historického turizmu a tvorba rôznych produktov CR ako aj rozvoj doplnkových služieb a skvalitnenie služieb ubytovania a stravovania bol identifikovaný SWOT analýzou významné z príležitosti rozvoja územia KRAS,

pričom však medzi slabé stránky územia patria nepostačujúce služby pre občanov a najmä návštevníkov a nedostatok a nízka kvalita najmä stravovacích a občerstvovacích kapacít. Napriek tomu, že územie má vysoký potenciál pre rozvoj cestovného ruchu, špeciálne viaceré druhy vidieckeho cestovného ruchu a navyše sa nachádza na hranici s Maďarskom, ubytovacie kapacity vyhovujúce potrebám vidieckeho cestovného ruchu buď neexistujú, alebo sú na nízkej úrovni. Pritom zároveň veľa občanov, vrátane žien, dochádza za prácou do miest. Situácia teda na jednej strane ponúka potenciál, na druhej strane neuspokojuje súčasné trendy. Aj z tohto pohľadu je podpora činností v oblasti vidieckej turistiky a rekreácie jednou z činností, ktoré môžu výraznejšie prispieť k atraktivite územia, ale aj vytvoriť možnosti pre vyššie príjmy miestneho obyvateľstva.

Cieľ 1.1., opatrenie 311 Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam – aj farmári z územia KRAS môžu hrať významnú úlohu v rozvoji agroturistiky, vidieckej turistiky, poznávacieho, kultúrneho a historického turizmu a tvorbe rôznych produktov CR ako aj v rozvoji doplnkových služieb a skvalitnení služieb ubytovania a stravovania, nakoľko v území existujú zariadenia v tejto oblasti vlastnené práve farmármi, avšak kvalita nimi poskytovaných služieb nie je na požadovanej úrovni doby. SWOT analýza identifikovala medzi iným ako príležitosť pre rozvoj územia KRAS práve vyššie spomenuté aktivity, pričom však medzi slabé stránky územia patria nepostačujúce služby pre občanov a najmä návštevníkov a nedostatok a nízka kvalita najmä stravovacích a občerstvovacích kapacít, a to napriek tomu, že územie má vysoký potenciál pre rozvoj cestovného ruchu, a navyše sa nachádza na hranici s Maďarskom. Situácia teda na jednej strane ponúka potenciál, na druhej strane neuspokojuje súčasné trendy. Aj z tohto pohľadu je podpora činností v oblasti vidieckej turistiky a rekreácie jednou z činností, ktoré môžu výraznejšie prispieť k atraktivite územia, ale aj vytvoriť možnosti pre vyššie príjmy miestneho obyvateľstva.

Cieľ 1.2., opatrenie 313 – Podpora činností v oblasti vidieckeho cestovného ruchu –B

SWOT analýza identifikovala ako slabú stránku medzi iným aj nedostatočný marketing územia KRAS a chýbajúcu propagáciu územia – nemá „značku“ ktorou by sa predával vo svete, na druhej strane ako príležitosť spoločnú propagáciu, tvorbu propagačných materiálov a účasť na výstavách cestovného ruchu. Aj z týchto dôvodov je potrebné cielene využiť pre marketing služieb, vidieckeho cestovného ruchu a rozvoja regiónu práve vyššie uvedené opatrenie.

Cieľ 2.1., opatrenie 311 Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam

SWOT analýza identifikovala ako slabú stránku územia nevyužívanie miestnych zdrojov a tiež poľnohospodárstvo s nízkou pridanou hodnotou. Nedostatočné využívanie miestnych zdrojov bolo tiež kľúčovým problémom v problémovej analýze. Z tohto dôvodu je pre budúcu MAS OZ KRAS významné podporiť spravovanie poľnohospodárskych výrobkov a ich priamy predaj ako jedno z opatrení pre tvorbu pridanej hodnoty a využitia miestnych zdrojov pre tvorbu príjmov a zamestnanosti.

Cieľ3.1, opatrenie 331 – Vzdelávanie a informovanie

Vzdelávanie a informovanie patrí k najdôležitejším faktorom napredovania územia. Ako vyplýva zo situačnej analýzy len 28% obyvateľstva má úplné stredné alebo vysokoškolské vzdelanie, čo je nedostatočné v porovnaní so slovenským priemerom. SWOT územia identifikovala ako slabú stránku nízku vzdelanostnú úroveň obyvateľov, málo vysokoškolsky vzdelaných ľudí, nedostatočné zručnosti manažovať rozvoj územia, riadiť zmeny a ako ohrozenia nedostatočnú informovanosť obyvateľstva a tiež migráciu mladých ľudí za prácou, odliv vzdelaných ľudí mimo región a do zahraničia. Aj z týchto dôvodov sa zástupcovia OZ KRAS rozhodli zaradiť opatrenie v plnom rozsahu v rámci integrovanej stratégie rozvoja územia a to aj preto, že v území je stále nedostatok informácií a vedomostí v oblasti rozvoja územia, vidieckeho cestovného ruchu a rekreácie stále chýbajú širšie informácie, vedomosti a zručnosti, rovnako ako chýbajú zručnosti v oblasti zachovania a rozvoja tradícií a miestnej kultúry. Zvlášť po vstupe do Európskej únie a náraste

záujmu o systematický rozvoj regiónov sa ukazuje, že chýbajú vzdelávacie aktivity a moderné zručnosti, ako je manažment územia, cestovného ruchu, podnikateľské plánovanie, marketing, manažment obcí a pod. K tomuto všetkému je ale treba systematická osvetová práca na preškoloňovaní obyvateľstva a poskytovaní kvalitných informácií. Vzdelávanie a budovanie tejto ďalšej kapacity prispeje určite k budovaniu miestnej identity, zachovaniu a rozvoju tradícií, rozvoju miestneho partnerstva spolupráce, skvalitneniu riadenia a manažmentu celého územia, ako aj v oblasti plánovaných projektov spolupráce s potenciálnymi partnermi.

Cieľ 3.2, opatrenie 322 – Obnova a rozvoj obcí

Dopravná infraštruktúra a možnosti presunu zohrávajú v rozvoji cestovného ruchu dôležitú úlohu, jednak ako spôsob na zmenu navštvienených miest a atrakcií, jednak podľa zvoleného dopravného prostriedku aj ako priamy prostriedok rekreácie. SWOT analýza však definuje zlý, až havarijný technický stav komunikácií (prístupové cesty do obcí, obecné komunikácie a chodníky). Ako tiež vyplýva zo situačnej analýzy a SWOT analýzy, príležitosťou pre rozvoj územia KRAS na jednej strane je rozšírenie peších turistických tratí, cyklotrás a hipoturistických trás ako aj dobudovanie miestnych komunikácií. Na strane druhej silnou stránkou územia KRAS je čistá a prít'azlivá (panenská) príroda. V spojitosti s podhorským až mierne zvlneným reliéfom územia sú tak vytvorené priam ideálne podmienky pre cykloturistiku a vybudovanie siete kvalitných cyklotrás. Cyklotrasy sú aj cieľom niektorých skupín návštevníkov, alebo ako aktívny prostriedok presunu medzi jednotlivými obcami a atraktivitami tak zohrávajú významnú úlohu pri rozvoji cestovného ruchu i územia. Možnosť zasieťovania jednotlivých cyklotrás v území, medzi územiaми i medzinárodné prepojenie tak reálne poskytne príležitosť pre rozvoj tohto veľmi vyhľadávaného spôsobu trávenia voľného času. SWOT tiež identifikuje ako slabú stránku nedostatok verejnej zelene v intravilánoch obcí, čo by mohli zmeniť aktivity a projekty rekonštrukcie či modernizácie existujúcich verejných priestranstiev a parkov.

Cieľ 3.2., opatrenie 321 – Základné služby pre vidiecke obyvateľstvo

Situačná analýza a SWOT analýza poukazujú na niektoré slabé stránky územia KRAS ako nepostačujúce služby pre občanov a najmä návštevníkov, nízky stupeň internetizácie a nízka počítačová a internetová gramotnosť, nedostatočné možnosti kultúrneho a športového vyžitia návštevníkov, ale aj na nedostatok verejnej zelene v intravilánoch obcí.

V území sa nachádza viacero historických pamiatok a dostatok kultúrnych zariadení, pričom viaceré z nich sú v nevyhovujúcom stave a viaceré športoviská a detské ihriská, ktoré vyžadujú nevyhnutnú rekonštrukciu, či celkovú zmenu koncepcie. Zástupcovia územia označili rekonštrukciu kultúrnych pamiatok, rozvoj a organizovanie kultúrnych, športových a spoločenských podujatí a rozvoj tradičných ľudových remesiel za príležitosť pre rozvoj územia a investovanie do identifikovaných aktivít prostredníctvom implementácie tohto opatrenia prispeje k celkovému zatraktívneniu prostredia územia KRAS a to jednak pre miestne obyvateľstvo a následne aj pre návštevníkov územia, čím sa napomôže splniť prijatý strategický cieľ a zlepšia sa podmienky pre kultúrno-spoločenské a športové vyžitie.

Okrem opatrení osi 3 sú v rámci stratégie zaradené aj opatrenie osi 4 – vykonávanie projektov spolupráce a to nasledovne:

Cieľ 1.2, opatrenie 421 – Vykonávanie projektov spolupráce

V oblasti propagácie svojho územia s pohľadu rozvoja cestovného ruchu ale aj všeobecne chce budúca MAS OZ KRAS v budúcnosti spolupracovať s ďalšími územiaми predovšetkým vo svojom okolí. Hneď v jej blízkosti sa nachádzajú dve budúce miestne akčné skupiny – Dobšinského kraj

a Hnilecká dolina, obe so značným potenciálom v rozvoji vidieckej turistiky, projekt spolupráce bude preto zameraný na spoločný marketing a bude vhodne dopĺňať opatrenie 1.2.1

Cieľ 3.1, opatrenie 421 – Vykonávanie projektov spolupráce

MAS v tomto projekte spolupráce sa chce zamerať na výmenu skúseností v oblasti budovania kapacity leadrovských skupín. Budúca MAS OZ KRAS je lokalizovaná v blízkosti národného parku Aggtelek v Maďarsku a už dlhšie prebieha komunikácia s miestnou akčnou skupinou na druhej strane hranice. Keďže sa jedná o MAS s viacročnými skúsenosťami spolupráca bude určite znamenať získavanie skúseností v oblasti vzdelávania a tréningov.

Prierezové opatrenie z osi 4 PRV SR, opatrenie 4.3 – Chod miestnej akčnej skupiny

Pre zabezpečenie realizácie stratégie bude potrebné implementovať aj opatrenie osi 4 PRV SR, č. 4.3 – Chod miestnej akčnej skupiny, a to vo všetkých oprávnených aktivitách, hlavne však zamerané na prevádzku MAS a jej administratívnej činnosti, ďalej vzdelávania zamestnancov a členov MAS, organizovanie seminárov, publicitu a informovanie členov ale aj širokú verejnosť, monitoring a hodnotenie implementácie stratégie.

Prehľad opatrení ISRÚ KRAS v prílohe č.4.

4.2.4 Príloha č. 4 - Opatrenia osi 3 a osi 4 Programu rozvoja vidieka 2007 – 2013 implementované prostredníctvom osi 4 Leader Integrovanej stratégie rozvoja územia KRAS

Akčný plán predstavuje následnú činnosť strategického plánovania a rozpracováva opatrenia osi 3 PRV a konkrétne podporované činnosti, ktoré sa budú implementovať prostredníctvom osi 4 Leader.

4.3 Finančný plán

4.3.1 Spolufinancovanie implementácie Integrovanej stratégie rozvoja územia KRAS

Okrem verejných zdrojov PRV SR (EPFRV a štátny rozpočet) budú použité pre spolufinancovanie implementácie Integrovanej stratégie rozvoja územia nasledovných operačných programov NSRR ako aj iných dostupných finančných zdrojov a to nasledovne:

Regionálneho operačného programu SR, a to konkrétne v rámci opatrenia:

341: Regenerácia sídiel pre 3 projekty – jeden v obci Jablonov nad Turňou - Revitalizácia centrálnej zóny obce a dva projekty v obci Plešivec - Úprava námestia, hlavnej ulice a priestorov pred Obecným úradom a Rekonštrukcia budovy Župného domu, /budova OcÚ v celkovej hodnote 1.828.029 EUR

Operačného programu Konkurencieschopnosť a hospodársky rast SR, a to konkrétne v rámci opatrení

2.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti na strane výroby aj spotreby a zavádzanie progresívnych technológií v energetike pre projekt v obci Gemerská Panica, žiadateľom je podnikateľský subjekt AGROS s.r.o. - Výstavba zariadenia na energetické využitie biomasy v objeme 250.000 EUR.

3.1 Podpora podnikateľských aktivít v cestovnom ruchu pre projekt v rámci obce Kečovo, ktorý podáva podnikateľský subjekt Stone Investments - OUT-DOOR Centrum Domica lanové centrum t to je športový areál pod šírým nebom v objeme 66.500,-EUR

Programu rozvoja vidieka SR, os 1, a to konkrétne v rámci opatrení:

121 Modernizácia fariem pre 7 projektov poľnohospodárskych podnikov v rôznych obciach územia KRAS, Dlhá Ves, Panica, Plešivec, Ardovo, Hrušov v celkovom objeme 1.805.000 EUR

123 Pridávanie hodnoty do produktov poľnohospodárstva a lesného hospodárstva pre 2 projekty poľnohospodárskych podnikov v rôznych obciach územia KRAS – Gemerská Panica a Dlhá Ves v celkovom objeme 111.000 EUR

Spolu plánovaná čiastka pre spolufinancovanie integrovanej stratégie rozvoja vidieka budúcej MAS KRAS z ostatných opatrení PRV SR a operačných programov NSRR predstavuje 4.060.529,- EUR. Treba pripomenúť, že táto čiastka je objem žiadaných finančných prostriedkov z ostatných opatrení PRV, ktoré podporujú integrovanú stratégiu a ostatných operačných programov.

Pre spolufinancovanie samotných opatrení osi 3 a 4 PRV SR podporovaných činností vybraných MAS z rozsahu týchto opatrení v zmysle Príručky užívateľa nenávratných finančných prostriedkov PRV SR nebudú využité iné verejné zdroje než zdroje EPFRV, štátneho rozpočtu, a zdroje užívateľov do plánovanej výšky spolufinancovania týchto opatrení užívateľmi v zmysle tabuľky 4.3.1.1 uvedenej nižšie, okrem opatrenia 1.1.1 – to je opatrenia PRV SR kód 313 Podpora činností v oblasti vidieckeho cestovného ruchu – A, kde budú využité prostriedky **VÚC Košice** v objeme **20.000 EUR**, a to na financovanie neoprávnených nákladov v súlade s Usmernením pre administráciu prístupu Leader a všetkých jeho Dodatkov. Verejné zdroje obcí (miestnych samospráv) sa nebudú využívať na spolufinancovanie stratégie len na pred financovanie jednotlivých projektov, ktorých konečnými žiadateľmi sú obecné samosprávy.

Finančný plán integrovanej stratégie rozvoja vidieka územia KRAS nadväzuje na akčný plán stratégie a týka sa opatrení Programu rozvoja vidieka SR v podobe, ako boli navrhnuté v strategickom rámci v predchádzajúcej časti tohto dokumentu.

Finančná tabuľka č. 4.3.1.1 uvádza zhrnutie financií a ich rozdelenie podľa opatrení strategického rámca a vychádza z objemov stanovených Usmernením pre administráciu osi 4 Leader MP SR ako aj všetkých jeho dodatkov. Budúca MAS KRAS sa rozhodla žiadať o dotáciu **2.041.800 EUR** pre podporu opatrení osi 3 v rámci opatrenia 4.1 Integrovanej stratégie rozvoja územia, ďalej dotáciu **408.300 EUR** pre opatrenie Chod miestnej akčnej skupiny dotáciu **150.000 EUR** pre dva projekty spolupráce. Spolu žiadaná čiastka predstavuje **2.600.100 EUR**.

Finančný objem **2.041.800 EUR** sa použije pre podporu plánovaných opatrení Osi 3 PRV SR nasledovne:

Špecifický cieľ 1.1 Dobudovať infraštruktúru cestovného ruchu

5.3.3.2. OPATRENIE , kód: 313 – *Podpora činností v oblasti vidieckeho cestovného ruchu A:* alokovaná čiastka z verejných zdrojov opatrenia 5.3.4.1 PRV SR je 332.000 EUR, čo predstavuje 50% oprávnených nákladov pre podporu 10 vybraných projektov s priemernou výškou rozpočtu oprávnených nákladov: 66.400 EUR. Celkový rozpočet oprávnených nákladov opatrenia ISRÚ tvorí 664.000 EUR. (332.000 EUR zo súkromných zdrojov – spolufinancovanie zo strany konečného žiadateľa pri výške 50% spolufinancovania). K tejto čiastke sa pripočítava 20.000 EUR na povolené neoprávnené náklady z dotácie VUC Košice, teda celkový rozpočet opatrenia bude 684.000 EUR.

5.3.3.1. OPATRENIE kód: 311 – *Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam – vybrané opatrenia pre cestovný ruch:* alokovaná čiastka z verejných zdrojov opatrenia 5.3.4.1 PRV SR je 166.000 EUR čo predstavuje 50% oprávnených nákladov pre podporu 2 vybraných projektov s priemernou výškou rozpočtu oprávnených nákladov: 166.000 EUR. Celkový rozpočet oprávnených nákladov opatrenia ISRÚ tvorí 332.000 EUR (166.000 EUR zo súkromných zdrojov – spolufinancovanie zo strany oprávneného užívateľa)

Špecifický cieľ 1.2 Vytvoriť a predat' produkty cestovného ruchu územia KRAS

5.3.3.2. OPATRENIE , kód: 313 – *Podpora činností v oblasti vidieckeho cestovného ruchu B:* alokovaná čiastka z verejných zdrojov opatrenia 5.3.4.1 PRV SR je 132.800 EUR, čo predstavuje 100% oprávnených nákladov pre podporu 8 vybraných projektov s priemernou výškou rozpočtu oprávnených nákladov: 16.600 EUR. Celkový rozpočet oprávnených nákladov opatrenia ISRÚ tvorí 132.800 EUR. V tomto opatrení sa neuvažuje so spolufinancovaním oprávnených nákladov zo strany konečného žiadateľa, iba neoprávnených nákladov (DPH, prípadne iné neoprávnené náklady).

Špecifický cieľ 2.2 Skvalitniť výrobu a marketing regionálnych produktov

5.3.3.1. OPATRENIE kód: 311 – *Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam – vybrané opatrenia pre doplnkovú výrobu a priamy predaj:* alokovaná čiastka z verejných zdrojov opatrenia 5.3.4.1 PRV SR je 49.800 EUR čo predstavuje 50% oprávnených nákladov pre podporu 3 vybraných projektov s priemernou výškou rozpočtu oprávnených nákladov: 33.200 EUR. Celkový rozpočet oprávnených nákladov opatrenia ISRÚ tvorí 99.600 EUR (49.800 EUR zo súkromných zdrojov – spolufinancovanie zo strany oprávneného užívateľa)

Špecifický cieľ 3.1 - Zvýšiť vzdelanostnú úroveň poskytovateľov služieb

5.3.3.3. OPATRENIE , kód: 331 – *Vzdelávanie a informovanie:* alokovaná čiastka z verejných zdrojov opatrenia 5.3.4.1 je 265.600 EUR, čo predstavuje 100% oprávnených nákladov pre podporu 8 vybraných projektov s priemernou výškou rozpočtu oprávnených nákladov: 33.200 EUR. Celkový rozpočet oprávnených nákladov opatrenia ISRÚ tvorí 265.600 EUR. V tomto opatrení sa neuvažuje so spolufinancovaním oprávnených nákladov zo strany konečného žiadateľa, iba neoprávnených nákladov (DPH, prípadne iné neoprávnené náklady).

Špecifický cieľ 3.2 Skvalitniť a rozšíriť ponuku služieb pre obyvateľstvo

5.3.3.4.2. OPATRENIE kód: 322 – *Obnova a rozvoj obcí*: alokovaná čiastka zo zdrojov PRV SR pre opatrenie 5.3.4.1 PRV SR je 597.600 EUR, je 100% oprávnených nákladov pre podporu 6 vybraných projektov s priemernou výškou rozpočtu oprávnených nákladov: 99.600 EUR. Celkový rozpočet oprávnených nákladov opatrenia v rozpočte ISRÚ je 597.600EUR.

5.3.3.4.1. OPATRENIE, kód: 321 – *Základné služby pre vidiecke obyvateľstvo*: alokovaná čiastka zo zdrojov PRV SR pre opatrenie 5.3.4.1 PRV SR je 498.000 EUR, čo predstavuje 100 % oprávnených nákladov pre podporu 10 vybraných projektov s priemernou výškou rozpočtu oprávnených nákladov: 49.800 EUR. Celkový rozpočet oprávnených nákladov opatrenia v rozpočte ISRÚ je 498.000 EUR.

Opatrenia osi 4 sú v tabuľke č. 4.3.1.1 kalkulované zvlášť, a to opatrenie 431 . Projekty spolupráce spadajú obsahovo pod cieľ 1.2 integrovanej stratégie, majú však samostatný rozpočet v rámci osi 4 (v zmysle Usmernenia administrácie osi 4 Leader maximálna výška oprávnených výdajov na jeden projekt je 75 000 EUR.) budúca MAS KRAS si naplánovalo v stratégii dva projekty spolupráce s celkovou výškou oprávnených nákladov 150.000 EUR.

Pre chod MAS sú určené Usmernením pre administráciu osi 4 maximálne prostriedky pre pokrytie oprávnených výdajov 408.300 EUR počas celého programového obdobia. Budúca MAS KRAS si naplánovalo využiť pre svoj chod 326.640 0 EUR, z tejto čiastky a na budovanie zručností a schopností MAS 81.660 EUR

Celkový rozpočet stratégie v úrovni oprávnených nákladov **3.167.900** EUR.

Finančná tabuľka č. 4.3.1.1 uvádza súhrn odhadovaného počtu podporených projektov, ich priemernú veľkosť podľa oprávnených nákladov, spolufinancovanie užívateľom (odvodené od minimálnej hranice spolufinancovania oprávnených nákladov určených PRV SR plus rozhodnutie MAS o navýšení spolufinancovania zo strany užívateľa) a celkový rozpočet zohľadňujúci dotáciu Leader a prostriedky spolufinancovania užívateľmi.

Tab.č. 4.3.1.1 Finančná tabuľka budúcej MAS KRAS bez DPH, v EUR

Ciele	Opatrenia	Vybrané oprávnené aktivity	Priem. rozpočet 1 projektu – opráv. Náklady	Poč. podp projektov	Spol. uf. užívateľom v %	Finančná tabuľka v EUR				
						Verejné zdroje			Spolu-financovanie žiadateľom	Celkový rozpočet
						Leader, PRV SR	VÚC	MAS na úrovni stratég.		
Opatrenia osi 3										
1.1	VCR-A	R,M exist. Rekr. Prístavba, prístavba V,R,M, kampingy V,R,M,rekreač.z ar.	66.400	10	50	332.000	20.000	0	332.000	684.000
	Div. - CR	R,M exist. Rekr. R poln.objektov R a M agrot. R a M rekreac.zar.	166.000	2	50	166.000	0	0	166.000	332.000
1.2	VCR - B	marketing	16.600	8	0	132.800	0	0	0	132.800
2.2	Div - Výro	Doplňková výroba a priamy predaj	33.200	3	50	49.800	0	0	49.800	99.600
3.1	Vzd	Všetky podporované činnosti opatrenia	33.200	8	0	265.600	0	0	0	265.600
3.2	Obnova	VRM cesty, lávky, mosty RM chodníky, cyklotrasy priestranstvá	99.600	6	0	597.600	0	0	0	597.600
	ZS	RM rekreačné zóny VRM ihriská RM ob. stavby	49.800	10	0	498.000	0	0	0	498.000
Súčet opatrení osi 3						2.041.800	20.000	0	547.800	2.609.600
Prierezové opatrenia os 4										
Chod MAS						408.300	0	0	0	408.300
Spolupráca						150.000				150.000
Celkový súčet						2.600.100				3.167.900

4.3.2 Príloha č. 5 - Finančný plán implementácie opatrení financovaných z PRV 2007-2013 Integrovanaj stratégie rozvoja územia KRAS, v súlade s údajmi uvedenými Prílohe č.4 Opatrenia osi 3 a osi 4 Programu rozvoja vidieka SR 2007 – 2013, implementované prostredníctvom osi 4 Leader v časti Výška a rozsah podpory – celkový rozpočet opatrenia

Finančný plán (A) Integrovanej stratégie rozvoja územia vychádza z maximálnej výšky podpory na opatrenie 4.1 Implementácia Integrovaných stratégií rozvoja územia a určuje finančné prostriedky, ktoré budú použité na realizáciu projektov v rámci Integrovanej stratégie rozvoja územia (finančné prostriedky z iných štrukturálnych fondov, operačných programov, grantov sa vo finančnom pláne neuvádzajú).

Pri finančnom pláne (B) na opatrenie 4.2. Vykonávanie projektov spolupráce sa vychádza z maximálnej výšky podpory pre toto opatrenie.

Pri finančnom pláne (C) na opatrenie 4.3. Chod Miestnej akčnej skupiny sa vychádza z maximálnej výšky podpory pre toto opatrenie pričom musí byť dodržaná podmienka nariadenia Rady (ES) č. 1698/2005 a nariadenia Komisie (ES) č. 1974/2006.

4.4 Monitorovací a hodnotiaci rámec

4.4.1 Plán monitoringu, vrátane dodatočných monitorovacích ukazovateľov

Pre potreby hodnotenia a monitorovania je zostavený hodnotiaci a monitorovací rámec, ktorý umožní už na začiatku zväžiť reálnosť cieľov a opatrení v území KRAS. Treba si uvedomiť, že ide o integrovanú stratégiu, ktorej implementácia nezahŕňa len opatrenia PRV SR ale aj ostatných operačných programov, zdroje VÚC, čo je potrebné zohľadniť pri sledovaní dopadov a výsledkov.

Hodnotiaci a monitorovací rámec bude slúžiť ako nástroj priebežného hodnotenia implementácie stratégie pre výkonný orgán – správnu radu, monitorovací výbor a najvyšší orgán – valné zhromaždenie ako nástroj prípadných zmien, ktoré vyššie uvedené orgány môžu navrhnúť a prijať ak implementácia nebude sledovať vytýčené ciele. Ukazovatele, ktoré hodnotiaci a monitorovací rámec obsahuje sa budú sledovať nasledovne:

- Hodnotiace ukazovatele na úrovni dosahov sa budú sledovať v strednodobom horizonte na konci roku 2011, ďalej na konci roku 2013 a roku 2015.
- Hodnotiace ukazovatele na úrovni výsledku sa budú sledovať raz ročne
- Monitorovacie ukazovatele sa budú sledovať dva krát ročne, minimálne však vždy pri každej žiadosti o platbu u všetkých podporených užívateľov integrovanej stratégie rozvoja územia, okrem projektov spolupráce MAS, kde sa ukazovatele budú sledovať raz ročne.

Súbor dodatočných ukazovateľov súvisiacich so strategickým rámcom integrovanej stratégie rozvoja územia

Nižšie uvedené dodatočné ukazovatele sú uvedené v rámcoch/tabuľkách a sú východiskovým dokumentom pri priebežnom posudzovaní vplyvov stratégie na rozvoj územia. Na každom výročnom zasadnutí správnej rady budúcej MAS KRAS, minimálne však dvakrát ročne budú informácie získané overovaním navrhovaných dodatočných i povinných monitorovacích ukazovateľov prezentované vo forme monitorovacej správy s cieľom ich pravidelného sledovania a následného prípadného revidovania spôsobu implementácie integrovanej stratégie v súlade so zmluvou MAS a PPA SR. Okrem toho raz ročne (výsledok) a v strednodobom a záverečnom horizonte (dosah) implementácie stratégie budú na zasadnutiach správnej rady prezentované a analyzované dosahované a výsledkové hodnotiace ukazovatele. Zároveň číselné hodnoty nižšie uvedených ukazovateľov a správa musia byť predkladané aj pre členov monitorovacieho výboru

budúcej MAS KRAS, a to dvakrát ročne pre monitorovacie ukazovatele (výstupu) a raz ročne pre ukazovatele výsledku, pre jeho posúdenie implementácie integrovanej stratégie rozvoja územia a vykonanie priebežného hodnotenia.

V súlade s vyššie uvedeným sa navrhujú nasledovné dodatočné ukazovatele a ich hodnotiaci a monitorovací rámec:

Tab.č. 4.4.1.1: Dodatočné monitorovacie ukazovatele

Úroveň	Ukazovateľ (názov a merná jednotka)	Východiskový stav	Cieľová hodnota ukazovateľa do r. 2013	Spôsob overovania a získavania údajov, frekvencia zberu
Strategický cieľ: Zvýšiť zamestnanosť a kúpyschopnosť obyvateľstva a celkovú atraktivitu a konkurencieschopnosť územia KRAS do roku 2015	<i>Miera nezamestnanosti</i>	<i>K 31.12.2009 24%</i>	<i>Menej ako 20%</i>	<i>Údaje UPSVaR</i>
	<i>Celková ročné návštevnosť územia</i>	<i>27326</i>	<i>+ 10%</i>	<i>Prieskum v jaskyni Domica</i>
Špecifický cieľ 1.1: Dobudovať infraštruktúru cestovného ruchu	<i>Celková kapacita ubytovacích zariadení rozdelená podľa kategórií</i>	<i>104</i>	<i>130</i>	<i>Informácie u prevádzkovateľov</i>
	<i>Celková kapacita stravovacích zariadení rozdelená podľa kategórií</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>Informácie u prevádzkovateľov</i>
	<i>Celková kapacita doplnkových služieb podľa kategórií</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>Informácie u prevádzkovateľov</i>
Opatrenie PRV SR, 313 Podpora činností v oblasti vidieckeho cestovného ruchu	<i>Počet rekonštruovaných a modernizovaných rekreačných zariadení</i>	<i>0</i>	<i>5</i>	<i>Zisťovanie u užívateľov po skončení projektu</i>
	<i>Počet prístavieb a prestavieb rodinných domov za účelmi CR</i>	<i>5</i>	<i>10</i>	<i>Zisťovanie u užívateľov po skončení projektu</i>
	<i>Počet V,R,M kampingov</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>Zisťovanie u užívateľov po skončení projektu</i>
	<i>Počet doplnkových služieb</i>	<i>1</i>	<i>4</i>	<i>Zisťovanie u užívateľov po skončení projektu</i>
Opatrenie PRV SR 311 Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam	<i>Počet R,M rekreačných zariadení</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>Zisťovanie u užívateľov po skončení projektu</i>
	<i>Počet R,M budov na rekreačné účely</i>	<i>0</i>	<i>2</i>	<i>Zisťovanie u užívateľov po skončení projektu</i>
	<i>Počet R,M agroturistických zariadení</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>Zisťovanie u užívateľov po skončení projektu</i>
	<i>Počet R,M areálov pre rekreačné a relaxačné účely</i>	<i>0</i>	<i>1</i>	<i>Zisťovanie u užívateľov po skončení projektu</i>

Integrovaná stratégia rozvoja územia KRAS, „ZA REGIÓN, V KTOROM SA OPLATÍ ŽIŤ“

Špecifický cieľ 1.2 : Vytvoriť a predat' produkty cestovného ruchu územia KRAS	Počet produktov vidieckeho CR	3	10	Údaje Alma -Centrum o.z. alebo iných združení v oblasti CR z územia
	Počet užívateľov jednotlivých produktov	500	1000	Údaje Alma -Centrum o.z. alebo iných združení v oblasti CR z územia
Opatrenie PRV: 313 Podpora činností v oblasti vidieckeho cestovného ruchu	Počet propagačných a informačných materiálov	2	4	Údaje Alma -Centrum o.z. alebo iných združení v oblasti CR z územia
	Počet výstav ktoré navštívili združenia z územia	0	4	Údaje Alma centra alebo iných združení v oblasti CR z územia
	Počet Turistických informačných bodov	0	19	Údaje Alma -Centrum o.z. alebo iných združení v oblasti CR z územia
Opatrenie PRV 421 Vykonávanie projektov spolupráce	Počet aktivít spoločného marketingu partnerských MAS rozdelených podľa typu	0	5	Záznamy MAS, po skončení každej aktivity, zvlášť
Špecifický cieľ 2.1 : Znížiť energetickú náročnosť územia na báze využitia miestnych zdrojov	Podiel alternatívnej energie získanej z miestnych zdrojov v území na celkovom objeme	0	20%	Sledovanie raz ročne u dodávateľov energie
Špecifický cieľ 2.2 : Skvalitniť výrobu a marketing regionálnych produktov	Počet regionálnych výrobkov	0	2	Výrobcovia regionálnych produktov, zber raz ročne
Opatrenie: PRV: 311 Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam	Počet V,R,M výrobných a predajných objektov	0	1	Zisťovanie u užívateľov po skončení projektu
Špecifický cieľ 2.3: Zvýšiť počet alternatívnych poľnohospodárskych produktov a ich spracovanie v podnikoch na území KRAS	Počet alternatívnych spracovaných Poľn.produktov na území KRAS	1	2	Zisťovanie u výrobcov alternatívnych produktov ročne
Opatrenie PRV SR: 121 Modernizácia fariem	Počet modernizovaných fariem	5	10	Zisťovanie u konečných užívateľov opatrenia PRV Modernizácia fariem, ročne
Opatrenie PRV 123 Pridávanie hodnoty do produktov poľnohospodárstva a lesného hospodárstva	Počet podnikov, ktoré zaviedli nové produkty a/alebo techniky	0	2	Zisťovanie u konečných užívateľov opatrenia PRV Modernizácia fariem, ročne
Špecifický cieľ 3.1 Zvýšiť vzdelanostnú úroveň poskytovateľov služieb	Počet kvalifikovaných prevádzkovateľov	2	10	Zisťovania u prevádzkovateľov
Opatrenie PRV: 331 Vzdelávanie a informovanie	Počet školení, seminárov, konferencií rozdelených podľa zamerania	0	8	Záznamy MAS a užívateľov po skončení projektov

	Počet účastníkov školení, seminárov, konferencií rozdelených podľa zamerania	0	300	Záznamy MAS a užívateľov po skončení projektov
	Počet vyškolených prevádzkovateľov	0	200	Zisťovanie u konečných užívateľov opatrenia PRV Modernizácia fariem, ročne
Opatrenie PRV: 421 vykonávanie projektov spolupráce	Počet spoločných aktivít budovania kapacity s partnerskou MAS rozdelený podľa typu	0	3	Záznamy MAS po skončení aktivity
Špecifický cieľ 3.2 Skvalitniť a rozšíriť ponuku služieb pre obyvateľstvo	Počet služieb pre obyvateľstvo	43	50	Zisťovanie na úrovni obcí raz ročne
	Počet užívateľov služieb	3500	5000	Zisťovanie na úrovni obcí raz ročne
Opatrenie: PRV: 322 Obnova a rozvoj obcí	Počet, VRM lávok, mostov, cyklotrás, ver. Priestranstiev, parkov	5	10	Zisťovanie u konečných užívateľov opatrenia
PRV 321 Základné služby pre vidiecke obyvateľstvo	Počet VRM ihrísk, rekreačných zón, obecných stavieb a objektov spoločenského významu	2	10	Zisťovanie u konečných užívateľov opatrenia

V tabuľke 4.4.1.2 sa nachádzajú dodatočné monitorovacie ukazovatele pre prierezové opatrenie Chod miestnej akčnej skupiny

Tab.č. 4.4.1.2 Dodatočné ukazovatele pre chod miestnej akčnej skupiny

Úroveň opatrenia	Ukazovateľ (názov a merná jednotka)	Východiskový stav	Cieľová hodnota ukazovateľa do r. 2013	Spôsob overovania a získavania údajov, frekvencia zberu
Opatrenie PRV 431 Chod miestnej akčnej skupiny	Počet školení, konferencií a workshopov manažmentu a zamestnancov	0	10	Sledovanie ročne, prezenčné listiny, záznamy MAS
	Počet štúdií a analýz	0	2	Sledovanie ročne, záznamy MAS
	Počet projektov publicity a informovania	0	10	Sledovanie ročne, záznamy MAS
	Počet seminárov, konferencií, workshopov pre členov MAS	0	5	Sledovanie ročne, prezenčné listiny, záznamy MAS
	Počet školení, pre členov MAS	0	10	Sledovanie ročne, prezenčné listiny, záznamy MAS
	Počet zberov údajov pre monitoring a hodnotenie	0	12	Sledovanie polročne, záznamy MAS

4.4.2 Spôsob overovania, frekvencie a získavania navrhovaných monitorovacích ukazovateľov

Spôsob overovania, frekvencia získavania údajov je stanovená tabuľkou dodatočných ukazovateľov a je popísaná v kapitole vyššie. Všetky monitorovacie ukazovatele výstupu sa budú sledovať vždy po skončení projektu alebo minimálne dvakrát ročne (v prípade, že projekt bude trvať dlhšie ako 6 mesiacov) a to prostredníctvom monitorovacích tabuliek vyplnených konečnými užívateľmi projektu.

Ukazovatele výsledku na úrovni špecifických cieľov sa budú sledovať raz ročne na úrovni všetkých zapojených subjektov do plnenia cieľa vrátane konečných užívateľov integrovanej stratégie v oblasti dotácie opatrenia 4.1. a tiež v strednodobom a záverečnom horizonte implementácie integrovanej stratégie rozvoja územia,

Oba typy ukazovateľov – výstupu i výsledku budú predmetom výročnej správy, ktorú bude prejednávať monitorovací výbor a správna rada. Výročná správa bude zasielaná na PPA na konci každého roku.

Ukazovatele dosahu sa budú sledovať v strednodobom horizonte na konci roku 2011, v konečnom dôsledku na konci roku 2013 a ešte raz po skončení všetkých projektov na konci roku 2015 – záverečné hodnotenie po úplnom skončení implementácie stratégie. Ukazovatele sa budú sledovať za celé územie a údaje sa budú zberať tak ako je stanovené v tabuľke č. 4.4.1.1 teda zo záznamov obecných úradov, Štatistického úradu, prevádzkovateľov zariadení cestovného ruchu. Ukazovatele dosahu sa môžu, ak je to relevantné sledovať aj priebežne – ročne (alebo po sezóne v prípade návštevnosti územia), kvôli sledovaniu continuity dosahov.

4.4.3 Spôsob monitorovania realizácie projektov

Zber monitorovacích údajov podľa dodatočných monitorovacích ukazovateľov (výstup) na úrovni jednotlivých opatrení podľa tabuľky č 4.4.1 vyššie sa bude realizovať a vyhodnocovať dva krát ročne, minimálne však vždy pri každej žiadosti o platbu u všetkých podporených užívateľov integrovanej stratégie rozvoja územia na úrovni projektov. Tieto ukazovatele súvisia s podporovanými aktivitami v rámci jednotlivých opatrení a dopĺňajú povinné ukazovatele stanovené PRV SR pre príslušné opatrenia osi 3 a 4. Povinné aj dodatočné ukazovatele sa budú vyhodnocovať tým istým spôsobom.

Kancelária MAS polročne zhotoví monitorovaciu správu o plnení vyššie uvedených monitorovacích indikátorov, ktorú predloží správnej rade pre prerokovanie a vydanie stanoviska a následne na prerokovanie monitorovaciemu výboru. **V správe bude vyhodnotený súbor dodatočných a povinných ukazovateľov výstupu podľa tabuľky č 4.4.1.1 – 4.4.1.2, ďalej súbor dodatočných a povinných ukazovateľov výsledku, ktoré sa budú zberať raz ročne na úrovni užívateľov integrovanej stratégie rozvoja územia, na úrovni ďalších subjektov, ktoré prispievajú k integrovanej stratégii mimo opatrení PRV, prípadne na úrovni zodpovedných subjektov.**

Sledované ukazovatele sa porovnajú v každej správe s počiatočným stavom, s predchádzajúcim monitorovaním a tiež s hodnotami pozorovanými u celkovej skupiny potenciálnych a podporených užívateľov, ako aj všetkých prevádzkovateľov v danom sektore (meranie kontextu), čo umožní sledovať výsledky za konečných prijímateľov pomoci v rámci opatrení PRV SR, použitých v integrovanej stratégii v rámci daného sektora a tak stanoviť skutočné efekty stratégie v území a tiež vykonať merania výstupov, výsledkov a dosahov operačných program NSRR. Ukazovatele dosahu sa budú sledovať v strednodobom horizonte v roku 2011, ďalej na konci roku 2013 a v roku 2015. Budú súčasťou hodnotiacej správy v strednodobom horizonte a na záver implementácie integrovanej stratégie rozvoja územia.

4.4.4 Plánované hodnoty povinných monitorovacích ukazovateľov, ktoré sa majú dosiahnuť do r. 2013

Okrem vyššie uvedených dodatočných ukazovateľov budúca MAS zbiera v súčinnosti s PPA aj nasledovné povinné ukazovatele (tabuľka 4.4.4.1 a 4.4.4.2), ktoré sú prepojené na implementáciu osi 3 a 4 PRV SR a jeho cieľmi a na vyššie uvedené opatrenia použité v integrovanej stratégii rozvoja územia. Ide o spoločné ukazovatele Spoločného hodnotiaceho a monitorovacieho rámca EÚ.

Tab.č. 4.4.4.1: Povinné monitorovacie ukazovatele pre MAS za os 4 Leader

Kód opatrenia: 41	Implementácia Integrovaných stratégií rozvoja územia	Hodnota
	veľkosť MAS v km ²	354,41 km ²
	počet obyvateľov v podporenej MAS	11.734
	počet projektov financovaných MAS	46
	počet podporených beneficiarov	40
	počet obcí podporeného územia	19
Kód opatrenia: 421	Vykonávanie projektov spolupráce	
	počet podporených projektov spolupráce	2
	počet spolupracujúcich MAS	2
	hrubý počet vytvorených pracovných miest	5
Kód opatrenia: 431	Chod miestnej akčnej skupiny	
	počet podporených aktivít	100
	počet účastníkov, ktorí úspešne dokončili tréningovú aktivitu	200

Tab.č. 4.4.4.2: Povinné ukazovatele za opatrenia osi 3 Programu rozvoja vidieka 2007 – 2013, implementované prostredníctvom osi 4 Leader

Úroveň	Ukazovateľ (názov a merná jednotka)	Typ ukazovateľa	Cieľová hodnota ukazovateľa do r. 2013
Opatrenie: Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam (311)	Počet prijímateľov podpory (počet)	Výstup	2
	Celkový objem investícií (v EUR)	Výstup	431.600
	Hrubý počet vytvorených pracovných miest	Výsledok	12
Opatrenie: Podpora činností v oblasti vidieckeho cestovného ruchu (313)	Počet podporených aktivít (počet)	Výstup	40
	Celkový objem investícií (v EUR)	Výstup	801.800
	Hrubý počet vytvorených pracovných miest	Výsledok	6
Opatrenie: Vzdelávanie a informovanie (331)	Počet účastníkov vzdelávacej/informačnej aktivít (počet)	Výstup	250
	Počet vzdelávacích dní (počet)	Výstup	25
	Počet účastníkov, ktorí úspešne absolvovali a ukončili vzdelávaciu aktivitu	Výsledok	200

<i>Opatrenie: Základné služby pre vidiecke obyvateľstvo (321)</i>	<i>Počet podporených obcí (počet)</i>	<i>Výstup</i>	<i>10</i>
	<i>Celkový objem investícií (v EUR)</i>	<i>Výstup</i>	<i>498.000</i>
	<i>Počet osôb vo vidieckych oblastiach, ktorí majú prospech z realizovaného projektu</i>	<i>Výsledok</i>	<i>11.133</i>
<i>Opatrenie: Obnova a rozvoj obcí (322)</i>	<i>Počet podporených obcí (počet)</i>	<i>Výstup</i>	<i>6</i>
	<i>Celkový objem investícií (v EUR)</i>	<i>Výstup</i>	<i>597.600</i>
	<i>Počet osôb vo vidieckych oblastiach, ktorí majú prospech z realizovaného projektu</i>	<i>Výsledok</i>	<i>20.000</i>

4.4.5 Hodnotiaci rámec – plán, druhy a postupy hodnotenia stratégie, spôsob zapracovania výsledkov hodnotenia do stratégie

Vyhodnocovanie stratégie sa bude vykonávať v strednodobom horizonte v roku 2011, na konci programového obdobia v roku 2013 a v roku 2015 po skončení implementácie stratégie.

Predmetom strednodobého hodnotenia bude hodnotenia výsledkov na úrovni špecifických cieľov stratégie a výstupov na úrovni jednotlivých opatrení stratégie, prípadne aj dosahov v tých ukazovateľoch, kde sa budú dať pozorovať zmeny.

Predmetom záverečného hodnotenia na konci programového obdobia a na konci implementácie stratégie je hodnotenie celkových výstupov podľa jednotlivých opatrení stratégie, ďalej výsledkov na úrovni špecifických cieľov a hodnotenie dosahov na úrovni strategického cieľa.

Hodnotenie bude prebiehať nasledovným postupom:

Kancelária MAS priebežne vykonáva zber údajov v rámci dohodnutých povinných a dodatočných ukazovateľov monitorovania a hodnotenia podľa postupu popísaného vyššie. Na základe zberu údajov zostaví polročne monitorovacie správy, ktoré umožnia vykonávanie priebežného monitoringu a pripravujú aj podklady pre priebežné hodnotenie a ktoré predloží správnej rade, ktorá správy prerokuje a vydá k nim stanovisko. Správy spolu so stanoviskom predloží Monitorovaciemu výboru, ktorý zasadá dvakrát ročne. Ten správy prerokuje, zhodnotí plnenie cieľov stratégie a správu schváli/neschváli. V prípade odklonu od plnenia cieľov navrhne opatrenia, ktoré predloží valnému zhromaždeniu MAS na prerokovanie a na schválenie/neschválenie. V prípade nevyhnutnosti realizácie zmien strategickom rámci, akčnom alebo finančnom pláne bude MAS KRAS postupovať v zmysle Usmernenia pre administráciu osi 4 Leader MP SR ako aj všetkých jeho dodatkov.

Monitorovacie správy slúžia ako podklad pre strednodobé hodnotenie, hodnotenie na konci programového obdobia a na konci implementácie, ktoré vykoná nezávislý hodnotiteľ na základe požiadavky správnej rady MAS.

Nezávislý hodnotiteľ vypracuje správu, ktorú predloží správnej rade MAS na prerokovanie a následne monitorovaciemu výboru a najvyššiemu orgánu na schválenie/neschválenie. V prípade strednodobého hodnotenia správa hodnotiteľa slúži správnej rade a monitorovaciemu výboru na sledovanie plnenia cieľov stratégie a návrhy na zmeny v prípade zistenia odklonu od cieľov.

V prípade záverečného hodnotenia na konci programového obdobia (2013) a na konci implementácie (2015) je jeho cieľom využiť jeho výsledky pri zostavovaní novej integrovanej stratégie rozvoja územia. Zároveň je jeho cieľom vyhodnotiť dosahy a efekty využitia verejných a súkromných zdrojov v prospech cieľov stratégie a ich vplyvu na celkový rozvoj územia.

4.4.6 Postupy sebahodnotenia jednotlivých orgánov MAS KRAS (výkonný orgán, výberová komisia MAS a monitorovací výbor) a činnosti MAS KRAS

Predmetom seba hodnotenia MAS je:

- priebeh implementácie stratégie
- činnosť MAS a fungovanie vlastného inštitucionálneho zázemia.

Základom seba hodnotenia implementácie stratégie je pravidelné (minimálne raz za pol roka) číselné vyhodnocovanie vyššie uvedených dodatočných ukazovateľov monitorovania (výstup) a minimálne raz za rok ukazovateľov hodnotenia (výsledok) za súčasného sledovania celkového vývoja územia v kontexte ako je podrobne popísané vyššie v texte. Ukazovatele dosahu sa vyhodnocujú na konci programového obdobia (rok 2013) a implementácie stratégie (rok 2015). V súčinnosti s PPA ďalej MAS vyhodnocuje ukazovatele povinne stanovené v PRV SR, opatreniach osi 3 a 4.

Správy o monitorovaní pripravuje kancelária MAS, ktorá má k dispozícii údaje v podobe kvantifikovaných ukazovateľov – dodatočných a povinných (ich aktuálne hodnoty k dátumu monitorovania) na základe pravidelných zberov údajov u užívateľov v súčinnosti s PPA. Monitorovacie správy sú ďalej podkladom pre zostavenie priebežných hodnotiacich správ a tie slúžia následne ako vstup pre nezávislé hodnotenie implementácie ISRÚ i ako podklad pre správnu radu, monitorovací výbor a najvyšší orgán MAS, valné zhromaždenie, ako aj pre RO PRV SR pre hodnotenie implementácie všetkých vybraných stratégií vrátane posúdenia ako tieto prispievajú k realizácii cieľov PRV SR.

Správna rada na svojom zasadnutí prerokuje polročné monitorovacie správy a vydá k nim stanovisko. Správa spolu so stanoviskom je postúpená monitorovaciemu výboru MAS, ktorý zasadá dvakrát ročne a ktorý správu prerokuje a schváli/neschváli, pričom hodnotí, či implementácia stratégie postupuje v súlade s jej cieľmi. Následne je správa postúpená najvyššiemu orgánu MAS na schválenie/neschválenie. Správy zároveň slúžia ako nástroje sebahodnotenia MAS a mali by byť zdrojom pre návrhy na zlepšenie priebehu implementácie integrovanej stratégie.

V prípade, že zistí nezrovnalosti alebo odklon od cieľa, neplánované objektívne dôvody pre nevyužívanie alokovaných zdrojov v jednotlivých opatreniach, alebo vysoké požiadavky v rámci iných opatrení, vykoná návrh na zmeny v implementácii stratégií, tak, aby sa sledovali navrhované strategické a špecifické ciele.

Návrhy na zmenu v implementácii stratégie schvaľuje najvyšší orgán MAS – valné zhromaždenie. Zmeny sa do stratégie zapracujú v súlade s Usmernením pre administráciu osi 4 Leader MP SR a jeho dodatkov.

Okrem implementácie stratégie MAS KRAS pravidelne vyhodnocuje svoje inštitucionálne zabezpečenie implementácie stratégie, a to konkrétne:

- Funkčnosť existujúcej organizačnej štruktúry MAS
- Funkčnosť manažmentu MAS
- Flexibilitu, účinnosť a oprávnenosť rozhodovacích postupov o stratégii a projektoch
- Schopnosť MAS zabezpečiť implementáciu stratégie a projektov
- Schopnosť MAS zabezpečiť monitoring a hodnotenie projektov

Implementačná časť

KAPITOLA 5: IMPLEMENTAČNÝ RÁMEC PRI IMPLEMENTÁCII INTEGROVANEJ STRATÉGII ROZVOJA ÚZEMIA KRAS

5.1 Organizačná štruktúra a zdroje

5.1.1 Organizačná štruktúra a zabezpečenie činnosti OZ KRAS

5.1.1.1 Uved'te štruktúru a organizáciu OZ KRAS

Občianske združenie KRAS (ďalej len OZ KRAS) je verejno-súkromné partnerstvo verejnej správy, mimovládnych organizácií, podnikateľských a nepodnikateľských subjektov a občanov pôsobiacich alebo sídliačich na území KRAS s cieľom identifikovať a realizovať stratégiu rozvoja územia.

OZ KRAS je právnická osoba, založená v súlade s ustanoveniami zákona č. 83/1990 o občianskych združeniach v znení neskorších zmien a doplnkov. Právnu spôsobilosť nadobudlo registráciou na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky dňa **14.8.2007 pod č. VVS/1-900/90-30494, prvá zmena stanov bola zaregistrovaná** dňa 20.11.2008 pod číslom VVS/1-900/90-30494-1 a **druhá zmena stanov bola zaregistrovaná** dňa 5.12.2008 pod číslom VVS/1-900/90-30494-2.

IČO: **42100356** bolo Štatistickým úradom SR, pracoviskom v Košiciach pridelené OZ KRAS dňa 31.3.2008.

Členská základňa OZ KRAS predstavuje partnerstvo verejného a súkromného sektora vrátane občianskeho a neziskového, ktoré pôsobia na území KRAS v rámci 19 obcí a je tvorená verejným sektorom - 19 obcí (40,4 %), súkromným sektorom - 28 subjektov (59,6 %) , z toho podnikateľský sektor je 17 subjektov (36,2 %) a občiansky sektor je 11 subjektov (23,4 %), spolu 47 subjektov. Konkrétny zoznam členov OZ MAS je uvedený v prílohe č. 6.

Prostredníctvom OZ KRAS budú do praxe zavádzané princípy prístupu Leader v záujme miestnej komunity smerujúce k integrovanému rozvoju vidieckeho územia. OZ KRAS prostredníctvom jednotlivých orgánov svojej organizačnej štruktúry bude realizovať projekty a činnosti, ktoré sú rozpracované v stratégii.

Organizačná štruktúra OZ KRAS je vytvorená tak, aby jej jednotlivé orgány plnili funkciu koordinačnú, výkonnú, iniciačnú a kontrolnú. Orgány združenia sú vytvorené v zmysle zákona SR č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov a v zmysle nariadenia Rady (ES) č. 1698/2005, vykonávacieho nariadenia Komisie (ES) č. 1974/2006 na úrovni prístupu Leader a v súlade s Usmernením pre administráciu osi 4 Leader, schváleným 14. poradou vedenia Ministerstva pôdohospodárstva SR, dňa 10.04. 2008 v znení všetkých nasledujúcich dodatkov a v súlade s Príručkou pre žiadateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2007 – 2013 v znení jej všetkých nasledujúcich dodatkov a zmien.

Orgány MAS sú:

- Valné zhromaždenie
- Správna rada
- Predseda, podpredseda správnej rady
- Výberová komisia
- Monitorovací výbor
- Kontrolná komisia
- Manažér OZ

Mimo orgánov združenia sú súčasťou organizačnej štruktúry pracovné skupiny, ktoré dobrovoľne združujú členov so zameraním na určitú aktivitu pri príprave a implementácii integrovanej stratégie. Bližší popis je v prílohách 10, 11 a 12.

5.1.1.2 Úlohu a zodpovednosť jednotlivých subjektov a organizačných zložiek OZ KRAS pri realizácii Integrovanej stratégie rozvoja územia

Organizačné zložky boli vytvorené tak, aby ich činnosťou v konečnom dôsledku zabezpečili naplnenie strategického cieľa OZ KRAS: *„Zvýšiť zamestnanosť a kúpyschopnosť obyvateľstva a celkovú atraktivitu a konkurencieschopnosť územia KRAS do roku 2015.“*

Jednou z možností ako zlepšiť kvalitu života vo vidieckom prostredí je implementácia integrovanej stratégie rozvoja územia vo vidieckych regiónoch prostredníctvom podpory z programu Leader. Jediným oprávneným žiadateľom finančnej podpory z tohto programu je miestna akčná skupina, ktorá musí spĺňať základné podmienky stanovené Európskou úniou. Leader umožňuje prístupom zdola nahor podporiť projekty miestnych žiadateľov, ktoré vyberá príslušná MAS s kladením dôrazu na miestne potreby územia, definované v stratégii.

V súlade s princípom zdola nahor za účelom efektívnej prípravy a implementácie integrovanej stratégie sa na území spojili zástupcovia všetkých sektorov do miestnej akčnej skupiny – OZ KRAS.

Pozn.: úloha a zodpovednosť jednotlivých orgánov priamo súvisiaca s implementáciou integrovanej stratégie rozvoja územia KRAS je v nasledujúcom texte vyznačená hrubým písmom.

Valné zhromaždenie združenia

1. Valné zhromaždenie združenia je najvyšším orgánom združenia a tvoria ho všetci členovia občianskeho združenia (ďalej len OZ).
2. Valné zhromaždenie združenia zasadá podľa potreby, najmenej raz za rok.
3. Valné zhromaždenie rozhoduje uznesením.
4. Valné zhromaždenie rozhoduje o najdôležitejších otázkach OZ, predovšetkým však:
  - a) rozhoduje o počte členov v orgánoch OZ,
  - b) volí a odvoláva členov orgánov OZ: správnej rady a kontrolnej komisie,**
  - c) schvaľuje stanovky, ich zmeny a doplnky,
  - d) schvaľuje účtovnú uzávierku a výročnú správu za uplynulý kalendárny rok,
  - e) schvaľuje rozpočet a správu o hospodárení OZ,**
  - f) rozhoduje o zániku združenia alebo zlúčení OZ s iným združením alebo dobrovoľným rozpustením,
  - g) stanovuje výšku, spôsob a termín úhrady členských príspevkov,

- h) schvaľuje plán činnosti, rozvojové dokumenty a stratégiu pre územie a jej aktualizáciu,**
- i) schvaľuje správu o činnosti kontrolnej komisie a správnej rady,**
- rozhodovanie o ďalších zásadných otázkach týkajúcich sa združenia vyplývajúcich zo zákona, stanov OZ, alebo ktoré zásadným spôsobom ovplyvňujú činnosť OZ a nie sú v kompetencii iného orgánu OZ.

V prípade, ak dôjde k zániku občianskeho združenia rozpustením alebo zlúčením s iným občianskym združením, občianske združenie je povinné vrátiť čerpané finančné prostriedky na opatrenia osi 4 Leader. Podmienky a spôsob vrátenia finančných prostriedkov sú špecifikované v Systéme finančného riadenia EPFRV.

Správna rada

1. Správna rada je výkonným orgánom združenia.
2. Správna rada sa schádza podľa potreby, minimálne však dvojmesačne raz.
3. Správna rada rozhoduje a riadi činnosť združenia medzi zasadaniami valného zhromaždenia
5. Správna rada vykonáva hlavne tieto činnosti:
  - a) volí a odvoláva predsedu a podpredsedu OZ spomedzi členov správnej rady,
  - b) rozhoduje o prijímaní a vylúčení členov OZ,
  - c) zriaďuje kanceláriu OZ na zabezpečenie spravovania verejných prostriedkov a manažovania činnosti OZ a realizáciu úloh združenia a schvaľuje jej rozpočet,**
  - d) volí a odvoláva do funkcie manažéra OZ,**
  - e) schvaľuje pracovný a organizačný poriadok OZ,**
  - f) predkladá zmeny stanov na schválenie valnému zhromaždeniu,
  - g) riadi a koordinuje činnosť OZ,
  - h) zriaďuje výberovú komisiu OZ a monitorovací výbor OZ,**
  - i) volí a odvoláva členov výberovej komisie OZ,
  - j) menuje členov monitorovacieho výboru,**
  - k) zodpovedá za vypracovanie, implementáciu, monitorovanie a hodnotenie stratégie,**
  - l) schvaľuje /odporúča, resp. neschvaľuje/neodporúča návrh ŽoNFP (projekty) na financovanie z PRV; projekty odporúčené výberovou komisiou,**
  - m) schvaľuje uzavretie zmlúv strategického charakteru s inými právnickými a fyzickými osobami ako aj s medzinárodnými organizáciami,
  - n) obsahovo a organizačne pripravuje a zvoláva zasadania valného zhromaždenia,
  - o) schvaľuje plán činnosti OZ,**
  - p) poveruje iné osoby na konanie v mene OZ na presne stanovený účel,
  - q) podáva návrh valnému zhromaždeniu na odvolanie člena výkonného výboru,**
  - r) vyhlasuje výzvy na podávanie individuálnych projektov,**
  - s) rozhoduje o ďalších záležitostiach, s výnimkou tých, o ktorých rozhoduje valné zhromaždenie združenia.

Predseda a podpredseda združenia

1. Predseda správnej rady je štatutárnym orgánom združenia, navonok vystupuje v mene OZ, V prípade neprítomnosti predsedu ho zastupuje podpredseda správnej rady.
2. Predseda združenia zastupuje združenie a koná v jeho mene.
3. Predseda združenia zvoláva zasadnutia správnej rady združenia, zabezpečuje evidenciu a účtovníctvo združenia podľa platných právnych predpisov, zabezpečuje pracovnoprávne a obdobné vzťahy a personálnu politiku v prípadoch, ak takéto vzťahy vznikajú, **predkladá projekty doporučené a predbežne schválené OZ na čerpanie finančných prostriedkov**

a ďalšie relevantné dokumenty k žiadostiam o finančnú podporu, uzatvára zmluvy, disponuje prostriedkami na účtoch, informuje ostatné orgány združenia o závažných skutočnostiach, ktoré zásadným spôsobom ovplyvňujú hospodárenie a plnenie cieľov, koordinuje a zabezpečuje aktivity smerujúce k uskutočňovaniu všeobecne prospešných cieľov a plneniu programových cieľov združenia.

Výberová komisia

1. Výberová komisia OZ KRAS hodnotí a vyberá ŽoNFP (projekty), a predkladá návrh ŽoNFP (projektov), ktoré schvaľuje/odporúča, resp. neschvaľuje/neodporúča na financovanie z PRV výkonnému orgánu. Zároveň zostavuje a predkladá zoznam projektov na schválenie správnej rade, ktoré odporúča schváliť na financovanie.
2. Výberová komisia je orgánom OZ a v prípade potreby jej zriadenia ju volí a odvoláva správna rada. Pre účely hodnotenia a výberu projektov konečného prijímateľa – predkladateľa projektu v rámci každej výzvy, MAS menuje vždy novú výberovú komisiu MAS, ktorá sa môže skladať z rovnakých členov.
3. Zasadania výberovej komisie zvoláva jej predseda, ktorého volia členovia komisie spomedzi seba.
4. Výberová komisia je za svoju činnosť zodpovedná správnej rade a rámci výberu projektov, ktoré sa budú implementovať prostredníctvom stratégie vykonáva hlavne nasledovné činnosti:
  - a) **sústredzuje, triedi, hodnotí projekty, prostredníctvom ktorých sa bude implementovať stratégia na schválenie správnej rade,**
  - b) **vykonáva administratívnu kontrolu žiadostí o finančný príspevok,**
  - c) **posudzuje oprávnenosť činností v súlade s činnosťami, ktoré si MAS stanovila pre príslušné opatrenia osi 3,**
  - d) **posudzuje splnenie kritérií pre uznateľnosť výdavkov (oprávnené a neoprávnené výdavky, min. a max. výšku oprávnených výdavkov na 1 projekt) stanovených na príslušné opatrenia osi 3,**
  - e) **posudzuje oprávnenosť konečného prijímateľa – predkladateľa projektu pre príslušné opatrenie osi 3 a v zmysle definícií nadväzujúcich záväzných dokumentov,**
  - f) **posudzuje splnenie všetkých minimálnych kritérií spôsobilostí, ktoré sú definované pre príslušné opatrenia osi 3 a vlastných kritérií spôsobilosti, ktoré si stanovila MAS v rámci implementácie stratégie;**
  - g) **posudzuje splnenie podmienok uvedených pre poskytnutie nenávratného finančného príspevku pre opatrenia osi 4 Leader,**
  - h) **hodnotí splnenie výberových kritérií na hodnotenie projektov konečných prijímateľov predkladateľov projektov na príslušné opatrenia osi 3, ktoré si stanovila MAS;**
  - i) **vyberá projekty v súlade s postupmi na výber projektov; zostavuje a predkladá zoznam projektov, ktoré odporúča schváliť na financovanie správnej rade, vyhotovuje a predkladá Správnej rade Správu o výberovom procese, uskutočňuje ďalšie súvisiace činnosti.**

Monitorovací výbor

1. Monitorovací výbor je kontrolným orgánom, ktorý vykonáva najmä hodnotenie a kontrolu realizácie projektov v rámci implementácie stratégie cez os Leader.
2. Monitorovací výbor je orgánom OZ a volí a odvoláva ho správna rada.
3. Zasadania monitorovacieho výboru zvoláva jej predseda, ktorého volia členovia výboru spomedzi seba.
4. Monitorovací výbor v rámci hodnotenia a kontroly realizácie projektov vykonáva najmä tieto činnosti:
  - a) **pripravuje a vypracováva správy o implementácii stratégie a podporených projektov v rámci stratégie,**

- b) pripravuje správy o monitoringu za ročné obdobie, ktoré sa predkladá na Riadiaci orgán a Poľnohospodársku platobnú agentúru,
- c) vykonáva monitoring priebehu vecného a finančného plnenia projektov za ročné obdobie a vyhodnotenie jednotlivých výziev.

Kontrolná komisia

1. Kontrolná komisia má 6 (šesť) členov a volí ju valné zhromaždenie na dobu troch rokov.
2. Kontrolná komisia volí zo svojho stredy predsedu. Člen kontrolnej komisie nesmie byť súčasne členom iného orgánu OZ okrem členstva v najvyššom orgáne.
3. Zasadania kontrolnej komisie sa konajú minimálne raz za štvrťrok a zvoláva ho predseda komisie. Uznesenie kontrolnej komisie je platné, ak za jeho prijatie hlasovala nadpolovičná väčšina prítomných členov.
4. Členovia kontrolnej komisie sa môžu zúčastniť zasadania správnej rady s hlasom poradným.
5. Kontrolná komisia vo svojej činnosti najmä:
  - a) **dohliada na implementáciu podporených projektov,**
  - b) nahliada do dokladov a záznamov týkajúcich sa činnosti OZ,
  - c) **kontroluje hospodárenie OZ, nakladanie s majetkom OZ,**
  - d) **kontroluje dodržiavanie vnútorných smerníc,**
  - e) upozorňuje na nedostatky a stanovuje lehoty ich odstránenia.
6. Kontrolná komisia za svoju činnosť zodpovedá Valnému zhromaždeniu.

Kancelária MAS

Kanceláriu MAS tvoria: manažér, administratívny pracovník, účtovník a koordinátor.

Manažér

1. Manažéra menuje správna rada.
2. Manažér je pri svojej činnosti riadený správnu radou a úzko spolupracuje s predsedom a podpredsedom. Manažér môže byť zamestnancom OZ.
3. Manažér zabezpečuje hlavne:
  - a) **každodennú implementáciu stratégie ,**
  - b) **sledovanie a vyhodnocovanie postupu realizácie stratégie a sledovanie realizácie jednotlivých projektov,**
  - c) **administratívnu kontrolu prijatých žiadostí o nenávratný finančný príspevok od konečných prijímateľov – predkladateľov projektu,**
  - d) komunikáciu medzi správnu radou a verejnosťou,
  - e) z poverenia predsedu správnej rady zvoláva schôdze a valné zhromaždenie a pripravuje jednanie, spoluprácu s ďalšími tuzemskými i zahraničnými subjekty,
  - f) 1x ročne vypracúva správu o činnosti a plnení úloh stanovených valným zhromaždením a správnu radou,
  - g) **informovanie verejnosti o činnosti,**
  - h) **zapojenie miestnych subjektov do realizácie stratégie,**
  - i) **vyhľadávanie inovatívnych projektov/nápadov a ich zaradovanie do realizácie stratégie,**
  - j) **súlady predkladaných projektov so stanovami a stratégiou ,**
  - k) administratívne práce a ďalšie činnosti podľa poverenia správnej rady,
  - l) **vykonáva formálnu kontrolu prijatých žiadostí o finančný príspevok od konečných prijímateľov.**
  - m) **registruje ŽoNFP (projekty)**
  - n) **poskytuje informácie konečným prijímateľom – predkladateľom projektu**

o) zabezpečuje zber informácií pre monitoring a hodnotenie a ďalšie administratívne činnosti MAS

4. Manažér sa zúčastňuje zasadnutí správnej rady a má hlas poradný.

Administratívny pracovník

Administratívny pracovník zabezpečuje každodennú prevádzku a administratívnu činnosť MAS, vedie evidenciu a predpísanú archiváciu, pripravuje podkladové materiály na zasadnutia jednotlivých orgánov a pod.

Účtovník

Účtovník – zabezpečuje účtovnú evidenciu a hospodárenie s finančnými prostriedkami a majetkom MAS a nesie zodpovednosť za správnosť účtovnej evidencii

Koordinátor

Koordinátor – úzko spolupracuje s manažérom MAS, zabezpečuje publicitu MAS, publicitu výziev, poskytuje informácie konečným prijímateľom.

5.1.1.3 Spôsob delegovania zástupcov členov OZ KRAS do orgánov, komisií, príp. pracovných skupín

Valné zhromaždenie

Členom valného zhromaždenia je každý člen OZ KRAS.

Členom OZ KRAS sa môže stať občan, majúci trvalý alebo prechodný pobyt na území KRAS po dovŕšení 18 rokov, alebo právnická osoba, ktorá má sídlo v dotknutom území, alebo má v tomto území pôsobnosť. V prípade žiadosti členstva od ďalšej obce je potrebné pri schvaľovaní členstva zachovať súvislosť/ spojitosť vidieckeho katastrálneho územia. Členstvo v OZ je dobrovoľné. Členstvo vzniká na základe schválenia prihlášky správnou radou OZ a zaplatením členského príspevku na jeden rok.

Pri hlasovaní má každý člen jeden hlas. Valné zhromaždenie združenia je schopné uznášať sa, ak je prítomná nadpolovičná väčšina členov združenia a jej uznesenie je platné, ak zaň hlasovala nadpolovičná väčšina prítomných členov. V prípade rovnosti hlasov sa vykoná nové hlasovanie. V prípade rovnosti hlasov aj v druhom hlasovaní sa považuje, že návrh nebol prijatý. V prípade, ak sa riadneho valného zhromaždenia nezúčastní nadpolovičný počet členov s hlasom rozhodujúcim je zvolané mimoriadne valné zhromaždenie do jedného týždňa od pôvodného termínu a je uznášaniaschopné bez ohľadu na počet prítomných členov s hlasom rozhodujúcim alebo ich zástupcov.

Valné zhromaždenie volí a odvoláva členov správnej rady a kontrolnej komisie.

V súčasnosti má valné zhromaždenie OZ KRAS 47 členov, z toho 19 členov z verejného sektora a 28 členov zo súkromného sektora.

Správna rada

Správna rada má minimálne 7 a maximálne 11 členov, vždy však nepárny počet, a je volená na obdobie dvoch rokov. Opakovaná voľba člena správnej rady je možná. Zastúpenie členov z verejného sektora v správnej rade môže byť maximálne vo výške 50% z celkového počtu členov správnej rady.

Správna rada zodpovedá za svoju činnosť valnému zhromaždeniu - zaisťuje a predkladá správu o činnosti a priebehu akýchkoľvek aktivít združeniu valnému zhromaždeniu. Správna rada rozhoduje uznesením, ktoré prijíma nadpolovičná väčšina členov správnej rady. Mandát člena správnej rady zaniká uplynutím funkčného obdobia, odstúpením člena, úmrtím alebo odvolaním valným zhromaždením.

Pri ukončení funkcie člena správnej rady z akéhokoľvek dôvodu môže správna rada kooptovať nového člena správnej rady z radov členov OZ do doby najbližšieho konania valného zhromaždenia.

V súčasnosti má správna rada – 9 členov, z toho 4 verejný sektor, 5 súkromný sektor.

Predseda a podpredseda OZ KRAS

Predseda správnej rady je štatutárnym orgánom združenia, navonok vystupuje v mene OZ, V prípade neprítomnosti predsedu ho zastupuje podpredseda správnej rady.

Volí a odvoláva ich Správna rada spomedzi svojich členov. Predseda môže delegovať právomoci ku konkrétnym jednaniam na ktoréhokoľvek člena správnej rady.

V súčasnosti je predsedom OZ KRAS Silvia Pápaiová (súkromný sektor) a podpredsedom OZ KRAS Juraj Kohári (verejný sektor).

Výberová komisia

Výberová komisia je orgánom OZ KRAS a v prípade potreby jej zriadenia ju volí a odvoláva správna rada.

Pre účely hodnotenia a výberu projektov konečného prijímateľa – predkladateľa projektu v rámci každej výzvy, MAS menuje vždy novú výberovú komisiu MAS, ktorá sa môže skladať z rovnakých členov.

Výberová komisia má minimálne 7 a maximálne 13 členov, vždy však nepárny počet členov. Opakovaná voľba člena výberovej komisie je možná. Zastúpenie členov z verejného sektora vo výberovej komisii môže byť maximálne vo výške 50% z celkového počtu členov výberovej komisie. Člen výberovej komisie nemôže byť členom správnej rady. Člen výberovej komisie nemusí byť členom OZ.

Zasadania výberovej komisie zvoláva jej predseda, ktorého volia členovia komisie spomedzi seba. Výberová komisia je uznášaniaschopná ak je prítomná nadpolovičná väčšina jej členov. Uznesenie výberovej komisie je právoplatné ak zaň hlasuje nadpolovičná väčšina prítomných členov. Na zasadnutie výberovej komisie MAS v rámci projektov z osi Leader musia byť pozvaní zástupcovia Riadiaceho orgánu, Poľnohospodárskej platobnej agentúry a Národnej siete rozvoja vidieka. Výberová komisia je za svoju činnosť zodpovedná správnej rade.

V súčasnosti má výberová komisia OZ KRAS - 7 členov, z toho 2 členovia z verejného sektora a 5 členov zo súkromného sektora.

Monitorovací výbor

Monitorovací výbor je orgánom OZ a volí a odvoláva ho správna rada.

Monitorovací výbor má minimálne 3 a maximálne 5 členov. Opakovaná voľba člena monitorovacieho výboru je možná. Zastúpenie členov z verejného sektora v monitorovacom výbore môže byť maximálne vo výške 50% z celkového počtu členov monitorovacieho výboru. Počet členov monitorovacieho výboru OZ je nepárny.

Člen monitorovacieho výboru nemôže byť členom správnej rady ani členom výberovej komisie. Členovia monitorovacieho výboru musia pôsobiť (mať trvalé, prípadne prechodné bydlisko, sídlo alebo prevádzku) v území OZ, ale nemusia byť členmi OZ. Zasadania monitorovacieho výboru zvoláva jej predseda, ktorého volia členovia výboru spomedzi seba.

Monitorovací výbor je uznášaniaschopný, ak je prítomná nadpolovičná väčšina jeho členov. Uznesenie monitorovacieho výboru je právoplatné ak zaň hlasuje nadpolovičná väčšina prítomných členov. Monitorovací výbor musí zasadať minimálne raz ročne, pričom na zasadnutie musia byť pozvaní zástupcovia Riadiaceho orgánu, Poľnohospodárskej platobnej agentúry a Národnej siete rozvoja vidieka. Predseda monitorovacieho výboru je povinný zúčastňovať sa zasadnutí správnej rady s hlasom poradným.

V súčasnosti má monitorovací výbor OZ KRAS 3 členov, z toho 1 člen z verejného sektora a 2 členovia zo súkromného sektora.

Kontrolná komisia

Kontrolná komisia má 6 (šesť) členov a volí ju valné zhromaždenie na dobu troch rokov. Opakovaná voľba člena kontrolnej komisie je možná. Zastúpenie členov z verejného sektora v kontrolnej komisii môže byť maximálne vo výške 50% z celkového počtu členov Kontrolnej komisii.

Kontrolná komisia volí zo svojho stredupredseda. Člen kontrolnej komisie nesmie byť súčasne členom iného orgánu OZ okrem členstva v najvyššom orgáne.

Zasadania kontrolnej komisie sa konajú minimálne raz za štvrtýrok a zvoláva ho predseda komisie. Uznesenie kontrolnej komisie je platné, ak za jeho prijatie hlasovala nadpolovičná väčšina prítomných členov. Členovia kontrolnej komisie sa môžu zúčastniť zasadania správnej rady s hlasom poradným. Kontrolná komisia za svoju činnosť zodpovedá Valnému zhromaždeniu.

Kontrolná komisia o výsledku kontroly informuje jednak správnu radu, jednak valné zhromaždenie. Z jednania vyhotovuje zápis, ktorý predkladá správnej rade. Kontrolná komisia prejednáva a rieši sťažnosti členov. V prípade, že správna rada neplní svoje povinnosti vyplývajúce z týchto stanov, platných právnych predpisov a uznesení valného zhromaždenia, kontrolná komisia zvolá mimoriadne valné zhromaždenie.

V súčasnosti má Kontrolná komisia OZ KRAS 6 členov, z toho 2 členovia z verejného sektora a 4 členovia zo súkromného sektora.

Kancelária

Výkonný orgán zriadi svoju kanceláriu na zabezpečenie spravovania verejných prostriedkov ako aj manažovania činnosti MAS a realizáciu úloh združenia. Všetky pracovné pozície budú obsadené na základe výberového konania.

Na čele kancelárie bude manažér MAS menuje ho správna rada. Manažér MAS je povinný zúčastňovať sa zasadnutí výkonného orgánu s hlasom poradným. Kancelária bude pracovať na základe pracovného a organizačného poriadku schváleného výkonným orgánom.

Manažér je pri svojej činnosti riadený správnu radou a úzko spolupracuje s predsedom a podpredsedom.

5.1.1.4 Spôsob propagácie činnosti OZ KRAS

OZ KRAS bude počas celej implementácie integrovanej stratégie viesť informačnú kampaň o území KRAS a o integrovanej stratégii rozvoja definovaného územia ako aj o možnostiach získania podpory z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka. Správne a včas podané informácie prispievajú k maximálnemu a efektívnemu využitiu finančných prostriedkov alokovaných na Program rozvoja vidieka, z čoho vyplýva dôležitosť zabezpečenie informovania a publicity v celom procese implementácie Stratégie.

Budovanie verejno-súkromného partnerstva je od začiatku jeho vzniku aktívne propagované na základe partnerstva s Rozvojovým programom OSN – organizáciou UNDP a Úradom Košického samosprávneho kraja, ktorí v rámci projektu „Udržateľný rozvoj v Košickom kraji“ poskytnú OZ KRAS širokú mediálnu podporu jednak formou tlačových konferencií, ale aj formou stretnutí s aktérmi regionálneho rozvoja a širokej verejnosti pôsobiacej alebo žijúcej na území KRAS. V rámci projektu boli distribuované informačné letáky o OZ KRAS a programe Leader.

Starostovia obcí na svojich pravidelných stretnutiach s občanmi informujú o tvorbe integrovanej stratégie územia a možnostiach konečných prijímateľov zapojiť sa do výziev v prípade jej schválenia a udelenia Štatútu Miestnej akčnej skupine.

Informačnú a iniciačnú funkciu bude mať počas celej implementácie stratégie manažér OZ KRAS, ktorý bude spolu s ostatnými propagovať činnosť OZ KRAS najmä prostredníctvom:

- publikovaných mediálnych príspevkov v lokálnych a regionálnych denníkoch,
- oznamov na Obecných úradoch a obecných tabuliach,
- informačného portálu (internetová stránka) – hlavný informačný nástroj poskytujúci základné informácie potenciálnym žiadateľom o NFP a prijímateľom a širokej verejnosti. Informačný portál bude okrem základných informácií o území KRAS, o procese tvorby a implementácie integrovanej stratégie obsahovať i: schválený PRV, kontaktné údaje na orgány OZ KRAS, prepojenie na web stránky riadiaceho orgánu MP SR, aktuálne informácie o zverejnených výzvach, zoznam prijímateľov NFP, ktorým bol príspevok schválený a best practices, t.j. pozitívne príklady úspešne implementovaných projektov.
- letákov a brožúr vydaných združením OZ KRAS,
- verejných stretnutí s občanmi,
- informačných panelov, ktoré budú inštalované na každom podujatí OZ KRAS,
- dní rozvoja vidieka – územia MAS KRAS, ktoré plánuje združenie organizovať každoročne zamerané na aktívnu propagáciu prístupu Leader, možností rozvoja daného územia a prezentáciu činnosti fungujúceho verejno-súkromného partnerstva. Dni rozvoja vidieka sa uskutočnia v sídle združenia – v Plešivci a sprievodnými aktivitami – lákadlom pre návštevníkov bude bohatý kultúrny program.

Aktívna publicita a propagácia bude zabezpečená aj prostredníctvom úspešnej implementácie schválených projektov. Koneční prijímatelia budú povinní počas realizácie projektu informovať verejnosť o získanej finančnej pomoci a v mieste realizácie projektu vyvesiť trvalú vysvetľujúcu tabuľu o príspevku z PRV SR, osi 4 Leader, spolufinancovaného z EPFRV.

5.1.1.5 Spôsob konzultácie s konečnými prijímateľmi – predkladateľmi projektov (poradenstvo a expertná pomoc)

Správna rada zabezpečí fungovanie kancelárie OZ KRAS, ktorej jednou z hlavných úloh bude zabezpečovať priamy kontakt s potenciálnymi žiadateľmi o NFP, žiadateľmi o NFP a prijímateľmi v danom regióne a poskytovať im všetky relevantné informácie o možnostiach využitia nenávratných finančných prostriedkov z Programu rozvoja vidieka. Aktuálne informácie o osi 3 a 4 z PRV SR a systémoch súvisiacich s implementáciou prostriedkov z EPFRV budú dostupné a šírené pomocou internetovej stránky – informačného portálu mikroregiónu, telefonicky, zasielaním aktuálnych informácií mailom alebo listom potencionálnym žiadateľom, pracovnými stretnutiami, ale najmä zabezpečením osobných odborných konzultácií a bezplatného poradenstva priamo v kancelárii OZ KRAS. Pri vyhlásení výzvy je manažér MAS okrem uvedených spôsobov konzultácií povinný organizovať na území MAS Informačné dni pre potenciálnych žiadateľov.

Za činnosť v oblasti informovania a konzultácii s konečnými prijímateľmi zodpovedá v plnej miere manažér MAS. Úlohou manažéra MAS je priebežne informačno-poradenské služby zaznamenávať v tzv. poradenských listoch a pripravovať podrobnú správu o spôsoboch konzultácií na zasadnutie Monitorovacieho výboru o týchto aktivitách.

5.1.1.6 Prílohu č. 8 - Personálna matica

V rámci jednotlivých orgánov v organizačnej štruktúre MAS, ktoré sú uvedené v personálnej matici MAS (Závazná osnova, Príloha č.8 Personálna matica a vo výberovej komisii MAS), nominovaná osoba do jednotlivých orgánov nesmie byť zástupcom dvoch a viac sektorov t.j. môže byť zástupcom len jedného sektora.

5.2 Zdroje verejno-súkromného partnerstva OZ KRAS

5.2.1 Ľudské zdroje

Prílohu č.8 - Personálna matica, tabuľka Kancelárie MAS

5.2.2 Materiálne zdroje

Materiálne zabezpečenie činnosti	Popis situácie	Vlastnícky vzťah V-vlastné, P-prenajaté, zvýhodnené služby - ZS
Budovy, kancelárie	1 kancelária	P
Vybavenie budov, kancelárie	1 kus písací stôl 1 kus kancelárske kreslo	V V
Technika (vrátane počítačovej techniky)	2 kusy Notebook ACER	V

5.2.3 Finančné zdroje

OZ KRAS má riadne založený bankový účet č. 0512232374/0900 v Slovenskej sporiteľni a.s., Suché myto 4, 816 07 Bratislava, pobočka Rožňava.

Členovia združenia platia ročný členský príspevok, ktorý je schvaľovaný Valným zhromaždením. Za rok 2008 a 2009 boli členské príspevky stanovené následne: verejný sektor 166 €/obec (5000 Sk v roku 2008), súkromný sektor – podnikatelia 30 €/právnická osoba (1 000 Sk v roku 2008). Ostatní členovia len dobrovoľný príspevok.

Okrem členských príspevkov sa združenie snaží uchádzať o podporu z rozličných nadácií a fondov a nemalý finančný príspevok získava zároveň od sponzorov, ktorý pôsobia na území OZ KRAS. Finančné prostriedky slúžia na krytie prevádzkových nákladov združenia aj kancelárie a na zaistenie pred financovania projektov.

Zdroje majetku združenia sú:

- Ročné vklady členov združenia
- Hmotný majetok združenia
- Dotácie – MP SR, MVaRR SR v rámci ŠF, Úrad KSK, UNDP
- Sponzorské, dary.

Hospodárenie OZ KRAS sa riadi ročným rozpočtom a plánom schváleným Valným zhromaždením. S finančnými prostriedkami združenia v rámci schváleného rozpočtu disponuje štatutárny zástupca v rámci svojich pracovných úloh. Všetky výdavky musia byť schválené Valným zhromaždením.

5.3 Príjem ŽoNFP (projektov)

5.3.1 Postup pri vyhlásení výziev na implementáciu stratégie v súlade s Usmernením pre administráciu osi 4 Leader, kapitolou 8. Hodnotenie a výber projektov konečného prijímateľa – predkladateľa projektu v rámci implementácie stratégie

Základným metodickým a odborným podkladom, na základe ktorého žiadateľ o NFP vypracováva a predkladá žiadosť o NFP, je výzva na predkladanie žiadostí o NFP .

Manažér budúcej MAS OZ KRAS (ďalej len MAS KRAS) s členmi Správnej rady s cieľom zabezpečenia dostatočnej informovanosti potenciálnych žiadateľov o možnostiach získania NFP na financovanie projektov a dostatočnej pripravenosti predkladaných návrhov projektov vypracujú Časový harmonogram výziev na predkladanie žiadostí o NFP. Časový harmonogram výziev bude zostavený na obdobie minimálne jedného kalendárneho roka. Počet výziev pre jednotlivé opatrenia je uvedený v Prílohe č. 4 ZO. Výzvy budú časovo ohraničené. Časový harmonogram musí byť schválený a podpísaný predsedom združenia.

MAS musí zverejniť prvú Výzvu na implementáciu stratégie do 20-tich pracovných dní odo dňa podpísania Rámcovej zmluvy s PPA a zabezpečiť príjem ŽoNFP konečného prijímateľa – predkladateľa projektu do dvoch mesiacov od dňa vyhlásenia Výzvy na implementáciu stratégie. Výzvy na implementáciu stratégie musia byť zverejnené minimálne jedenkrát do roka, posledná výzva bude v roku 2012.

Časovo ohraničená Výzva na implementáciu stratégie sa začína výberovým kolom pre príjem ŽoNFP konečných prijímateľov – predkladateľov projektov termínom uvedeným vo Výzve na implementáciu stratégie a končí posledným dňom prijímania ŽoNFP uvedeným v rámci danej Výzvy na implementáciu stratégie.

Účelom výzvy na predkladanie žiadostí o NFP je zabezpečiť predkladanie žiadostí o NFP zameraných na dosahovanie cieľov popísaných v integrovanej stratégii mikroregiónu. MAS pripravuje výzvy pre jednotlivé opatrenia podľa časového harmonogramu výziev na predkladanie žiadostí o NFP v súlade s príslušným operačným programom, Príručkou pre žiadateľa a ustanoveniami Usmernenia pre administráciu osi 4, hodnotiacimi a výberovými kritériami a s ostatnými príslušnými predpismi SR a ES.

MAS KRAS bude postupovať v procese vyhlásenia každej výzvy pre implementáciu stratégie nasledovne:

- 1) Vydá informáciu pre verejnosť o možnostiach predkladania ŽoNFP (projektov) v rámci implementácie stratégie. Výzva na implementáciu stratégie bude zverejnená na viditeľnom a voľne prístupnom mieste v každej obci územia MAS KRAS a na svojej internetovej stránke. MAS KRAS ďalej v rámci výziev pre príslušné opatrenia osi 3, ktoré sa budú implementovať v rámci integrovanej stratégie rozvoja územia, uverejní nasledovné náležitosti:
  - a) názov MAS KRAS;
  - b) dátum vyhlásenia a dátum uzavretia Výzvy na implementáciu stratégie;
  - c) kontaktné údaje MAS KRAS a spôsob komunikácie s ňou;
  - d) ŽoNFP (projekt) pre príslušné opatrenie osi 3, Usmernenie pre administráciu osi 4 Leader a Príručku a/alebo Dodatky platné ku dňu zverejnenia časovo ohraničenej danej Výzvy na implementáciu stratégie;
  - e) oprávnenosť konečného prijímateľa – predkladateľa projektu;
  - f) výšku oprávnených výdavkov na 1 projekt v zmysle príslušného opatrenia integrovanej stratégie rozvoja územia,
  - g) rozpočet (sumu finančných prostriedkov alokovaných pre príslušné opatrenie osi 3 v rámci príslušnej Výzvy na implementáciu stratégie);
  - h) oprávnené činnosti a oprávnené výdavky;
  - i) časová oprávnenosť realizácie projektu;
  - j) oprávnenosť miesta realizácie projektu;
  - k) kritéria spôsobilosti pre príslušné opatrenie osi 3 v súlade s Usmernením, Prílohou č.6 Charakteristika priorít a opatrení osi 3, ktoré sú implementované prostredníctvom osi 4 a spôsob ich preukázania;
  - l) kritéria spôsobilosti v rámci opatrenia 4.1 Implementácia Integrovaných stratégií rozvoja územia a spôsob ich preukázania;
  - m) kritéria spôsobilosti, ktoré si stanovila MAS KRAS pre dané opatrenie a a spôsob ich preukázania;
  - n) kritéria na hodnotenie ŽoNFP (projektov);
  - o) povinné a nepovinné prílohy stanovené MAS KRAS, monitorovacie indikátory pre príslušné opatrenie osi 3 stanovené MAS KRAS, povinné indikátory;

- p) ďalšie podmienky poskytnutia podpory (termín prijatia a miesto predkladania ŽoNFP (projektov), a pod.

Všetky uvedené náležitosti vo výzve na implementáciu stratégie musia byť v súlade so schválenou integrovanou stratégiou rozvoja územia, prípadne dodatkami k stratégii.

- 2) MAS KRAS zverejní prvú Výzvu na implementáciu stratégie do 20-tich pracovných dní odo dňa podpísania zmluvy s PPA a zabezpečí príjem ŽoNFP (projektov) konečného prijímateľa – predkladateľa projektu do *štyroch* mesiacov od dňa vyhlásenia Výzvy na implementáciu stratégie. Ďalšie výzvy v rámci implementácie stratégie budú postupne zverejnené minimálne jeden krát do roka s tým, že **posledná výzva bude zverejnená do konca roku 2012**. V rámci výzvy na implementáciu stratégie pre príslušné opatrenie osi 3 je možnosť vyhlásiť výzvu na implementáciu stratégie len na niektoré činnosti v rámci príslušného opatrenia osi 3. Podmienkou je, že počas implementácie stratégie musí byť na každú činnosť, ktorá je uvedená v stratégii v rámci príslušného opatrenia vyhlásená minimálne jedna výzva.
- 3) Budúca MAS KRAS zverejní zakaždým časovo ohraničenú Výzvu na implementáciu stratégie, ktorá sa začne výberovým kolom pre príjem ŽoNFP/projektov konečných prijímateľov – predkladateľov projektov termínom uvedeným vo Výzve na implementáciu stratégie a končí sa posledným dňom prijímania ŽoNFP/projektov uvedeným v rámci danej Výzvy na implementáciu stratégie.
- 4) Pre vypracovanie ŽoNFP (projektu) a pre administráciu ŽoNFP (projektu) konečného prijímateľa – predkladateľa projektu platia ustanovenia v Príručke *a/alebo* *Dodatkoch* a Usmernení platných ku dňu zverejnenia časovo ohraničenej Výzvy na implementáciu stratégie zverejnené na internetových stránkach <http://www.land.gov.sk> alebo <http://www.apa.sk>.
- 5) Konečný prijímateľ – predkladateľ projektu predkladá ŽoNFP (projekt) v termíne uvedenom vo Výzve na implementáciu stratégie, ktorú vyhlasuje MAS KRAS.
- 6) ŽoNFP (projekt) pre jednotlivé opatrenia osi 3, ktoré sa budú implementovať v rámci stratégie sa budú predkladať v kancelárii MAS KRAS podľa realizácie projektu, **a to osobne** na predpísanom tlačive, ktoré bude zverejnené na internetovej stránke <http://www.land.gov.sk>, <http://www.apa.sk> a na internetovej stránke MAS KRAS – www.mikroregiondomica.sk spolu s prílohami v zmysle ŽoNFP.

Náležitosti ŽoNFP (projektu), ktoré je povinný predložiť konečný prijímateľ – predkladateľ projektu:

- **Kompletne a čitateľne vyplnený formulár ŽoNFP (projekt) pre príslušné opatrenie osi 3 implementované prostredníctvom osi 4** v tlačenej forme, podpísaný konečným prijímateľom – predkladateľom projektu, resp. jeho štatutárnym zástupcom a potvrdený pečiatkou (v prípade, ak je konečný prijímateľ – predkladateľ projektu povinný používať pečiatku).
- **Povinné prílohy k ŽoNFP (projektu) pre príslušné opatrenie osi 3 implementované prostredníctvom stratégie (osi 4).** Všetky rozhodnutia predkladané konečným prijímateľom – predkladateľom projektu v rámci príloh k ŽoNFP (projektu), vydávané v správnom konaní musia byť opatrené **pečiatkou právoplatnosti**.

- **Čestné vyhlásenie** konečného prijímateľa – predkladateľa projektu, resp. jeho štatutárneho zástupcu s úradne osvedčeným podpisom. Čestné vyhlásenie tvorí súčasť formuláru ŽoNFP (projektu).
- **Tabuľková časť ŽoNFP (projektu)** pre príslušné opatrenie osi 3 v tlačenej a zároveň v elektronickej forme (vo formáte „Excel“). V Usmernení, Prílohe č.6 Charakteristika priorít a opatrení osi 3, ktoré sú implementované prostredníctvom osi 4 sú uvedené pokyny na vypracovanie Tabuľkovej časti projektu vo formáte Excel.

Konečný prijímateľ – predkladateľ projektu je povinný k ŽoNFP (projektu) taktiež predložiť:

a) v prípade stavebných investícií

- 1) **právoplatné stavebné povolenie** v zmysle § 66 zákona č. 50/1976 Zb. v znení neskorších predpisov v prípade investícií, pri ktorých sa vyžaduje stavebné povolenie (originál alebo úradne osvedčená fotokópia) alebo **kópiu žiadosti o vydanie stavebného povolenia vrátane príloh**, pričom právoplatné rozhodnutie o stavebnom povolení predloží na vyzvanie PPA pri podpise zmluvy (úradne osvedčená fotokópia),
- 2) **ohlásenie stavebnému úradu** v zmysle § 57, zákona č. 50/1976 Zb. v znení neskorších predpisov pri stavebných investíciách, prípadne určených technológiách (ak nie je potrebné stavebné povolenie), **vrátane písomného oznámenia stavebného úradu, že nemá námietky voči** predloženému stavebnému ohláseniu, spolu s jednoduchým situačným výkresom osvedčeným stavebným úradom a rozpočtom.

- b) **projektovú dokumentáciu** v prípade, ak si to charakter realizovaného projektu vyžaduje (napr. stavebné investície) vrátane vyjadrení a stanovísk k projektovej dokumentácii. Konečný prijímateľ – predkladateľ projektu predkladá projektovú dokumentáciu vo formáte PDF na CD. Vyjadrenie a stanoviská k projektovej dokumentácii sa netýkajú projektov, pri ktorých sú predložené prílohy podľa písmena a) (stavebné povolenie alebo ohlásenie stavebnému úradu.

Koneční prijímatelia – predkladatelia projektu (obce) sú povinní dokladať stavebné výkresy (napr. nákras stavebnej investície, pôdorys, zakreslenie stavby na pozemku a pod.), ktorých formát je väčší ako A3, okrem originálov nachádzajúcich sa v projektovej dokumentácii (povinná príloha) aj jednu fotokópiu navyše.

- c) **dokumentáciu súvisiacu s verejným obstarávaním** podľa Usmernenia, kapitoly 14. Usmernenie postupu konečných prijímateľov (oprávnených žiadateľov pri obstarávaní tovarov, stavebných prác a služieb :

- **vít'azná cenová ponuka a zápisnica z verejného obstarávania, potvrdenie odborne spôsobilej osoby pre verejné obstarávanie** s úradne osvedčeným podpisom a **preukaz o odbornej spôsobilosti** odborne spôsobilej osoby pre verejné obstarávanie, ak konečný prijímateľ – predkladateľ projektu postupoval v zmysle zákona č. 25/2006 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 25/2006 Z. z. o verejnom obstarávaní“);
- **vít'azná cenová ponuka a zápisnica z výberu dodávateľa** (z minimálne 3 cenových ponúk), ak konečný prijímateľ – predkladateľ projektu nie je povinný postupovať v zmysle zákona č. 25/2006 Z. z. o verejnom obstarávaní a postupoval podľa Usmernenia, kapitoly 14. Usmernenie postupu konečných prijímateľov (oprávnených žiadateľov pri obstarávaní tovarov, stavebných prác a služieb, pričom predmet dodania má väčšiu hodnotu ako 30 000 EUR vrátane;

- **cenová ponuka** od dodávateľa, ktorý bude predmet projektu realizovať, v prípade konečného prijímateľa – predkladateľa projektu, ktorý nie je povinný postupovať v zmysle zákona č. 25/2006 Z. z. o verejnom obstarávaní a ak predmet dodania je menší ako 30 000 EUR (postup podľa Usmernenia, kapitoly 14. Usmernenie postupu konečných prijímateľov (oprávnených žiadateľov pri obstarávaní tovarov, stavebných prác a služieb);
- d) **riadnu účtovnú závierku konečného prijímateľa - predkladateľa projektu** za posledné účtovné obdobie, za predposledné účtovné obdobie (ak požaduje výpočet kritérií ekonomickej životaschopnosti za predposledné účtovné obdobie) a **daňové priznanie** konečného prijímateľa – predkladateľa projektu k dani z príjmov potvrdené daňovým úradom za posledný kalendárny rok a za obdobie, v ktorom preukazuje splnenie kritérií ekonomickej životaschopnosti (fotokópie) v prípade, ak sa jedná o povinnú prílohu pre príslušné opatrenie. **Ak konečný prijímateľ – predkladateľ projektu nemá** ku dňu predloženia ŽoNFP (projektu) na MAS KRAS **vyhotovenú riadnu účtovnú závierku za posledné účtovné obdobie**, predkladá riadnu účtovnú závierku **za predposledné účtovné obdobie** spolu s daňovým priznaním k dani z príjmov potvrdené daňovým úradom (v prípade, ak vykonával podnikateľskú činnosť). **Konečný prijímateľ – predkladateľ projektu je povinný bez vyzvania predložiť riadnu účtovnú závierku za posledné účtovné obdobie spolu s daňovým priznaním k dani z príjmov potvrdeným daňovým úradom na MAS KRAS a to najneskôr do 5 pracovných dní odo dňa potvrdenia daňovým úradom.** Koneční prijímatelia – predkladatelia projektu, ktorí začali podnikať v účtovnom období bezprostredne predchádzajúcom pred podaním ŽoNFP (projektu) na MAS KRAS sú povinní predložiť riadnu účtovnú závierku ku dňu predloženia ŽoNFP (projektu) na MAS KRAS spolu s daňovým priznaním k dani z príjmov potvrdeným daňovým úradom. **Riadna účtovná závierka je povinnou prílohou len v prípade, ak sa preukazuje splnenie viac ako 30 % podielu tržieb z poľnohospodárskej činnosti.**

Upozornenie

- **Suma finančných prostriedkov** z verejných zdrojov požadovaná konečným prijímateľom – predkladateľom projektu vo formulári ŽoNFP (projekte) v deň jej predloženia na MAS KRAS **je konečná** a nie je možné ju v rámci procesu spracovávania dodatočne zvyšovať. Neoprávnené výdavky NFP je konečný prijímateľ – predkladateľ projektu povinný z požadovanej sumy odčleniť.
- **Čestné vyhlásenie uvedené v ŽoNFP (projekte) musí byť osvedčené notárom alebo Matričným úradom. Kompletná dokumentácia pre všetky opatrenia osi 3 implementované prostredníctvom stratégie bude predložená v šnurovacích spisových doskách P A4.**
- Koneční prijímatelia – predkladatelia projektu môžu realizovať projekt aj pred uzatvorením Zmluvy o poskytnutí nenávratného finančného príspevku. **Oprávnené výdavky v rámci jednotlivých opatrení osi 3 implementované prostredníctvom stratégie môžu vzniknúť od udelenia Štatútu Miestnej akčnej skupiny s výnimkou opatrenia 3.1 Diverzifikácia poľnohospodárskych činností, kde sú výdavky oprávnené najskôr dňom predloženia ŽoNFP (projektu) na MAS KRAS a súboru opatrení 3.4 Obnova a rozvoj obcí, občianskej vybavenosti a služieb, kde sú oprávnené výdavky na obstarávanie podľa zákona o verejnom obstarávaní a na vypracovanie projektovej dokumentácie potrebnej v rámci stavebného konania oprávnené od 1.1.2007.** V prípade, že k uzatvoreniu Zmluvy o poskytnutí nenávratného finančného príspevku nedôjde, riziko znáša konečný prijímateľ- predkladateľ projektu.

- 7) ŽoNFP (projekt) sa predkladá osobne v jednom vyhotovení. MAS prijíma **len kompletne ŽoNFP (projekty)**, ktoré obsahujú všetky požadované prílohy v zmysle Zoznamu povinných príloh k ŽoNFP (projektu). MAS KRAS vyplní v ŽoNFP (projekte) tabuľku – Povinné prílohy projektu. Po prijatí kompletnej ŽoNFP (projektu) manažér MAS KRAS vystaví **Potvrdenie o prijatí ŽoNFP (projektu) a zároveň vyplní v ŽoNFP (projekte) tabuľku – Prijatie ŽoNFP (projektu) na MAS**. Každá prijatá ŽoNFP (projekt) bude zaregistrovaná a bude jej pridelené identifikačné číslo.

5.3.2 Spôsob zverejnenia výziev na implementáciu stratégie a informovania verejnosti

Výzva na implementáciu stratégie bude uverejnená na internetovej stránke MAS KRAS a taktiež na viditeľnom a voľne prístupnom mieste v jednotlivých obciach, napr. na vývesnej tabuli Obecného úradu. Výzvy môžu byť zverejnené aj v regionálnom vydaní celoštátnych denníkov. Kancelária manažéra MAS KRAS bude zabezpečovať zverejnenie výziev aj prostredníctvom organizácie Informačných dní.

Pri zverejnení výzvy sa MAS KRAS riadi nasledovnými zásadami:

- za účelom poskytovania komplexných a prehľadných informácií potenciálnym žiadateľom o NFP musia mať výzvy na predkladanie žiadostí o NFP dostatočnú mediálnu podporu;
- zverejnenie príslušnej výzvy na vlastnej internetovej stránke MAS KRAS je podmienené vykonaním kontroly jej správnosti a kompletnosti;
- zverejnenie príslušnej výzvy na vlastnej internetovej stránke MAS KRAS musí byť aj s odkazmi na internetovú stránku RO;
- za znenie výzvy v priebehu zverejnenia výzvy zodpovedá manažér MAS KRAS;
- MAS KRAS po zverejnení výzvy nemôže meniť podmienky poskytnutia pomoci vo vzťahu k oprávnenosti žiadateľa alebo oprávnenosti projektu uvedené vo Výzve z dôvodu zabezpečenia rovnakých podmienok pre všetkých žiadateľov o NFP;
- v rámci zverejnenia výzvy MAS KRAS zabezpečí poskytovanie priebežných informácií o výzve prostredníctvom svojej kancelárie - manažéra a administratívneho pracovníka MAS KRAS. Poskytovanie priebežných informácií o výzvach pozostáva z poskytovania doplňujúcich informácií potenciálnym žiadateľom o NFP. Informácie o zverejnenej výzve telefonicky ústnou formou, pokiaľ neboli spracované do písomnej podoby, nemožno považovať za záväzné.

Za archivovanie všetkých dokumentov vo vzťahu k jednotlivým výzvam MAS KRAS zodpovedá administratívny pracovník kancelárie MAS KRAS. Výzva musí byť archivovaná v tlačenej aj elektronickej podobe.

Na zasadnutie Monitorovacieho výboru pripraví manažér MAS KRAS spolu s administratívnym pracovníkom správu o vyhodnotení výzvy, ktorá bude obsahovať:

- počet prijatých žiadostí o NFP;
- počet schválených a neschválených žiadostí o NFP;
- finančné údaje (žiadaná výška NFP, schválená výška NFP).

5.3.3 Administratívny postup príjmu a registrácie (ŽoNFP) projektov v súlade s Usmernením pre administráciu osi 4 Leader, kapitolou 8. Hodnotenie a výber projektov konečného prijímateľa – predkladateľa projektu v rámci implementácie stratégie

Príjem a registrácia žiadostí o NFP začína výlučne po zverejnení príslušnej výzvy na predkladanie žiadostí o NFP spôsobom, ktorý je popísaný v príslušnej výzve. Konečný prijímateľ predkladá ŽoNFP v kancelárii MAS.

Pri prijímaní a registrácii žiadostí o NFP je uplatňovaný nasledovný postup:

1. Konečný prijímateľ vypracuje žiadosť o NFP a jej prílohy v zmysle predpísaných formulárov uverejnených v elektronickej podobe na internetových stránkach MAS.
2. Konečný prijímateľ – predkladateľ projektu predkladá ŽoNFP v termíne uvedenom vo Výzve na implementáciu stratégie, ktorú vyhlasuje MAS KRAS.
3. ŽoNFP sa predkladá osobne v dvoch vyhotoveniach – 1 originál a 1 kópia. MAS KRAS prijíma len kompletne ŽoNFP, ktoré obsahujú všetky požadované prílohy v zmysle Zoznamu povinných príloh k ŽoNFP.
4. Konečný prijímateľ – predkladateľ projektu je povinný postupovať v súlade s Príručkou, kapitolou 3. Prijímanie a administrácia ŽoNFP, bodom 3.1.2 Prijímanie ŽoNFP (časťou Náležitosti ŽoNFP a Žiadateľ je povinný k ŽoNFP predložiť).
5. Dodržanie všetkých formálnych náležitostí ŽoNFP bude predmetom formálnej kontroly žiadosti.
6. Formálnu kontrolu ŽoNFP vykonáva manažér MAS, ktorý prijme ŽoNFP spolu s požadovanými prílohami, prideli jej identifikačné číslo a vykoná kontrolu (vyplní časť E – Povinné prílohy k projektu v ŽoNFP) priamo za účasti predkladateľa projektu.
7. Pri formálnej kontrole manažér MAS KRAS vykonáva kontrolu:
  - oprávnenosti konečného prijímateľa – predkladateľa projektu pre príslušné opatrenie osi 3, v zmysle definícií, ktoré sú uvedené v Príručke;
  - formy predpísaných príloh (originál, fotokópia, úradne osvedčená fotokópia, resp. elektronická verzia v zmysle povinných príloh);
  - kompletnosti ŽoNFP podľa Zoznamu povinných príloh k ŽoNFP;
  - súladu so stratégiou MAS KRAS.
8. V prípade, ak manažér MAS KRAS pri formálnej kontrole zistí, že ŽoNFP bola podaná ako nekompletná a neobsahuje formálne náležitosti, bude konečnému prijímateľovi – predkladateľovi projektu predložená výzva na doplnenie. V rámci výzvy na doplnenie môžu byť koneční prijímatelia – predkladatelia projektu požiadaní o doplnenie chýbajúcich príloh, podpisov a pod. Lehota na doplnenie je 10 pracovných dní odo dňa prijatia výzvy. Ak žiadateľ nedoplní údaje do termínu stanoveného vo výzve na doplnenie, žiadosť bude považovaná za nekompletnú a z ďalšieho hodnotenia vyradená. Manažér MAS KRAS o tejto skutočnosti informuje listom konečného prijímateľa do 5 pracovných dní odo dňa ukončenia formálnej kontroly všetkých žiadostí.
9. **Manažér MAS predloží zaregistrované ŽoNFP (projekty), ktoré nespĺnili podmienky formálnej kontroly formou Návrhu na vyradenie ŽoNFP (projektu) z dôvodu nesplnenia podmienok formálnej kontroly na schválenie Výberovej komisie MAS. Na základe tohto schválenia budú koneční prijímatelia – predkladatelia projektu, ktorí nespĺnili podmienky formálnej kontroly a ani v termíne určenom na doplnenie ŽoNFP (projektu), neodstránili zistené nedostatky z ďalšieho hodnotenia vylúčení.** Návrh na vyradenie ŽoNFP (projektu) z dôvodu nesplnenia podmienok formálnej kontroly pre príslušné opatrenie osi 3 sa zakladá k ŽoNFP (projektu).
10. Kompletne ŽoNFP budú manažérom zaevidované chronologicky do knihy došlej pošty a osobitne do evidencie registra prijatých žiadostí. Po prijatí ŽoNFP manažér MAS vystaví Potvrdenie o prijatí ŽoNFP.

5.4 Výber ŽoNFP (projektov)

5.4.1 Postupy na výber ŽoNFP (projektov) konečných prijímateľov – predkladateľov projektov (vrátane kritérií na hodnotenie ŽoNFP (projektov), spôsob hlasovania pri rovnakom počte bodov) pre príslušné opatrenia osi 3 PRV, ktoré sa budú implementovať prostredníctvom osi 4 Leader

Budúca MAS KRAS si stanovuje nasledovné postupy pre výber ŽoNFP (projektov) konečných prijímateľov: – predkladateľov projektov (vrátane kritérií na hodnotenie ŽoNFP (projektov), tak ako sú uvedené v prílohách č.4. k Závaznej osnove Integrovanej stratégie rozvoja územia rozpracovaných podľa jednotlivých opatrení a podporovaných činností, ďalej spôsob hlasovania pri rovnakom počte bodov) pre príslušné opatrenia osi 3 PRV, ktoré sa budú implementovať prostredníctvom osi 4 Leader .

Pri výbere projektových žiadostí o NFP je uplatňovaný nasledovný postup:

1. Výberová komisia MAS vykoná administratívnu kontrolu prijatých a zaregistrovaných ŽoNFP (projektov), ktoré splnili podmienky formálnej kontroly v súlade s:

- Usmernením, kapitolou 2. Miestna akčná skupina, bodom 2.2 Štruktúra MAS, časť 2a) Výberová komisia MAS vyplní v ŽoNFP tabuľku – Administratívna kontrola a hodnotenie ŽoNFP (projektu), časť 1. Administratívna kontrola ŽoNFP (projektu).
- vykoná kontrolu oprávnených výdavkov projektu, tabuľka č.14a) – 14ch), príp. 23a) – 23ch) v rámci príloh – tabuľková časť projektu vo formáte Excel. Kontrola sa vykonáva v zmysle splnenia kritérií pre uznateľnosť výdavkov, splnenia min. a max. výšky oprávnených výdavkov, oprávnenosti výdavkov v zmysle Usmernenia, kapitoly 1. Všeobecné podmienky poskytnutia nenávratného finančného príspevku pre opatrenia osi 4 Leader, časť B. Konečný prijímateľ – predkladateľ projektu, písm. c).
- vykoná kontrolu splnenia 30% - tného podielu tržieb z poľnohospodárskej činnosti na celkových tržbách za predchádzajúce ukončené účtovné obdobie, tabuľka č.7, bod 4. 30% - tný podiel ročných tržieb z poľnohospodárskej činnosti vrátane dotácií a to v rámci príloh – tabuľková časť projektu vo formáte Excel, pri opatrení 3.1 Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam, implementované prostredníctvom osi 4 a opatrení 3.2 Podpora činností v oblasti vidieckeho cestovného ruchu, časť A, implementované prostredníctvom osi 4. Kontrola sa vykonáva v zmysle oprávnenosti konečného prijímateľa – predkladateľa projektu.
- vykoná kontrolu intenzity pomoci , tabuľka č.15 v rámci príloh – tabuľková časť projektu vo formáte Excel. Kontrola sa vykonáva v zmysle splnenia min. a max. výšky oprávnených výdavkov, oprávnenosti výdavkov v zmysle Usmernenia, kapitoly 1. Všeobecné podmienky poskytnutia nenávratného finančného príspevku pre opatrenia osi 4 Leader, časť B. Konečný prijímateľ – predkladateľ projektu, písm. c). a splnenia podmienok financovania z vlastných zdrojov v rámci intenzity pomoci.

V prípade opatrení osi 3, kde sa vyžaduje výpočet kritérií ekonomickej životaschopnosti, je MAS povinná pozastaviť vykonanie administratívnej kontroly do doby pokiaľ všetci koneční prijímatelia - predkladatelia projektov nepredložia riadnu účtovnú závierku za posledné účtovné obdobie spolu s daňovým priznaním k dani z príjmov a to v súlade s touto kapitolou, bodom 4. časti Náležitosti ŽoNFP (projektu), ktoré je povinný predložiť konečný prijímateľ – predkladateľ projektu.

2. V prípade, ak ŽoNFP (projekt) nebude spĺňať jedno z minimálnych kritérií spôsobilosti pre príslušné opatrenie osi 3 uvedené v Usmernení, Prílohe č.6 Charakteristika priorít a opatrení osi 3, ktoré sú implementované prostredníctvom osi 4 a/alebo kritéria spôsobilosti uvedené v Usmernení, kapitole 5. Opatrenie 4.1 Implementácia Integrovaných stratégií rozvoja územia a/alebo kritéria spôsobilosti, ktoré si stanovila MAS pre jednotlivé opatrenia osi 3 v rámci implementácie stratégie, výberová komisia MAS vypracuje Návrh na vyradenie ŽoNFP (projektu) z dôvodu nesplnenia kritérií spôsobilosti **pre príslušné opatrenie, ktoré sa zakladá k ŽoNFP (projektu).**
3. Výberová komisia MAS vykoná hodnotenie ŽoNFP (projektov), ktoré splnili podmienky uvedené v bode 10. tejto kapitoly a to v súlade s kritériami na hodnotenie ŽoNFP (projektov) definovanými v Integrovannej stratégii rozvoja územia a vo Výzve na implementáciu stratégie a zároveň vyplní v ŽoNFP tabuľku – administratívna kontrola a hodnotenie ŽoNFP (projektu), časť 2. Hodnotenie ŽoNFP (projektu).
4. Výberová komisia vykoná **výber projektov podľa výberových a bodovacích hodnotiacich kritérií**, ktoré sú platné pre konkrétne opatrenia v zhode s Integrovanou stratégiou rozvoja územia a s jej Prílohou č. 4, kde sú výberové a bodovacie kritériá uvedené ako aj v zhode s Výzvou ako výberové a bodovacie kritériá.
5. Výberová komisia MAS zoradí ŽoNFP (projekty) podľa výsledkov vyhodnotenia ŽoNFP (projektov) a predloží návrh ŽoNFP (projektov), ktoré schvaľuje/odporúča, resp. neschvaľuje/neodporúča na financovanie z PRV výkonnému orgánu na schválenie.
6. Po ukončení procesu hodnotenia ŽoNFP (projektov) predloží MAS na PPA, Protokol o výbere ŽoNFP (projektov) (Usmernenie, Príloha č. 3 Protokol o výbere Žiadosti o nenávratný finančný príspevok z Programu rozvoja vidieka SR 2007-2013 (projektov)MAS) spolu s povinnými prílohami k Protokolu o výbere ŽoNFP (projektov). Vyššie uvedené dokumenty MAS predloží na Ústredie PPA, Sekciu projektových podpôr, Dobrovičová 12, 815 26 Bratislava a to doporučenou poštou do 30-tich pracovných dní od uzávierky termínu na predkladanie ŽoNFP (projektov) v rámci Výzvy na implementáciu stratégie. V prípade, ak MAS nepredloží niektorú z povinných príloh k Protokolu o výbere ŽoNFP (projektov) na PPA, proces administratívnej kontroly ŽoNFP (projektov) vykonávanej PPA sa pozastavuje do času predloženia dokumentov MAS a to na základe výzvy na doplnenie od PPA.
7. Protokol o výbere ŽoNFP (projektov)MAS musí byť podpísaný predsedom výberovej komisie MAS, štatutárom MAS a zástupcom výkonného orgánu.
8. PPA pri administratívnej kontrole ŽoNFP (projektov) si vyhradzuje právo dodatočného vyžiadania ďalších informácií (objasnenia nezrovnalostí) od konečného prijímateľa – predkladateľa projektu v závislosti od charakteru ŽoNFP (projektu). PPA pri administratívnej kontrole ŽoNFP (projektov) nesmie meniť hodnotenie ŽoNFP (projektu) v súlade s kritériami na hodnotenie ŽoNFP (projektov), ktoré si stanovila MAS (výberové kritéria a bodovacie kritéria).
9. PPA nesmie žiadať od konečného prijímateľa – predkladateľa projektu v prípade objasnenia nezrovnalostí nasledovné informácie a podkladové materiály:
  - dodatočné predkladanie povinných a nepovinných príloh, ktoré boli predmetom kritérií na hodnotenie ŽoNFP (projektu) (s výnimkou opravy formálnych chýb);
  - opravu/úpravu obsahu povinných príloh a ŽoNFP (projektu), ktoré boli predmetom kritérií na hodnotenie ŽoNFP (projektu) (s výnimkou opravy formálnych chýb).

10. PPA do 40-tich pracovných dní od prijatia Protokolu o výbere ŽoNFP (projektov) na PPA (vrátane výzvy na doplnenie) vykoná administratívnu kontrolu ŽoNFP (projektov) prijatých na PPA, ktorá pozostáva z kontroly:

- a. Aktualizácie opatrení osi 3, ktoré sú implementované prostredníctvom osi 4 v zmysle Usmernenia, kapitoly 12. Vykonávanie zmien, bod 12.1. Zmeny vykonávané MAS, časť 1. Zmeny bez predchádzajúceho súhlasu PPA (kontrola súladu ustanovení v Dodatku k Integrovanej stratégii rozvoja územia s PRV alebo Usmernením, Prílohou č.6 Charakteristika priorít a opatrení osi 3, ktoré sú implementované prostredníctvom osi 4 platných v čase zverejnenia Výzvy na implementáciu stratégie). Kontrola sa vykonáva lev v prípade, ak MAS vykonala túto aktualizáciu v súlade s podmienkami kapitoly 12. Vykonávanie zmien.
- b. ŽoNFP (projektov), ktoré nespĺnili podmienky formálnej kontroly MAS v zmysle oprávneného vylúčenia ŽoNFP (projektov) z ďalšieho hodnotenia.
- c. **ŽoNFP (projektov), ktoré MAS neschválila/neodporúča na financovanie z PRV (nesplnenie podmienok administratívnej kontroly a/alebo nesplnenie kritérií na hodnotenie ŽoNFP (projektov) pre príslušné opatrenie osi 3, ktoré si stanovila MAS) v zmysle oprávneného neschválenia ŽoNFP (projektov) na financovanie z PRV.**
- d. ŽoNFP (projektov), ktoré MAS schválila/odporúča na financovanie z PRV.

Administratívna kontrola ŽoNFP (projektov) podľa bodu 17. písm. b) až d) tejto kapitoly sa vykonáva v zmysle kontroly:

- oprávnenosti konečného prijímateľa – predkladateľa projektu pre príslušné opatrenie osi 3, v zmysle definícií, ktoré sú uvedené vo Výzve na implementáciu stratégie, v Usmernení, Prílohe č.6 Charakteristika priorít a opatrení osi 3, ktoré sú implementované prostredníctvom osi 4;
- splnenia oprávnenosti činností v súlade s činnosťami, ktoré si MAS stanovila pre príslušné opatrenia osi 3, ako aj ich súlad s činnosťami definovanými pre príslušné opatrenia osi 3 vo Výzve na implementáciu stratégie a Usmernení, Prílohe č.6 Charakteristika priorít a opatrení osi 3, ktoré sú implementované prostredníctvom osi 4. Kontroluje, či činnosti nespádajú do kategórie neoprávnených projektov, stanovených pre príslušné opatrenia osi 3 v Usmernení, Prílohe č.6 Charakteristika priorít a opatrení osi 3, ktoré sú implementované prostredníctvom osi 4 ;
- splnenia kritérií pre uznateľnosť výdavkov (oprávnené a neoprávnené výdavky, min. a max. výšku oprávnených výdavkov na 1 projekt) stanovených pre príslušné opatrenia osi 3 vo Výzve na implementáciu stratégie a Usmernení, Prílohe č.6 Charakteristika priorít a opatrení osi 3, ktoré sú implementované prostredníctvom osi 4 a splnenia min. a max. výšky oprávnených výdavkov na 1 projekt, ktoré si stanovila MAS;
- splnenia všetkých kritérií spôsobilostí definovaných pre príslušné opatrenia osi 3 vo Výzve na implementáciu stratégie, v Usmernení, kapitole 5. Opatrenie 4.1 Implementácia Integrovaných stratégií rozvoja územia a Prílohe č.6 Charakteristika priorít a opatrení osi 3, ktoré sú implementované prostredníctvom osi 4 a kritérií spôsobilosti, ktoré si stanovila MAS pre príslušné opatrenia osi 3;
- splnenia podmienok uvedených v Usmernení, kapitole 1. Všeobecné podmienky poskytnutia nenávratného finančného príspevku pre opatrenia osi 4 Leader, časti B c), d), h), i), k);

- splnenie kritérií na hodnotenie ŽoNFP (projektov) pre príslušné opatrenia osi 3, ktoré si stanovila MAS v súlade s bodom 15. tejto kapitoly;
  - súlad Výzvy na implementáciu stratégie a postupov pre výber projektov pre príslušné opatrenie osi 3 so schválenou Integrovanou stratégiou rozvoja územia;
  - splnenie podmienky zloženie členov Výberovej komisie MAS a výkonného orgánu MAS, ktorá musí odrážať podmienky nariadenia Rady (ES) č. 1698/2005 a vykonávacieho nariadenia Komisie (ES) č. 1974/2006 – zástupcovia súkromného sektora vrátane občianskeho a neziskového musia byť zastúpení s min. 50 % všetkých rozhodujúcich hlasov a zástupcovia verejného sektora s max. 50 % všetkých rozhodujúcich hlasov a to počas celého obdobia implementácie stratégie.
10. PPA po ukončení administratívnej kontroly ŽoNFP (projektov) vydá do 7 pracovných dní konečným prijímateľom – predkladateľom projektu:
- a) **Rozhodnutie o schválení Žiadosti o nenávratný finančný príspevok z Programu rozvoja vidieka SR 2007 – 2013 (projektu)** a predloží návrh zmluvy do 15-tich pracovných dní od vydania Rozhodnutia o schválení ŽoNFP (projektu).
  - b) **Rozhodnutie o neschválení Žiadosti o nenávratný finančný príspevok z Programu rozvoja vidieka SR 2007 – 2013 (projektu)**, ktorí nespĺnili podmienky formálnej kontroly MAS a/alebo administratívnej kontroly MAS a/alebo kritéria na hodnotenie ŽoNFP (projektov).
  - c) **Rozhodnutie o neschválení ŽoNFP (projektu)** z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov pre dané opatrenie na realizáciu projektu.
11. PPA oboznámi s výsledkami administratívnej kontroly ŽoNFP (projektov) príslušnú MAS do 7 pracovných dní od ukončenia administratívnej kontroly vykonanej PPA a to nasledovne:
- **Rozhodnutie o schválení ŽoNFP (projektu):** koneční prijímatelia – predkladatelia projektu s ktorými bude uzatvorená Zmluva;
  - **Rozhodnutie o neschválení ŽoNFP (projektu):** koneční prijímatelia – predkladatelia projektu, ktorí nespĺnili podmienky formálnej kontroly MAS a/alebo administratívnej kontroly MAS a/alebo kritéria na hodnotenie ŽoNFP (projektov).

Pri ďalších Výzvach v rámci implementácie stratégie je MAS povinná:

- **postupovať podľa Usmernenia, kapitoly 8. Hodnotenie a výber projektov konečného prijímateľa – predkladateľa projektu v rámci implementácie stratégie, body 2 – 21.**
12. V prípade, ak PPA v rámci administratívnej kontroly zistí pochybenie **pri aktualizácií opatrení osi 3, ktoré sú implementované prostredníctvom osi 4 a/alebo pri formálnej a/alebo administratívnej kontrole a/alebo hodnotení ŽoNFP (projektov) MAS**, vyzve príslušnú MAS k náprave – proces výberu a hodnotenia ŽoNFP (projektov) sa uskutoční znova. PPA prijaté a hodnotené ŽoNFP (projekty) vráti príslušnej MAS na prehodnotenie. **Proces administratívnej kontroly ŽoNFP (projektov) vykonávanej PPA sa pozastavuje do času predloženia prehodnotených ŽoNFP (projektov) a dokumentov. MAS je povinná v rámci procesu prehodnotenia použiť príslušné tabuľky v rámci ŽoNFP (projektu) pre príslušné opatrenie osi 3 s označením „Prehodnotenie ŽoNFP (projektu)“.**
13. Konečný prijímateľ – predkladateľ projektu môže podať žiadosť o preskúmanie Rozhodnutia

o neschválení ŽoNFP (projektu) v zmysle § 37 zákona 528/2008 Z.z. a to do 15 dní od jeho doručenia. Žiadosť o preskúmanie rozhodnutia o neschválení ŽoNFP (projektu) sa podáva na Pôdohospodársku platobnú agentúru, Dobrovičova 12, 815 26 Bratislava, ktorá musí byť doručená preukázateľným spôsobom.

PPA je povinná informovať MAS okrem uzavretia zmluvy s konečným prijímateľom – predkladateľom projektu, aj o výške vyplatených finančných prostriedkov, o zmenách a dodatkoch k zmluve s konečným prijímateľom – predkladateľom projektu, o vykonaní kontroly na mieste, prípadne zástupcu MAS na takúto kontrolu prizvať.

Vyradenie ŽoNFP (projektu) konečného prijímateľa – predkladateľa projektu v rámci implementácie stratégie

A. Návrh na vyradenie ŽoNFP (projektu) konečného prijímateľa – predkladateľa projektu predkladá MAS z nasledovných dôvodov:

- a) konečný prijímateľ – predkladateľ projektu nie je oprávneným konečným prijímateľom – predkladateľom projektu pre príslušné opatrenie osi 3 implementované prostredníctvom osi 4 Leader;
- b) ŽoNFP (projekt) je nekompletná (žiadosť nebola v stanovenom termíne doplnená na základe výzvy na doplnenie MAS);
- c) ŽoNFP (projekt) nespĺňa podmienky formálnej kontroly MAS pre príslušné opatrenie osi 3 implementované prostredníctvom osi 4 Leader;
- d) **ŽoNFP (projekt) nespĺňa minimálne kritériá spôsobilosti pre príslušné opatrenie osi 3 uvedené v Usmernení, Prílohe č.6 Charakteristika priorít a opatrení osi 3, ktoré sú implementované prostredníctvom osi 4 a/alebo kritériá spôsobilosti uvedené v Usmernení, kapitole 5. Opatrenie 4.1 Implementácia Integrovaných stratégií rozvoja územia a/alebo kritériá spôsobilosti, ktoré si stanovila MAS pre jednotlivé opatrenia osi 3 v rámci implementácie stratégie;**
- e) **ŽoNFP (projekt) nespĺňa kritériá na hodnotenie ŽoNFP (projektov) stanovené MAS vo Výzve na implementáciu stratégie;**
- f) konečný prijímateľ – predkladateľ projektu, ktorý je povinný obstarávať v zmysle zákona č. 25/2006 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov nepostupoval pri obstarávaní tovarov, stavebných prác a služieb podľa citovaného zákona;
- g) konečný prijímateľ – predkladateľ projektu nerealizoval obstarávanie tovarov, stavebných prác a služieb v súlade s Usmernením, uvedeným v kapitole 14. Usmernenie postupu konečných prijímateľov (oprávnených žiadateľov) pri obstarávaní tovarov, stavebných prác a služieb;
- h) spadá do kategórie neoprávnených projektov pre príslušné opatrenie osi 3 implementované prostredníctvom osi 4 Leader;**
- i) z iných dôvodov (napr. ak sa v priebehu vyhodnotenia projektu zistí, že konečný prijímateľ – predkladateľ projektu uviedol nepravdivé, neúplné alebo mylné informácie);
- j) z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov na realizáciu projektu pre príslušné opatrenie osi 3 implementované prostredníctvom osi 4 Leader a to v rámci Výzvy na implementáciu stratégie.

B. ŽoNFP (projekt) bude vyradená v rámci administratívnej kontroly, ktorú vykonáva PPA z nasledovných dôvodov:

- a) konečný prijímateľ – predkladateľ projektu nie je oprávneným konečným prijímateľom – predkladateľom projektu pre príslušné opatrenie osi 3 implementované prostredníctvom osi 4 Leader;
- b) ŽoNFP (projekt) nespĺňa podmienky formálnej kontroly MAS pre príslušné opatrenie osi 3 implementované prostredníctvom osi 4 Leader;
- c) **ŽoNFP (projekt) nespĺňa minimálne kritériá spôsobilosti pre príslušné opatrenie osi 3 uvedené v Usmernení, Prílohe č.6 Charakteristika priorít a opatrení osi 3, ktoré sú implementované prostredníctvom osi 4a/alebo kritériá spôsobilosti uvedené v Usmernení, kapitole 5. Opatrenie 4.1 Implementácia Integrovaných stratégií rozvoja územia a/alebo kritériá spôsobilosti, ktoré si stanovila MAS pre jednotlivé opatrenia osi 3 v rámci implementácie stratégie;**
- d) **spadá do kategórie neoprávnených projektov pre príslušné opatrenie osi 3 implementované prostredníctvom osi 4 Leader;**
- e) **ŽoNFP (projekt) nespĺňa kritériá na hodnotenie ŽoNFP (projektov) stanovené MAS vo Výzve na implementáciu stratégie;**
- f) z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov na realizáciu projektu pre príslušné opatrenie osi 3 implementované prostredníctvom osi 4 a to v rámci Výzvy na implementáciu stratégie;
- g) konečný prijímateľ – predkladateľ projektu neakceptuje návrh predloženej zmluvy alebo nedodrží termín podpísania a zaslania zmluvy na PPA;
- h) konečný prijímateľ – predkladateľ projektu, ktorý je povinný obstarávať v zmysle zákona č. 25/2006 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov nepostupoval pri obstarávaní tovarov, stavebných prác a služieb podľa citovaného zákona;
- i) konečný prijímateľ – predkladateľ projektu nerealizoval obstarávanie tovarov, stavebných prác a služieb v súlade s Usmernením, uvedeným v kapitole 14. Usmernenie postupu konečných prijímateľov (oprávnených žiadateľov) pri obstarávaní tovarov, stavebných prác a služieb;
- j) úmrtie/zánik žiadateľa (v tomto prípade sa oznámenie o vyradení nedoručuje, iba sa založí do spisu projektu);
- k) z iných dôvodov (napr. ak sa v priebehu vyhodnotenia projektu zistí, že konečný prijímateľ uviedol nepravdivé, neúplné alebo mylné informácie).

Uzatvorenie zmluvy o poskytnutí nenávratného finančného príspevku s konečným prijímateľom – predkladateľom projektu

Konečný prijímateľ – predkladateľ projektu sa počas realizácie projektu sa riadi príslušnými podmienkami poskytnutia NFP, ktoré sú rozpracované v Usmernení, Príručke a/alebo Dodatkoch a príslušnými časťami Systému finančného riadenia EPFRV. Pred podpísaním Zmluvy o poskytnutí nenávratného finančného príspevku neexistuje právny nárok na poskytnutie nenávratného finančného príspevku. **Pri žiadostiach o vypracovanie dodatkov k zmluvám a pri administratívnom styku s PPA je konečný prijímateľ povinný uvádzať nasledovné údaje:**

- názov konečného prijímateľa – predkladateľa projektu;
- názov ŽoNFP (projektu);
- registračné číslo ŽoNFP (kód projektu);
- číslo opatrenia;
- číslo Zmluvy;
- odôvodnenie požiadavky podložené písomnými dokladmi.

PPA nebude akceptovať zmeny v schválenom projekte, ktoré by mohli ovplyvniť hodnotenie projektu výberovou komisiou MAS.

Prevod záväzku upravuje § 531 Občianskeho zákonníka. Prevod záväzkov je možný po predchádzajúcom písomnom súhlase PPA. Konečný prijímateľ – predkladateľ projektu je povinný predložiť písomnú žiadosť o prevod záväzku spolu s odôvodnením a relevantnými prílohami na Ústredie PPA.

5.4.2 Spôsob zostavenia výberovej komisie MAS KRAS a dôvody výberu jej členov

Hodnotenie a výber projektov (ŽoNFP) konečného prijímateľa – predkladateľa projektu v rámci implementácie stratégie je v kompetencii MAS KRAS, ktorá si pre tento účel zriaďuje Výberovú komisiu MAS.

Výber členov výberovej komisie MAS, spôsob voľby resp. odvolania a vykonávané činnosti sú stanovené v stanovách združenia a v organizačnom poriadku združenia.

Výberová komisia má minimálne 7 a maximálne 13 členov, vždy však nepárny počet členov. Opakovaná voľba člena výberovej komisie je možná. Zastúpenie členov z verejného sektora vo výberovej komisii môže byť maximálne vo výške 50% z celkového počtu členov výberovej komisie.

Člen výberovej komisie nemôže byť členom správnej rady. Člen výberovej komisie nemusí byť členom OZ. Zástupcovia členov MAS KRAS do výberovej komisie budú vyberaní a volení na základe ich odborných predpokladov, skúseností pri zabezpečení základnej požiadavky prístupu Leader, pri rešpektovaní pomerného územného zastúpenia, sociálneho a rodového zastúpenia reprezentantov.

Správna rada navrhuje členov Výberovej komisie podľa vyššie uvedenej štruktúry na základe ich odborných a profesijných skúseností. Spolu s nomináciou musia predložiť aj profesijný životopis. Správna rada môže odmietnuť niektorého z nominovaných členov v prípade, ak nominovaný člen nepreukázal dostatočné kvalifikačné predpoklady a/alebo praktické skúsenosti v súlade so stanovenými požiadavkami na hodnotenie stratégií, príp. z iných dôvodov (napr. ak sa v priebehu zaradovania členov do databázy zistí, že uviedol nepravdivé, neúplné alebo mylné informácie). V takomto prípade je príslušná inštitúcia vyzvaná na nomináciu ďalšieho hodnotiteľa.

V rámci každej výzvy je menovaná vždy nová Výberová komisia, ktorá sa ale môže skladať z rovnakých členov. Na zasadnutie Výberovej komisie musia byť pozvaní zástupcovia Riadiaceho orgánu, Pôdohospodárskej platobnej agentúry a Národnej siete rozvoja vidieka ako pozorovatelia. Termín zasadnutia komisie s priloženou pozvánkou im zašle mailom tajomník komisie 5 pracovných dní pred zasadnutím komisie.

5.4.3 Spôsob eliminácie konfliktu záujmu

Protokol o výbere projektov MAS spolu s požadovanými prílohami vrátane ŽoNFP, ktoré odporučí MAS KRAS schváliť budú odovzdané na Ústredie PPA. PPA pri administratívnej kontrole ŽoNFP môže dodatočne vyžiadať ďalšie informácie (objasnenia nezrovnalostí) od konečného prijímateľa – predkladateľa projektu v závislosti od charakteru projektu. Ak PPA v rámci administratívnej kontroly zistí, pochybenie pri administratívnej kontrole a výbere projektov MAS, vyzve príslušnú MAS k náprave. Takýto projekt musí byť vrátený do hodnotenia a opätovne posúdený výberovou komisiou zvolanou pre tento účel.

PPA nesmie žiadať od konečného prijímateľa – predkladateľa projektu v prípade objasnenia nezrovnalostí nasledovné informácie a podkladové materiály: dodatočné predkladanie povinných a nepovinných príloh ktoré boli predmetom výberových kritérií na hodnotenie konečných prijímateľov – predkladateľov projektu (s výnimkou opravy formálnych chýb); opravu/úpravu obsahu povinných príloh a ŽoNFP, ktoré boli predmetom výberových kritérií na hodnotenie konečných prijímateľov – predkladateľov projektu (s výnimkou opravy formálnych chýb).

Konečný prijímateľ – predkladateľ projektu môže vzniesť písomnú námietku voči vyradeniu ŽoNFP do 10-tich pracovných dní od doručenia oznámenia o vyradení ŽoNFP. Námietka sa podáva na príslušnú MAS a musí byť doručená preukázateľným spôsobom. Po prekročení uvedenej lehoty nebude MAS na vznesené námietky reagovať.

V prípade, ak na základe písomnej námietky voči vyradeniu ŽoNFP pri administratívnej kontrole, príp. vyradení ŽoNFP pri jej hodnotení, nepríde k zhode medzi MAS a konečným prijímateľom, môže konečný prijímateľ požiadať o preskúmanie postupu MAS do 10 pracovných dní od doručenia oznámenia od MAS na ústredie PPA v Bratislave. Žiadosť musí byť doručená preukázateľným spôsobom. Konečný prijímateľ – predkladateľ projektu musí zároveň o tejto skutočnosti informovať príslušnú MAS.

MAS je povinná v rámci nastavenia postupov na výber projektov konečných prijímateľov – predkladateľov projektov umožniť predložiť žiadosť o preskúmanie postupu MAS na PPA a to najneskôr v termíne, keď MAS odovzdáva Protokol o výbere projektov MAS na PPA na zaregistrovanie a vykonanie administratívnej kontroly. Po doručení žiadosti o preskúmanie postupu MAS, PPA, preskúma postup MAS a v prípade ak bola ŽoNFP v rámci Výzvy na implementáciu stratégie vylúčená neoprávnene, bude MAS písomne vyzvaná k náprave a proces výberu a hodnotenia ŽoNFP sa musí uskutočniť znova

Konflikt záujmov

Konflikt záujmov – jeho eliminácia v prípade výberu ŽoNFP/projektov výberovou komisiou je riešený aj v Stanovách OZ KRAS, článku 10, časti 10.8 nasledovne:

„Člen výberovej komisie MAS KRAS nesmie hodnotiť projekt, ktorý predkladá ako konečný prijímateľ – predkladateľ projektu v rámci implementácie stratégie, alebo ktorý predkladá jeho rodinný príslušník (t.j. je/alebo jeho rodinný príslušník, štatutárnym zástupcom, zamestnancom, členom riadiacich orgánov v organizačnej štruktúre predkladaného projektu, alebo sa zúčastnil na

jeho vypracovaní ako konzultant, poradca alebo expert). V prípade zistenia tejto skutočnosti, musí byť člen výberovej komisie MAS nahradený iným členom.“

Konflikt záujmov je eliminovaný podpísaním Vyhlásenia o konflikte záujmov a nestrannosti a odstúpením člena z výberovej komisie ak by sa preukázalo, že nejakým spôsobom má vzťah k hodnotenému projektu.

5.5 Kontrola činnosti verejno-súkromného partnerstva OZ KRAS

5.5.1 Zabezpečenie kontroly činnosti zamestnancov, orgánov a účtovníctva OZ KRAS

Kontrolu kancelárie MAS a ostatných orgánov združenia má v kompetencii kontrolná komisia a monitorovací výbor. Činnosť Kontrolnej komisie je zameraná na vnútorný chod, činnosť a hospodárenie združenia, šetrenie naliehavých sťažností alebo oznámení členov združenia.

Kontrolná komisia vykonáva kontrolu činnosti zamestnancov kancelárie MAS v oblasti:

- a) dohliada na implementáciu podporených projektov,
- b) nahliada do dokladov a záznamov týkajúcich sa činnosti OZ,
- c) kontroluje hospodárenie OZ, nakladanie s majetkom OZ,
- d) kontroluje dodržiavanie vnútorných smerníc,
- e) upozorňuje na nedostatky a stanovuje lehoty ich odstránenia.

Kontrolná komisia uskutočňuje kontroly priebežne podľa dopredu spracovaného plánu alebo na požiadanie predsedu združenia. V prípade, že správna rada neplní svoje povinnosti vyplývajúce z týchto stanov, platných právnych predpisov a uznesení valného zhromaždenia, kontrolná komisia zvolá mimoriadne valné zhromaždenie. Kontrolná komisia za svoju činnosť zodpovedá Valnému zhromaždeniu.

Monitorovací výbor vykonáva kontrolu činnosti zamestnancov kancelárie MAS v oblasti kontroly vecného a časového plnenia úloh súvisiacich s implementáciou stratégie.

Kontrolná komisia a monitorovací výbor o vykonaných kontrolách spisujú zápisnicu a na základe zistených skutočností predkladajú Valnému zhromaždeniu návrhy, námety a stanoviská k odstráneniu prípadných zistených nedostatkov, predovšetkým v oblasti účelnosti vynakladania finančných prostriedkov, ochrany záujmov združenia a plnenia povinností jednotlivých orgánov MAS.

Zabezpečenie kontroly účtovníctva MAS KRAS a archivácia dokladov

Účtovníctvo občianskeho združenia podlieha pravidelnej kontrole Kontrolnej komisie. Okrem toho bude účtovníctvo na konci rozpočtového roka kontrolované a schválené nezávislým audítorom.

MAS KRAS bude mať taktiež vypracovaný archivačný a skartačný plán, podľa ktorého celú dokumentáciu bude ukladať a evidovať. Bude vedená archivačná kniha s uvedením archivačných znakov a rokov pre škartáciu.

Uchovávané budú všetky podporné dokumenty, ktoré sa týkajú oprávnených výdavkov a kontrol projektov, v súlade so zákonom č. 431/2002 Z.z. o účtovníctve. Tiež budú archivované všetky dokumenty týkajúce sa výberu a hodnotenia projektov, výzvy, protokoly zloženia výberových komisií, protokoly o administratívnej kontrole, o výbere projektov, ŽoNFP konečného prijímateľa –

predkladateľa ŽoNFP/projektu aj s prílohami (kópie) nasledujúcich päť rokov od ukončenia roku, v ktorom bola poskytnutá posledná platba.

Celá dokumentácia bude systematicky ukladaná v kancelárii MAS KRAS.

5.5.2 Postup uskutočňovania kontrol projektov konečných prijímateľov – predkladateľov projektov

Cieľom kontroly na mieste je overiť skutočné dodanie tovarov a vykonanie prác deklarovaných na účtovných dokladoch predložených konečným prijímateľom v súlade so Zmluvou o poskytnutí NFP. Kontrola na mieste sa vzťahuje na realizáciu projektu ako celku. Okrem kontrol, ktoré vykonávajú zamestnanci PPA a RO, vykonáva kontrolu na mieste aj MAS.

Predmetom kontroly na mieste musia byť všetky projekty minimálne raz počas trvania realizácie projektu a kontrola sa musí uskutočniť najneskôr pred podaním záverečnej žiadosti o platbu. Plán kontrol zostavuje jeden zo zamestnancov kancelárie MAS na pokyn manažéra MAS. Kontrolu vykonávajú členovia Monitorovacieho výboru minimálne v dvojčlennom zložení. O kontrole musí byť kontrolovaný subjekt upovedomený najneskôr 3 dni pred začatím kontroly.

Predmetom kontroly na mieste môžu byť všetky skutočnosti súvisiace s implementáciou projektu a plnením podmienok vyplývajúcich zo Zmluvy o poskytnutí NFP. Podnetom na vykonanie kontroly na mieste môže byť aj skutočnosť zistená manažérom/koordinátorom MAS na základe zaslanej monitorovacej správy.

Pri výkone kontroly na mieste je vyhotovená Zápisnica z kontroly na mieste. Zápisnica je podpísaná členmi kontrolnej komisie – monitorovacieho výboru a zároveň je podpísaná účastníkmi kontrolovaného subjektu. Je vyhotovená v dvoch origináloch, jeden sa posiela na PPA. PPA musí byť informovaná o kontrole najneskôr 5 pracovných dní pred jej uskutočnením. Kontroly sa môže zúčastniť aj zástupca PPA.

Konečný prijímateľ prostriedkov stratégie sa podpisom Zmluvy zaväzuje, že umožní výkon kontroly a auditu zo strany oprávnených kontrolných zamestnancov v zmysle príslušných predpisov Európskeho Spoločenstva a predpisov SR a bude ako kontrolovaný subjekt pri výkone kontroly a auditu riadne plniť povinnosti, ktoré mu vyplývajú z uvedených predpisov. Najmä je povinný umožniť vykonanie kontroly a auditu použitia NFP a preukázať oprávnenosť vynaložených výdavkov a dodržanie podmienok poskytnutia NFP.

MAS KRAS ako aj jej koneční prijímatelia vytvoria oprávneným kontrolným orgánom vykonávajúcim kontrolu a audit primerané podmienky na riadne a včasné vykonanie kontroly a poskytne im bezodkladne potrebnú súčinnosť v poskytovaní požadovaných informácií, dokladovaní svojej činnosti a umožní vstup oprávneným kontrolným zamestnancom do objektov a na pozemky súvisiace s činnosťou MAS a s jej projektmi za účelom kontroly plnenia podmienok Zmluvy.

Oprávnení zamestnanci orgánov kontroly majú počas trvania realizácie schválenej ŽoNFP (projektu) od vydania rozhodnutia o schválení v zmysle uzatvorenej zmluvy, prístup ku všetkým originálom obchodných dokumentov *konečný prijímateľa*, súvisiacich s výdavkami na realizáciu projektu a plnením povinností podľa zmluvy

Oprávnenými zamestnancami orgánov kontroly a auditu sú:

- poverení zamestnanci PPA, Ministerstva pôdohospodárstva SR, Ministerstva financií SR, Najvyššieho kontrolného úradu SR, príslušnej správy finančnej kontroly;
- zamestnanci poverení kontrolným orgánom na kontrolu čerpania finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu SR v zmysle zákona 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov a v zmysle zákona 502/2001 Z. z. o finančnej kontrole a vnútornom audite v znení neskorších predpisov;
- riadne splnomocnení zástupcovia Komisie a Audítorského dvora ES;
- osoby prizvané kontrolnými orgánmi uvedenými v písm. a) až c) v súlade s príslušnými predpismi.
- Členovia Kontrolnej komisie MAS KRAS zamestnanci kancelárie MAS KRAS, členovia Správnej rady a Monitorovacieho výboru MAS KRAS

Predmetom výkonu kontroly na mieste je najmä:

- overenie skutočného dodania tovarov, vykonania prác alebo poskytnutia služieb deklarovaných na faktúrach a iných relevantných účtovných dokladoch, ktoré predložil konečný prijímateľ ako súčasť ŽoP. V rámci uvedeného sa overujú aj originálne doklady, ktoré nie sú súčasťou dokumentácie k projektu (napr. stavebný denník);
- overenie súladu realizácie projektu so Zmluvou (harmonogramom prác, finančným plánom projektu a pod.), príp. overovanie ďalších podmienok uvedených v Zmluve podľa rozhodnutia RO/PPA;
- overenie, či konečný prijímateľ projektu predkladá prostredníctvom monitorovacích správ správne informácie ohľadom fyzického pokroku realizácie projektu;
- overenie, či sú v účtovnom systéme konečného prijímateľa projektu zaúčtované všetky skutočnosti, ktoré sa týkajú projektu žiadateľa a sú predmetom účtovníctva podľa zákona č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov;
- overenie prípadných príjmov z realizovaného projektu;
- overenie dodržiavania pravidiel publicity.

Kontroly na mieste, ktorú vykonáva PPA u konečného prijímateľa sa zúčastňuje aj poverený zástupca MAS KRAS – člen Kontrolnej komisie, Monitorovacieho výboru, Správnej rady alebo zamestnanec kancelárie. V tomto prípade je PPA povinná informovať MAS o výkone kontroly na mieste u konečného prijímateľa - predkladateľa projektu a to 3 pracovné dni pred výkonom kontroly.

Kontrola vykonávaná PPA

PPA v súlade s § 9 a § 10 zákona NR SR č. 502/2001 Z. z. o finančnej kontrole a vnútornom audite v znení neskorších predpisov vykonáva predbežnú a priebežnú finančnú kontrolu.

Jednotlivé útvary PPA vykonávajú kontrolu v rámci procesu spracovania ŽoNFP (ukončený podpísaním Rámцovej zmluvy, resp. Zmluvy) a v rámci procesu spracovania ŽoP (ukončený uhradením finančných prostriedkov na účet konečného prijímateľa – predkladateľa projektu. V oboch prípadoch PPA vykonáva 100% administratívnu kontrolu žiadostí prijatých na PPA. V prípade Žiadostí o platbu PPA môže vykonať aj kontroly na mieste, pri ktorých by sa mali koneční prijímatelia – predkladateľ projektu riadiť ustanoveniami bodu 10.1 Usmernenia pre administráciu osi 4.

5.5.3 Spôsobý zverejňovania výsledkov Integrovanej stratégie rozvoja územia a vyhodnocovanie

Cieľom vyhodnocovania je dôsledné a pravidelné sledovanie realizácie cieľov Integrovanej stratégie s využitím fyzických a finančných ukazovateľov výstupu a výsledku jednotlivých opatrení. Výstupmi monitorovania projektov ako metódy vyhodnocovania sú podklady pre vypracovanie výročných správ a záverečnej správy o vykonávaní Integrovanej stratégie a podpora sledovania priebehu implementácie.

Monitorovanie stratégie pokrýva všetky základné procesy jej realizácie, ktorými sú informovanie a publicita, príprava a realizácia výziev na predkladanie žiadostí o NFP, prijímanie žiadostí o NFP, schvaľovanie žiadostí o NFP a sledovanie projektov počas ich realizácie.

Základnou jednotkou monitorovania je projekt. Údaje získané v procese monitorovania predstavujú významný zdroj informácií pre hodnotenie Integrovanej stratégie.

Prostredníctvom výročných správ a záverečnej správy o vykonávaní Stratégie je PPA, RO a široká verejnosť informovaná o vykonávaní Stratégie. Minimálny obsah a forma výročnej správy o vykonávaní Stratégie bude obsahovať informácie o:

- pokroku vo vykonávaní Stratégie;
- finančnej realizácii;
- rozdelení pridelených finančných prostriedkov podľa jednotlivých opatrení definovaných v navrhutej Integrovanej stratégii;
- opatreniach poskytovaní informácií o Stratégii a publicite;
- problémoch a opatreniach na ich odstránenie (zistenia z vykonaných kontrol).

Prílohou výročnej správy ROP bude aj informácia, ktorá obsahuje údaje z vyhodnotenia výziev na predkladanie žiadostí o NFP.

Správy budú každoročne predkladané valnému zhromaždeniu a po prijatí uznesenia o ich schválení budú uverejnené na web stránke MAS. Správy sa taktiež budú zasielať na PPA a RO.

5.6 Zapojenie žien, mladých ľudí, poľnohospodárov a marginalizovaných skupín obyvateľstva

5.6.1 Spôsob zapojenia žien, mladých ľudí do 30 rokov a poľnohospodárov a marginalizovaných skupín do Integrovanej stratégie rozvoja územia KRAS

Podpora základných práv, nediskriminácie a rovnosti príležitostí je jedným zo základných princípov uplatňovaných v EÚ. Rovnosť príležitostí je súčasťou pilierov Európskej stratégie zamestnanosti a Európskej rámcovej stratégie nediskriminácie a rovnakých príležitostí pre všetkých. Tieto zásady

boli uplatňované v procese tvorby Integrovanej stratégie v pracovných skupinách a budú uplatňované počas implementácie projektov.

Hlavné zásady, ktoré boli dodržiavané počas tvorby stratégie:

1. aktívne zapojenie žien, mladých ľudí, marginalizovaných skupín obyvateľstva a poľnohospodárov medzi členov MAS KRAS,
2. aktívne zapojenie žien, mladých ľudí, marginalizovaných skupín obyvateľstva a poľnohospodárov v orgánoch MAS KRAS,
3. účasť žien, mladých ľudí a poľnohospodárov osobne pri činnostiach MAS KRAS,
4. činnosť pracovnej skupiny zameranej na túto problematiku.

Rovnosť príležitostí je uplatňovaná v rámci všetkých cieľov stratégie ako horizontálna priorita. Pre všetky opatrenia platí všeobecná zásada, že nemôžu mať negatívny vplyv na rovnosť príležitostí a prehĺbovať diskrimináciu jednej skupiny alebo viacerých skupín.

Ženy v OZ KRAS

Občianske združenie už pri svojom založení má personálne obsadené ženy vo všetkých svojich orgánoch. Vo Valnom zhromaždení ženy tvoria 25,5% členskej základne. V Správnej rade sa nachádzajú 2 ženy, pričom predsedom OZ KRAS je taktiež žena, vo výberovej komisii sa zatiaľ nachádza jedna žena, ale ich počet sa môže zvýšiť. V monitorovacom výbore je tiež jedna žena, v kontrolnej komisii budú pracovať dve ženy.

V časovom horizonte druhej polovice implementácie integrovanej stratégie občianske združenie vytvorí pracovnú skupinu, ktorá bude zodpovedná za realizáciu rôznych aktivít pre ženy.

Mladí ľudia v OZ KRAS

Členmi občianskeho združenia sú neziskové organizácie, ktoré pracujú s mladými ľuďmi –Paulos, n.o. Jablonov nad Turňou a Alma-Centrum obnovy a ochrany ľudovej architektúry a tradícií Gemera o.z., Jablonov nad Turňou, ktorá má v stanovách určený cieľ vzdelávanie a výchovu detí a mládeže na ochranu tradícií. Súbežne s rozširovaním členskej základne občianskeho združenia o mladých ľudí, bude vytvorená pracovná skupina pre deti a mládež, ktorej úlohou bude úzko spolupracovať aj s nečlenmi združenia, ktorí sa venujú práci s deťmi a pripravujú projekty pre mladých ľudí.

Poľnohospodári v OZ KRAS

V OZ KRAS vo Valnom zhromaždení je 5 členov z oblasti poľnohospodárstva a lesníctva: z toho 3 poľnohospodári sú v správnej rade a 1 poľnohospodár v kontrolnej komisii.

Tab. č. 5.6.1.1 Zapojenie žien, mladých ľudí, poľnohospodárov a marginalizovaných skupín obyvateľstva

Názov orgánu	Zvýhodnená skupina	Zastúpenie počet	Celkový počet členov orgánu
Valné zhromaždenie	ženy	12	47
	mladí do 30 rokov	1	
	poľnohospodári	5	
	marginalizovaná skupina	2	
Správna rada	ženy	2	9
	poľnohospodári	3	
Kontrolná komisii	poľnohospodári	1	6

Zdroj OZ KRAS

5.6.2 Spôsob, akým sú uvedené skupiny zvýhodnené v rámci kritérií na hodnotenie ŽoNFP (projektov) konečných prijímateľov – predkladateľov projektov

Pre každé opatrenie bude jedným z výberových kritérií na hodnotenie projektov aj kritérium zapojenia žien, mladých ľudí, poľnohospodárov a marginalizovaných skupín obyvateľstva do projektu (viď príloha č.4).

V rámci vyhlásených výziev a relevantných hodnotiacich systémov, v prípade, že aktivity budú zamerané na uvedené cieľové skupiny budú projekty bodovo zvýhodňované. V prípade, že projekty budú zamerané na uvedené cieľové skupiny, resp. budú realizované priamo cieľovou skupinou budú projekty v hodnotiacom systéme budú zvýhodňované určeným koeficientným prepočtom.

KAPITOLA 6: SÚLAD INTEGROVANEJ STRATÉGIE ROZVOJA ÚZEMIA KRAS S OSTATNÝMI RELEVANTNÝMI STRATEGICKÝMI DOKUMENTMI EURÓPSKEHO, NÁRODNÉHO, REGIONÁLNEHO A MIESTNEHO VÝZNAMU

Prepojenosť Integrovannej stratégie rozvoja územia s nasledovnými prioritami EÚ:

- Horizontálne priority politík Európskej Únie (marginalizované Rómske komunity – zvýšiť zamestnanosť, úroveň vzdelania a kvalitu života, rovnosť príležitostí – pre všetkých, prevencia všetkých foriem diskriminácie, trvalo udržateľný rozvoj - environmentálny ekonomický a sociálny, trvalá udržateľnosť ekonomického rastu, informačná spoločnosť).
- Horizontálne priority vidieckej politiky EÚ (rozvoj ľudského potenciálu – vzdelávanie, podnikanie, ženy, mládež, zvýšenie integrácie vidieka do informačnej spoločnosti, zlepšenie spravovania vidieka - prístup Leader).

Územie KRAS možno považovať za etnicky homogénne, z celkového počtu obyvateľstva k rómskej národnosti sa hlási len 3,8% obyvateľov . Integrovaná stratégia rozvoja územia KRAS i napriek tejto skutočnosti je v súlade s horizontálnymi prioritami politík Európskej Únie. **Marginalizované rómske komunity**, zvýšenie jej zamestnanosti , úrovne vzdelania a kvality života atď. je preto potrebné a možné komplexne riešiť integrovanou stratégiou rozvoja územia, v ktorej okrem opatrení PRV SR majú miesto aj opatrenia v rámci NSRR SR a jeho jednotlivých operačných programov, ako sú: ROP, OP Životné prostredie, OP Vzdelávanie, OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast.

Rvnosť príležitostí, podpora základných práv, nediskriminácia je jedným zo základných princípov uplatňovaných v EU. Podľa čl. 2 Amsterdamskej zmluvy je úlohou dosiahnuť rovnaké postavenie žien a mužov v spoločnosti a podľa čl. 3 je stanovená povinnosť odstraňovať nerovnosti a presadzovať rodovú rovnosť vo všetkých aktivitách. V kontexte implementácie integrovanej stratégie to znamená, že pri jej programovaní, realizovaní, monitorovaní a hodnotení sa prihliada na prínos k presadzovaniu rovnosti príležitosti pre všetkých a k podpore vyváženého zastúpenia žien a mužov. Rovnosť príležitostí je uplatňovaná v rámci všetkých programov, ako horizontálna priorita. Naplnenie princípu rodovej rovnosti patrí k základnému cieľu Národného strategického referenčného rámca i Európskeho spoločenstva a ako taký patrí medzi hlavné ciele štrukturálnych, kohéznych a neštrukturálnych fondov. Pri implementácii Integrovannej stratégie rozvoja územia KRAS sa prihliada k tejto priorite v zložení orgánov MAS, kde majú ženy nasledovné zastúpenie:

- Z 47 členov valnej hromady, 12 je reprezentované ženami
- V 9 člennej Správnej rade združenia sú 2 ženy

Jednou z úloh budúcej MAS KRAS zapojiť ženy v blízkej dobe.

Okrem toho na projektovej úrovni sa zohľadňuje účasť žien v bodovom hodnotení ŽoNFP/projektov v prípade, že konečným užívateľom je žena (v závislosti od typu projektu je pridelené 10 bodov na ŽoNFP/projekty podané ženami)

Trvalo udržateľný rozvoj je jedným zo základných cieľov EÚ. Zameriava sa na neustále zlepšovanie kvality života a blahobytu obyvateľov. Na tento účel podporuje dynamické hospodárstvo s plnou zamestnanosťou, vysokú úroveň vzdelávania, ochranu zdravia, sociálnu a územnú celistvosť, ako aj vysokú úroveň ochrany ŽP. Horizontálna priorita trvalo udržateľného rozvoja sa premieta do všetkých cieľov a opatrení, o ktoré sa opiera integrovaná stratégia rozvoja

územia, predovšetkým prostredníctvom PRV SR, ROP SR, OP Životné prostredie SR, OP konkurencieschopnosť a hospodársky rast SR. Z tohto pohľadu je trvalá udržateľnosť aktivít integrovanej stratégie bola vybraná nielen s ohľadom na ich účinnosť alebo efektívnosť ale aj na trvalo udržateľnosť ich zásahov v území KRAS.

Zavádzanie informačno – komunikačných technológií a zefektívňovanie procesov prostredníctvom ich využitia prispieva podstatnou mierou k oveľa vyššej efektívnosti a účinnosti implementácie prvkov vedomostnej spoločnosti. V rámci implementácie integrovanej stratégie rozvoja územia, budú podporované aktivity v oblasti zavádzania a využívania prostriedkov informačno-komunikačných technológií.

Integrovaná stratégia rozvoja územia je ako taká orientovaná na jednu z dôležitých priorít Európskej strategickej smernice pre rozvoj vidieka prijatej - zlepšenie spravovania vidieka - prístup Leader). Už schopnosť členov OZ KRAS dohodnúť sa na kľúčových rozvojových/strategických prioritách a následne opatreniach a aktivitách, ako aj na prerozdelení financií z PRV SR ako globálneho grantu je dôkazom vôle zástupcov troch sektorov – verejného, súkromného a občianskeho **spravovať územie** KRAS inovatívnym spôsobom

Všetky uvedené horizontálne priority sú rešpektované v rámci celej ISRÚ prostredníctvom všetkých podporovaných operačných programov.

Integrovaná stratégia územia KRAS svojim zameraním a obsahom zodpovedá základným strategickým rámcom EU a SR. Plánované ciele, rozvojové priority a opatrenia ISRÚ územia KRAS zvýšia kvalitu života obyvateľov MAS KRAS, preto je v súlade strategickým usmernením EU, t.j. „Urobiť Európu a jej regióny atraktívnejším priestorom pre investíciu a prácu“. Naše ISRÚ prispieva aj k plneniu Lisabonskej stratégie v oblastiach zameraných na ľudské zdroje a vzdelávanie, informačnú spoločnosť, podnikateľské prostredie, trvalo udržateľný rozvoj. Stratégia MAS prispieva svojim smerovaním k naplneniu kľúčových oblastí v najväčšej miere však v oblasti ľudských zdrojov a vzdelania . Göteborgské ciele trvalo udržateľného rozvoja EU dopĺňajúce Lisabonskú stratégiu, sú v plnej miere premietnuté aj do stratégie MAS, keďže vzdelávacie a informačné aktivity napomáhajú zvyšovať konkurencieschopnosť podnikov. Kohéznu politiku EU stratégia územia KRAS dopĺňa predovšetkým opatreniami zameranými na tvorbu pracovných miest prostredníctvom vidieckeho cestovného ruchu a na skvalitňovanie života na vidieku, prostredníctvom zlepšenia infraštruktúry obcí. Investície v tejto oblasti sa snažia zatriť vidiek jednak z pohľadu možnosti zamestnať sa, podnikania alebo rekreácie. Medzi prioritami EU sa nachádza aj „zlepšovanie kvality života vo vidieckych oblastiach a podpora diverzifikácie“. V rámci tejto priority najvyššiu pridanú hodnotu prinesú kľúčové činnosti, ako napr. obnova a rozvoj obcí, zlepšenie miestnej infraštruktúry, zavádzanie a rozširovanie informačných a komunikačných technológií , vidiecky cestovný ruch a vzdelávanie potrebné pre diverzifikáciu miestnej ekonomiky, ktoré sú taktiež obsahom stratégie OZ KRAS.

Integrovaná stratégia rozvoja územia KRAS je v súlade aj s regionálnymi stratégiami, ako:

- „Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Košického samosprávneho kraja 2007-2013“ ,
- „Stratégia rozvoja cestovného ruchu v regióne Národného parku Slovenský kras“,
- „Stratégia rozvoja cestovného ruchu v regióne Gemersko-Turnianskeho KRASU“ , a
- „Stratégia rozvoja vidieka v gemerskej časti subregiónu Národného parku Slovenský kras“,

ISRÚ územia KRAS je v súlade aj s Národnou stratégiou trvalo udržateľného rozvoja. Stanovené ciele, rozvojové priority a opatrenia maximálnej miere nadväzuje na globálny cieľ Národného

strategického plánu rozvoja vidieka na programovacie obdobie 2007 – 2013, vrátane cieľov a priorít osi 3 a 4.

V rámci súladu s osou 3: zlepšenie kvality života na vidieku a podpora diverzifikácie

- *So smernicou 3: zdroje v rámci osi 3 by mali byť určené nadradenej priorite – vytváranie pracovných miest v oblasti diverzifikácie a kvalite života*

Integrovaná stratégia rozvoja územia KRAS využíva všetky opatrenia osi 3 PRV SR v rámci svoj intervenčnej logiky.

V rámci osi 4 - Leader: budovanie miestnej kapacity pre tvorbu zamestnanosti a diverzifikácie

- *So smernicou 4: zdroje v rámci osi 4 by mali byť určené pre zlepšenie schopnosti spravovať vidiecke územie a mobilizovať endogénny rozvojový potenciál vidieka.*

Integrovaná stratégia rozvoja územia KRAS je pripravená využívať metódu Leader s cieľom zlepšiť spravovanie svojho územia.

V rámci horizontálneho prístupu stratégia územia KRAS podporuje komplementaritu medzi rôznymi nástrojmi EÚ

- *So smernicou 6: Synergia medzi štrukturálnou, vidieckou politikou a politikou zamestnanosti má byť podporená.. V tomto kontexte, členské štáty by mali zabezpečiť komplementaritu a prepojenie medzi aktivitami podporovanými ERDF, Kohézneho fondu, ESF, EFF a EAFRD na danom území a v danej oblasti. Zásadou je uplatňovať demarkačné línie a koordináciu medzi opatreniami rôznych programov.*

Integrovaná stratégia rozvoja územia KRAS je integrovanou a zahŕňa v sebe opatrenia aj iných operačných programov, ako ROP SR, OP ŽP S, OP KaHR SR, OP Vzdelávanie.

Súlad s Národným strategickým plánom pre rozvoj vidieka SR

Integrovaná stratégia rozvoja vidieka územia KRAS je v súlade s nasledovnými osami a cieľmi Národného strategického Plánu rozvoja vidieka SR:

- S Osou 3 - Zlepšenie kvality života na vidieku a jej cieľom: Zvýšiť zamestnanosť na vidieku a podporiť rozvoj obcí, a prioritami osi:
  - vytváranie pracovných príležitostí na vidieku
  - podpora vzdelávacích a poradenských programov
  - oživovanie obcí
  - vytváranie miestnych partnerstiev
- S Osou 4 - Leader a jej cieľom : Podpora budovania miestnych partnerstiev a využitie vnútorného rozvojového potenciálu vidieka a prioritou: Zlepšovanie správy (manažmentu) a riadenia a mobilizácia rozvojového potenciálu vo vidieckych oblastiach

Integrovaná stratégia rozvoja územia KRAS je v súlade s NSP RV SR zameraná na: Implementovanie miestnej vidieckej stratégie prístupom Leader, za účelom dosiahnutia cieľov osi 3 – Kvalita života vo vidieckych oblastiach a diverzifikácia vidieckeho hospodárstva miestnymi akčnými skupinami (MAS).

Samotná existencia MAS a integrovanej stratégie, ako aj vzdelávanie, ktoré je naplánované v rámci opatrenia chodu MAS a projektov spolupráce je príspevkom k vyššie uvedeným cieľom SRV NSK.

